N

BI

CO

DI

NICEPHORI CÆSARIS
BRYENNII
COMMENTARII
DE REBUS BYZANTINIS.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

ΤΟΥ ΒΡΥΕΝΝΙΟΥ

ΥΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

NICEPHORI CÆSARIS

BRYENNII

COMMENTARII

DE REBUS BYZANTINIS.

Prodeunt nunc primum opera & ſtudio PETRI POSSINI
e Soc. JESU.

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMÆI JAVARINA.
M. DCC. XXIX.

SERENISSIMÆ DOMINÆ

CHRISTINÆ ALEXANDRÆ
SUECORUM,
GOTTHORUM ET WANDALORUM
REGINÆ.

PETRUS POSSINUS E SOC. JESU FELICITATEM.

Non solus venio quo benignissime invitare dignata es, ad istam in tuis nuper Romanis cæptam Ædibus locupletissimam & vere regiam Bibliothecham tuam, Serenissima Regina. *Adjungit en se ultro mihi comitem transmarinus Advena, homoquantivis pretii; a natura incertum, an a fortuna, an a virtute commendabilior: quem ubi nominavero, statim, scio, admissione dignum, hospitioque judicabis. Nicephorus hic est Bryennius, digni-*

Niceph. Cæs. Bryen.

*tate Cæsar, matrimonio Annæ Commenæ conjux, gubernandi usu & sapientia præclarus, excellens militari fortitudine, pietate ac religione præcipuus; denique vir tantus, ut inter ejus illustres dotes & celebratissimas laudes, illa pene omnium censeatur infima, quod eruditorum & disertorum sui sæculi Princeps est existimatus. Huic tali ac tanto veniendi ad Majestatem Tuam duplex causa est. Nam & Te claro famæ præconio procul cognitam visere ac venerari coram gestit, Reginam regio fastigio majorem; in qua claritatem natalium longe maximam, atque adeo augustam, Ingenii, Sapientiæ, Facundiæ dotes exuperant: & harum rursus ipsarum micantissimis licet luminibus, Christianarum virtutum omnium, atque in primis heroicæ Religionis, speciosius eminentes quidam ac multo splendidiores obstruunt apices. Isto, inquam, Tui tanto tamque præclaro frui spectaculo vult Bryennius. ac præterea Tuo ejusdem præsentis ac coram cognoscentis arbitrio dirempturum se speras domesticam litem, quæ dudum ipsum cum lectissima & alioqui carissima committit conjuge. Queritur nimirum illa & verbis acribus expostulat, * viri sui nimia modestia contigisse, ut Imperii successio post excessum Alexii patris, ad Joannem potius fratrem, licet juniorem, ac post se non solum natam, sed & jam ad Imperium designatam genitum, delaberetur; jure, quod ex prærogativa ætatis; spe, quam e Matris studio, & cognatorum pro se conjurantium voluntate certam habebat, intempestiva Mariti Philosophia corruptis ac proditis. Adversus hanc criminationem vix est ut satis Nicephorum sua virtus tueatur: popularibus vel præjudiciis vel studiis ambitioni Mulieris potius, quam Viri moderationi suffragaturis. Ac parum abest quin ipsi etiam Historici, quos Sapientiæ causam suscipere decebat, socordiæ Bryennium ac stuporis hoc nomine insimulent. Ille tamen haud concidens animo, hanc quantumvis difficilem ac desperatam evicturum se causam plane confidit, Te utique Arbitra, cujus qui sensus sit futurus in tali controversia, post ea quæ Mundo dudum applaudenti mira specimina edidisti Sapientiæ Sceptrorum contempticis, dubitare nemo potest. Atque idem hactenus tantum sui meriti conscientia nititur, ut se absolvendum, Te judice, certum habeat; minime vero ut aspirare ausit ad æqualitatem laudis tuæ. Nempe ipse Imperium Filio a Patre legitime traditum violenter intercipere Gener temperavit: quam hoc infra decus tuum,* Serenissima Regina! *Tu enim Regnum amplum & florens multis annis tranquillissime possessum, in summa rerum omnium felicitate, & quæ inde nascitur Populorum benevolentia, sapientissime gubernatum, generosæ mentis heroico proposito sponte abdicasti. magnificum, illustre, ingens, & alte supra mediocria recte facta eminens facinus! quod tamen augustius diviniusque res, cujus gratia susceptum est, efficit. Agnoveras Catholicam veritatem; & nebulas hæreticæ fraudis toto Septentrione dudum offusas, mentis divinitus illustratæ felici perspicacia discusseras. Arcebant ne sequerere oblatam lucem infulæ ac diademata, tenacissimum vinculorum genus. Tu tamen collecta in Te unam trium Orientalium fide ac pietate Regum, Christum olim stellæ ductu, Herode frustra ringente, quærere ausorum, Regina triam Populorum, perruptis omnibus obstaculis, ad Christi Vicarium, Hæresi calcata, cucurristi; veræ Religionis exercendæ facultatem haud caro emi rata jactura Regnorum. Macte rara gloria inusitatissimæ virtutis, qua Dynastis Borealibus prima post funestam defectionem illarum Regionum, signum exempli salutaris extulisti. Sed hæc ampliora sunt quam ut angustiis Epistolæ arctari debeant. ad Bryennium redeo. Qui hunc suum in publicam lucem reditum, atque in Latium transitum, ita demum auspicatum fore intelligens, si benignitate favoris tui, quasi astri natalis benefico aspectu fortunetur, Te ambit, Tibi supplicat, tuum patrocinium*

* Apud Nicetam Choniatem lib. 1.

implorat. Suum praeterea (ut est homo gratissimus) remuneratur Interpretem: dum eum velut Majestati Tuae devotissimum clientem, amplitudinisque ac gloriae studiosissimum Tuae, obsequiis admovere vestris, & insinuare gratiae conatur; haud sane fucato testimonio, quippe a factis semper solidisque officiis, ubi operae navandae occasio vocaverit, fidem ac experimentum habituro.

ΓΑΛΗΝΟΤΑΤΗ,

ΤΩΝ ΣΟΥΕΚΩΝ, ΓΟΤΘΩΝ ΚΑΙ ΟΥΑΝΔΑΛΩΝ

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗ ΧΡΙΣΤΙΝΗ,

ΑΠΟΛΕΙΦΘΕΙΣΗΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ,

Ῥώμην εἰσελθούσῃ.

ΕΣΘΛΑ θριαμβεύοντα χαρᾶς μὴ φείδεο Ῥώμη,
Αἰσχυνθῇ δὲ τὰ πρὶν κόσμια πρὸς τὸ νέον·
Οὐ γὰρ Ἄρης ἐχθρῶν ἐπινίκια δεινὰ δαμέντων,
Οὐδὲ σφαγῆς μερόπων τίμια σκῦλα φέρει.
Ἀλλὰ κρατεῖ τὸ σέβας βασιλεύματα λαμπρὰ πατῆσαν,
Ἔλαβεν οὐδὲ μάχῃ, ἀλλὰ φυγῇ τὸ κράτος·
Παρθένε, τῶν προγόνων ὑπερήφανα σκῆπτρα λιποῦσα
Σοῖο μὲν ἐξ ἥττης ἄξια σκῆπτρα τίμεις.
Κῦδος ἔην βασίλευμα λαβεῖν, μέγα θαῦμ' ἀπολείπειν,
ΧΡΙΣΤΙΝΑΝ δὲ δαμᾶν σὸν μόνον ἔργον ἔην.
Ὡς νικῶσα διπλᾶς, ὡς νικηθεῖσα θριάμβους,
Καί σε βιαιοτάτη λείαν ἀγῶνος ἄγεις.
Σοί γε κρατοῦσα κράτος, σοὶ δ' ἦθα πεσοῦσα τροπαῖον,
Σῆς πέρας ἦν νίκης ἔφρα κρατῇς, πεσέειν·
Πόσσον ἄρ' ἐκ νίκης κλέος ἦν, εἰ τόσσον ἀφ' ἥττης,
Ἀλλὰ τιῶ ἐν σαυτῇ πόσσον ἀπ' ἀμφοτέρας;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΠΤΙΣΤΗΣ ΓΙΑΤΤΙΝΟΣ,
ἐκ τῆς ἑταιρείας τοῦ Ἰησοῦ.

SERENISSIMÆ

SUECORUM,

GOTTHORUM ET VVANDALORUM

REGINÆ CHRISTINÆ,

RELICTO OB PIETATEM REGNO,

ROMAM ADEUNTI.

Roma triumphales festivior instrue pompas,
Et novus antiquo certet in Urbe decor:
Non hic regnorum domitrix Bellona triumphos,
Orbis ab excidio nulla trophæa petit.
Arte nova Pietas vincit, quia sceptra recusat,
Regnaque non pugnans, sed fugitiva domat.
Inclyta majorum, Virgo, dum sceptra relinquis,
Sceptra tui victrix nobiliora capis;
Subdere regna sibi magnum est, sua linquere majus;
Vincere Christinam non nisi sola potes.
Ergo tuum geminas victrix & victa triumphum,
Prædaque victricis duceris ipsa tui:
Tute tibi palma es victrix & victa trophæum,
Et spolium regno majus es ipsa tuo.
Quanta est vincentis, si tanta est gloria victæ?
At simul & vinci, & vincere quanta fuit?

Joannes Baptista Giattinus, e Soc. Jesu.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ.

Οτι εἰς αὐτὴν ἐπιδημήσασα εἰσήλασεν ἡ ἐνδοξοτάτη ϗ γαληνοτάτη τῶν Σουέκων, Γότθων ϗ Οὐανδάλων βασίλισσα ΧΡΙΣΤΙΝΑ.

ΡΩΜΑ κλέος μερόπων, μακάρων ἕδος, ἣν ῥα φιλήσας
Πᾶσι μίαν πόλεσιν θῆκεν Ἄνασσαν Ἄρης.
Τίς κατέμιξε κόνει τὰ σὰ δώματα; Μῶν Γαλατῶν σε
Χειρὶ βαρυπτολέμῳ πυρπολέησε μένος;
Μῶν ἀπὸ τῶν Καλπῶν δριμύπνοος Ἀννίβας ἐλθὼν,
Φοινίσσας Φρυγίοις δᾷδας ἀνῆψε δόμοις;
Η σε πάροινος ἔπρησεν ἀλάστορος ὕβρις Ανακτος,
Καί σε φλέγουσαν ἰδεῖν ἡδὺ θέαμα Νέρων;
Οὐκ ἄρα γ', ἀλλά τύ σοι κρυερῆς φλόγας ἦγεν ἀπ' ἄρκτου
Γότθος, ἀηττήτοις ἐγκατάφρακτος ὅπλοις.
Γοτθικὰ Ρωμαίας κατὰ τείχεα ῥῆξεν ἐπάλξεις,
Γοτθικὸν Αὐσονίας ἔγχος ἔκοψε πύλας.
Θυμὸς Αλαρίκου, Τοτιλοῦ τ' ἀκατάσχετος ὁρμὴ
Τοὺς σοὺς ἑπτὰ πυρῷ, Ρῶμα, κάλυψε λόφους.
Κλαῦσεν ἰδοῦσα καπνὸν πυρκαϊῆς αἶψα τοσαύτης
Πραινέστης ἀπ' ἄκρας, ϗ μετέμηλε, τύχη.
Αὐτὰ λογιζομένη πόσον ὕβρισεν, ὠμάτηρ Αρηος
Εστι, Ρωμυλίην τ' ἐξελέησε λύκον.
Νῦν δ' ἀνθ' ὧν ἀπὸ σφῶν ἐπεπόνθεσαν, ἑπτὰ Βοῶται
Επτ' ὄρεσιν Ρώμης ἴσ' ἀν' ἄποινα δόσαν,
ΧΡΙΣΤΙΝΗΝ ὅτ' ἔπεμψαν, Αλαρίκου Τοτίλου τε
Υβρισι καμπλακίης ἀντιτάλαντον ἄκος.
Χαῖρε τελῶν βασιλὶς πάντων πόθος ἠδ' ἔρος ἐθνῶν
Η, Χαρίτων ἕπεται πᾶς Αρετῶν τε χορός.
Δεῦρ' ἴθι, ϗ καλὰ πάντα μετ' εἰρήνης ἀνάγοντι
Αμμιν ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ, πιστὰ συνεργὲ πάρει.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΟΣΣΙΝΟΣ, *ἐκ τῆς ἑταιρείας τοῦ* ΙΗΣΟΥ.

AD URBEM ROMAM.

Quando in eam adveniens triumphali pompa invecta est Illustrissima & Serenissima Suecorum , Gotthorum & Vvandalorum Regina Christina.

Roma Beatorum domus inclyta, quam dedit unam
Omnibus Armipotens Urbibus esse caput.
Quis tua stravit humo fastigia ? Gallicus an te
Hostili victam torruit igne furor?
An ferus a Cannis tumida ruit Annibal ira
Dardana Phœnissa tecta cremare face?
An Nero nocturnos tibi subdidit ebrius ignes
Trojanos ludens in tua busta rogos?
Non sane: at gelida flammas tibi Gotthus ab Arcta
Immisit, populus marte favente ferox.
Gotthica Romanas fregerunt spicula turres,
Gotthorum Ausonias pertudit hasta fores.
Sævus Alaricus, Totilaque ferocia diri,
Arces in cinerem, Roma, dedere tuas.
Flevit ad hunc fumum summa Prænestis ab Arce
Fortuna, & tantum se nocuisse dolet.
Ipsa etiam quamvis glaciali dura rigore
Romuleæ damnis ingemit Ursa Lupæ.
Ecce jugis septem septeni dona triones
Sera, sed illatis æqua malis referunt.
Compensantur Alarici Totilaque ruinæ
Christinæ adventu, desine, Roma, queri.
Salve Virgo trium Domina, stupor omnium Amorque
Regnorum, Virtus cui comes est & Honor.
Euge ades, & fessis requiem auxiliumque parante
Rebus Alexandro, tu quoque confer opem.

Petrus Possinus, e Soc. Jesu.

LECTORI.

VIduæ Annæ Comnenæ amissum & misere deploratum virum Nicephorum Cæsarem Bryennium Euripideo velut quodam Herculis miraculo reddimus, dum Alexiadi Cæsarissæ illius turturinis passim questibus acerba conjugis Cæsaris fata lamentari (quod Opus ante annos aliquot luci dedimus) Bryennianos nunc Commentarios adjungimus, sæpe, multum, & merito Annæ ibi laudatos; & nobis Alexianæ Historiæ illustrandæ studiosis vel eo nomine desiderabiles, quod ex iis Comnena & scribendi consilium, & argumenti genus, & scriptionis formam ac modum se se hausisse professa non semel est. Nec tamen in hac quasi Alcestidis scena invidiose gloriosas mihi sumpserim mirifici Herculis partes: quippe cui potius in fabula tali Admeti persona conveniat alieno beneficio felicis. Vivit Tolosæ, & urinam diu ac fortunatissime sicut dignus est, vivat, V. C. Antonius Dadinus Altaserra, prærogativa excellentium meritorum extra sortem & comparationum moras judicio illustrissimæ illius Academiæ allectus in amplissimum ordinem Antecessorum, juris illic utriusque Regius Professor. Is ex me, quicum amicissime vivebat, cum sæpius confabulando cognovisset quanto desiderio tenerer antiquissimi Codicis Alexiados Annæ Comnenæ, quem a Jacobo Cujacio Principe Juris-Consultorum ad spem Editionis olim traditum viro nobilissimo & eruditissimo Petro Fabro Sanioriano, esse adhuc Tolosæ magna opinio erat; sed cujus in manu quave in domo esset, frustra erat earenus quæsitum. Cum, inquam, istius meæ curæ conscius, & propter amicitiam parriceps esset, forte illi contigit, non modo in notitiam ejus hominis venire, penes quem is thesaurus asservabarur, sed & tantam ab eo inire gratiam, ut negare ipsi nihil posset. Impettara igitur in paucos dies optatissimi mihi Codicis usura cupidissime advolavit ad me ac totum inopinatissimo gaudio perfudit. Liber erat e charta lintea perantiquus, & manus transmarinæ, quem statim evolvens avidissime, in eo reperi libros quindecim Alexiados Annæ integros, nec paucis locis ab eo exemplari, unde nostra jam tum prodierat Editio, diversos. Præfatio, quam ex Hoeschelianis excerptis sumpsimus, deerat; sed exhibebat ejus loco bene longum Opus, ἀντίγραφον, ἀνώνυμον, ἀκέφαλον; quippe cujus primum folium & Operis titulum, & nomen Auctoris, & initium Procemii verisimiliter complexum, non comparebat. non plus ramen uno folio deesse, nota secundi numeri primo foliorum quæ restabant, præfixa monstrabat. ex quo aliæ similiter pagellæ ad finem usque spissi Codicis, suos invicem hærentes, & perpetua serie sine ullo hiatu continuatos numeros habebant figuris Saracenicis expressos. Quæsivi anxie quid illa tandem essent Alexiadis tam verbosa Prolegomena. nec diu absfuit quin plane ac certo comperirem, esse ipsos αὐτόχειμα Commentarios Nicephori Cæsaris Bryennii tam propriis & illustribus characteribus ab Anna ejus conjuge insignitos, ut agnosci visu primo sine Nomenclatoris opera possent. Nimirum habemus ex Annæ Præfatione, Bryennium rogatu Irenes Augustæ Matris Annæ, scripsisse Opus, quo complectebatur primordia Alexii, deinde Augusti. ejus scriprionis initium repetitum esse usque ab Romani Diogenis principatu. inde narrationem ad Botaniatis imperantis

perantis tempora perductam. Quam hæc omnia nostro huic unice scripto conveniunt, primum Irenes Augustæ nuncupato, deinde principium & finem narrationis iis exacte terminis cohibente, quos designat Anna, postremo ubique dotes & virtutes Alexii tunc privati, postea Imperatoris, studiosissime celebrante. Præterea quæ inesse Bryennianis Commentariis affirmat Anna, ea in hisce omnia comparent. Id uno alterove exemplo demonstrasse satis sit. Lib. I. pag. 5. de causis quæ Bryennium seniorem moverint ad Imperium affectandum, ita scribit: τὸ μὲν ὅθεν ϗ ὅπως, ὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν διηγεῖσθαι· φθάνει γὰρ ἡ τῦ Καίσαρος ξυγγραφὴ τὸ αἴτιον τῆς ἀποστασίας ἐξιστορῆσαι. hoc est: *Hujus incœpti quæ causa quæve rationes fuerint, mihi non est necesse diligentius exponere: quoniam istum nobis laborem accuratus ea de re nostri Cæsaris Commentarius occupavit.* Hæc plane digitum intendunt in Librum tertium horum Commentariorum. Ibi enim a Sectione secunda ad decimam fusissime declarantur causæ quæ Bryennium moverunt ad Imperium usurpandum. Paulo post Anna eadem de Expeditione Alexii in Bryennium, hujusque clade, captivitate, & excæcatione breviter memorans, ait: sibi necesse non videri ea diligentius cuncta persequi. τὸ γὰρ ἀκριβὲς (inquit) τῆς ἱστορίας τὸν βουλόμενον μαθεῖν, ἐς τὸν Καίσαρα παραπέμπομεν. hoc est. *Nam fusius & subtilius ista descripta qui nosse cupierint, eos ad Cæsarem remittimus.* Respiciunt ista manifeste lib. IV. horum Commentariorum, in quo a num. II. ad XVIII. hæc tota Bryenniani Belli, & Bryennii calamitatis Historia distinctissime minutissimeque traditur. Libro quoque Alexiadis X. pag. 271. de prælio Isaacii Sebastocratoris cum Turcis commisso prope Antiochiam, ita scribit Anna: ὅπως δὲ τὸ λεπτομερέστερον ἐθέλοντι μανθάνειν, ἔξεστι ἀπὸ τῶν τῦ κλεινῦ Καίσαρος συγγραμμάτων διευτυχεῖν. *De quo* (nimirum prælio) *qui distinctius scire volet, habet Commentarios inclyti Cæsaris quos consulat.* Extat indicatus his verbis locus in nostris hisce Bryennianis Commentariis lib. II. num. XXIX. Bryennium porro, licet indicium tituli Codici MS. ut dixi defuerit, esse hujus Operis Auctorem satis clare ostenditur lib. IV. num. XV. ubi Bryennium Seniorem illum Imperii Candidatum commendans Scriptor, deprecatur vulgarem invidiam atque exceptionem allegari solitam in fidem eorum qui de rebus propriis ad personas familiasve ipsorum pertinentibus narrant. quo satis significat istum, quem adeo extollit Bryennium, aut patrem, quod habet Zonaras, aut, ut Anna verius affirmat, avum suum fuisse. de quo vide, si lubet, Notas nostras ad num. XII. & XIII. lib. IV. horum Commentariorum.

Per hæc ego abunde persuasus, esse istos omnino Commentarios Cæsaris Briennii, iis raptim exscribendis, pro angustiis concessi temporis, manum & animum applicui; in quo dulcissimi fratris mei & unanimi συνεργῦ P. Claudii Maltrait auxilio benevolo sum usus. Quoties enim ineluctabilis necessitas stylum & tabulas extorquebat, ille succenturiabat vicariam operam, ne circumscripti ad ejus Codicis precariam usutam spatii pars nobis ulla dilaberetur otiosa. Sic brevi exscripsimus Opus illud totum, & priusquam exisset præscripta dies, cum fide ac gratiis debitis commodatum archetypum Codicem clarissimo & officiosissimo viro reddidi. Contigit deinde usus liberior Codicis ejusdem, insigni & hoc loco memorari digno beneficio incomparabilis & longe supra vulgarem modum prædicandi viri. Gulielmus etenim Pugerius Senatus Tolosani lumen ingens, paucis post il-

la, quæ modo retuli, mensibus convenit me; & isto ipso, quem quasi furtim antea videram, manuscripto libro de famuli affectantis manu sumpto, En hunc, inquit, Codicem, quia tibi utilem & desideratum intellexi, mea pecunia redemptum do tibi donoque, ut tuus quam optimo jure sit. Tanta vis generosissimæ humanitatis in illo cæteris æque omnibus virtutibus & præclaris dotibus ad miraculum exculto heroe fuit. Cujus hac mire opportuna liberalitate mihi commoditas abundavit conferendæ jam editæ Alexiadis cum illo manu antiqua descripto ejus exemplari; & ex ea collatione non modo lacunas Editionis explendi omnes, sed diversas quoque Lectiones facile bis mille in Libri mei ediri ora notandi. Atque ut nullam tam benevoli officii gratiam omittam, nec illud celabo: summum illum virum in conscientia meriti tanti tali mecum verecundia egisse, ut cum incidisset illi necessitas quædam revisendi quem donaverat Codicis, non sustinuerit, me tum absente, illum e nostro, ubi reliqueram, Tolosano Collegio reposcere, nisi prius me officiosissimis litteris rogato, ut ejus brevem usuram postea restituendi, sibi concederem. Quare viderint qui post acerbissimum mox secutum illius immortalitate dignissimi viri funus librum istum inter ejus κειμήλια repertum hæreditaria possessione rite occupasse videri volunt, quo jure rem detineant manifeste alienam; quippe legitima donatione inter vivos ac testatissima τοῦ μακαρίτου quondam ejus domini beneficentia certissime translatam in jus nostrum, de quo utique nihil cedimus.

Verum ut ad nostrum Bryennium redeam, necessario profitendum hic est; fuisse illius & mendis inquinatissimam, & lacunis non raris nec parum molestis interruptam in archetypo illo & unico Codice scripturam. Unde satis sudandum mihi fuit in vera lectione conjecturis derivanda; plus etiam in vera Scriptoris sententia, tolerabili saltem interpretatione declaranda. Nihil fere tamen ista necessitate immutatum est, cujus non constet Lectori ratio in Notis. at quanticumque laboris illud abunde magnum pretium ducimus, quod Historiam præclaram a teste magnam partem oculato, eodemque dignitatis atque auctoritatis summæ, adeoque in ætatis illius sapientissimis habito, diserte syncereque conscriptam, nec parvam, ut speramus, Byzantinis Comnenianorum temporum rebus lucem affusuram, in publicum usum edimus.

TESTIMONIA VETERUM
DE CÆSARE NICEPHORO BRYENNIO.

ANNA COMNENA *in Præfatione Alexiadis.*

Ἐμοὶ ἀνὴρ ἐγένετο κατὰ νόμους συναφθεὶς ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος, εἰς τὴν τῶν Βρυεννίων σειρὰν ἀναγόμενος ἀνήρ. καὶ κάλλους ὑπερβολῇ, καὶ συνέσεως ἀκρότητι, καὶ λόγων ἀκριβείᾳ, μακρῷ τοὺς κατ᾽ αὐτὸν ὑπερβάλλων. θαῦμα γὰρ ἄντικρυς καὶ ὁρώμενος καὶ ἀκροώμενος, καὶ τὰ ἑξῆς.

Maritus mihi fuit legitimo ritu conjunctus Nicephorus Cæsar, generis seriem ad Bryennios referens, vir & formæ præstantia, & consummatione prudentiæ, & perfectione doctrinæ longe supra omnes, qui tunc erant, antecellens. Miraculum prorsus oculis videntium auribusque auscultantium offerens, &c.

Alibi sæpe in sua Historia eadem Anna Bryennii ejusdem cum summa laude meminit.

Zonaras *tomo* III. *Annalium agens de Alexio Augusto post Constantini Porphyrogeniti, cui desponsata Anna ejusdem Alexii primogenita fuerat, ante nuptias mortem, alium sponsum eidem filiæ suæ dante.*

Νυμφίον ἕτερον ἐπ᾽ αὐτῇ εἰσεποιήσατο τὸν μείζω τῶν υἱῶν Νικηφόρου τοῦ Βρυεννίου· ὃν ὁ λόγος προέφθη τῇ τυραννίδι ἐπιχειρήσαντα· καὶ ἁλόντα, καὶ πηρωθέντα τοὺς ὀφθαλμούς· τούτῳ τὴν θυγατέρα ταύτην κατεγγυήσας τετίμηκε τὸν ἄνδρα πανυπερσέβαστον.

Sponsum alterum ei adscivit maximum natu filiorum Nicephori Bryennii, quem superius retulimus in conatu Imperii usurpandi captum & excæcatum. Hunc, cum ei filiam uxorem daret, titulo Panhypersebasti honoravit.

Paulo post idem Zonaras.

Βρυεννίῳ τῷ Καίσαρι πολλή τις ἦν ἰσχύς· καὶ δι᾽ ἐκείνου πᾶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις οἰκονομούμενον ἐκπεφώνητο. διὸ καὶ πάντες ἐκείνῳ προσῄεσαν, καὶ δικάζειν αὐτῷ ἐπετέτραπτο, καὶ βασιλικῶς ἐθεμίστευεν. ἦν γὰρ καὶ λόγοις προσκείμενος ὁ ἀνήρ . . . οὕτω δ᾽ ὡς εἴρηται τῷ Καίσαρι τῶν πραγμάτων συνενεχθέντων διὰ πάσης ἦν γλώττης ᾀδόμενος ὁ ἀνήρ.

Bryennii Cæsaris magna erat potentia, ac jam vulgo celebre, illius nutu in Regia geri omnia. Quare omnes ad eum se conferebant juris dicundi, & pro Imperii auctoritate sententias ferendi potestate præditum. Erat autem & ipse studiis doctrinarum deditus. *Paulo post*: Hoc rerum suarum statu Cæsar omnium linguis celebrabatur.

Niceras Choniares *initio lib.* I. *referens conatum Irenes Augustæ in promovendo ad successionem Imperii Genero Bryennio, & filio Joanne ab ea excludendo, sic scribit de eadem Augusta.*

Ἐνιαχοῦ δὲ καὶ λόγου πρόφασιν τὸν Βρυέννιον παρεισφέρουσα παντοίοις αὐτὸν ἐπαίνοις κατέστεφεν. ὅτι εἰπεῖν ἱκανώτατον, καὶ οὐκ ἐλάττονα διαπράξασθαι, καὶ μαθημάτων ἑλληνείων μεταλαχόντα ῥυθμίζειν τὸ ἦθος εἰδότως καὶ πρὸς βασιλείαν ἀδιαλώβητον οὐ βραχέα συμφερομένων τοῖς ἄρχειν μέλλουσιν.

Aliquando etiam Bryennium per occasionem summis laudibus celebrabat, ut & eloquentissimum, & rebus gerendis aptissimum, & libe-

talibus artibus, quæ animum ad virtutem informent, & ad Imperium rite gerendum & tuendum maximo adjumento sint, eruditum.

Idem Nicetas, narrata Alexii morte, refert conspirationem multorum, Bryennium, repulso Joanne Alexii filio, ad Imperium evehere studentium.

Τῷ Βρυεννίῳ (inquit) *πάντες προςίθενται καὶ παραχωροῦσι τούτῳ τῆς βασιλείας· ὡς λογικῶν ἐν μεθέξει ὄντι παιδεύσεων, καὶ εἶδος τυραννικὸν προφαίνοντι.*

Bryennio se omnes adjunxerunt, eique Imperium detulere, ut & liberalibus erudito disciplinis, & regia forma conspicuo.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ
ΤΟΥ ΒΡΥΕΝΝΙΟΥ
ΤΑΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ,
ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ
ΠΡΟΣ ΕΙΡΗΝΗΝ ΑΥΓΟΥΣΤΑΝ.

NICEPHORI CÆSARIS
BRYENNII
COMMENTARIORUM
PRÆFATIO
AD IRENEM AUGUSTAM.

PRÆFATIONIS ARGUMENTUM
ET PERIOCHE.

Scopus est ostendere Alexium, cum Imperium Botaniatæ ereptum sibi sumpsit, jure id fecisse. Narratur rebellio Botaniatæ in Michaelem Ducam. Conatus Alexii in promovendo ad Imperium Constantino Duca Michaelis fratre, & alio Constantino Duca Michaelis filio. Machinationes in Alexium variæ. Periculis objectus malo dominantium animo ex his gloriam auget. Insidias invidorum occupando Imperio prævertit. Constantinum puerum in consortium Imperii & spem successionis vocat. Cujus impulsu hæc scriptio suscepta, quodque ejus consilium ac forma.

* * * * * * * * *

A ΕΚ τῆς ἑῴας καὶ οὗτος ἀποστατεῖ κατ' αὐτοῦ, καὶ ὑπεισχύσας, τῆς βασιλείας ἐπιλαμβάνεται· τὸ ἐγκεχειρισμένης αὐτῷ, καθὼς εἴρηται, στρατηγίας τῶν ἀνατολικῶν ἀμοιβὴν πονηρὰν τῷ ἐγχειρίσαντι ἀντιδούς, κιβδήλων τινῶν ἀνδρῶν, καὶ τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν ἀγνοησάντων παντάπασι, καὶ μηδὲ πίστιν ὀρθὴν συντηρεῖν μαθόντων, εἰς ταύτην ἐπώφειλον, εἰς ταὐτὸ συνελθόντων γνώμης, καὶ συμπνευσάντων, καὶ τοῦ δήμου παντὸς ἀλογίστως οὕτω τῷ ἑαυτῶν θελήματι παρακολουθήσαντος. ἀεὶ γὰρ ἐν ἀνθρώποις ἡ κακία μᾶλλον ἢ τὸ ἀγαθὸν πλεονεκτεῖν εἴωθε. φιλεῖ δὲ καὶ ἄλλως τὸ πλῆθος τὰς τοιαύτας χαίρειν μεταβολάς. οὕτω τοίνυν ὁ Βοτανειάτης εἰς τὸ τῆς βασιλείας ὕψος ἀνάγεται, ἀνὴρ συνετὸς μὲν τὰ πρῶτα, καὶ ἱκανώτατος τῇ χειρί· γήρᾳ δὲ ἄλλως, καὶ χρόνῳ κατειργασμένος, καὶ τὸ περὶ τὴν δεξιότητα πάλαι καταλύσας φιλότιμον, καὶ μικροῦ πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ ἀφῃρημένος ἐνέργειαν, καὶ πρὸς τὸ τῆς βασιλείας ὕψος μὴ ἐπαρκῶν.

EX Orientali limite, & hic rebellat contra eum, satisque se confirmatum sentiens, Imperium usurpat: ingratam vicem Michaeli Augusto rependens Præfecturæ regionum, & copiarum Orientalium, ipsi prius, ut dictum est, non vulgari amoris fiduciæque pignore delatæ. Nimirum eo istum factio quædam abripuit, coitione facta conspirantium pravorum quorumdam capitum: a quibus quæ honesti quæve officii vis sit ac ratio, penitus ignaris, frustra expectes, ut fidem, quibus debent præstare, ac repræsentate integram in animum umquam inducant suum. Accommodavitque se haud ægre cupiditatibus istorum popularis levitas, more suo, ratione, ac jure posthabitis, novitati, temeritatique se indulgens; ut ingenia esse solent hominum ad scelus, haud paulo, quam ad fas æquumque proniora. Sic Botaniates in Imperium evehitur: alias ille quidem prudens habitus, manuque promptissimus: tunc tamen velut ex primævo igne nihil nisi cinis reliquus; ita ille vir acer, ille strenuus in hoc sene languido gelide res cunctas administrante quærebatur, ut facile constaret, has ejus, qualescumque fuissent olim, tunc certe clavo Imperii torquendo nequaquam pares manus esse.

Edit. Paris. pag. 1.

Botaniates in Michaelem Imp. ingratus.

pag. 2.

Factione abripitur in rebellionem.

In qua populi favore firmatur.

Botaniates in Imperio sui dissimilis.

Alexius Comnenus Botaniatæ Imperium ægre fert.

Ducarum & Comnenorum violata jura reputans.

Hæreditas Imperii a familia Ducarum ad Comnenos jure devolvebatur.

Edit. Paris. pag. 3.

V. Quæ tamen manus cum sceptra Principatus arripuissent: sicque prælatus in Imperii successione homo privatus alteni generis, Duce fratri Constantino Porphyrogenito fuisset, juveni, qui consanguinitatis prærogativa naturale jus ad supremam potestatem velut ad familiarem hereditatem afferebat domo: concoquere talium inconvenientiam Actorum Comnenus Alexius haud poterat; secum assidue reputans, quam iniquum indignumque esset, dejici ea spe proxima designatos ab ipsa natura Candidatos summi honoris: & non solum Familiæ regnantis tot capitibus diadematis gestando idoneis numerosæ nullam haberi rationem, sed ne mentionem quidem aut respectum esse ullum juris ad imperandum genti Comnenæ competentis ex eo tempore, quo Isaacius Augustus Comnenorum nunc viventium patruus adeptum suffragiis concordibus, nec minori approbatione cunctorum gestum Principatum in Ducas ultro transmiserat. Ex quo erat consequens, si casus aut tempus incideret, quo genti Ducarum Regnum abrogaretur, aditum non dubium Comnenis aperiri caducæ majorum hereditaris repetendæ vindicandæque. His inquam susque deque habitis cum cerneret per fas æquumque spretum passim & abjectum, per jura & legitima omnia violata calcataque libere grassari, palamque exultare licentiam paucorum improborum, qui temere ad propriam libidinem orbem Reipublicæ converterant: ringebatur videlicet, ac discruciabatur animo. Et quamquam, qui rerum potiebantur astuti homines, utcumque nihil pensi habebant rationes sibi, ac spes privatas detrimento, imo exitio publico conficere, non omittebant honesta tectoria fœdis factis obtendere, & cum alios blando sermone delinire Magnates, tum Comnenis, a quibus sibi præcipue timebant, fucum facere officiis verborum, & simulatione obsequii eniae contendebant: haud tamen circumveniri se acer animus insidiosis sinebat artibus, pungebatque ille semper alte demissus in pectus nobile scrupulus, ac stimulis arcanis admonebat, excitabatque fortem virum ne acquiescere tantæ rerum confusioni sustineret: flagitiosum latrocinium, quo nihil minus, quam Imperium orbis terrarum legitimis extortum dominis, servis condonabatur, tacito velut quodam ignaviæ patientiæ suffragio comprobare videretur. Quam vero hanc ille animi sui sensum jam tunc non presserit abjecto metu, aut dissimulaverit; sed potius prout illum innatæ generositatis ingenua fiducia facere docebat, liberrime præ se tulerit: documento esse possunt, quæ palam isto ipso articulo temporum ab eo acta sermonibus omnium feruntur, & in confesso apud prudentes sunt, nec nescire quisquam potest gesta in luce meridiana, nisi si quis lethæum (quod ajunt) poculum hauserit. Adiit scilicet tunc Alexius primo Constantinum Michaelis Imperatoris fratrem: deinde Augusti ejusdem filium quoque Constantinum & hunc vocatum, adiit: utrique non consilium modo Imperii sumendi, sed operam, opes, manum, periculumque propria ad tale cœptum perpetrandum offerens. At cum horum prior spes secutus alias abnueret: alterum certe parvulum rubris indutum calceis per celebres urbis vicos ducere ad Palatium auspicaturum ibi Regnum voluit. Perfecissetque, nisi magno consensu concitata plebs passim alte reclamans nolle se hunc tebus præesse Principem, imbecillo adhuc puero metum majorem objecisset. Ita, ut vertigine quasi quadam attonitus, oraret, obtestareturque Comnenum, proposito absisteret, neve ulterius invitum se, ac reluctantem per vim ad Imperium raperet præcipitio pejus sibi formidatum.

Ministri Botaniatæ Alexium frustra delinire conantur.

Conatus Alexii in Imperio conservando in familia Ducarum.

pag. 4.

Constantinus Ducas senior Imperii occupandi aleam subire refugit.

Constantinum Ducam minorem oblatum ad Imperium populus respuit.

VI. Hæc cœpta cum in hunc modum successu caruissent, non destitit Alexius alia via idem ad propositum grassari. Puerum enim Botaniatæ coram oblatum ipse præsens sic commendavit, ut liberrime tesricaret memoriam juris ad Imperium, quo hic puer naturali nitebatur, otpote legitimus ejus hæres. Suasitque, ut quod facere poterat, sine ullo detrimento dignitatis suæ, indulgeret spei puerili pene adhuc infantis, successorem sibi eum destinando, parandoque. Suggessit etiam de fratre Ducæ, dignum videri sapientia & æquitate Botaniatæ amplecti.

Ambos Constantinos Ducas Alexius conciliare ac commendare Botaniatæ frustra conatur.

ε'. Τούτου τοίνυν τῶν τῆς βασιλείας σκήπτρων ἐπιλαβομένου, καὶ προτετιμημένου τοῦ φυσικῶς ἐπὶ τούτῳ δικαιουμένου ὁ τοῦ Δούκα Μιχαὴλ ὢν αὐτὸς ἀδελφὸς, Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος· ὁ δηλωθεὶς Κομνηνὸς Ἀλέξιος συνειδὼν τὸ τοῦ πράγματος ἄτοπον· ὡς οὔτε ὁ τῆς βασιλείας δίκαιος κληρονόμος ἐπ' αὐτῇ δεδικαίωται, οὔτε μνήμη τις γέγονε τοῦ δικαίου τῆς βασιλείας τοῦ προβεβασιλευκότος θείου αὐτοῦ τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ εἰς ὃν πάντων συνέδραμον τὰ θελήματα, καὶ ὃν πάντες ἑκόντες εἰς τοὺς τῆς βασιλείας ἀνήγαγον ἄξονας, καὶ τούτῳ κυβερνᾶσθαι εἵλοντο· ὥστε τινα τὴν ἐξ ἐκείνου τὴν τοῦ γένους ἑλκόντων σειρὰν δικαιότερον εἰς τοῦτο λογίσασθαι· ἤσχαλλεν, ἐδυσφόρει, παρεζήλου τὸ δίκαιον ὁρῶν ἀθετούμενον, καὶ οὐκέτι φέρειν εἶχε τὸ συμπεσόν. Κᾂν γὰρ καὶ τὸ οἰκεῖον θέλημα συνεισώντες οἱ τηνικαῦτα παραδυναστεύειν λαχόντες, τὴν μὲν ἀπώλειαν τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας ὡς οὐδὲν ἐλογίζοντο, τὸ δὲ πρὸς τὴν αὐτῶν μόνην θεραπείαν ἐπελέγοντο· ἀλλ' ἐκεῖνος τὴν καρδίαν νυττόμενος, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς δεινῶς ἀλγῶν, οὐκ ἠνείχετο τοῖς οὕτω διαπραττομένοις ἐφησυχάζειν, καὶ τὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ δικαιούμενον καθορῶν ἑτέρῳ μὴ δικαιουμένῳ ὑποταττόμενον· ὅπως μὲν οὖν ὁ Κομνηνὸς τῷ ἀδελφῷ προσηνέχθη τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δούκα· καὶ αὐτοῦ δὴ τούτου τὸν υἱὸν τῇ οἰκείᾳ δυνάμει τε καὶ συνάρσει ἐγκαθιδρῦσαι τῷ τῆς βασιλείας θρόνῳ ἐσπούδαζε, θεὶς αὐτῷ τοῖς ποσὶ καὶ τὰ φοινικοβαφῆ πέδιλα, καὶ ἀπάγων τοῦτον εἰς τὰ βασίλεια· καὶ ὅπως τοῦτον ἐν τοῖς λεωφόροις διερχόμενον στόμα ἓν γεγονότες ὁ δῆμος μὴ θέλειν ὑπ' αὐτοῦ βασιλεύεσθαι τρανῶς ἐξεβόησαν· καὶ ὅπως καὶ ῥηθὲν παιδίον πρὸς τὸν θρόνον ἰλιγγιάσαν, καὶ τοῖς τοῦ δήμου λόγοις ἐκδειματωθὲν τὴν ψυχὴν ἐπείχετο τῆς τοιαύτης προθέσεως· κατεδυσώπει δὲ καὶ τὸν Κομνηνὸν αὐτῆς ἀποσχέσθαι, καὶ μὴ ἐπὶ πλέον τοῦτον παραβιάζεσθαι· ταῦτα καὶ ἐν στόμασι πάντων κεῖναι, καὶ ὁμολογεῖται παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσι, καὶ ὅσοι μὴ τοῦ τῆς λήθης πόματος ἐκπιόντες ἀμνήμονες τῶν γινομένων εἰσίν.

ς'. Ὁ δὲ καὶ αὖθις ὁ Κομνηνὸς δευτέραν ὁδὸν δραμεῖν εἵλετο· καὶ λαβόμενος τοῦ παιδὸς, εἰς τὸν Βοτανειάτην ἄγων καὶ αὐτὸς παραγίνεται, καὶ εἰς μνήμην τοῦτον ἄγει τοῦ φυσικοῦ δικαίου, ὃ δὴ τῷ παιδίῳ τούτῳ κεκλήρωται, καὶ οἰκονομικώτερον τῷ παρόντι χρήσασθαι αὐτῷ ὑποτίθεται· καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δούκα ὡς ἀ-

A δελφὸν κυρίου αὐτῷ καὶ βασιλέως οἰκειότερον ἀγκαλίσασθαι, καὶ βασιλείας μὲν ὄνομα περιθεῖναι τούτῳ, αὐτὸν δὲ τὸν Βοτανειάτην τὰ τῆς βασιλείας ἰθύνειν σκῆπτρα ἕως ἂν τοῖς ζῶσι συντάττοιτο. εἶτα τὸν τῆς βασιλείας κληρονόμον ἐπιτηδείως ἤδη ἔχοντα πρὸς τὴν ταύτης διακυβέρνησιν ἐγκαταστῆσαι αὐτῇ. ἀλλὰ καὶ τούτου δὴ τοῦ ἐγχειρήματος ἐκπεσών, ἐκεῖνο δὲ τῆς τοιαύτης παρρησίας ἀπώνατο, τὸ ὕποπτος λογισθῆναι τῷ Βοτανειάτῃ καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, καὶ ἄλλοις μέν, μάλιστα δὲ τοῖς δυσὶν ἐκείνου δούλοις· Βορίλλος οὗτος καὶ Γερμανός· ἀργυρωνήτοις ἀνδράσι, καὶ ἀγεννέσι, καὶ ἀσυνέτοις παντάπασι τοῦ καλοῦ· οἳ καὶ σκοπὸν παρ᾽ ἑαυτοῖς θέμενοι τὸν Κομνηνὸν ἀπολέσαι, καὶ οὕτω συναπολέσαι καὶ τὸν Πορφυρογέννητον τὸν τοῦ Δούκα ἀδελφὸν τοῦ φρουροῦντος αὐτὸν ἀπογυμνωθέντα, καὶ εὐχερῆ γενόμενον τοῖς ἐπιβουλεύουσι, μὴ ὄντος τοῦ ἀντιληψομένου αὐτοῦ. πρόσταγμα καταπέμπουσιν ὑπερορίαν τοῦ Κομνηνοῦ διακελευόμενον. ἀλλὰ τοῦ τοιούτου προστάγματος εἰς χεῖρας περιελθόντος τοῦ Κομνηνοῦ, αὐτὸς αὐτοπροσώπως τὰ περὶ τούτου τῷ βασιλεῖ ἀνήνεγκε. καὶ οὗτος ἅμα τὸ ὑπερβάλλον τῆς τοῦ ἀνδρὸς εὐγενείας τε, καὶ φρονήσεως αἰδεσθείς, καὶ πολλῶν καὶ γενναίων αὐτοῦ ἔργων ἀπομνημονεύσας, καὶ πρὸς ταῦτα δυσωπηθείς, καὶ τῶν τῷ προστάγματι συνθεμένων καταμεμψάμενος, εἰς οὐδὲν τὰ τοῦ πράγματος περιέστησε· καὶ ἦν μὲν τότε τὰ τῆς ὑπερορίας ἀργά.

ζ. Ἀλλ᾽ ὁ Βοτανειάτης καὶ αὖθις ὑπὸ τῶν δηλωθέντων αὐτοῦ δούλων περιαγόμενος, παντοίως τῷ τύπον παραθήξει καὶ συνωθήσει παραπληγείς, τοὺς ὀφθαλμοὺς διορύξαι διενοεῖτο τοῦ Κομνηνοῦ. τοῦτο δὲ ἀνερυθριάστως οὕτως ἀγαγεῖν εἰς τέλος οὐκ ἔμελεν, αὐτὸ τὸ δίκαιον, καὶ τὴν ἀλήθειαν, εὐλαβούμενος· ἕτερον δὲ τρόπον κακοῖς ἐσκέπτετο τοῦτον περιβαλεῖν· καὶ ἀφορμὴν ἐζήτει εὐπρόσωπον κακοῖς, τὸν ἀναίτιον παραπέμψαι, καὶ ἐκμέσου θέσθαι τῆς ἀληθείας τὸν ἔλεγχον. ἀμέλει καὶ ἡνίκα οἱαδήτις ὑπόθεσις παρεισέπιπτε μεγάλης δεομένη καὶ βουλῆς καὶ χειρός, καὶ πόλεμον ἀπαιτοῦσα, καὶ γενναίας ἔνδειξιν ψυχῆς καὶ ἀνδρείας, καὶ κίνδυνον τῇ ἐγχειρήσει ταύτης ἐπικρεμάμενον, εὐθὺς τοῦ Κομνηνοῦ χρῆσις ἦν ὑπὲρ ἅπαντας· καὶ μόνος τῶν ἁπάντων ὁ Κομνηνὸς τοῖς οὕτω μεγάλοις καὶ κινδυνώδεσιν ἔργοις ἐπιστατήσων προεβέβλητο. τοῦτο βουλομένου τοῦ σκέμματος, ὥστε ἢ καταπειθῆ γεγονότα τὸν Κομνηνὸν τοῖς ἐπιτεταγμένοις αὐτῷ, καὶ γενναίως καὶ ἀνδρικῶς, καθὼς ἦν ἔθος αὐτῷ, προσβαλόντα τινὶ τῶν τηλικούτων ἔργων, καὶ κατὰ ξιφῶν χωρήσαντα μέσων, καιρίως πληγῆναι καὶ παρὰ τῷ πολέμῳ πεσεῖν, διὰ τὸ μηδὲ δυνάμεσιν ἀναλόγοις ἐφοδιάζεσθαι πρὸς τὸ κείμενον ἔργον· ἢ γοῦν μὴ πειθόμενον, μηδ᾽ οὕτω ποιοῦντα, μηδὲ τοῖς τούτῳ κελευομένοις ὑπείκοντα, δικαίως δῆθεν ἐγκληθῆναι καὶ νόμιμον τὴν κόλασιν ὑποσχεῖν. ἤδη μὲν οὖν οἱ διαληφθέντες ὅτι Βρυέννιος, καὶ ὁ Βασιλάκης, ἄνδρες τῶν εὖ γεγονότων καὶ ἐπισήμων, μὴ φέροντες μηδὲ οὕτω τὴν ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου τοῦ Βοτανειάτου καθίδρυσιν, ἅτε καὶ τοῦτον σὺν ἑαυτοῖς ἀποστάτην κατὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ἐπιστάμενοι, καὶ τοῖς αὐτοῖς συνυπεύθυνον, ἣν ἔφθασαν ἄρασθαι πρώτως ἀποστασίαν κατὰ τοῦ Μιχαήλ, ταύτην καὶ κατ᾽ αὐτοῦ τετηρήκασιν ἐπὶ σχήματος. καὶ μετὰ πλήθους στρατιωτῶν καὶ οὐκ εὐκαταφρονήτου δυνάμεως αὐτῷ ἀντιπαρατάττονται. καὶ εὐθὺς ὁ Κομνηνὸς ἐπὶ μνήμης τῷ βασιλεῖ κατὰ τῶν τοιούτων ἀνδρῶν ἀνθοπλίτης καὶ ἀντιστράτηγος στέλλεται, τοῦ μεγάλου Δομεστίκου τηνικαῦτα δῆπου

A adolescentem, domini olim sui, & Imperatoris fratrem, peculiari benevolentia, atque adeo participatione illum aliqua Imperii aspergere, nomine saltem tenus, ea tamen lege, ut rem ipsam, & veram possessionem administrationemque Principatus Botaniates, quoad viveret in solidum teneret: successio Ducæ filio tunc, ut spes erat, ætate idonea futuro sarta tecta servaretur. Verum irritus hic quoque conatus extitit. Illud tantum ex ea loquendi agendique libertate reportante Comneno, ut suspectus cum ipsi Botaniatæ, tum amicis, ac familiaribus ejus fieret, servis præcipue duobus, Borillo Germanoque, capitibus empititiis, planeque illiberalibus, ac nullum honesti prorsus aut decori sensum habentibus, aut rationem ducentibus viris. Ergo his id jam tum pro scopo propositum: perdendum omnino Comnenum, quo deinde unico illo præsidio nudatus Porphyrogenitus Ducæ frater facile de medio tolleretur. Ab hoc decreto Edictum scribunt Imperatoris nomine, quo Alexius exulare jubebatur. Cujus Imperatorii mandati cum exemplum in manus Alexii venisset, solita ille fiducia Imperatorem adit, deque ea injuria expostulat. Quando Botaniates verecundia instinctus, tam nobilis, sapientis, atque fortis viri, tot jam rebus præclare gestis inclyti, negavit a se profectum id Edictum, falsariisque confictoribus ejus multa minatus est. Sic illo tum periculo defunctum Alexium dimittens, nec tamen plane securum.

Edit. Paris. pag. 5. Inde Alexius Botaniatæ & ejus Ministris, præsertim Borillo & Germano suspectus & invisus.

Ei decernitur exilium.

Sed Imperator sententiam revocat.

VII. Cum enim servi non desisterent quotidie sollicitare, urgereque Botaniatem, tandem is horum calumniis, præstigiisque dementatus, eruere oculos Comneno Alexio constituit. Non putavit tamen id palam aggrediendum, publicam invidiam in tam manifesta juris & æqui conculcatione veritus, præsertim cum alia suppeteret haud paulo plausibilior, tutiorque ratio perdendi viri fortis per speciem honoris, præficiendo eum bellis periculosis & difficilibus, nec ei copias idoneas conficiendis iis suppeditando: ex quo alterum erat consequens, aut succubiturum aliquando periculo, lethaleque vulnus quodam in prælio accepturum sibi non parcentem juvenem: aut si procurationes demandatas, vel suscipere recusaret, vel acceptas exequi negligeret, merito, & citra publicam misericordiam velut legitimo supplicio subjiceretur. Et erant commodum ad manum expeditionum haud facilium occasiones. Qui enim rebus studere novis jam sub Michaele cœperant, Bryennius, & Basilaces, nobiles & illustres viri, non ferentes eum, quem paulo ante rebellionis in communem dominum habuissent socium, præreptum Imperium exercere nunc in ipsos quoque velle, palam recusabant subdi Botaniatæ, gerereque pergebant res uti sub priori cœperant Principe, propriis auspiciis, partesque suas pro se quisque copiis, & opibus, quam validissime firmabant. Contra hos belli Dux ab Imperatore Alexius deligitur, & mittitur tunc magni Dome-

Botaniates de eruendis Alexio oculis cogitat.

pag. 6. Bellis eum difficilibus præficit ut perdat.

Bryennius & Basilaces bellum in Botaniatem gerunt.

stici dignitate ornatus. Neque ille recusavit, aut contentioni in mandato exhauriendo, aut dimicationi discriminive pepercit ulli, quod non semel, sed sæpius cruentissimis, periculosissimisque de

Utrumque vincit Alexius

Edit. Paris. pag. 7.

prœliis victor, trophæis positis illos ipsos contra quos moverat Duces bello captos, in urbem redux regiam, Imperatori reddidit. Hæc in notitia & prædicatione versantur omnium, nec communis quisque sensus particeps res adeo celebres tam palam tanto splendore gestas ignorare potest.

Ingratæ vices pro iis beneficiis Alexio redditæ.

VIII. Quoniam autem Comneno tot sudorum, totque discriminum merces nulla erat admodum alia, nisi livor non obscurus, & sævæ machinationes orbandi eum luminibus, atque perdendi, tum involvendi ruina eadem Porphyrogenitum: id enim vero non jam ferendum amplius secum constituit Alexius. Sed reputans apud se, patruum suum Isaacium Comnenum, qui nuper jure quam optimo regnaverat, Imperium ultro concessisse Constantino Ducæ, quo defuncto, e filiis familiare ejus imperare aliquem fas fuit, quod secus evenit. Siquidem qui nunc insidebat Imperiali solio commune habebat nihil cum gente Ducarum. Quamobrem quis non videret vocari Comnenos ad successionem Principatus. At unde vero quod per juris rationem legitime fieri poterat, propter periculum ab insidiis injuriisque immanissimis necessario maturandum videbatur: alioqui enim præsens periculum ostendi, ne quæ multa contra ipsum clandestinis sæpe agitata consiliis norat, successum pernicie ipsius nanciscerentur. Sic subducta cogitationum summa ea urbe se regia proripiens Adrianopolim contendit. Ibi congregatam reperit magnam copiarum Romanarum partem infensos plerosque Botaniatæ, perstudiosos vero sui, quod ipso ductore magnas se res gessisse meminerant. Quare illum una voce Augustum acclamant, & vel invitum cogunt hereditatem Isaacii Patrui exclusione Ducarum in se caducam cernere. Acquievit ille tandem non tamen, ut Porphyrogenito jam adultiori pueritia magis Imperio maturo jus suum interceptum vellet. Quomodo id enim suspicari de eo liceat, qui nullum non, quod ajunt, movisset funem ad efficiendum, ut frater Michaelis Constantinus in regio solio collocaretur: quo sic summa potestas in Ducarum familia maneret, Michaelis filio nondum maturo gerendis rebus. Sane quid de hoc puero cogitaverit Alexius luculenter ostendit, cum sibi natam statim ei filiam despondit, consortemque jam tunc illum Principatus & declaravit, & adhibuit, delata ei rubra subscriptione litterarum. Quæ res illi pignus haud dubium erat plenæ atque integræ successionis Imperii servatæ ipsi, ubi aliquando adolevisset, & invidia popularis, quæ gravissima in ejus patrem exarserat, vel spatio ipso temporis, vel adhibitis artibus, & apte ad occasiones temperata tractatione refrixisset. Perpetrassetque utique, quod destinaverat, nisi gravis valetudo in Porphyrogenitum ingruens ineptum illum prius reddidisset multiplici & laborioso Principatus negotio gerendo; postea etiam rebus humanis acerba morte præcerptum exemisset.

Sumit impellunt ad arripiendum Imperium Comnenis jure debitum.

pag. 8. Adrianopoli Alexius Imperator proclamatur.

Constantino Duca Michaelis filio partem Imperii communicat.

Successoremque reliquisset Imperii, ni mors puero præcessisset.

IX. Quin etiam cum Alexius Comnenus Imperii jam potens urbem regiam invasit, Botaniatem ipsum reclamantem recusantemve non reperit. Itaque arma expedire, contra vimque vi repellere conatus non est: sed jus agnoscens, quo

A ἀξίαν. καὶ ἀντικαθίσταται τούτοις, καὶ θαῤῥαλεωτάτην μάχην συμβάλλει, καὶ συῤῥήγνυται τούτοις οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις εἰς πόλεμον αὐτὴν προΐεται τὴν ψυχήν. καὶ τέλος τοὺς ἀντιπάλους νικᾷ, καὶ λαμπρὸν κατ' αὐτῶν τρόπαιον ἵστησι, καὶ δορυαλώτους ἑλὼν, εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπάγει, καὶ τῷ βασιλεῖ παραδίδωσιν· οἴδασι πάντες ταῦτα, καὶ ἐν χείλεσι πάντων κεῖνται τὰ περὶ τούτων, καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις τῶν εὖ φρονούντων ἠγνόησε ταῦτα.

η'. Ἐπεὶ δὲ τῷ Κομνηνῷ τούτων καὶ ἑτέρων πολλῶν καὶ μεγάλων ἔργων καὶ ὄντως ἀνδρικῶν καὶ γενναίως τετελεσμένων οὐδὲ μία τις ἦν ἀντιμισθία καὶ ἀ-B μοιβὴ, ἀλλ' ὁ μόνος ζῆλος οὐκ ἀγαθὸς, καὶ κατ' αὐτοῦ μελέτη καὶ συσκευὴ, ὅπως ἀποδοθείη τούτῳ πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, καὶ ὅπως αὐτὸς μὲν ἐκκοπείη τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀπόλοιτο, συνεκτριβείη δὲ τούτῳ καὶ ὁ Πορφυρογέννητος· οὐκ ἔτι ἐν φορητοῖς ταῦτα τίθεται· ἀλλὰ βλέπων ὡς αὐτῷ μὲν εἰς κακὸν τὰ τοῦ πράγματος διήκει, καὶ ὅτι τοῦ θείου αὐτοῦ τὴν ἑαυτοῦ κληρονομίαν αὐθαιρέτως εἰς ἕτερον παραπέμψαντος, ἐπειδήπερ οὐδεὶς τῶν κατὰ γένος προσηκόντων τῷ λαχόντι ταύτην προυβέβλητο, ἕτερος δὲ ἀλλότριος εἰς τὴν αὐτὴν ἀντεισῆκται κληρονομίαν, ἅμα δὲ καὶ ἑαυτῷ τὸ ἀσφαλὲς περιποιούμενος ἵνα μήτε δεινῶν πάθῃ, ὁποῖα πολλὰ κατ' αὐτοῦ προβεβούλευτο, C τῆς μεγαλοπόλεως ἀπάρας εἰς Ἀδριανούπολιν ἄπεισι, καὶ τὸ ἐκεῖσε στρατιωτικὸν ἄθροισμα εὑρὼν, τῇ μὲν τοῦ Βοτανειάτου βασιλείᾳ ὡς τὰ πολλὰ ἀπεχθανόμενον, αὐτῷ δὲ προστιθέμενον, καὶ εἰς βασιλέα τοῦτον αἱρούμενον, ἅτε καὶ ὑπ' αὐτῷ στρατάρχῃ πολλὰς ἀνδραγαθίας διαπραξάμενον, καὶ ἄκοντα τοῦτον πρὸς ἀνάῤῥησιν βιαζόμενον· δέχεται τὴν τούτων βουλὴν, καὶ ἀναπαλεῖται τὴν κληρονομίαν τοῦ θείου αὐτοῦ ἐφ' ᾗ δεδικαίωτο· καὶ δῆθεν μὲν εἰς ἑαυτὸν περιάγει τὰ σκῆπτρα. πλὴν οὐχ ὥστε τὸν Πορφυρογέννητον ἀποστερῆσαι τούτων, ἱκανῆς ἤδη καὶ ἀξιόχρεω γενομένου καταστάσεως. πῶς γὰρ ὁ ὃς καὶ πρότερον ἐκίνει πάντα κάλων κινῶν, ὥστε τῷ ἀδελφοῦ θρόνῳ D τὸν Κωνσταντῖνον ἐγκαθιδρῦσαι. διὰ τοῦτο γὰρ εὐθὺς τὴν ἰδίαν θυγατέρα τῷ Πορφυρογεννήτῳ φέρων συνάπτει, καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ καὶ συνοικονομεῖν τὰ τῆς βασιλείας ἐπιδίδωσι. καὶ μὴν καὶ τῆς συνήθους εὐφημίας καὶ ἀναῤῥήσεως αὐτῷ κοινωνεῖ, καὶ τῆς ἐν γράμμασιν ἐρυθρᾶς ὑποσημασίας. προμνηστευόμενος ἐντεῦθεν αὐτῷ τὰ σκῆπτρα, καὶ σκοπῶν τέλεον καιροῦ καλοῦντος ἀναγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὸν τῆς βασιλείας θρόνον, ὁπηνίκα καὶ τὴν τοῦ πολλοῦ πλήθους δυνηθείη περὶ αὐτὸν ἀγαθὴν ῥοπὴν ἐπισπάσασθαι, καὶ τὴν προτέραν μῆνιν περιελεῖν. καὶ τάχ' ἂν εἰς ἔργον ἐξεβεβήκει τὸ οἰκονομούμενον, εἰ μὴ βα-E ρεῖα νόσος πρότερον τῷ Πορφυρογεννήτῳ εἰσφρήσασα, μὴ συγχωροῦσα τούτῳ τῆς τοιαύτης ἐπιβῆναι ἀρχῆς, μετ' οὐ πολὺ τῶν ἐνταῦθα προήρπασεν.

θ'. Ἀλλὰ καὶ ὁπηνίκα Κομνηνὸς Ἀλέξιος βασιλεὺς ἄρτι γεγονὼς ἐπέβαινε τῆς μεγαλοπόλεως, οὐδὲ τὸν Βοτανειάτην εὕρισκεν ἐπὶ τὸ πρᾶγμα αὐτῷ ἀντιπί-

πτοντα, καὶ ἀντιπαραταττόμενον, ἀλλὰ καὶ οὗτος τοῦ δικαίου ὑπεξιστάμενος ὅπερ ἐκ συγγενείας εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Κομνηνοῦ προσαρμόττον ἦν, ἀφιλονείκως τὴν ἀρχὴν ἀπετίθετο, οὐχ ὅπλα αἴρειν ὑπὲρ αὐτῆς ἐθέλων καὶ ἀντιπολεμεῖν, ὅπου τὸ συνειδὸς ἀφ' ἑστίας εἶχεν αὐτὸν καταπολεμοῦν, καὶ ἀμφοτέρωθεν πλῆττον ἔκ τε τῆς περὶ τὴν βασιλείαν ἀλλοτριότητος ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου περὶ ταύτην γνησιότητος· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Κομνηνὸς καὶ οὐχ ἕτερον τρόπον τὴν βασίλειον ἀνακαλεῖται ἀρχήν, δικαίῳ τε δηλαδὴ τῆς πρὸς τὸ Κομνηνικὸν γένος ἐξ αἵματος γνησιότητος, καὶ τῆς πρὸς τὸ Δουκικὸν ἐξ ἀγχιστείας ἐγγύτητος· ἐκ Δουκῶν γὰρ ἁρμοσάμενος τὴν βίου τὴν κοινωνόν, εἰς μίαν συμφωνίαν ἄμφω τὰ γένη συνῆψε, καὶ εἰς ἓν φυτὸν συνεδένδρωσεν· ἅμα δὲ ἐπὶ τῷ ἀρχαιότητι διαφέρον αἰδεσιμώτερον, ὥς φασι, διὰ τοῦτο καὶ πάντες τήν τε Κομνηνικὴν ἀρχαιογονίαν καὶ Δουκικὴν αἰδούμενοι, καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν μᾶλλον ἑτέρου τινὸς δικαιούμενον τὸν Κομνηνὸν δηλονότι Ἀλέξιον ἀσμένως ὑπ' ἐκείνου βασιλεύεσθαι εἵλοντο. εἰ γάρ τις ἀναρρεῖν ὥσπερ ἀναδραμεῖν βούλοιτο, εὑρήσει τὸ τῶν Δουκῶν γένος ὥσπερ ἐκ πρώτης ἀναβλύσαν τῆς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου φυλῆς. καθότι καὶ ὁ πρῶτος Δούκας ἐκεῖνος εἷς ὢν τῶν μετὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπαναστάντων καὶ πρὸς τὴν νεωτέραν μετοικησάντων καθ' αἷμα τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ καὶ γνησιώτατα προσῳκείωτο. ἐκείνου τε γὰρ ἐξάδελφος ἦν, καὶ τὴν τοῦ Δουκὸς Κωνσταντινουπόλεως ἀξίαν παρ' αὐτοῦ ἐγκεχείριστο. κἀντεῦθεν καὶ πάντες ἐξ αὐτοῦ κατωνομάσθησαν οἱ Δουκώνυμοι.

ι. Οὕτως οὖν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τὴν βασιλείαν ἀνακαλεσάμενος, καὶ ὑπ' αὐτῆς τιμηθείς, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ταύτην τιμήσας εἰς ἅμα πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἔργοις εἰργάσατο τροπαίων πληρώσας ἑῴαν λῆξιν καὶ ἑσπερίαν καθὼς αὐτὰ δηλοῦσι τὰ πράγματα, πρὸς αὐτῇ τῆς ζωῆς ἐκδημίᾳ παραπέμπει τὰ σκῆπτρα πρὸς τὸν οἰκεῖον Ἰωάννην, ὡς ἐξ ἀμφοῖν δικαίοιν πρὸς τὸ κρατεῖν προτιμώμενον. ὁπότε τῆς Κομνηνικῆς φυλῆς δηλονότι ὄντα πρὸς τὴν βασιλείαν κληρωθείσης, ὡς προδιείληπται, καὶ ἀπὸ τοῦ Δουκικοῦ βασιλείου ῥιζώματος, οὗ καὶ ἡ τούτου μήτηρ ἐξέφυ καρπὸς εὐγενής. καὶ τίς γὰρ μετὰ τὸν Πορφυρογέννητον ἕτερος τὸν βίον ἀπολιπόντα εἰς τὸ ἄρχειν μάλιστα δεδικαίωτο· καὶ δῆλον τοίνυν ὡς ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἐκεῖνος ἀοίδιμος Ἀλέξιος τῶν τῆς βασιλείας σκήπτρων ἐγκρατὴς γενόμενος οὐ μόνον οὐκ αἰτιάσεως ἄξιος, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐγκωμίων τοῖς εὖ φρονοῦσι κριθήσεται καὶ ὑπόδειγμα, καὶ ἀρχέτυπον ἀγαθὸν τοῖς ἑξῆς προτεθήσεται. ὡς ἂν καὶ ἕτεροι τοὺς φυσικοὺς αὐτῶν κυρίους παραδοξευομένους ὁρῶντες καὶ τὸ προσαρμόσαν αὐτοῖς ἀνέκαθεν δίκαιον ἀφαιρουμένους, παραζηλώσωσιν ἐπὶ τοῖς τὰ ἄδικα πεπονθόσι. καὶ πᾶσαν μὲν εἰσφέρωσι σπουδὴν ἐπὶ τὴν τούτων ἐκδίκησιν, καὶ εἰς τὸ ἀποκαθιστᾷν αὐτοῖς τὴν αὐτῶν κληρονομίαν εἰς ἀφ' ὧν ἐκπεπτώκασιν. εἰ δὲ τῶν πραγμάτων ἴσως ἀντιπιπτόντων τοῦτο μὴ δύναιντο, τὴν γοῦν τὴν βίαν τοῖς ἐπενεγκόντα ἀντιβιάζονται, καὶ τὸν ἐκδιώξαντα τὸ-

Edit. Parif. pag. 9.

Botaniates jus Alexii ad Imperium, agnoscit.

manifesto Comnenus ad imperandum nitebatur, obstinate pertinaciam non potuit, deterritus proprie convictu conscientiæ jampridem surdis flagellis everberantis ejus animum, alteque contestantis, & alienam esse Botaniatem a genere regio, & in Alexium Comnenum hæreditariam successionem Isaacii Patrui recta serie descendere. Per hunc modum legitimo ingressu, non rebellione aut vi, Alexius ad Principatum venit duplici sibi jure debitum, quod, & genere Comnena oriundus, & affinitate junctus familiæ Ducarum esset. Ducta enim ex Ducarum domo conjuge ambarum jura familiarum miscuit, & genealogicarum duarum arborum ramos velut unum in truncum in se se collegit, & devinxit: quæ res non exiguo ei adjumento ad adeptionem Imperii fuit. Antiquissimæ siquidem nobilitatis auctoritatem venerabilem apud omnes quamdam obtinebat Ducarum nomen, quæ vetustæ claritati Comnenæ Gentis superveniens magnum utique momentum fuit ad inclinandum versus Alexium fortunæ supremæ, ac favoris publici pendulam lancem. Si quis enim replicare Annales, & sursum niti versus origines rerum curet, sic reperiet: Ducarum Gentem e Constantini Magni domo propagatam. Auctor siquidem hujus nominis, qui socium se Constantino Magno adjunxit e Roma vetere in novam migranti proxima illi consanguinitate admotus fuisse dicitur, utpote patruelis ejus, cujus præter cæteram virtutem commendatione necessitudinis, dignitas Ducis Constantinopoleos illi collata est: ex qua in totam familiam Ducarum appellatio hunc usque in diem est propagata.

Conjux Alexii e Ducarum familia.

Ducarum gens e Constantini Magni Patruele propagata.

pag. 10.

X. Sic Imperator Alexius avitum honorem recuperavit, auctus ipse quidem in majus decus adeptione Principatus, nihilo autem minus decoris, & ornamenti, Principatum in ipsum refundens multis illis magnisque facinoribus, per quæ Orientalem Occiduumque limites trophæis implevit, ut res ipsæ declarant. Deinde sub ipsam e vita migrationem sceptra transmittit ad Joannem duplici ad imperandum jure nixum, utpote qui ortu Comnenus esset, quam ad familiam, ut dictum est, Imperium pertinebat, & partem generis traheret e Ducarum domo regia, & ipsa, cujus e stirpe Mater ejus nobilissimus effloruerat surculus. Quis enim sane post Constantinum Porphyrogenitum vita defunctum potiori, quam Joannes ad imperandum jure videri præditus posset? Manifestum est igitur celeberrimum illum inter Imperatores Alexium imperio sibi vindicando non modo nihil iniquum, aut reprehendendum admisisse: verum etiam si quis recte ac prudenter pretium actionibus ponat, eo ipso nomine videri debere laude dignum præcipua, & exemplum præbuisse imitabile posteris ad usum, & commune commodum rerum humanarum: imitatus in hoc, & ipse præstantes ex priori memoria viros, qui simili vice temporum cernentes naturales suos dominos populari levitate, & seditiosorum rebellantium contumacia perculsos excidisse avita possessione Principatus, se se vindices generose ac fortiter tulerunt injuriarum illatarum ipsis, conatumque omnem adhibuerunt ad ulciscendos eorum hostes, & ipsos in hæreditatem majorum, unde fuerant ejecti, restituendos. Quod si negotiis obstantibus id minus possent vi certe mutua, violentia usis in ferenda, perturbatores aliorum quietos esse non finerent, nec committerent, ut per ipsorum socordiam incubatores alieni patrimonii tranquillo amplexu prædæ jure longe alium, quam quo digni erant sceleris sui fructum capere. Nec vero illa capes-

Successor Alexii Joannes jure Ducarum materno & paterno Comnenorum imperii hæreditatem cernit.

Quam juste Alexius Imperium sumpserit.

pag. 11.

Hominibus in approbantibus.

senti Comneno pro sua Ducarumque familia tot se viri tum præstantes consensu tanto aggregassent, nisi eo modo, quem exposuimus, ipsius essent mentem ac destinationem interpretati. Alioquin obstituri ei potius, ut pote rebelli & in eum, qui natura sibi esset dominus, arma impia sumenti, pro quo pugnare ipsum, eique accidere supplicem, atque omnibus eumdem officiis prosequi jus fasque fuerat, nisi gravissimis se legum omnium obligare suppliciis mallet, non modo mulctas, publicationesque bonorum, sed honorum etiam, ac vitæ per cruciatus maximos ablationem in tales decernentium. Neque porro pro modo suæ providentiæ distulisset Deus, justas vices sceleratis ausis repræsentato infortunio rependere, ne dum, ut servare ipsos a tot periculis, perque mille infestos casus ad victoriam perducere incolumes, uti fecit, voluisset. Qui profecto est solitus naturalis transgressores juris, in naturales dominos crudelitate impia grassantes, immisericorditer ulcisci, atrocibusque mactare suppliciis ac perdere; quippe quos in se peccare ipsum reputat, quæ nefarie in Principes attentant. Sed nec sine Dei numine, quodamque instinctu peculiari hæc esse perfecta manifestius demonstrat Romani status Imperii, proficere in melius hinc orsi, neque hactenus interpellatus adhuc est istius prosperitatis cursus. Quis enim non cum lætitia & gratulatione cernit rem Romanam, & in orientalibus, & in occiduis regionibus, meliorem in dies ac florentiorem fieri, rebus utique, Dei singulari beneficio ad votum fluentibus. quæ successum felicitas insignis, quid aliud quæso, quam inculpatissimam & cæli favore dignam cœptorum innocentiam manifestat?

Deo peculiariter favente.

Edit. Paris. pag. 12.

Scopus hujus Operis.

XI. Spissum hoc nobis, & contentionis supra omnia, quæ novimus maximæ opus injunxisti, o sapientissima mihi mens, & intelligentia, colligere, atque in unum historiæ corpus digerere me jubens acta magni Alexii, qui difficillimis temporibus, habenis Imperii sumptis in manus, sic eas gubernavit, ut cum nihil expectaretur, nisi ruina Romanæ rei proximum in exitii periculum adductæ, eam non solum restituit in integrum, sed in decus etiam maximum evexit. Continenti siquidem actione vitæ integræ intexta fortitudini prudentia, non facile numeratu est, quot passim trophæa erexerit de hostibus Romani nominis, quorum innumerabiles exercitus partim fudit, fugavitque, partim servituti captos mancipavit, partim fœderatos Romanæ militiæ adjunxit. Talis viri res gestas opere uno complecti laboriosum arduumque fuerit, meaque facultate utique superius. Recusassem itaque negotium, nisi ad id subeundum onus Herculea me vis quædam adegisset; persuasione ineluctabili exorans a me exiguam, ut vicem tot ipsi, ac tantorum bonorum redderem, brevi hoc ad ejus voluntatem exantlando labore. Quid enim sane aliud retribuam ipsi pro omnibus quæ retribuit mihi, si res ejus gestas silentio præteream, committamque cessatione ac negligentia mea, ut illæ oblivionis profundo mersæ in tenebris delitescant. Quod si exhaurire omnia dicendo, copiamque orationis atque ornatum cum dignitate argumenti exæquare nequiverim, ne hoc scriptum propterea meum exsibilandum explodendumque quispiam putet. Non enim Historiam me sum scribere professus, neque laudationem ejus in Panegyri suscepi perorandam: ad quæ vix gravis subtilisque Thucydidis copia, vix Demosthenis grande illud & ornatu ac magnificentia exaggeratum sufficiat genus. Verum id tantum mihi proposui, ut iis, qui facultate atque ingenio parati ad pulcherrimæ hujus elucubrationem Historiæ accedere voluerint, breviaria ego quædam ad indicium & memoriæ subsidium his Commentariis suggeram, quos propterea materiam Historiæ appellari volo: sed jam tempus est qualiscumque operis initium hinc ducere.

pag. 13.

Non est hæc Historia neque laudatio, sed præparatio & materiæ ad Historiam collectio.

τὰς τῆς οἰκείας κληρονομίας, ταύτης ἀποδιώκουσι, μὴ συγχωροῦντες αὐτῷ τῆς οἰκείας κακοτροπίας ἀπώνασθαι, ὡς καὶ ἑτέρους ἀδικεῖν ἐγχειροῦντας τὸ μὴ ἀπολαῦσαι ὧν ἑτέρους ἀποστερήσουσιν. οἱ γὰρ μὴ ὑπὸ τοιαῦτα φρονήσαντες μηδὲ τοῦ Κομνηνοῦ, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τοῦ Δούκα περὶ τὴν τῆς κληρονομίας αὐτῶν ἀποκατάστασιν συνειράμενοι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὁποσοιοῦν τούτοις ἀντεπιστάντες, καὶ μὴ ῥίψαντες τὰ ὅπλα, καὶ τὸν φύσει δεσπότην αὐτῶν προσκυνήσαντες, ὑπὲρ οὗ μᾶλλον αἴρειν ὅπλα τούτοις ἐχρῆν, ποίαν οὐκ ἂν τιμωρίαν ὑποσχεῖν ἦσαν δίκαιοι, οὐ μὴ μόνον μέχρι χρημάτων, καὶ πραγμάτων ἀπαρχῆς καὶ πάσης ἄλλης ζημίας, ἀλλ᾽ αὐτοῦ θανάτου, καὶ τούτου πικροῦ καὶ ὀδυνηροῦ; καὶ ἄλλως γὰρ πῶς ἔμελλε τούτους ὁ Θεὸς ἀπαθεῖς διατηρῆσαι κακώσεως, καὶ μὴ ἀντιμετρῆσαι τούτοις, οἷς ἀντεμέτρησαν μέτροις. ὡς γὰρ καὶ τοῦ δικαίου τῆς φύσεως ἐκλαθόμενοι, καὶ ἀσπλαγχνίᾳ τῷ φυσικῷ αὐτῶν κυρίῳ χρησάμενοι, δικαίως ἂν ἔτυχον καὶ τῆς θεόθεν ἀσπλαγχνίας, ἀποτόμως ποινηλατούμενοι, ὅτι καὶ Θεῷ αὐτῷ προσκεκρουκότες ἑάλωσαν. ὅτι δὲ καὶ μετὰ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς, καὶ Θεοῦ ἐπινεύσει ταῦτα τετέλεσται, ἡ περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν βασιλείαν κατάστασις ἀριδηλότερον παρίστησι, ἐξ ἐκείνου λαβόντων τὴν εἰς τὸ κρεῖττον ἐπίδοσιν, καὶ μέχρι καὶ νῦν καθεκάστην ἐπιδιδόντων, καὶ πρὸς ἕω, καὶ πρὸς δυσμὰς εὐτυχῶς χωρούντων εὐδοκίᾳ Θεοῦ τε χάριτι, ὡς ἐκ τῶν δεξιῶν ἀποτελεσμάτων παραδείξασθαι καὶ τὴν ἀρχὴν δεξιάν.

ια΄. Ἆθλον δὲ τοῦτο μέγιστον ἁπάντων, ὧν ἴσμεν, προτέθηκας ἡμῖν, ὦ σοφωτάτη μοι φρὴν καὶ διάνοια, τὰς Ἀλεξίου τοῦ μεγάλου πράξεις συναγαγεῖν ἐπιτάξασα. ὃς ἐν καιροῖς δυσκόλοις τὰς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας παραλαβών, ὁπηνίκα τὰ τῶν Ῥωμαίων ἀπηύδησε πράγματα εἰς γῆν καταπεπτωκότα καὶ κινδυνεύοντα διαρρυῆναι, τέλεον ἀνέστησέ τε καὶ εἰς κλέος ἀνήγαγε μέγιστον. πολυμηχανίᾳ γὰρ τὴν ἀνδρίαν συνάψας τῇ συνεχείᾳ τῶν πράξεων, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὁπόσα ἔστησε τρόπαια τῶν Ῥωμαίων, ὧν ἀναρίθμητα τάγματα, τὰ μὲν ἐξεδίωξε, τὰ δὲ, ἐδουλώσατο, τὰ δὲ, ὑποσπόνδα Ῥωμαίοις πεποίηκε. τούτου τοίνυν τὰς πράξεις συναγαγεῖν, ἐργῶδες ἂν εἴη, καὶ τὴν ἡμετέραν δύναμιν ὑπερβαῖνον. καὶ παρῃτησάμην ἂν τοὔργον, εἰ μή με βίᾳ Ἡρακλείᾳ πρὸς αὐτὸ ἐβιάζετο, μεγίστων ἀγαθῶν βραχύν τινα πόνον ἀνταλλάξασθαι πείθουσα. τί γὰρ ἂν ἄλλο καὶ ἀνταποδοίην αὐτῷ ἐπάξιον πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι, εἰ τὰς πράξεις ἐκείνου σιγῇ παρέλθοιμι, ὥστε λήθης ἀμαυρωθῆναι βυθῷ; εἰ δὲ μὴ πασῶν ἐφικέσθαι δυνηθείη ὁ λόγος, ἐπισυγγνώτω τοῦτο μαθών. οὔτε γὰρ ἱστορίαν συγγράφειν προῄρημαι, οὔτε πλέκειν ἐκείνῳ ἐγκώμιον. μόλις γὰρ ἂν πρὸς ταῦτα ἥ τε Θουκυδίδου δεινότης, καὶ τὸ Δημοσθένους ἐξήρκεσε μεγαλόφωνον. ἀλλ᾽ ἀφορμήν τινα παρασχεῖν βουλόμενος τοῖς τὰ ἐκείνου συγγράφειν ἐθέλουσι, πρὸς ταύτην τὴν γραφὴν ἐξώρμησα. ταύτῃ τοι καὶ ὕλην ἱστορίας ὄνομα ἔσω τῷ λόγῳ. Ἀρκτέον οὖν ἡμῖν ἐντεῦθεν.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣ
ΒΡΥΕΝΝΙΟΥ
ΥΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΜΟΣ Α'.

NICEPHORI CÆSARIS
BRYENNII
COMMENTARIORUM
LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Constantini Ducæ, Eudociæ, Diogenis Romani Principatus, & res in iis gestæ referuntur.

P E R I O C H E.

MANUEL *Comnenus filios moriens commendat Basilio Augusto. Is eos educa-*
ri optime curat. Iis adultis Magistratus & uxores dat. Major natu eorum Isaa- Edit.Paris. pag.15.
cius Imperator fit. Transferre Imperium in Joannem fratrem vult. Hoc recu-
sante Constantinum Ducam promovet, ipse fit Monachus. Constantinus Ducas ju-
ste administrat Imperium annis septem. Ejus mors, itemque Joannis Comneni
quinque filiis, tribus filiabus relictis, quæ Michaeli Taronitæ, Nicephoro Me-
lisseno, & Constantino Diogenis filio collocantur. Manuelis & Isaacii prima mi-
litia. Alexii mira indoles. Diogenes ad Imperium evehitur. Initium belli Turcici. pag.16.
Origo Turcorum. Saracenorum Imperium late patens discordia turbatum. Muchu-
met Persis, Medis & Abritanis imperans auxilia Turcorum petit. Eorum ope
vincit Babylonios. Sed in Indos movere volens deseritur a Turcis in eum rebel-
lantibus. Decem Duces contra eos missi fugantur. Ipse Muchumetes ab illis præ-
lio vincitur, quo ipse cecidit. Turci evocantur in Persidem. Strangolipes Dux
eorum fit Sultanus. Patricius Stephanus Mediæ Præses Turcos temere lacessens
vincitur. Turci Mediam invadunt. Manuel a Chrysosculo Turco capitur, sed
eum incitat ad transfugium a Sultano. Manuel moritur. Diogenes expeditione
suscepta in Turcos Alexium ad matrem remittit. Diogenes imprudenter bellum ad-
ministrans, & ab adulatoribus deceptus vincitur a Turcis & capitur. Joannes Cæ-

sar hoc audito fratris filium Michaelem Ducam ad Imperium evehit, Eudocia ejus mater in ordinem redacta. Sultanus Diogenem honorifice habitum dimittit liberum. Is Amaseam cum exercitu occupat. Andronicus eum acie vincit. Chutatarius Diogenem juvat. Michael pacem cum Diogene frustra tentat. Anna Comnenorum mater cum filio in exilium pellitur. Andronicus iterum Diogenem vincit & capit honorificeque tractat. Sed is excæcatur Michaelis jussu, & paulo post moritur.

Manuel Comnenus pacis auctor inter Basilium & Bardam.

I. MANUELIS illius viri late inclyti e Comnenorum antiqua Gente, qui Basilio imperante utilis sequester pacis inter Augustum & Bardam Scleruum illum formidabilem annorum multorum tyrannum, Orientis pene totius vastatorem perterioremque, fuerat: quique prudentia senili cum juvenili fortitudine jungenda tantum in commune commodum ista legatione ac tractatione profecerat, ut non irrito conatu discerpta membra Romani Imperii rejungenda, coaptandaque iterum non frustra suscepisse videretur: Hujus inquam Comneni Manuelis filii duo fuere, quorum majori natu nomen Isaacio fuit, junior Joannes vocabatur. quos ætatis adhuc infimæ Pater cernens, quando illum gravis valetudo admonere mortis instantis videbatur, consilium cepit utriusque Imperatori commendandi; neque enim saltem illis matrem relinquebat moriens, quæ illos curaret, dudum antea mortuam. & rem prudenter deliberatam feliciter executus est. Cum enim pueros tutelæ, ac patrocinio peculiari Basilii commendasset, non facile dictu est, quam benevolo, prolixoque animo clemens ille ac sapiens Princeps, nobilitatem pro eo, ac par erat honorare solitus, pupillorum curam, educationemque sit amplexus. Pædagogos eis statim, & moderatores imposuit optimos, qui & mores adolescentulorum ad decus omnes formarent: corporaque tenera pro ætatis captu, ad militarium jam tum artium meditationem fingerent. Armati eos expedite docentes, galeamque apte induere adversus infestas jaculationes hostium, telum vibrare, equitare perite, collimare jaculo in scopum: & ut præcipuam disciplinæ bellicæ partem commemorem rationem instruendarum acierum. Sic habere in promptu loco, ut quovis ac tempore quemvis numerum, qua figura expediret ordinare extemplo possent, callerentque ad unguem, qui insidiarum collocandarum modus; quid spectandum in loci delectu ad castrametationem opportuni; castrorum ipsorum, quæ forma, quæve descriptio sit optima. Cæteraque istiusmodi ad scientiã ducendorum exercituum pertinentia. Diversorium illis assignatum est in Monasterio Studii duabus de causis. Primum, ut ad virtutem exemplis virorum præstantium informarentur. Deinde, ut facilem haberent exitum ex urbe, quoties vel venationis, vel exercitationis ergo prodire ipsos oporteret.

Ejus duo filii Isaacius & Joannes.

Cura Basilii [illegible] educantur.

Edit. Paris. pag. 17.

Militares eorum exercitationes.

Cur in Studii Monasterio diversari sint jussi.

II. Ubi vero pubertatem ambo attigerunt, statim societatibus Palatinorum adscripti sunt. Mos enim hic fuit Romanis Imperatoribus, ut virorum præstantium, & nobilissimorum, quorumque filios honoris causa familiaribus sui ipsorum ministeriis allectos adhiberent. Hinc jam brevi tempore maximi certatim honores ultro his deferebantur, provinciarum videlicet administrationes, copiarumque bellicarum, atque adeo integrorum exercituum Præfecturæ. Quoniam vero conjuges adultis juvenibus quærendæ erant, quæ natalium ipsorum illustri nobilitati pari generis claritudine responderent, nupsit Isaacio quidem maxima natu filiarum Samuelis Regis Bulgarorum, cui nomen Æcatharinæ

Societatibus Palatinorum adscribuntur.

α΄. ΜΑΝΟΥΗΛ ἐκεῖνος ὁ πάνυ, ὃς ἐς Κομνηνοὺς ἀναφέρων τὸ γένος τῆς μεταξὺ συμβάσεως καὶ σπονδῶν τοῦ τε τηνικαῦτα τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα ἰθύνοντος Βασιλείου, καὶ Βάρδα ἐκείνου τοῦ Σκληροῦ τοῦ ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσι τυραννήσαντος, καὶ τὴν ἑῴαν μικροῦ δεῖν ἅπασαν καταστρέψαντος, ἀποδέδεικτο πρέσβυς, τὰ διερρωγότα μέλη τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας συνάψαι πειραθεὶς πρὸς ὀλίγον, καὶ μέντοι γε καὶ συνάψας ἐπισημότατα λίαν καὶ νουνεχῶς. Μανουὴλ δὴ τούτῳ γίνονται παῖδες δύο, ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος, Ισαάκιος, ὁ δὲ νεώτερος Ιωάννης ἐκαλεῖτο. κομιδῇ δὲ ἔτι νέοιν ὄντοιν ἀμφοῖν, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἠσθένει, καὶ τὴν τοῦ βίου ὑπώπτευε τελευτὴν, ἐβουλεύσατο ἄμφω τὼ παῖδε τῷ βασιλεῖ παραθέσθαι. ἐστέρητο γὰρ καὶ μητρὸς τῆς συγκλήρου τούτῳ τῷ βίῳ πάλαι θανούσης. τοῦτο δὲ βουλευσάμενος ἄριστα, ἐς πέρας τὸ βουλευθὲν ἐξήνεγκε. καὶ μέντοι καὶ παρατίθεται τούτους τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ ἐπιεικής τε ὢν, καὶ τιμᾶν εἰδὼς τὴν εὐγένειαν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσης ἠξίωσε προμηθείας τοὺς παῖδας. παιδαγωγοὺς γὰρ αὐτοῖς ἐπιστήσας, καὶ παιδοτρίβας, τοῖς μὲν ῥυθμίζειν τὸ ἦθος τῶν νέων ἐπέταττε, τοῖς δὲ τὰ πολεμικὰ ἐκδιδάσκειν, ὁπλίζεσθαί τε εὐφυῶς, καὶ τῷ θυρεῷ σκέπεσθαι πρὸς τὰς τῶν ἐναντίων βολὰς, καὶ ἔγχος κραδαίνειν, καὶ ἱππάζεσθαι δεξιῶς, καὶ βέλος ἀφιέναι κατὰ σκοποῦ, καὶ ἵνα τὸ καιριώτατον εἴποιμι, τὰ τακτικὰ μελετᾶν, ἵνα ἔχοιεν εἰδέναι ὅπως τε χρὴ φάλαγγα τάττειν, καὶ καταλογεῖν λόχους, στρατοπεδεύειν τε ἐπικαίρως, καὶ χάρακα πήγνυσθαι, καὶ τ᾽ ἄλλα ὅσα δὴ τὰ τακτικὰ ἐκδιδάσκουσι. διατριβὴ δὲ τούτοις ἡ μονὴ τοῦ Στουδίου ἀφώριστο, δυοῖν ἕνεκα, τὸ μὲν ἵνα καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπαλείφοιντο τῇ μιμήσει τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν. τὸ δ᾽ ἵνα ἔχοιεν εὐχερῶς ἐξιέναι τῆς πόλεως, πρὸς θήραν τε ἀπιέναι, καὶ τοῖς ὅπλοις γυμνάζεσθαι.

β΄. Επεὶ δὲ διηλλαξάτην ἄμφω τὴν ἥβην, εὐθὺς ταῖς βασιλικαῖς ἑταιρείαις συγκαταλεγέτην. ἔθος γὰρ τοῦτο βασιλεῦσι Ῥωμαίων τοὺς τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν παῖδας, καὶ τῶν εὖ γεγονότων, τῇ σφῶν αὐτῶν ὑπηρεσίᾳ συγκαταλέγειν. οὔπω συχνὸς παρεῤῥύη καιρὸς, καὶ αἱ μέγισται τῶν τιμῶν εἶχον αὐτοὺς, ἐπαρχίαι τε, καὶ φαλαγγαρχίαι, καὶ στρατηγίαι. ἐπεὶ δὲ γάμων ἔδει λαμπρῶν τοῖς οὕτω τὸ γένος περιφανέσι, καὶ τούτων τυγχάνουσι. συζεύγνυται γὰρ ὁ μὲν Ισαάκιος τῇ πρεσβυτέρᾳ τοῦ βασιλέως Βουλγάρων Σαμουὴλ θυγατέρων, Αἰκατερίνα ὄνομα. ὁ δὲ Ιωάννης τῇ τοῦ Χάρωνος Ἀλεξίου, ᾧ

τὰ

τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐκ βασιλέως ἐγκεχείριστο A πράγματα ἀνδρὸς φρενήρους, καὶ νουνεχοῦς, καὶ τὴν χεῖρα γενναίου, καὶ τὴν ψυχὴν θαρσαλέου. ᾧ καὶ τὸ ἐπώνυμον ἐκ τῆς ἀνδρείας κεκλήρωτο. οἷον τινὰ γὰρ τῶν ἐναντίων βαλὼν, ἐπεὶ νεκρὸν ἀποδέδειχε, Χάρων ἐντεῦθεν ἐπωνομάσθη. τούτου τὴν θυγατέρα γήμας ὁ Ἰωάννης Ἄνναν, εἰς Δαλασσηνοὺς τὸ γένος μητρόθεν ἀνέλκουσαν τοὺς Ἀδριανοὺς ἐκείνους καὶ τοὺς Θεοφυλάκτους, παίδων ἀρίστων ἀπεφάνθη πατήρ. ἐκ δὲ τούτων, πέντε μὲν ἄρρενες, Μανουὴλ, Ἰσαάκιος, Ἀλέξιος, Ἀδριανὸς, Νικηφόρος. τρεῖς δὲ θήλειαι, Μαρία, Εὐδοκία, καὶ Θεοδώρα, αἳ καὶ μέχρι τέλους αὐτοῦ διεσώθησαν. ἐπὶ τούτοις γὰρ τὸν βίον κατέλυσεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. νυνὶ δὲ τῆς ἀκολουθίας ὁ λόγος ἐ- B χέσθω.

γʹ. Προϊόντι γοῦν ἐκ δόξης εἰς δόξαν ἄμφω τὼ ἀδελφὼ τὴν ὁμόνοιαν μέχρι τέλους ἐτηρησάτην, τοῦ νεωτέρου τῷ πρεσβυτέρῳ ἐν ἅπασι καθυπείκοντος, κἀκείνου τῷ νέῳ τὴν προσήκουσαν τιμὴν ἀπονέμοντος. ὡς γὰρ καὶ εἰς τὴν βασίλειον περιωπὴν ἀνήχθη Ἰσαάκιος, Κουροπαλάτην τὸν ἀδελφὸν τιμήσας ἄρχοντα τῶν τῆς δύσεως στρατευμάτων ἀποδέδειχεν. ὃν πάλαι Δομέστικον τῶν σχολῶν ἐκάλουν, νυνὶ δὲ μέγαν καλοῦσι Δομέστικον. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν Ἰσαάκιον ὅπως τῶν βασιλείων ἐπελάβετο σκήπτρων, καὶ ἐφ' ὅσον καὶ ὅπως ταῦτα διέθηκε, περιττὸν ἂν εἴη λέγειν. ἔξεστι γὰρ τοῖς βουλομένοις ἀναλέγεσθαι ταῦτα ταῖς περὶ τούτων ἐντυγχάνοντα ἱστορίαις. ὁ δὲ Ἰωάννης ἐπειδὴ τῆς C δύσεως ἄρχειν ἔλαχεν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, μνημεῖον ἄληστον τὰς αὐτοῦ πράξεις κατέλιπε Θρᾳξί τε καὶ Μακεδόσι, καὶ μέντοι καὶ Ἰλλυριοῖς καὶ Βουλγάροις, ἄρχουσί τε καὶ ἀρχομένοις. καὶ οὐκ ἦν ὃς οὐ πεπείρατο τῆς τοῦ ἀνδρὸς καλοκαγαθίας. ἐπιεικὴς γὰρ καὶ μέτριος εἴπερ τις ἄλλος ἀνθρώπων γενόμενος, τὴν ἁπάντων εὔνοιαν ἐπεσπάσατο, πρὸς μὲν τὸ εὐεργετεῖν ὀξύτατος ὢν, καὶ συντονώτατος, πρὸς δὲ τὸ κολάζειν ἀμβλὺς καὶ δυσκίνητος. τεκμήρια δὲ τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς, καὶ ἄλλα μὲν πλεῖστα, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τὸ τὴν βασιλείαν ἀποσκευάσασθαι, ὅπως δὲ, προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει,

δʹ. Τρίτον ἔτος ἀνύων ἤδη κατὰ τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελ- D φός τε καὶ βασιλεὺς τὸν τῆς Προποντίδος διαπεράσας πορθμὸν, ἐν τοῖς περὶ τὸ Ὀνοράτου πολίχνιον προαστείοις ηὐλίζετο. ἐπὶ θήραν δὲ συνεχῶς ἐξιὼν, καὶ τὸ σῶμα γυμνάζων, ἀλλὰ κατ' οὐδὲν αὐτῷ συνετέλει τὸ γυμνάσιον. νόσῳ γὰρ συνεσχέθη πλευρίτιδι, καὶ τρίτην ἡμέραν ἐγκαρτερήσας, ἐπειδὴ ᾔσθετο ἑαυτοῦ μὴ καλῶς ἔχοντος, εἰς τὸν βασιλικὸν εἰσελθὼν δρόμωνα, ἐκομίσθη πρὸς τὰ ἀνάκτορα. φροντὶς οὖν εἶχεν αὐτὸν εὐθὺς τοῦ μετ' αὐτὸν βασιλεύσοντος, καὶ πάντων ὁ ἀδελφὸς προτετίμητο. ᾔδει γὰρ τοῦτον χρηστὸν ὄντα, καὶ ἱκανὸν περὶ τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων ἀντίληψιν· εὐθύς τε μετεκέκλητο. καὶ λέγων πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἤρχετο παρακλη- E τικῶν. Ἐμὲ μὲν, λέγων, ὦ φίλτατε ἀδελφὲ, τὸ πέρας ἤδη τοῦ βίου καταλαβὸν, βιάζεται πρὸς τὴν ἔξοδον. σὲ δὲ χρὴ τῶν κοινῶν ἀντιλαβέσθαι πραγμάτων, καὶ τοὺς τῆς βασιλείας οἴακας ἀναδέξασθαι. τοῦτο γὰρ λυσιτελέστερον οἶμαι οὐ τοῖς καθ' αἷμα μόνον ἡμῖν προσήκουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίους ἅπασι. ταινιωθεὶς οὖν τῷ διαδήματι ἕως αὐτὸς ἔμπνοος εἰμὶ τῶν πραγμάτων ἀντιλαβοῦ.

A fuit. Joanni vero filia Charonis Alexii, cui ab Imperatores res Italicæ commendatæ fuerant, viri consilio judicioque præstantis, nec minus manu prompti, animique ingentis ad quidvis arduum aggrediendum. cui & a fortitudinis specimine nomen obrigit. Quoniam enim sæpe observatum erat quemcunque is percussisset hostium statim mortuum cadere, Charon is inde cognominatus est. Hujus Anna filia Joannes ducta maternum genus a Dalassenis ducente, atque ab Hadrianis, & Theophylactis illis inclytis, filiorum ab ea optimorum felix pater est. Facti ex quibus quinque mares, Manuel, Isaacius, Alexius, Adrianus, Nicephorus: tres vero fœminæ, Maria, Eudocia, & Theodora, quæ & usque ad ejus obitum superfuere, adfueruntque omnes Patri mo- B rienti. Sed hæc postea: Nunc quæ sequuntur ordine reddenda.

Alexius Joannis Comneni socer unde Charon dictus.

Charonis filia Anna Dalassena quinque natorum & trium fœminarum mater.

III. Proficientes per hunc modum fratres duo, & per honorum gradus ad summum continue nitentes, concordiam inter se usque ad finem miram tenuerunt. Juniore majori natu in omnibus obtemperante, illoque vicissim germano suo minori, quem oportebat honorem tribuente. Ut vero in principale fastigium evectus Isaacius est, Curopalatæ dignitate ornatum fratrem, Ducem summum occiduorum exercituum declaravit, quem Domesticum Scholarum vocabant olim, hodie Magnum Domesticum appellare mos est. Jam quomodo Isaacius Imperium arripuerit, quaque ratione, & quamdiu gesserit, supervacaneum fuerit exponi C a me. Licebit enim cognoscere ista volentibus, commodius ea petere e publicis, quæ extant historiis temporum illorum. Joannes porro occiduarum partium cura, uti diximus, suscepta, immortale monumentum virtutis suæ actis insignibus & laudatissimis apud Thracas, Macedonas, Illyrios, & Bulgaros reliquit summis se juxta, infimisque, Privatis & Magistratibus, ex æquo probans, neminemque ullius generis, aut sortis suæ humanitatis, æquitatisque expertem sinens. Nemo illo facilior, moderatior, amabilior omnibus, quippe ad benfaciendum promptissimus, istoque in studio de quovis bene merendi juxta diligentissimus & constantissimus. ad puniendum segnis ægreque mobilis. docu- D menta vero virtutis viri cum afferri multa possint, tum nullum illustrius recusatione Imperii, de qua mox agam.

Comnenorum fratrum concordia.

Edit. Paris. pag. 18.

Isaacius Imperator factus fratrem Curopalatem creat, occiduorum exercituum Ducem constituit.

Joannis Comneni sapientia, humanitas, comitas.

Liberalitas, clementia.

IV. Tertium in Imperio annum agens ejus frater Isaacius Augustus, trajecto Propontidis freto, in Onorati oppidi suburbiis diversabatur, venatum continuo exiens, corpusque exercens. id quod illi parum profuit. Pleuritide siquidem correptus, cum triduo in loco manens morbum frangere tentasset, denique malo victus, Dromone Imperatorio conscenso in Palatium deportatus est. Ibi solicitudo eum cepit designandi sibi successoris, quem ad rem facile omnibus fratrem prætulit, quem benignum, & cunctis partibus multo maxime idoneum norat gu- E bernationi communium negotiorum. Vocatus ergo statim ab Imperatore, talem ab eo Principatus capessendi adhortationem audivit. Mihi quidem, Frater carissime, vitæ hujus exitus non obscure imminet, urgeri enim me in extrema sentio. Te vero pro me oportet procurationem suscipere publicarum rerum, & Imperii clavum in manus sumere: id enim ego expedire judico, non familiæ dumtaxat ac cognationi nostræ, sed communiter omnibus, qui Romanæ ditioni subjectæ sunt. Jam nunc igitur censeo, sumpto diademate, quoad ipse adhuc spiro, administrationem capesse Reipublicæ, nolli enim

Isaacius morbo laborans de successore deligendo cogitat.

Fratri Imperium offert.

quam multi Romano Imperio cupiditatis oculos adjiciant. His ille auditis, contraxit animum, virtuteque sua involvit se, subiturum quidvis potius mali ac periculi ostendens, quam ut rei communis delatam gubernationem admittere sustineret. Cujus hoc proposito uxor ejus cognito graviter summi honoris jacturam ferens, his fere virum sermonibus aggreditur. Cur obsecro te, Domine mi, ensem stringis in te ipsum, & communia pignora, neque nobis consulens, neque horum immaturæ misertus ætatis? Non vides omnino fore, ut quicumq; Romanum Imperium arripiat alius, studio conatuque enitatur omni genus universum delere nostrum, sic se demum sibi suæque familiæ possessionem Imperii asserturum autumans. Quæ hæc igitur, malum, stultitia est præcipites abjicere nos, nostrosque liberos in certissimum periculum potius, quam excipere ultro sese offerentem rem unam omnibus desideratissimam, Romanæ rei potestatem summam, quænam isthæc perniciosa, male sanaque Philosophia? Apage istam sis moderationem intempestivam: & si quid mihi credis, fac quamprimum, consiliis obsecutus Augusti fratris, ut publicæ rei auspiceris regimen.

Id ille recusat.

Edit. Paris. pag. 19.

Frustra ut recipiat suadente uxore.

V. Hæc, & his plura cum dixisset mulier in dicendo, & in agendo vehemens, nec persuasisset tamen, ad supplicationes versa, preces infimas suspiriis crebris, largisque fletibus admixtis admovit viro, sicco vultu, immotoque animo audienti cuncta, quem illa duritie rigere adversus quosvis impulsus invicta ubi satis sensit, suasionis successu desperato, silentio se ac mœrori tradidit, multa virum incusans seque ipsam miserans. Sic Joannes Principatum recusavit. Imperator autem intendi morbum videns, nec sperans induci fratrem ad imperandum posse, ad Constantinum Ducam vertit oculos, virum multis præclaris dotibus ornatum. Re igitur cum fratre communicata, de hujus sententia Constantinum accersitum, diademate summi Principatus insigni coronat, sicque illi administrationem attribuit Romanæ rei, purpura ipse prius Regia in Angelicum Monachi habitum mutata. Quibus actis, Isaacius quidem in Studii Monasterium delatus est. Ducas vero regimine Imperii arrepto, magno statim impetu in id incubuit, ut vi atque avaritia sublatis, moderationem justitiamque induceret in mores, usumque sæculi, in quo & operam navavit. Cernens quippe plerosque magna passim licentia per injurias grassari, juri dicundo vacandum sibi diligenter statuit, personam in judicium non accipiens (quod vetat Propheta) neque vel ad dexteram, vel ad sinistram declinans, sed via gradiens Regia, injuriosis quidem severus, & austera constantia cupiditatibus iniquorum per vim ac fraudes erumpentibus occursans, injurias vero patientibus ultro non amicitiam, ac benevolentiam solum, sed blanditias pene quasdam tenerrimi affectus indices offerens. Nec vero idem non gratissimo se animo adversus Imperii decessorem gessit. Cum enim is, suscepta instituti Monastici professione ac veste, deportatus in Studiense Cœnobium, ibi præter spem morbo cœpisset relevari, immo ex moribundo prius credito plane jam convaluisse videretur, summo semper honore obsesvatus a Duca cultusque est, dominum illum & Imperatorem appellante, nec sedere nisi post ipsum sustinente, quoties ad ipsum accederet, accedebat autem frequentissime.

Constantinus Ducas a Comnenis Imperator eligitur. Isaacius ex Augusto monachus.

Constantini Ducæ constantia in jure dicendo.

Gratus ejus animus in Isaacium.

pag. 20.

A πολλοὶ γάρ, ὡς οἶδα, τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἐποφθαλμίζουσι. Τούτων ἀκούσας τῶν λόγων ἐκεῖνος, δραμεῖν πρὸς τὴν τῶν κοινῶν ἀντίληψιν ἀναχαιτίζων ἦν καὶ ἀναδυόμενος, καὶ πάντα παθεῖν ἕτοιμος μᾶλλον, ἢ τῶν κοινῶν ἀντιλήψεσθαι. ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως εἶχε προθέσεως. ἡ δ' αὖ ὁμευνέτις αἰσθομένη τῶν λεγομένων, βαρέως ἔφερε τὴν παραίτησιν, καὶ παρὰ τῷ ἀνδρὶ παρακαθίσασα, τοιούτοις ἐχρῆτο πρὸς αὐτὸν λόγοις· ἵνα τί, λέγουσα, κύριέ μου, ξίφος ἕλκεις πρὸς ἑαυτόν, καὶ τὰ φίλτατα, μήτε τὸ τούτων οἰκτείρων ἄωρον, μήτε ἡμῶν ἀνθέμενος; ἢ οὐκ οἶσθα ὡς εἴ τις ἐπιλάβηται ἄλλος τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐκ ποδῶν ποιήσεται σπουδάσειν ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν οἰόμενος οὕτως ἐπ' ἀσφαλοῦς ἱδρῦσθαι αὐτῷ
B τὰ τῆς ἀρχῆς; ἵνα τί γοῦν οὕτω ματαιούμεθα, ἑαυτούς καὶ τὰ φίλτατα εἰς προὖπτον ἐπιρρίπτοντες κίνδυνον; καὶ τὸ πᾶσιν ἱμερτὸν ἀπωθούμεθα τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων; τίς ἡ ἐπιβλαβὴς αὕτη φιλοσοφία, καὶ ἄκαιρος μετριοφροσύνη; ἀλλ' εἴ τι ἐμοὶ πείθῃ, σπεῦσον ὡς τάχιστα ταῖς συμβουλαῖς πεισθῆναι τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ, καὶ τῶν πραγμάτων ἐπιλαβοῦ.

έ. Ταῦτα καὶ πλείω τούτων εἰποῦσα. ἦν γὰρ δεινή τις καὶ λέγειν, καὶ πράττειν. ἐπειδὰ μὴ ἔπειθε, πρὸς ἱκεσίαν ἐτράπετο. καὶ τὰς διὰ δακρύων, καὶ στεναγμῶν ἐντεύξεις προσέφε-
C ρεν. ὡς δ' ἄτεγκτον ἑώρα καὶ πρὸς πᾶν σκληρυνόμενον, ἀπογνοῦσα τὸ πείθειν, ἐσίγα, πολλὰ καθ' ἑαυτὴν ἀλγοῦσα, καὶ τούτῳ καταστενάζουσα. οὕτω μὲν οὖν ἐκεῖνος τὴν βασιλείαν ἀπεσκευάσατο. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν νόσον ὁρῶν ἐπιτείνουσαν, ἐπείπερ ἀπέγνωστο αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν ἀδελφὸν, πρὸς τὸν Δούκα Κωνσταντῖνον ἀπεῖδεν, ἄνδρα πολλοῖς κομῶντα πλεονεκτήμασιν. εὐθὺς οὖν Κωνσταντῖνον μετακαλεῖ, καὶ διαλεχθεὶς αὐτῷ περὶ τῶν κοινῶν, καὶ τοὺς οἴακας τῆς ἀρχῆς αὐτῷ παραθέμενος, ἐκεῖνον τῷ βασιλείῳ ταινιώματι στεφανοῖ, αὐτὸς πρότερον τῆς ἁλουργίδος τὸ ἀγγελικὸν ἀνταλλαξάμενος σχῆμα. ὁ μὲν οὖν πρὸς τὴν τοῦ Στουδίου μονὴν ὑπή-
D γετο. ὁ δέ γε Δούκας τῶν τῆς βασιλείας οἰάκων δραξάμενος, εὐθὺς ἔσπευσε πλεονεξίαν μὲν ἀνελεῖν, μετριότητα δὲ καὶ δικαιοσύνην εἰσενεγκεῖν. καὶ μέντοι καὶ κατωρθώθη τοῦτο αὐτῷ. ὁρῶν γὰρ τοὺς πλείστους περὶ τὸ ἀδικεῖν τετραμμένους ἐπὶ τὸ δικάζειν ἐτράπετο. μὴ λαμβάνων δ' ἐν κρίσει πρόσωπον, κατὰ τὸν προφήτην, μήτε μὴν ἐκκλίνων εἰς δεξιὰ, ἢ εἰς ἀριστερὰ, ἀλλ' ὁδῷ βασιλικῇ πορευόμενος, τοῖς μὲν ἀδικοῦσιν ἐμβριθής τις ἐφαίνετο καὶ δεινὸς, τὰ τῆς ἀδικίας ἐκκόπτων ὁρμήματα. τοῖς δ' αὖ ἀδικουμένοις προσφιλής
E τε καὶ χαρίεις. καὶ μέντοι οὐδὲ πρὸς τὸν βασιλεύσαντα τοῦτον ἀχάριστος ἀναπέφηνεν. ἐπεὶ γὰρ μετὰ τὴν μονήρους βίου καὶ σχήματος περιβολὴν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ Στουδίου μονὴν ἀπαγωγὴν τὰ τῆς νόσου ἐρρᾴστωνε, καὶ ὑγιὴς ὁ πρὶν θανεῖν προσδοκώσιμος ἀποδέδεικτο, διὰ πάσης ἦγεν ὁ Δούκας τοῦτον τιμῆς, κύριόν τε καὶ βασιλέα ἀποκαλῶν, καὶ προεδρείας ἀξιῶν, ὁπηνίκα φοιτῶν ἦν πρὸς αὐτόν. ἐφοίτα δὲ συνεχῶς. οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον ἦγε διὰ τιμῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ τούτου

A συγγενὲς ἅπαν, γυναῖκα, καὶ θυγατέρα, καὶ ἀδελφόν, καὶ τοὺς ἄλλους. ἀλλ' ὁ μὲν Κομνηνὸς ἐνιαυτὸν ἐπιβιοὺς μετὰ τὴν τούτου ἀνάρρησιν ἐτελεύτα.

ς'. Ὁ δέ γε Δούκας ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσι τοῖς πᾶσιν ἐννόμως τὰς βασιλείας Ῥωμαίων ἰθύνας, τὸν βίον καὶ αὐτὸς κατέλυσε. διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν ἡ τούτου σύνοικος Εὐδοκία σὺν Μιχαὴλ, Ἀνδρονίκῳ καὶ Κωνσταντίνῳ τοῖς παισί· βραχὺν δέ τινα χρόνον μετὰ τὸν τοῦ Δούκα θάνατον καὶ ὁ Κουροπαλάτης ἐπιβιούς, παῖδας ὀκτὼ καταλιπών, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, πέντε μὲν ἄρρενας, τρεῖς δὲ θηλείας, οὓς ἡ μήτηρ ἅπαντας καλῶς ἀναθρεψαμένη, ἀξίους τοῦ γένους ἀπέδειξεν. ἀλλ' αἱ μὲν δύο τῶν θυγατέρων ἔτι τοῦ πατρὸς περιόντος ἀνδράσιν ἡρμόσθησαν τῶν εὖ γε- B γονότων, καὶ πλούτῳ κομώντων. ἡ μὲν πρεσβυτέρα Μαρία τῷ Ταρωνίτῃ Μιχαήλ. ἡ δὲ μετ' ἐκείνην Εὐδοκία τῷ Μελισσηνῷ Νικηφόρῳ, ἀνδρὶ συνετῷ τε καὶ θαυμασίῳ, ὃς πατρόθεν ἐκ Μορτίου τὸ γένος ἀνέφερε. τὴν δέ γε ὑστάτην πασῶν Θεοδώραν, μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς μόρον τῷ τοῦ Διογένους υἱῷ Κωνσταντίνῳ, τοῦ πατρὸς ἤδη τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέπειν λαχόντος, ἡ μήτηρ συνήρμοσεν ὕστερον, ἀνδρὶ εὐγενεῖ μὲν καὶ κατὰ χεῖρα γενναίῳ, τὸν δέ γε τρόπον οὐ πάνυ τι ὄντι ἐπαινετῷ, ὡς τὸ ὕστερον ἔδειξεν. ἀλλ' οὕτω μὲν τὰ κατὰ τὰς κόρας. ἀρρένων δὲ παίδων ὁ μὲν Μανουὴλ πατρὸς ἔτι περιόντος, στρατεύειν τε ἤρξατο, καὶ πρὸς μίμησιν τῶν προγόνων ἑαυτὸν ἀποξέων, ἐσπούδαζεν ἀποδεῖξαι τούτων ἐπάξιος. ὁ δὲ μετ' ἐκεῖνον C Ἰσαάκιος τοῖς τἀδελφοῦ κατὰ πόδας εἵπετο ἴχνεσιν. ὁ δ' αὖ τρίτος Ἀλέξιος παντοίων ἦν χαρίτων ἀνάπλεως. χάρις γὰρ ἐπήνθει τῷ προσώπῳ ὁποίαν οὔτις ἐν ἄλλῳ ἐθεάσατο πώποτε. καὶ φαιδρὸς ἦν ἀεί, καὶ ἀγαθοσύνης ἀνάπλεως· καὶ τί ἄν τις εἴποι περὶ τούτου ὡς δυνηθῆναι τοὺς λόγους ἐξισῶσαι ταῖς τῶν ἠθῶν ἀγλαΐαις, καὶ ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς; παντοδαπὸν ἦν χρῆμα, φυσικῆς τε καὶ προαιρετικῆς κοσμιότητος, καὶ οἷόν τι κάλλιστον τοῦ βίου ἀνάθημα ἐκ δυοῖν τοῖν ἐναντίοιν συγκείμενον. ὀξύτατος γὰρ ὢν ξυμπάντων, ὧν αὐτοὶ τεθεάμεθα, καὶ δραστηριώτατος, οὕτω πρᾳοτάτην ἐδείκνυτο τὴν ψυχὴν, ὡς μικροῦ δεῖν καὶ ἀκίνητον πρὸς ὀργὴν ἑαυτὸν ἀποφαίνειν. οὔπω δὲ τὴν ἥβην ὑπερβάς, ἐβιάζετο τὴν μητέρα συνεκπέμπειν καὶ αὐ- D τὸν τῷ ἀδελφῷ, ἀμέλει καὶ ξυνείπετο τούτῳ στρατηγοῦντι, καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς πρὸ τῆς τελειότητος ἐδείκνυτο, καὶ σάκος φέρων, καὶ δόρυ κραδαίνων ὡς ἄριστα, καὶ διὰ γλώττης ἦν ἁπάντων εὐθύς. τὰ μὲν οὖν κατὰ τοῦτον ἀναμεινάτω μικρόν, ὁ λόγος δ' ἐχέσθω τῆς ἀρχῆθεν ἀκολουθίας. οὕτω γὰρ ἂν καθ' εἱρμὸν προβαίνων εἰς τὰς ἑαυτοῦ καταντήσειε πράξεις, πρῶτον ἐπιμνησθεὶς καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν. ἤστην δὲ τούτω Ἀδριανός τε καὶ Νικηφόρος, οἷν ἡ μήτηρ κομιδῇ νέοιν οὖσι διδασκάλους ἐπιστήσασα τὴν ἐγκύκλιον ἐπέταττεν ἐκπαιδεύεσθαι παίδευσιν.

ζ'. Ἄρτι δὲ καὶ τοῦ Διογένους Ῥωμανοῦ τῶν τῆς βασιλείας οἰά- E κων ἐπειλημμένου, πρῶτος τῶν ἀδελφῶν Μανουὴλ ᾠκειοῦτο τῷ βασιλεῖ, καὶ πρωτοστράτωρ πρὸς αὐτοῦ ἀποδέδεικτο. οὔπω συχνοῦ παρερρυηκότος καιροῦ, καὶ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῶν ἑῴων ταγμάτων προυβέβλητο. περαιωθεὶς οὖν τὴν Προποντίδα περὶ Γαλατίαν ηὐλίζετο, ἤδη τῶν Τούρκων ἀρξαμένων τὰ τῆς ἑῴας λῃΐζεσθαι. τίνες δὲ οἱ Τοῦρκοι, καὶ ὅθεν γῆς ὡρμημένοι πρότερον ὁμορεῖν Ῥωμαίοις ἤρξαντο, καὶ πολεμεῖν ὕστερον ἀν-

Niceph. Cæs. Bryen.

A Neque vero ipsi soli honorem habuit, sed domui quoque ejus ac generi universo, uxori, filiæ, fratri, & aliis. Cæterum Comnenus, anno exacto, post inaugurationem Constantini excessit e vivis.

Et domum Comnenorum. Isaacii mors.

VI. Ducas autem annis septem totis ex juris ac legum præscripto Romana re administrata, e vita & ipse migravit; succedente ipsi ejus conjuge Eudocia, cum Michaele Andronico & Constantino filiis. Nec multo post Ducæ obitum tempore Joannes quoque Comnenus Curopalates naturæ debitum solvit, filiis, ut dixi, relictis octo, quinque maribus, & tribus fœminis, quos omnes mater educatione accurata dignos avita nobilitate reddidit. Puellarum B duæ, patre adhuc vivente, collocatæ viris nobilibus & locupletibus fuerant. Major quidem natu Taronitæ Michaeli, Eudocia vero secundo post hanc genita, Melisseno Nicephoro viro prudenti & præclaro, qui paternum e Mortiis ducebat genus. Postrema Theodora, post patris mortem, matris voluntate nupsit Constantino Diogenis jam imperantis filio, nobili quidem illi, manuque prompto, sed moribus non usque adeo laudaris, ut deinde apparuit. Hactenus de Joannis filiabus. Filiorum vero Manuel quidem primogenitus, patre adhuc superstite, tolerare militiam jam cœperat, factisque fortibus, dignum se majorum loco ac gloria probare. Proxime ab illo natus Isaacius fratris majoris vestigia premebat. Tertius C autem Alexius lepore ac gratia redundans puer, ore protinus ipso, ac vultu efflorescentem ingenuæ venustatis suavitatem numquam in ullo visam præferebat, fronte semper hilari, renitenti facie, arrisu obtutuque spirantibus nescio quid blandum: exemplar jam tum laudis omnis, cui frustra quivis quantavis fretus facultate parem se commendando speraret fore, adeo variarum in unum dotium & ornamentorum confluxus rarissimus prædicatione superiorem omni juvenem fecerat; primum a natura velut ad unguem factum, deinde virtute numeris exactum omnibus, & velut ad specimen officii admirationi propositum ætatis suæ, quod res contrarias vulgo creditas, in se conciliaret conflaretque, servidam actuosamque naturam, & mansuetudi- D nem irasci nesciam. Impubis adhuc, extorto vi quadam consensu matris, secutus fratrem exercitum ductantem militare cœpit ejus auspiciis, & specimina fortitudinis præcocis ante legitimam ætatem edere scuto scite gestando, hastaque valide ac perite quatienda. Quare jam tum in ore atque in prædicatione omnium fuit. Sed quæ hunc spectant reliqua sustinenda sunt paululum: quoad explicatis iis, quæ priora sunt ordine, secundo demum fluxu in consequentia sermo delabatur. Atque illud primum de duobus postremis fratribus libandum, Adriano nimirum & Nicephoro, commendatos serio ambos adhuc parvulos a matre fuisse Magistris lectissimis, qui ad omnem eos eruditarum artium elegantiam non perfunctorie for- E marent.

Constantini Ducæ obitus post annos septem imperii.

Succedit uxor Eudocia cum filiis.

Mors Joannis Comneni.

Filiarum ejus nuptiæ.

Manuel & Isaacius Joannis filii militiæ operam navant.

Alexii mira indoles.

Prima ejus militia.

Edit. Paris pag. 22.

Duo postremi Joannis filii sedulo educati.

VII. Romano Diogeni ad Principatum evecto, Manuel Comnenorum natu maximus gratus statim in paucis cœpit esse; istiusque pignus gratiæ Protostratoris dignitatem primum tum non longo post tempore Orientalium exercituum supremam præfecturam habuit. Trajecta igitur Propontide circa Galatiam morabatur, Turcis jam incipientibus Orientales deprædari regiones. Quinam autem, & unde profecti Turci Ro-

Manuel Comnenus Romano Diogeni Imp. carus.

Turci unde orti.

manis se primum finibus admoverint, deinde bellum in nos moverint necesse arbitror, repetita paulo altius narratione, tradere. Patria illorum prima fuit Septentrionalis tractus ultra Tanam & Bosphorum, non longe a montibus Caucasiis. Gens fuit propriis ab initio institutis utens, lacte vesci solita, populosissima bellicosissimaque eadem, nec ullius umquam jugum externæ potestatis passa. Porro Imperio Persarum in Agaris posteros translato, auctaque in tantum Saracenorum potentia, ut non modo Persidi, Mediæ, Babyloniæ, Assyriisque dominarentur, verum jam Ægypto etiam & Africæ, partique Europæ non exiguæ imperarent, tantum Regum discordia pessum dedit, & in multos minutos discidit Principatus, invadentibus pro se potentioribus quibusque inter seditionum tumultus, bellorumque furores civilium, quas Urbes, quasve Provincias quisque concupisset. Indis Muchumet Jambraelis filius, Imperatoris Basilii temporibus, Persis, Medis & Abritanis unus imperitans, bellum cum Indis & Babyloniis gerebat, in quo cum fortuna eum deficeret, resque retro illi ferri suæ viderentur, optimum factu duxit, legatione ad Principem Hunnorum missa, socias illinc in auxilium copias petere; delecti Oratores cum donis pretiosissimis brevi rediere votorum compotes, auxiliariorum tria millia ducentes secum sub ducibus duobus, Tangrolipe & Mucaleto filio Macecelis, qui trajecto Araxe per pontem utrinque turribus munitum in Persidem pervenerunt. Nec moram fecit Muchumet his recentibus mercede militantium Turcorum auxiliis ad suas veteres copias adjunctis confligendi cum Pissario Babyloniorum Principe, quem facile fudit fugavitque. Unde victor ad sua reversus parabat expeditionem adversus Indos, hos quoque hostes, experta jam virtute Turcorum subacturum se confidens. Verum his longiorem militiam detrectantibus, remittique in patriam, ac pontis super Araxem custodiam ipsis committi flagitantibus, ubi contra incumbens Muchumet non longe abesse videbatur inferenda vi, Turci veriti, ne quid acerbum paterentur, palam rebellant: solitudineque insessa Carbonitide, cujus latebris & inaccessa natura locorum paucitatem suam a tanto numerosioribus Muchumetis exercitibus tuerentur, excursionibus illinc crebris in circumpositas Saracenorum erumpebant, regiones rapinis ruinisque cuncta passim fœde vastantes.

Saracenorum late patens imperium discordia turbatur.

Muchumet Persis, Medis & Abritanis imperans.

Ab Hunnis auxilia petit.

Edit. Paris. pag. 22.

Cum iis missarum Babylonis Principem vincit.

Expeditionem in Indos parat.

Hanc Turci recusantes rebellant.

Et Saracenorum regionem infestant latrociniis.

VIII. His indignatus Muchumet exercitum viginti ferme millium contra Turcos mittit sub decem Ducibus fortitudinis ac prudentiæ inter Saracenos notæ testatæque. Hi profecti Carbonitidem versus cum se admovissent proxime, penetrare in ipsam solitudinem, aquæ annonæque omnis inopia squallentem periculosum rati, ad ejus fauces, qua necessarius erat transitus munitis castris securam, ut ipsis videbantur, & sapientem inibant belli administrandi rationem imminentes ex tuto in occasionem rei gerendæ. At Stangrolipus interiora solitudinis obtinens cognita expeditione contra se suscepta, communicato probatoque suis consilio, nocturnæ irruptionis post continuatum biduo iter, tertia demum nocte improvisus Agarenis Persisque metu procul, curaque omni desidentibus intra sua tabernacula superveniens, facile illos vertit in fugam, prædaque inde potitus plurima, curruumque & equorum adeptus copiam, non jam sibi delitescendum in Carbonitide putavit, aut furtivis fugacium latronum

Exercitus sub decem Ducibus contra eos missus.

Fœde vincitur a Turcis.

ἀναγκαῖον ἄνωθεν διηγήσασθαι. ᾤκουν μὲν οὖν εἰληχότες τὰ προσάρκτια τὰ πέραν Ταναΐδος τε καὶ Βοσπόρου, οὐ πάνυ τι τῶν Καυκασίων ἀπέχοντες ὀρῶν, αὐτόνομον ἔθνος ὄν, καὶ γαλακτοφάγον ἀρχῆθεν, πολυάνθρωπόν τε καὶ πολεμικώτατον, ὑπ' οὐδενὸς δεδούλωται ἔθνους πώποτε. τῆς γοῦν Περσῶν ἀρχῆς εἰς τοὺς τῆς Ἄγαρ ἐξεληλυθείσης, καὶ τῆς μὲν Σαρακηνῶν ἐπικρατείας μὴ μόνον Περσίδος, καὶ Μηδίας, καὶ Βαβυλῶνος, καὶ Ἀσσυρίων κυκλωσάσης, ἀλλ' ἤδη καὶ Αἰγύπτου καὶ Λιβύης, καὶ μέρους οὐκ ἐλαχίστου τῆς Εὐρώπης. ἐπείπερ ἀλλήλων καταστασιάσαντες οἱ ἐξ Ἄγαρ τὴν μεγίστην ἀρχὴν εἰς πολλὰς ἐμερίσαντο, ἄλλος ἄλλης κατάρχων, καὶ εἰς ἐμφυλίους πολέμους τὸ ἔ-

B θνος ἐχώρησεν. Ἀρχηγὸς Περσίδος καὶ Μήδων, καὶ Ἀβριτανῶν ὑπάρχων τότε Μουχουμέτ, ὁ τοῦ Ἰαμβραὴλ κατὰ τοὺς χρόνους Βασιλείου τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ πολεμῶν Ἰνδοῖς καὶ Βαβυλωνίοις, ἐπειδὴ πρὸς τὸ κάταντες ἑώρα χωροῦντα ἑαυτῷ τὰ πράγματα, ἔγνω δεῖν πρὸς τὸν Οὔννων διαπρεσβεύσασθαι ἄρχοντα, καὶ ξυμμαχίαν ἐκεῖθεν αἰτήσασθαι. τῆς γοῦν πρεσβείας κατευθυνθείσης αὐτῷ συνέπεμπε τοῖς πρέσβεσι καὶ δῶρα πολυτελῆ. ἐπανῆσαν γοῦν οἱ πρέσβεις, ξυμμάχους φέροντες τρισχιλίους, ἀρχηγὸν ἔχοντας Σταγγρολίπην, καὶ Μουκάλετ τὸν υἱὸν Μικαήλ. οἳ διαπεραιωσάμενοι τὸν Ἀράξην, κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ γέφυραν πεπυργωμένην ἑκατέρωθεν οὖσαν ἐς τὴν Περσίδα φοιτῶσι· συμμίξας οὖν ὁ Μουχουμὲτ τῷ ἑ-

C αυτοῦ στρατεύματι τοὺς μισθοφόρους Τούρκους, προσβάλλει τῷ τῶν Βαβυλωνίων ἄρχοντι Πισασείρῳ, καὶ ῥᾷον αὐτὸν καταστρέφεται. ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ, ἔσπευσε καὶ πρὸς τοὺς πολεμοῦντας Ἰνδοὺς μετὰ τῶν ξυμμάχων διαγωνίσασθαι. παραιτουμένων δ' ἐκείνων καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἐκλιπαρούντων ἐξαποστέλλειν, ἀνατεθείσης σφίσι τῆς ἐν τῇ γεφύρᾳ φυλακῆς τοῦ Ἀράξιδος, ἐπείπερ ἐκείνοις ἐνέκειτο, καὶ βίαν ἐπενεγκεῖν ἐβουλεύετο, δείσαντες οἱ Τοῦρκοι μὴ πάθοιέν τι δεινὸν πρὸς ἀποστασίαν χωροῦσι. καὶ τὴν Καρβωνίτιν ἔρημον ὑποδύντες διὰ τὸ μὴ θαρρεῖν ὀλίγοι πρὸς τοσαύτας ἀντιπαρατάξασθαι μυριάδας, ἐκεῖθεν ἐκδρομὰς ποιούμενοι, τὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐδῄουν καὶ ἔφθει-

D ρον.

η'. Δυσανασχετῶν δ' ἐπὶ τοῖς γινομένοις ὁ Μουχουμέτ, στρατὸν ἀθροίσας ἀμφὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας ἐκπέμπει κατὰ τῶν Τούρκων, δέκα στρατηγοὺς αὐτῷ ἐπιστήσας τῶν ἐπ' ἀνδρίᾳ, καὶ συνέσει μαρτυρουμένων Σαρακηνῶν. ἄραντες οὖν οὗτοι πρὸς τὴν Καρβωνίτιν ἠπείγοντο. ἀλλ' εἰσιέναι μὲν τὴν ἔρημον διά τε τὴν τοῦ ὕδατος σπάνιν, καὶ τὴν τροφῶν ἔνδειαν ἀλυσιτελὲς εἶναι ᾤοντο. ἐγγίσαντες δὲ τοῦ στόματος τῆς ἐρήμου στρατοπεδεύσαντες διεσκέπτοντο τὰ πρὸς τὸν πόλεμον. ὁ δὲ Σταγγρολίπης τὸ βάθος αὐλιζόμενος τῆς ἐρήμου, ἐπείπερ ἔγνω τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν, τοῖς μετ' αὐτοῦ κοινολογησάμενος, καὶ ξυμφέρον εἶναι κρίνας νυκ-

E τὸς τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἐπιθέσθαι καὶ Πέρσαις. ταχυπορείᾳ χρησάμενος ἐπὶ δυσὶν ἡμέραις, ἐπιτίθεται τῇ τρίτῃ νυκτὸς αὐτοῖς ἀφυλάκτως σκηνοῦσι, καὶ μηδὲν προσδεχομένοις κακόν, καὶ καταστρέφεται τούτους ῥᾳδίως. ἐντεῦθεν λείας ἅτε πλείστης γενόμενος ἐγκρατής, καὶ ἁρμάτων καὶ ἵππων αὐξήσας πολλῶν, οὐκέτι κρυπτὸν περὶ τὴν Καρβωνίτιν ηὐλίζετο, οὐδὲ λαθραίας ἐποιεῖ-

το τὰς ἐπιθέσεις ὡς φυγὰς καὶ λῃστὰς, ἀλλὰ φανερῶς τὴν ὑπαίθριον ἀντεποιεῖτο, προσρυισκομένων αὐτῷ καὶ τῶν ὅσοι διὰ κακουργίας τότε θάνατον ἐδεδίεσαν, δούλων τε οὐκ ὀλίγων, καὶ τῶν χαιρόντων ταῖς ἁρπαγαῖς. ὡς ἐν βραχεῖ τῷ χρόνῳ δύναμιν ἀθροισθῆναι μεγίστην περὶ αὐτὸν, οὐκ ἐλάττω τῶν πέντε μυριάδων. τὰ μὲν κατ' ἐκεῖνον ἐφέρετο τῇδε. ὁ δὲ Μυχούμετ μὴ ἐνεγκὼν τὰ ξυμβάντα μετρίως, τοὺς μὲν δέκα στρατηγοὺς ὑποστρέψαντας ἀπετύφλωσε, τοὺς δὲ τὸν κίνδυνον ἀποδράσαντας στρατιώτας θριαμβεύσειν ἠπείλησε γυναικείας περιβεβλημένους στολάς. αὐτὸς δὲ πρὸς ἀντιπαράταξιν καθωπλίζετο.

θ'. Ἀλλ' οἱ μὲν στρατιῶται τὰς ἐκείνου ἐνστησάμενοι ἀπειλὰς προσχωροῦσι τῷ Στραγγολίπιδι. τοσαύτης οὖν προσγενομένης ἐκείνῳ, καὶ τηλικαύτης δυνάμεως, ἀγείρας ἅπαντα τὸν στρατὸν πρὸς τὸν Μουχούμετ ἀπεῖχετο καθολικῇ μάχῃ σπεύδων κρῖναι τὰ πράγματα. ἀλλὰ κἀκεῖνος Σαρακηνοὺς καθοπλίσας καὶ Πέρσας, καὶ Καβείρους, καὶ Ἄραβας, καὶ στρατὸν συστησάμενος περὶ που τὰς πεντήκοντα μυριάδας, φέρων δὲ καὶ πυργοφόρους ἐλέφαντας ἑκατὸν, ἔσπευδεν ἀντιμετώπως εἶναι τῷ Στραγγολίπιδι. ὑπαντιάζει γοῦν αὐτῷ κατὰ τὸν λεγόμενον Ἀσπαχᾶν, καὶ γενομένης μάχης καρτερωτάτης ἔπεσον μὲν ἐξ ἑκατέρων πολλοὶ, πίπτει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Μυχούμετ, οὔτε τόξῳ βληθεὶς οὔτε δόρατι, ἀλλ' ἐφιππαζόμενος, καὶ τὸν οἰκεῖον παραθαρρύνων λαὸν, τοῦ ἵππου αὐτοῦ ὀλισθήσαντος, σὺν ἐκείνῳ κατενεχθεὶς εἰς γῆν, καὶ ἐκτραχηλισθεὶς ἐτεθνήκει. τότε δὲ καὶ συμπεσόντος τὸ σὺν αὐτῷ τῶν Περσῶν πλῆθος τῷ Στραγγολίπιδι προσεχώρησε. καὶ ὁ Στραγγολίπις ὑπὸ πάντων εὐθὺς βασιλεὺς ἀνηγόρευτο τῆς Περσίδος. ἀναρρηθεὶς δ' ἐκπέμπει καὶ καθαρεῖ τὴν ἐν τῇ γεφύρᾳ τῆς Ἀρράξιδος φυλακὴν, καὶ τὸ ἔθνος τῶν Τούρκων πρὸς τὴν Περσίδα καλεῖ. ἀνοίξει δὲ τῆς ἐς Περσίδα πορείας ἀποδειχθείσης αὐτοῖς, καὶ τῆς τῆς Ἀρράξιδος διαβάσεως, ξυνῆλθον παμπληθεὶ, πλὴν τῶν ὅσοι πόθῳ τῆς οἰκείας πατρίδος ἀντεποιοῦντο. οἳ καὶ καθελόντες Πέρσας τε καὶ Σαρακηνοὺς αὐτοὶ κύριοι τῆς Περσίδος γεγόνασι, Σουλτάνον τὸν Στραγγολίπιδα ὀνομάσαντες, ὅπερ σημαίνει παρ' αὐτοῖς βασιλεὺς βασιλέων καὶ παντοκράτωρ. πάσας οὖν τὰς ἀρχὰς τῶν Περσῶν καὶ Σαρακηνῶν ἀφελόμενος εἰς Τούρκους μετήνεγκε, καὶ τὴν Περσίδα πᾶσαν αὐτοῖς καθυπέταξεν.

ι'. Ἀλλ' οὕτω μὲν Ῥωμαίων οἱ Τοῦρκοι γεγόνασιν ὅμοροι τὴν Περσῶν ἀρχὴν κατασχόντες. ἀναγκαῖον δ' ἴσως εἰπεῖν ἄρα ποίας ὁρμηθέντες αἰτίας Ῥωμαίοις πολεμεῖν ἤρξαντο, καίτοι δεδιότες πρότερον τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον, καὶ φρίττοντες ἐκ μόνης τῆς φήμης τὰ τῶν προηγησαμένων τριῶν βασιλέων ἀνδραγαθήματα, τοῦ Φωκᾶ Νικηφόρου φημὶ, καὶ Ἰωάννου, καὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου Βασιλείου. ὑπώπτευον γὰρ ἔτι παρὰ Ῥωμαίοις σώζεσθαι τὴν ἐκείνων ἀρετήν τε καὶ δύναμιν. τοῦ Στραγγολίπιδος, ὡς ὁ λόγος ἐδήλωσε τὴν Περσῶν ἀναδυσαμένου βασιλείαν, καὶ πλούτου πολλοῦ, καὶ στρατευμάτων ἐγκρατοῦς γινομένου, καὶ τὰ Σαρακηνῶν ταπεινώσαντος, οἱ περιομοροῦντες Πέρσαις, καὶ πολεμοῦντες πρὸς τὸν Μουχούμετ, σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιούμενοι, πόλεμον ἐμελέτων κατὰ Περσῶν. ἀλλὰ τοῦτο

more incursionibus grassandum. Sed prodire palam obtinereque campum justo exercitu ausus est, confluentibus ad ipsum undique, qui maleficiorum conscii mortem in suppliciis timebant, aut quos alioqui delectabat rapto vivere, tanto numero, ut brevi tempore, milites sub signis non pauciores quinquaginta millibus haberet. Interim Muchumet moderate non ferens quæ contigerant decem Ducibus ab infelici expeditione reversis oculos eruit, militesque, qui male pugnaverant, minabatur ignominiose traducturum se muliebribus ad ludibrium stolis indutos. Ipse interim armabat, instruebatque se ad rem per se cum Strangolipide gerendam.

Inde potentia summoque auctus.

Decem Duces excecantur a Muchameto.

IX. Cæterum, qui fuga ex priore prælio servati erant milites, metu ignominiæ ac minarum Muchumetis passim ad Strangolipidem transfugiebant, qui fiducia tanti supplementi contractis in unum copiis jam omnibus occupavit ad Muchumetem ultro ipsum invadere, pugnare cum illo justa acie, totisque viribus, & prælio decretorio jacere aleam summæ rei certus. Sed & ille instructissimo fretus exercitu, quem e Saracenis, Persis, Cabiris, Arabibus conflaverat quingentis capitum millibus constantem, adducens una simul turritos elephantos centum, occurrit contra Strangolipidi magna spe, offenditque illum in loco Aspacha vocato. Ubi magnis animis ac viribus prælio conserto cum utrinque multi cecidere, cum inter eos ipse Muchumet, non arcu eminus, non hasta cominus confossus. Sed cum alte equo extans suos hortaretur ad agendum fortiter, eoque prolabente devolutus in terram cervix ipsi confracta, ereptaque vita est. Comperta Ducis morte Persarum multitudo reliqua Strangolipidi se dedidit. Itaque is unanimi jam consensu omnium Rex Persidis acclamatus, statim præsidiariis, qui pontem Araxis custodiebant, ea statione motis Gentem Turcorum in Persidem vocavit, libero illis patefacto per Araxis pontem aditu. Qua illi facultate cupide usi, gregatim emigrarunt, paucis relictis, quos dulcedo natalis cæli, & patriæ caritas tenuit. Nec vero Persæ, ac Saraceni adversus passim affluentes Araxe aperto colonias, terram, aut dignitatem suas obtinere potuerunt, victi spoliatique ab hospitibus, ut plane jam domini Persidis Turci essent, quibus communi Gentis decreto placuit Strangolipidem Sultanum appellare, quæ vox apud ipsos Regem Regum, & Imperatorem sonat. Is Magistratus, Præfecturasque omnes Persis ereptas Saracenisque, Turcos in suos transtulit, Persidemque plane ipsis subjecit universam.

Milites ejus metu territi ad Turcos deficiunt.

Edit. Paris. pag. 23.

Prælium Muchumeti cum Turcis, quo ipse cadit.

Strangolipes fit Rex Persidis.

Turci eo vocante in Persidem migrant.

Rerumque domini ibi fiunt.

Strangolipidem Sultanum appellant.

Quid ea vox sonet.

X. Dixi hactenus, quo casu in Romani limitis viciniam Turci processerint, Persarum regione sibi subjecta; non minus autem forte fuerit necessarium exponere, qua primum occasione, quave causa bellum inferre Romanis cœperint: soliti antea formidare Romanam vim, immo cohorrescere ad famam, memoriamque solam trium Imperatorum, de quorum facinoribus audierant, Nicephori nimirum Phocæ, Joannis & Porphyrogeniti Basilii. Autumabant enim perseverare adhuc, & vigere apud Romanos virtutem & potentiam istorum. Postquam Strangolipes Imperium, uti diximus, adeptus Persicum, opumque multarum & exercituum potens, res Saracenorum depressit finitimæ Persarum gentes, quibus fuerant antea cum Muchumete controversiæ, concordia inter

Turci primum Romanos vexant.

Qua occasione bellare cum illis cœperint.

Edit. Paris. pag. 24.

Strangolipes Pissyrium Babylonis Principem vincit & occidit.

se inita bellum in Persas meditabantur. Id ille mature sentiens Pissyrium quidem Babyloniorum Principem sibi sumpsit ipsi debellandum. Quem & congressus variis præliis vicit, & ad extremum interfecit, potentia Babyloniorum universa suum in dominium translata. Adversus Carmesen vero Ducem Arabum Cutlumum misit patrui sui filium cum manu valida, qui profectus, commisso cum Arabibus prælio victus, turpissime fugit. Inde revertens transiturus per Medorum terram, proxime Baasum munire castra voluit. Veritus autem Romanos obtinentes tum Mediam, legatos mittit ad Prætorem provinciæ. Erat is Patricius Stephanus Constantini Lichudiæ cognominati, qui plurimum apud tunc imperantem poterat, filius. Petebat legatio Cutlumi liberum transitum, pollicens innocuum fore. Prætor audita supplicatione legatorum ex conscientia debilitatis modestiam esse istam interpretans, copiis provinciæ contractis, temere homo imperitissimus rei bellicæ, prælium præcipitat cum experientissimis armorum Turcis, & quod erat consentaneum, re pessime gesta, victus est, occisis Romanorum plurimis, captoque ipso Duce, quem Cutlumus, cum Brisium pervenisset, ibi vendidit, reversusque ad Sultanum infelicitatem expeditionis excusavit, ut potuit, obiterque sermoni mentionem intexuit Mediæ, quam esse ajebat feracem omnium frugum bonorumque regionem, a mulieribus possessam; militum Romanorum ibi degentium expertam ignaviam oblique perstringens eo verbo. His confirmatus Sultanus, exercitum circiter viginti millium contra Romanos mittit, Duce illi præposito fratris filio Azane, Surdo cognominato, datis illi mandatis adeundæ quamprimum Mediæ, & nisi sponte se dederet, vi subigendæ. Sic Turci cœperunt pugnare cum Romanis, successuque initiorum illecti deinceps perrexere bello nos petere in hunc usque diem. Sed in gyrum susceptæ narrationis, ordinisque rerum reducenda nunc mihi oratio est.

Patricius Stephanus Mediæ Præses temere Turcos lacessens ab iis vincitur, capitur, venditur.

Strangolipes fusis Cutlumi copiis in Romanos Mediam obtinentes mittit.

Hoc principium belli Turcici.

XI. Manuel, ut dictum est, Curopalates, Dux summus Orientalium copiarum a Diogene declaratus, circa Chaltricam commorans Turcorum excursiones observabat. Cum vero ei a speculatoribus indicatum esset, multitudinem Turcorum Duce Chrysosculo e genere Sultanorum, Principatum Persidis sibi, ut putabat, debitum ambiente, irruere in vicos limitis Armeniaci, animo eos vastandi, assumptis copiis contra Turcos vadit, quos & dispersos, utpote prædabundos offendens facile in fugam vertit. Hinc cum fugaces usque ad proximam viciniam castrorum Turcicorum cupidius insequeretur, coorientibus in eum Turcis e locis antea occupatis, quæ tunc usum insidiarum arte positarum ipsis præbuerunt, diu fortiter pugnans restitit. Sed cum versa in fugam, dissipataque phalange Romana, obsistere ipse unus amplius non posset, necessario, & sero fugiens conclusus captusque a Turcis est cum duobus sororum suarum viris, Melisseno & Taronita. Ceciderunt & reliquorum Romanorum pauci. Abductus igitur ad Chrysosculum grave putabat, si non aliquid genere dignum efficeret suo, effecitque plane dignum in primis narratu facinus, cognito enim victorem

pag. 25.

Manuel Comnenus cum Taronita & Melisseno sororio capitur a Turcis.

A προγνοὺς ἐκεῖνος, πρὸς μὲν Πισσύριον τὸν Βαβυλῶνα ἄρχοντα αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ παρετάξατο, διαφόροις μάχαις τοῦτον ἡττήσας καὶ ἀνελών, κύριος καὶ τῆς Βαβυλωνίων ἐξουσίας ἐγένετο. πρὸς δὲ Καρμεσὴν τὸν τῶν Ἀῤῥάβων ἀρχηγὸν καὶ Κουτλουμοῦν ἐκπέμπει τὸν τοῦ οἰκείου πατραδέλφου υἱόν, χεῖρα βαρεῖαν αὐτῷ δούς. ὃς ἀπελθὼν, καὶ τοῖς Ἀῤῥαψι συμβαλὼν, ἡττήθη τε καὶ αἴσχιστα ἔφυγεν. ἐπανιὼν ἐκεῖθεν, καὶ μέλλων διιέναι διὰ τῆς Μήδων, ἔγγιστα τοῦ Βαὰς στρατοπεδεῦσαι ἤθελε. δεδιὼς δὲ Ῥωμαίους κρατοῦντας τότε Μηδίας, πρεσβεύεται πρὸς τὸν τῆς χώρας ἄρχοντα. ἦν δὲ τότε Μηδίας ἄρχων ὁ πατρίκιος Στέφανος Κωνσταντίνου τοῦ παραδυναστεύοντος τῷ τότε βασιλεῖ, B ὃν καὶ Λειχουδίαν ἐκάλουν υἱός, ἀξιῶν συγχωρηθῆναι οἱ τὴν δίοδον, καὶ ὑπισχνούμενος ἄψαυστον, καὶ ἀσινῆ τὴν χώραν διατηρῆσαι. ὁ δὲ τοῖς πρέσβεσιν ἐντυχὼν, καὶ τὴν παράκλησιν δειλίαν εἶναι ὑποτοπάσας, τὸν ἐγχώριον ἀθροίσας στρατὸν, συμβάλλει τοῖς Τούρκοις, ἀπειροπόλεμος ὢν ἐμπειροπολέμοις. καὶ μηδέν τι ἄξιον λόγου διαπραξάμενος, ἡττᾶται ἅμα τῇ συμβολῇ. καὶ πίπτουσι μὲν συχνοὶ τῶν Ῥωμαίων. ἑάλω δὲ καὶ αὐτός. ἀλλὰ τοῦτον μὲν ὁ Κουτλουμοῦς γενόμενος κατὰ τὸν Βρέζιον ἀπεμπολεῖ. αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν Σουλτάνον ἐπανελθὼν, ἀπολογεῖται μὲν περὶ τῆς στρατείας. ὡς ἐν παρόδῳ δὲ ἀφηγεῖται, καὶ τὰ περὶ τῆς Μηδίας, ὡς εἴη μὲν χώρα C πάμφορος, κατέχεται δὲ ὑπὸ γυναικῶν, τοὺς πολεμήσαντας πρὸς αὐτὸν στρατιώτας ὑπαινιττόμενος. τούτοις τοῖς λόγοις ὁ Σουλτάνος ἐπιῤῥωσθεὶς, δύναμιν κατὰ Ῥωμαίων ἐκπέμπει ἀμφὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας, στρατηγὸν ἐπιστήσας αὐτῇ τὸν ἀδελφόπαιδα Ἀσὰν τὸν λεγόμενον κωφὸν, ἐπισκήψας αὐτῷ τὴν ταχίστην ἀφικέσθαι καὶ τὴν Μηδικὴν, εἰ μὴ προσχωροίη αὐτῷ, προσκατασχέσθαι. ἐκεῖθεν τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου οἱ Τοῦρκοι ἀρξάμενοι, διετέλεσαν μέχρι τῆς νῦν πολεμοῦντες Ῥωμαίοις. ἀλλ' ἐπανίτω μοι ὁ λόγος πρὸς τὴν ἀρχῆθεν ἀκολουθίαν.

ια'. Μανουὴλ, ὡς εἴρηται, ὁ Κουροπαλάτης στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῶν ἑῴων πραγμάτων πρὸς τοῦ Διογένους ἀποδειχθεὶς, περὶ τὴν Χαλτικὴν διατρίβων, ἐφυλάττετο τὰς τῶν Τούρκων ἐπιδρομάς. ἐπεὶ δ' ἀπηγγέλη αὐτῷ παρὰ τῶν σκοπῶν ὡς πλῆθος Τούρκων στρατηγὸν ἔχοντες τὸ Χρυσόσκουλον, ὃς ἐκ Σουλτάνων σειρᾶς ὥρμητο, τῆς δ' ἐξουσίας ἀντεποιεῖτο Περσῶν αὐτῷ προσηκούσης, ἐπίασι τὰς τοῦ Ἀρμενιακοῦ κωμοπόλεις πορθήσοντες, τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐχώρει κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ διεσκεδασμένοις αὐτοῖς ἐντυχὼν ὡς εἰς προνομὴν ἐξιοῦσι, ῥᾳδίως τούτους ἐτρέψατο. ἔγγιστα δὲ τοῦ στρατοπέδου τῶν Τούρκων ἐν τῷ διώκειν γενόμενος, καὶ λόχοις αὐτομάτοις περιπεσὼν, καὶ ἐπίπολυ ἀντισχὼν, καὶ γενναίως ἀγωνισάμενος, ἐπεὶ μὴ οἷός τε ἦν καρτερεῖν ἔτι, τῆς E Ῥωμαίων φάλαγγος εἰς φυγὴν τραπείσης καὶ διασκεδασθείσης, ὥρμησε καὶ αὐτὸς εἰς φυγὴν, κυκλωθεὶς δ' ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἁλίσκεται ἅμα τοῖς δυσὶν αὐτοῦ γαμβροῖς, τῷ τε Μελισσηνῷ καὶ Ταρωνίτῃ· ἔπεσον δὲ καὶ τῶν λοιπῶν Ῥωμαίων ὀλίγοι· ἀπαχθεὶς οὖν πρὸς τὸν Χρυσόσκουλον, δεινὸν ᾤετο μὴ δρᾶσαί τι τοῦ γένους ἐπάξιον. καὶ μέντοι καὶ δέδρακεν ἔρ-

γον ἀξιαφήγητον. ἐξηγγέλθη γὰρ ὡς ἀποστάτης ἐστὶ τοῦ Σουλτάνου ὁ τοῦτον νικήσας, καὶ τῆς Περσῶν ἐφίεται δυναστείας, δεῖν ᾠήθη ἀπόπειραν ποιήσασθαι τούτου. καὶ προσελθὼν αὐτῷ κατὰ μόνας, καὶ τὰ κατ᾽ αὐτὸν ἐξετάζων, ἐπείπερ ἔγνω τὸν ἄνδρα ἐν φόβῳ πολλῷ καθεστῶτα (ἠπόρει γὰρ ὡς πρὸς τὸν Σουλτάνου ἀξιομάχου δυνάμεως) ἀπίων ἥπτετο λόγων πρὸς αὐτόν, καὶ διὰ μαλάξας τὸ τούτου σκληρόγνωμον, δραστικωτέρων ἐχρῆτο λόγων φαρμάκοις πρὸς τὴν δευτέραν ἀπόπειραν. τὰ δὲ ἦν, ὡς ἐπείπερ τῆς βασιλείας ἐρᾷ Περσῶν, καὶ πρὸς τὸν κρατοῦντα ταύτην ἀδυνατεῖ παρατάξασθαι ἅτε σπανίζων ἀξιολόγου δυνάμεως. οὐκ ἄν ποτ᾽ αὐτῷ τὰ κατὰ σκοπὸν ἀποβαίη, εἰ μὴ πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων αὐτομολήσει, κρείττονα ξύμμαχον σχοίη, καὶ πρὸς τὸ προκείμενον συνεργόν. ὁ δὲ ξυμβούλῳ τε ἅμα τούτῳ καὶ ὁδηγῷ χρησάμενος ἅμ᾽ αὐτῷ ταχέως τὴν βασιλίδα κατέλαβε, καὶ ὁ τοῖς ὅπλοις κρατήσας ἑάλω λόγων δεινότητι. τοῦτο τὸ ἔργον εἰς μέγα κλέος τὸν Κουροπαλάτην ἀνήγαγε. καὶ γὰρ ἦν ὄντως ἀξιεπαίνετον. φιλοφρόνως οὖν καὶ ἄμφω ὁ βασιλεὺς ὑπεδέξατο, καὶ δωρεαῖς μεγάλαις τετίμηκεν.

ιβ. Ἦρος δὲ ἀρχομένου, κατὰ τῶν Τούρκων ἐστράτευσεν, ἐπαγόμενος ξὺν αὐτῷ τὸν Χρυσόσκουλον. γενομένου δὲ τούτου κατὰ τὴν Βιθυνίαν ὁ Κουροπαλάτης ὠταλγίᾳ συσχεθεὶς τετελεύτηκε, μέγα πένθος τῷ βασιλεῖ καταλιπών. μάλα γὰρ ἐφίλει τὸν ἄνδρα. ὁ δὲ Χρυσόσκουλος μικροῦ δεῖν καὶ συναπῆλθεν αὐτῷ, οὕτως ὑπὸ τοῦ πάθους συνέχετο, ὡς προέσθαι βούλεσθαι καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν. ἀλλ᾽ οὗτος μὲν οὕτως. ἡ δὲ τοῦ Κουροπαλάτου μήτηρ ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων διατρίβουσα, ἐπεὶ περὶ τῆς νόσου τοῦ υἱοῦ ἐπέπυστο, ὡς δεινή τις καὶ δυσαπάλλακτος αὐτῷ ὑποτοπάσασα, διαπεραιωθεῖσα ταχέως, τὴν Βιθυνῶν καταλαμβάνει μητρόπολιν. μαθοῦσα δ᾽ ὅτι πρὸς τὸ κάκιον προχωροίη τῷ παιδὶ τὰ τῆς νόσου, τὸ ὄρος ὑπερβᾶσα, ὅπερ ἐγχωρίως Ἀζαλὰς ὀνομάζουσι, εὗρε τοῦτον περὶ τὰς ὑπωρείας τούτου ἔν τινι φροντιστηρίῳ ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς Θεομήτορος. Ἄλυπος ὄνομα τῇ μονῇ, πρὸς τὴν ἔξοδον ἐπειγόμενον. βοῆς δ᾽ ἐπὶ τῇ ταύτης εἰσελεύσει γενομένης τοῖς περὶ τὸν Κουροπαλάτην, ἐπείπερ ἑώρακεν οὗτος τὴν μητέρα φανεῖσαν, ἐξήλλατό τε σπουδαίως τῆς κλίνης, καὶ ταύτην περιπλακεὶς κατησπάζετο, μηδέν τι φθέγξασθαι δυνηθεὶς ἕτερον, μόνον δὲ αἰτησάμενος ταύτην κοινῆς ἄμφω ἀξιωθῆναι ταφῆς. ὁ μὲν οὖν αὖθις ἀνακλιθεὶς τετελεύτηκε μετὰ βραχύ. ἡ δὲ γενναία μήτηρ καὶ μεγαλόψυχος τὴν ὀφειλομένην ὁσίαν ἀποπληρώσασα τῷ υἱῷ, καὶ τοσοῦτον πενθήσασα ὅσον εἰκὸς τὴν τοιοῦτον παῖδα ἀποβαλοῦσαν στρατιώτην τε ἅμα καὶ στρατηγόν, βραχύ τι τοῦ πάθους ἑαυτὴν ἀνενεγκοῦσα τὸν κλεινὸν ἐκπέμπει Ἀλέξιον συστρατευσόμενον τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ τῇ μητρὶ συνταξάμενος, καὶ δακρύων κρουνοὺς ἀφείς, ἐπὶ δυσὶν ἐμερίζετο πάθεσι, σπλάγχνοις τε μητρικοῖς, καὶ στρατείας ἐπιθυμίᾳ. καὶ γὰρ ἦν εἴπερ τις ἄλλος φιλοπόλεμός τε καὶ φιλομήτωρ. ἀπάρας οὖν ἐκεῖθεν τῆς πρὸς τὸν βασιλέα φερούσης ἥπτετο, καὶ δὴ φθάνει τοῦτον περὶ τὸ Δορύλαιον σκηνοῦντα, καὶ τὸν στρατὸν συναγείραντα. ὁ δὲ τοῦτον ἰδών, καὶ ἐν ἀναμνήσει τοῦ πάθους γενόμενος, δα-

A suum desecisse a Sultano, & spe ambitiosa Principatum Persarum versare animo, eaperiri hominem decrevit; secretique opportunitate colloquii, introspecta ejus mente, ubi timore illum urgeri magno deprehendit, quod se copiis Sultani mox contra se moturi sentiret imparem, blandis eum demulcere verbis aggressus est: sicque mollita primo illo delinimento duritie Barbari, efficacioris velut medicaminis profuturam sic parato secundam hanc quamdam compositionem admovet, ait illi, Quandoquidem Imperium Persarum affectans, idoneas ad ejus insessorem debellandum non haberet copias, numquam voti comporem futurum, nisi ad Romanum Imperatorem transfugiens, eum sibi adjungeret
B socium ad bellum Persicum. His ille auditis, utilis consilii auctorem, viæ quoque ducem sibi esse voluit, statim cum illo Constantinopolin profectus. Sic qui armis vicerat, arte verborum victus vicissim & captus est. Magnam eo facto gloriam suo peperit nomini Curopalates: & erat sane laude dignum insigni facinus. Utrumque porro Imperator benevolentissime exceptum muneribus magnis honoravit.

Manuel Chrysosculo Turco persuadet transfugium ad Romanos.

XII. Inde sub veris initium expeditionem in Turcos suscepit, ducens cum ipso Chrysosculum. Cum vero pervenisset in Bithyniam Curopalates, dolore aurium correptus interiit, magnum luctum Imperatori relinquens; multum enim
C amabat virum. Chrysosculus vero parum abfuit, quin cum eo moreretur, tanta casum impatientia perturbationis ferens, ut superesse amico se negaret velle: At Curopalatæ mater in urbe diversans Regia, ubi trepido perculsa nuntio est de filii morbo, quem gravem, & non facile curabilem suspicata est, trajecto statim Bithyniorum in urbem primariam se confert. Ubi cum didicisset intendi morbum, pejusque habere filium monte superato, quem indigenæ Azalam nominant, eum offendit in quodam Monasterio Dei Matri consecrato, cui Alypus nomen est, in declivitate montis sito, ibi inquam offendit filium mater extremum jam spiritum trahentem. Clamore autem ad adventum Matronæ
D a circumstantibus sublato, excitatus æger, ubi venientem ad se matrem vidit, vincente morbum affectu exiluit e strato, amplexusque & osculatus parentem est, pauca tamen verba eniti valens, quibus a matre postulabat, curare, ut illa dignaretur se se una cum illa communi ambos sepultura condi. Sub hæc iterum reclinatus paulo post obiit. Generosa vero ac magnanima mater justis rite persolutis filio, luctuque ac lamentatione perfuncta, tantis quantis prosequi eam fas & par fuit, talem filium tali tempore amissum militem simul & Ducem, a mœrore
E paulisper se revocans, inclytum Alexium ab se dimittit comitem expeditionis Imperatori futurum. At ille, matri vale dicto, non sine uberibus lacrymis duobus hinc inde affectibus distrahebatur, materna videlicet charitate & juvenili ardore militandi; neque enim ullus, cui vel pietate in matrem, vel generoso bellicarum rerum studio cederet. Inde igitur profectus ad Imperatorem, reperit eum congregato jam exercitu stativa circa Doryllum habentem, qui Alexio viso admonitus illo conspectu de casu Manuelis, non tenuit lacrymas, & ubi mater haberet percontatus est. Ac tandem omnino

Mors Manuelis in expeditione contra Turcos.

Edit. Paris. pag. 26.

Pietas Annæ matris in Manuelem.

Alexius in exercitum Diogenis Imperatoris vadit.

imperat ad matrem ipsum reverti, præfatus æquum non esse illam in tali mœrore consolationis expertem omnis relinquere: immo novo dolore a me ipso cumulatam, inquit, si morti majoris filii tuam ego in longinquam abductionem adjunxero. Talia dicente Augusto excepit, instititque contra Comnenus multis orans manere, ut per eum in exercitu sibi & sequi ducentem ipsum adversus Barbaros liceret. Sed nihil dimovere Imperatorem de sententia potuit. Itaque quamlibet invitus reluctansque regredi ad matrem, præciso Principis jussu compulsus itineri se dedit domum versus: Augusto ulterius movente, & tum cogere Romanas undique copias, tum eas ad bellum instruere pergente.

Sed ab eo ad matrem lugentem remittitur.

XIII. Quo itinere cum in Cappadociam promovisset, præcipuis Ducum convocatis, de summa belli consultat, rogans ecquid præstaret irrumpere intra fines Persidis, ibique pugnare cum Turcis; an manentem intra limitem ditionis propriæ, ipsorum adventum expectare. Nunciabatur enim Sultanum egredi jam e Perside, ac lento gressu in Romanos movere. Ibi ferociores quique, quibusque assentari Principi solemne erat, negare desidendum illic esse, sed vadendum, occursandumque Sultano, & cum eo præliandum in Barana Mediæ paranre ingredi. Contra Magistro Joseph Trachaniotæ magnæ tunc parti copiarum Præfecto, & Duci totius Occidentis Nicephoro Bryennio, plane videbatur præceps id errorique ioniaum coosilium esse: rogabantque Imperatorem, ut si posset, hæreret in loco, hostesque ad se eliceret, munitis interim civitatibus Romanæ ditionis per cireuirum, agrisque incensis ac vastatis, ne suppetere inde hostibus necessaria possent. Sin movere inde certus esset, occuparet Theodosiopolin, ibique castris positis hostes capectaret. Hinc enim fore, ut inopia commeatuum Sultanus cogeretur pugnare cum Romanis loco ipsis ad victoriæ spem commodiore: sed hæc surdo canebantur. Vicit adulatio, & turgens inani gaudio Princeps, quod arcem Mempet dictam modo ceperat, & manus Turcorum prædantium cæsis multis, paucis captis, fugaverat, sibi persuasit neminem unquam antea Romanum Principem tanto in Persas, tamque instructo civium, sociorumve exercitu movisse. Spebus inde magis magnis, quam veris aut utilibus inflatus recta in Persidem universas copias perrealt ducere.

Diogenes de ratione belli consultat.

Edit. Paris. pag. 17.

Sana consilia respuit.

XIV. Hinc progresso usque Mazicertum Basilacius occurrit copias non paucas e Syria ducens atque Armenia. Erat is ferox manuque fortis, præcipitique irrevocabiliter impetu ruere solitus, quamcumque in partem incubuerat. Qui quod tunc assentari Augusto libebat interrogatus, nihil sani respondit. Interrogabatur autem de eo, quod Vestarches Leo Diabatenus modo Imperatori scripserat: Sultanum audito ejus adventu desperantem rebus suis Perside relicta fugere Babylonem. Quæ Imperatora Leone scripta a Basilacio voce firmata pro indubitatis habens, bifariam divisit copias; partem ibi derinuit secum, aliam versus Chleat misit, duce ipsi præposito Maximo Josepho Trachaniota, viro acri tum in consultationibus, tum in executionibus bellicis, sed tunc quod jubeba-

Vanis adulatoribus temere assentitur.

A χρόνιόν τι ἄρξατο, καὶ περὶ τῆς ἐκείνου μακρᾶς ἐπένθησεν. καὶ τέλος βιάζεται τοῦτον πρὸς τὴν μητέρα παλινοστῆσαι, τοῦτο φράσας ὡς οὐ καλόν ἐστι ταύτην ἐπὶ τοσούτῳ μεγέθει πάθους καταλιπεῖν ἀπαράκλητον, τῷ πάθει πάθος προσθέντας τῷ ἐκείνου θανάτῳ τὴν σὴν ἐπὶ μακρὸν ἀποδημίαν. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ βασιλεύς. ὁ δ' ἐπειρᾶτο προσμένειν, καὶ ξυνέπεσθαί οἱ κατὰ βαρβάρων στρατεύοντι. ἀλλὰ ταῦτα λέγων τὸν βασιλέα οὐκ ἔπειθε, καὶ ἄκοντα γὰρ τοῦτον ἐπαναζεῦξαι πρὸς τὴν μητέρα παρεσκεύασεν. ὁ μὲν οὖν ἀπῄει. ὁ δὲ βασιλεὺς πρόσω χωρῶν, τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις συνήθροιζε, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτὰς ἐξηρτύετο.

B ιγ΄. Γενόμενος δὲ περὶ τὴν Καππαδοκῶν, τοὺς ἀρίστους ἅμα τῶν στρατηγῶν ἐπ' ἐκκλησίαν ἐκάλει, καὶ βουλὴν περὶ τοῦ πολέμου προυτίθει. πυνθανόμενος δὲ εἰ χρὴ τὴν Περσίδα ἐλαύνειν, κἀκεῖσε τοῖς Τούρκοις συμπλέκεσθαι, ἢ μένοντα ἐπὶ τῆς ἰδίας τὴν ἐκείνων ἔλευσιν ἀναμένειν. ἠγγέλλετο γὰρ ἤδη καὶ ὁ Σουλτάνος ἐξελθεῖν τῆς Περσίδος, καὶ σχολῇ καὶ βάδην κατὰ Ῥωμαίων χωρεῖν. τοῖς μὲν οὖν ἐδόκει ὅσοι θρασύτερόν πως διέκειντο καὶ κολακικώτερον, μὴ μένειν, ἀλλ' ἀπιέναι, καὶ συμπλέκεσθαι τῷ Σουλτάνῳ εἰσιόντι ἐν Βατάνοις τῆς Μηδίας. τῷ μαγίστρῳ δὲ Ἰωσὴφ τῷ Τραχανειώτῃ κατάρχοντι τότε ταγμάτων πολλῶν, καὶ τῷ Δουκὶ πάσης δύσεως Νικηφόρῳ τῷ Βρυεννίῳ παντάπασιν ἐδόκει τὰ τοιαῦτα βουλεύματα σφάλλεσθαι. καὶ ἐξελιπάρουν τὸν βασιλέα C εἰ οἷόν τε εἴη προσμένειν, καὶ τοὺς πολεμίους ἕλκειν πρὸς ἑαυτὸν τὰς πέριξ πόλεις κατοχυρώσαντα, καὶ τὰς πεδιάδας ἐμπρήσαντα, ὥστε σπανίζειν τοῖς πολεμίοις τὰ ἐπιτήδεια. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, κἂν γοῦν καταλαβεῖν τὴν Θεοδοσίου πόλιν, κἀκεῖσε στρατοπεδεύσαντα προσμένειν τοὺς πολεμίους. ὡς ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων τὸν Σουλτάνον ἀναγκασθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις συμπλέκεσθαι ἔνθα Ῥωμαίοις ξυμβαλεῖν πρὸς πόλεμον συμφέρον ἐστίν. ἀλλ' ἐδόκουν παρὰ κωφῷ ᾄδειν, καὶ τὰ τῶν κολάκων ἐνίκα. καὶ δέον ἀνδράσι τὴν οἰκείαν ἀρετὴν παραστήσασιν ὑπακούειν. ὁ δὲ τοῖς κόλαξι μᾶλλον προσεῖχεν, ἢ τοῖς ὀρθὰ συμβουλεύουσιν, ἐπηρμένος τοῖς προλαβοῦσι τροπαίοις, καὶ μέγα ἐπὶ τούτοις φρονῶν. καὶ γὰρ τό τε Μέμπετ φρούριον εἷλε καὶ Τούρκων D ἀποσπάσασιν προνομευόντων ἐντυχὼν ἐτρέψατό τε τούτους, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν, ἐνίους ὀλίγους δὲ καὶ ἐζώγρησε. τούτοις οὖν ἐπαιρόμενος καὶ θαρρήσας πέρα τοῦ δέοντος ὥστε καὶ πλείονα τῶν προτέρων ἐπαγόμενος ξυμμαχίαν καὶ δύναμιν. ἄρας ξὺν παντὶ τῷ στρατεύματι τὴν ἐπὶ τὴν Περσίδος ἤλαυνε, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἐχώρει.

ιδ΄. Γενομένῳ δὲ τούτῳ περὶ τὸ Μαζίκερτον ὁ Βασιλάκιος ὑπηντίαζε στρατὸν ἐπαγόμενος οὐκ ὀλίγον ἐκ Συρίας καὶ Ἀρμενίας. ὃς ῥωμαλέος μὲν ὢν καὶ τὴν χεῖρα γενναῖος, θρασὺς δὲ ἄλλως καὶ δυσκάθεκτος τὰς ὁρμάς. καὶ τὸν E βασιλέα κολακεύειν βουλόμενος, οὐδὲν ὑγιὲς ἐρωτώμενος ἀπεφθέγξατο. τοῦ γὰρ Βεστάρχου Λέοντος τοῦ Διαβατηνοῦ γράμματα τῷ βασιλεῖ πεπομφότος, ὡς ὁ Σουλτάνος φησὶ τὴν ἐκστρατείαν πυθόμενος, καὶ δείσας τὴν δύναμιν, τὴν Περσίδα καταλιπὼν ἄπεισι φεύγων εἰς Βαβυλῶνα. τούτοις ὁ βασιλεὺς τοῖς λόγοις ἀναπεισθεὶς, διχῆ τὸ στράτευμα διελὼν, τὴν μὲν τῶν δυνάμεων αὐτόθι κατεῖχε, τὴν δὲ πρὸς τὸ Χλίατ ἐξαποστέλλει, στρατηγὸν ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν μάγιστρον Ἰωσὴφ τὸν Τραχανειώτην, ἄνδρα

δεινὸν

δεινὸν ἐν στρατιωτικοῖς βουλεύμασί τε καὶ στρατηγήμασιν, ἀπρόθυμον δὲ τότε παντάπασιν ὄντα, καὶ τῷ βασιλεῖ παραινοῦντα εἴσω τὰς δυνάμεις ἁπάσας κατέχειν, καὶ μὴ μερίζειν τὸ στράτευμα, ἀγχοῦ τῶν ἐναντίων στρατοπεδευόντων. ὃς ὡς ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε, τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν, πρὸς τὸ Χλέατ ὑπείγετο. πόλις δὲ τὸ Χλέατ ὑπὸ τοὺς Τούρκους τελοῦσα, καὶ φρουρὰν ἔχων ἀποχρῶσαν ἔνδοθεν Τούρκων. ἀλλ' οὔπω τρίτης διελθούσης ἡμέρας τοῖς ἐπὶ χόρτου συλλογὴν ἐξιοῦσιν ἐπιτίθενται Τοῦρκοι, καί τινας μὲν ἀναιροῦσιν, ἐνίους δὲ καὶ ζωγροῦσι. τοῦ ξυμβάντος γοῦν ἀπαγγελθέντος τῷ βασιλεῖ, εὐθὺς ὁ Βασιλάκης μετεκέκλητο, καὶ περὶ τῶν Τούρκων ἐπολυπραγμονεῖτο, τίνες τε εἶεν οἱ τὰς ἐπιθέσεις ποιούμενοι, καὶ ὅθεν γῆς ἥκοντες. ὁ δὲ τῇ συνήθει θρασύτητι καὶ πάλιν χρησάμενος, τοὺς ἐκ τοῦ Χλέατ ἥκειν ἐφ' ἁρπαγῇ διετείνετο. ἔλαθεν οὖν οὕτω τὸν βασιλέα ἡ τοῦ Σουλτάνου ἔφοδος, οὐ μακρὰν τοῦ στρατοπέδου ὄντος, καὶ τὰ τοῦ πολέμου εὖ ἠρτυμένου. βουλόμενος γὰρ τὸν βασιλέα ἐπαγαγεῖν εἰς τὰ ἔμπροσθεν καὶ ἐντὸς ἀρκύων ποιήσασθαι, προδρόμους ἐξέπεμπεν. οἳ προέτρεχόν τε τοῖς ἵπποις περὶ τὸν τῶν Ῥωμαίων χάρακα, καὶ αὖθις ἀνθυπενόστουν ὥσπερ δρασμὸν ποιούμενοι. καὶ τοῦτο πολλάκις ποιοῦντες, ἐνίους τῶν στρατηγῶν συνηρπάκασιν. ὧν ὁ πρῶτος ὁ Βασιλάκης ἦν. σπεύδων γὰρ οὗτος τὸν βασιλέα πληροφορῆσαι ὡς οὐκ ἐκ τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος εἶεν οἱ τὰς ἐκδρομὰς ποιούμενοι, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐνοικούντων τὸ Χλέατ, ᾐτεῖ συγχωρηθῆναι οἱ τοῦ χάρακος ἐξελθεῖν, καὶ τὸν ἀκινάκην σπασάμενος, καὶ μυωπίσας τὸν ἵππον ἀσυντάκτως ἐχώρει κατὰ τῶν πολεμίων. καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εἵποντο οὐ κατὰ τάξιν, ἀλλ' ὥσπερ ἔτυχεν ἕκαστος. ἀμέλει καὶ τὴν ἄτακτον τούτων φορὰν οἱ πολέμιοι θεασάμενοι προσεποιήσαντο φεύγειν. ἐπεὶ δὲ πόρρω τοῦ χάρακος εἶδον αὐτοὺς ἐξελάσαντας τοὺς χαλινοὺς ὑποστρέψαντες, καὶ διεσκεδασμένοις αὐτοῖς προσβαλόντες νικῶσιν αὐτοὺς κατὰ κράτος. καὶ πίπτουσι μὲν πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, ὡς μικροῦ δεῖν μηδ' ἄγγελον, ὃ δὴ λέγεται, διασωθῆναι τῆς συμφορᾶς. ἑάλω δὲ καὶ ὁ Βασιλάκης.

ιε'. Ἐπεὶ δ' ἀπηγγέλη τῷ βασιλεῖ, ὡς ὁ Βασιλάκης ἀσυντάκτως τοῦ χάρακος ἐξελθὼν κατὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνει, τὸν Δοῦκα πάσης δύσεως μετακαλεσάμενος τὸν Βρυέννιον, τοῦ ἀριστεροῦ τηνικαῦτα κατάρχοντος κέρατος, ἐκπέμπει τοῦτον μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως ἀπιέναι τὴν ταχίστην κελεύσας, ὡς εἴ τι δεινὸν ἐπισυμβαίη τῷ Βασιλάκῃ ἐπαμυνοῦντα τούτῳ, καὶ τῆς ἐκτροπῆς ἐπαμυνούμενον. ἤδη γὰρ ἐν αἰσθήσει γενέσθαι ἤρξατο τοῦ κακοῦ. ὁ μὲν οὖν ἀπῄει, καὶ τὰς δυνάμεις ἐξῆγε τοῦ χάρακος ἔξω. οὐδένα οὖν ἑώρα φίλον, οὐ πολέμιον σπεύδων ἐπὶ τὸ πρόσω παρὰ χῶρον. ἤρξατο δὲ ὁρᾶν περὶ γηλόφους πολεμίους συνεστηκότας. βραχὺ δὲ προϊὼν καὶ νεκροῖς ἐνέτυχε σώμασι, καὶ ἠπόρει τί ποτ' ἂν ὁ Βασιλάκης γέγονεν. ἐντυχὼν δὲ στρατιώτῃ ἔτι ἐμπνέοντι ἐπυθάνετο ποῦ ποτ' ἂν εἴη ὁ Βασιλάκης; καὶ τί τὸ περὶ αὐτοὺς ὁρώμενον; ὁ μὲν ἀπήγγελλε συμβάντα. οἱ Τοῦρκοι δὲ πανταχόθεν συνέθεον, καὶ κυκλοῦν ἐπειρῶντο τὴν φάλαγγα. αἰσθόμενος τοῦτο ὁ Δοὺξ παρακάλει τοὺς στρατιώτας ἄνδρας ἀγαθοὺς ὀφθῆναι, καὶ μηδέν τι δρᾶσαι τῶν ἀγεννῶν, καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀνάξιον γενναιότητος. στρέψας οὖν τὴν φάλαγγα ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον συντεταγμένως ἐχώρει τὴν ἐπιγ-

Niceph. Cæs. Bryen.

tur invitissime agenti. Suadebat siquidem omnibus modis Imperatori contineret simul intra limitem universas suarum copias. Quæ enim sincerer ratio in tanta castrorum hostilium vicinia exercitum longe mittere? Sed hæc sæpe frustra caussatum necesse ad extremum fuit obsequi, & cum sibi commissa exercitus parte in Chleat tendere. Chleat civitas est subjecta Turcis præsidio eorum idoneo infessa. Nondum tertia hinc dies effluxerat, cum in nostros pabulatores irruentes Turci quosdam cædunt, alios capiunt. Nunciata re Imperatori, vocatur extemplo Basilacius, qui curiose inquisitus de Turcis, qui essent, undeque erumperent in istas incursiones, solita confidentia respondit, proximum eorum præsidium esse urbem Chleat, inde hos sine dubio venisse, qui nostris occurrissent. adeo in profunda & supina ignoratione desidebat Imperator viciniæ Sultani, cujus castra copiis ipsius omnibus plena, optimeque ad rem gerendam parata in proximo erant. Cum autem is cuperet paulo adhuc ulterius Imperatorem intra suas insidias elicere, parvas missitabat cursorum manus, qui apparentes circa Romana castra statim fugerent, quod sæpe facientibus instantes in fugæ Romani quidam Duces capti sunt, quorum primus fuit Basilaces. Facere enim plenam fidem is Imperatori studens dicti sui, quo affirmaverat excursiones istas Turcorum non a Sultani castris, sed ab urbe Chleat esse, petiit permitti sibi egressum e castris, strictoque acinace, & calcaribus equo adactis, sine ullo ordine in hostes currit, suis pari confusione sequentibus. Turci hac observata diligentia, quamquam sperandi causam offerri videbant, non timendi, tamen pavore simulato fugæ se dederunt. Ubi autem longe jam a castris suis distare palantes Romanos intellexere, versis impigre habenis in eos equitant, facileque dispersos vincunt. Cæduntur multi militum, adeo, ut quod ajunt, ne nuncius quidem superesset cladis. Basilaces vero captus est.

Josephus Trachaniota contra suam mentem obedit Imperatori.

Edit. Paris. pag. 28.

Basilacii error, & credulitas Imperatoris.

Basilaces capitur.

Romani cæduntur.

XV. Cujus incompositus egressus simul nunciatus Imperatori fuerat, vocato is Duce Occidentis Bryennio lævo tum cornu Præfecto, prodire statim eum jubet cum copiis, quæ ipsi suberant, vel Basilacio, si opus foret, succursurum, vel alioqui excursiones importunas ulturum repressurumve. Jam enim sensum aliquem mali ac periculi sui concipere Imperator cœperat. Fecit Bryennius quod jubebatur, cohortesque vallo educens, aliquantumque progrediens, neminem aut amicorum, aut hostium per campum vidit: extantes procul tantum e quibusdam tumulis Turcos procul conspicit. Paulo vero ulterius progressus cadavera cæsorum reperit. Cumque esset anxius quid Basilacio contigisset, forte in adhuc spirantem incidens militem, ubi esset Basilacius, & quæ esset hæc strages quam cerneret ab eo doctus, redit Augusto nunciatum cuncta. At Turci circumaccurrebant undique, circuireque phalangem conabantur, id, quod sentiens Dux adhortatus milites fortiter agere, neque committere, ut a Romana virtute degenerare viderentur. Versa phalangis fronte in castra instructo agmine ferri cœpit cer-

Bryennius cladem Basilacii primus detegit.

pag. 29.

to gradu, nulla circum tumultuantium habita Turcorum ratione. Ut autem ad viciniam proximam castrorum provectus est, subsistere in loco justa phalangis parte, ipse subito cum cæteris in sequentes irruens facile illos vertit. Ut vero coire Turcos reliquos, festinareque in suorum auxilium maximo numero vidit, resumptis suis omnibus, phalangem repetebat; quando ab instantibus Turcis circumventus, vulnus in pectore accepit hastæ cuspide, in aversa quoque parte corporis telis intus duobus. Sic heroico certamine defunctus, phalangi se suosque salvos adjunxit, cumque illa in castra reversus nihil prius habuit, quam adire Imperatorem, cui narratis quæ contigerant, ab eo jussus est in tabernaculo suo quiescere, ac vulnera curare, quod tunc quidem ille fecit.

Circumventus a Turcis vulneratur.

XVI. Posteræ vero diei orto jam sole vocatus ab Imperatore, non excusavit, quod merito poterat, dolorem vulnerum; sed in consilio præsto adfuit, ubi deliberatione proposita, prodeundumne in aciem, & pugnandum foret, an continendæ intra vallum copiæ? Sapientibus quidem optimum factu videbatur manere in castris, & temere dimissas versus Chleat copias curriculo inde accersiri. Adulatorum autem, an sic re vera sapientium, an contra mentem propriam compertæ voluntati Principis servientium, incertum, contraria prævaluit sententia; pessimumque consilium captum est educendi ad prælium exercitus. Nec defuere Turci instructiori pleniorique ex adverso irruentes acie, confligitur. Turcorum multi, Romanorum plerique cadunt. Bryennius multis corporis locis alia nova vulnera accepit, dum partes agit boni Ducis in illo periculo & præsenti, quo valebat plurimum in præliis, consilio phalangis magnam partem illæsam servat. Porro Imperator venientes contra videns Turcos, educit & ipse copias velut ad prælium, aciemque pro vallo instruit. Præerat dextro cornu Alyates, vir Cappadox, familiaris Imperatoris; sinistro ipse Bryennius; mediam aciem ipse regebat Imperator; postremi agminis cura commendata est Cæsaris filio Præsidi Andronico, sociorum ordines & Principum habenti, juveni utique, cui ad splendorem generis cumulus accedebat laudum omnium. Nam & prudentia æquales facile omnes anteibat, & fortitudinis gloria cedebat nemini, experientia quoque rei bellicæ insignis; quippe militarium artium, functionumque meditationibus innutritus. Sed parum idem benevole affectus erga Imperatorem erat.

Consilium de bellatione, adulatione corruptum.

Bryennius denuo vulneratur, & phalangem servat.

Ordo aciei Romanæ.

Edit. Paris. pag. 30.

Andronici Cæsaris filii laudes.

XVII. Cæterum Turci cum Imperatorem cernerent in unum aciei corpus totum exercitum digerere, nec in partes, manusque varias alias in hostem excursuras, alias in insidiis subsessuras tribuere, quieverunt ipsi, quoniam non constituerant id quod Imperatorem parare videbant, decretorii prælii aleam jacere. At Sultanus longiuscule hinc distans cætera rei gerendæ opportuna dispensabat Eunucho cuidam valde apud ipsum gratioso, Tarangæ nomine, plerisque attributis copiis, & summa ejus belli commendata. Hic autem multas in partes exercitu diviso, manus alias in viciniora hosti loca promovet, alias retro idoneis stationibus sublocat, omnibusque imperat ambire circumque venire Romanos conentur, nec pugnam

Cautissima pugnandi ratio Turcorum.

A τῶν μαθεῖν λόγον ποιούμενος. ὡς δ' ἔγγιστα τοῦ χάρακος γέγονε, μέρος ἀναλαβὼν τῆς φάλαγγος, καὶ τοὺς ἄλλους προσμένειν κελεύσας, ἐξαίφνης κατὰ τῶν ἐπιόντων ἐπήλασε, καὶ ῥᾳδίως τούτους ἐτρέψατο. ἐπεὶ δὲ τοὺς λοιποὺς ἑώρα συναθροισθέντας παμπληθεί, πάντας ἀναλαβὼν ὑπέστρεψε πρὸς τὴν φάλαγγα. ἐπιθεμένων δ' αὐτῷ τῶν Τούρκων, καὶ κυκλωσάντων, δόρατι μὲν ἐτρώθη κατὰ τὸ στέρνον, βέλεσι δὲ δυσὶ κατὰ τὸ μετάφρενον. ἡρωϊκῶς δ' ἀγωνισάμενος πρὸς τὴν φάλαγγα διεσώσατο, καὶ ξὺν αὐτῇ κατέλαβε τὸ στρατόπεδον. ἀπελθὼν δὲ πρὸς βασιλέα, καὶ τὰ ξυμβάντα διηγησάμενος *, ἐκελεύσθη πρὸς τῇ σκηνῇ γενέσθαι, καὶ θεραπεύειν τὰ τραύ-
B ματα. καὶ τότε μὲν ἔμεινε παρὰ τῇ σκηνῇ.

ιϛ'. Ἡμέρας δ' ἤδη διαγελώσης, καὶ τοῦ ἡλίου ὁρίζοντα ὑπερβαίνοντος, αὖθις μετεκαλεῖτο παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. ὁ δ' ἀπείρως τῶν τραυμάτων καταφρονήσας. ὡς δὲ βουλὴ προὐτέθη, ἢ πολεμεῖν, ἢ εἴσω τὰς δυνάμεις κατέχειν, τοῖς μὲν ἐδόκει συνετοῖς ἄγαν εἴσω μένειν τοῦ χάρακος, καὶ τὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ Χλέατ μεταπέμπεσθαι. τοῖς δὲ κόλαξι τἀναντία. εἰ μὲν καὶ οὕτω φρονοῦσιν, οὐκ ἔχω λέγειν. πῶς δ' ἔδοξε, καὶ αὖθις ἐνίκα τὰ χείρονα. ἐξάγειν οὖν τὰς δυνάμεις ἐγένετο. οἱ δέ γε Τοῦρκοι κραταιότεροι αὖθις, καὶ μὴν πλείονος ἐπήρχοντο τῆς χειρός. καὶ δὴ προσβάλλουσι τούτῳ, καὶ μάχης συστάσης,
C πίπτουσι μὲν τῶν Τούρκων συχνοί, πίπτουσι δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων πλεῖστοι. ἐτρώθη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βρυέννιος πολλαχοῦ τοῦ σώματος. ἀλλὰ δεινὸς ὢν περὶ τὰ στρατηγικά, τὸ πλεῖστον τῆς φάλαγγος ἀσινὲς διεσώσατο. ὁρῶν δ' ἐπιόντας τοὺς Τούρκους ὁ βασιλεύς, ἐξῆγε καὶ αὐτὸς τὰς δυνάμεις ὡς ἐπὶ πόλεμον, καὶ παρετάττετο πρὸ τοῦ χάρακος. ἡγεῖτο δὲ τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρατος ὁ Ἀλυάτης, ἀνὴρ Καππαδόκης, καὶ συνήθης τῷ βασιλεῖ. τοῦ δ' εὐωνύμου αὐτὸς ὁ Βρυέννιος. τὸ δὲ μέσον τῆς φάλαγγος εἶχεν ὁ βασιλεύς. οὐραγεῖν δὲ ἐτέτακτο ὁ τοῦ Καίσαρος υἱὸς ὁ Πρόεδρος Ἀνδρόνικος, τάς τε τῶν ἑταίρων τάξεις ἔχων, καὶ τὰς τῶν ἀρχόντων, ἀνὴρ καὶ γένους λαμπροῦ, καὶ πᾶσι κομῶν τοῖς καλοῖς. φρο-
D νήσει μὲν τῶν ἡλίκων ἁπάντων ὑπέρτερος, καὶ ἀνδρικώτατος εἴπερ τις ἄλλος, καὶ ταῖς στρατηγικαῖς ἐντραφεὶς μελέταις, οὐ πάνυ δὲ φιλίως ἔχων πρὸς βασιλέα.

ιζ'. Οἱ δὲ Τοῦρκοι τὸν βασιλέα βλέποντες παρατάττοντα τὸν στρατὸν οὐ κατὰ φάλαγγας, οὐ δὲ κατὰ λόχους. οὐ δὲ γὰρ ἐβούλοντο Ῥωμαίοις εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἡσύχασαν. ἀλλ' ὁ μὲν Σουλτάνος πόρρω που ἱστάμενος, τὰ πρὸς πόλεμον διετάττετο. ἀνδρὶ δέ τινι ἐκτομίᾳ τὰ μέγιστα παρ' αὐτῷ δυναμένῳ, Ταράγγης τούτῳ τὸ ὄνομα, τὰς πλείστας δυνάμεις παρα-
E δοὺς, κύριον τοῦ πολέμου τοῦτον ἀπέδειξεν. ὁ δὲ εἰς πολλὰ μέρη τὸ στράτευμα διελὼν, προλοχισμούς τε ἐποίει, καὶ ἐνέδρας συνίστα, καὶ περιιέναι τὰς τάξεις Ῥωμαίων ἐπέταττε, καὶ τοῖς τοξεύμασι χρᾶ-

θαι πάντοθεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῶν ἵππων αὐτῶν βαλλομένων ἠναγκάζοντο ἕπεσθαι. καὶ δὴ εἵποντο φεύγειν δοκούντων ἐκείνων. εἰς δὲ τοὺς λόχους καὶ τὰς ἐνέδρας περιπίπτοντες, μεγάλως ἐβλάπτοντο. τοῦ βασιλέως δὲ τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων βουλομένου κίνδυνον ἀναδέξασθαι, βάδην ἑπομένου καὶ προσδοκῶντος φάλαγγα Τούρκων εὑρεῖν, καὶ αὐτῇ συῤῥαγῆναι, καὶ οὕτω κριθῆναι τὰ τοῦ πολέμου, οἱ Τοῦρκοι πανταχόθεν διεσκεδάννυντο. ὑποστρέψαντες δὲ μετὰ ῥύμης σφοδρᾶς καὶ κραυγῆς, ἐπελθόντες Ῥωμαίοις τρέπουσι τὸ δεξιὸν κέρας. εὐθὺς δ᾽ ἀνεχώρει καὶ ἡ περὶ τὴν οὐραγίαν, καὶ τὸν βασιλέα οἱ Τοῦρκοι κυκλώσαντες ἔβαλλον πάντοθεν. ὁρμήσαντος δὲ τοῦ εὐωνύμου κέρατος ἐπαρήγειν οἱ Τοῦρκοι ἐκώλυον. κατὰ νώτου γὰρ οὗτοι γενόμενοι, καὶ τοῦτο κυκλώσαντες φυγεῖν κατηνάγκασαν. ὁ δὲ βασιλεὺς παντάπασιν ἔρημος ἀπολειφθεὶς βοηθείας τὸ ξίφος ἐγύμνωσεν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, τοὺς δὲ καὶ φυγεῖν κατηνάγκασε. κυκλωθεὶς δ᾽ ὑπὸ τοῦ πολεμίου τοῦ πλήθους, τὴν χεῖρα τιτρώσκεται, καὶ γνωσθεὶς ὑπ᾽ αὐτῶν ὅστις ἐστὶ κύκλῳ περιστοιχίζεται πάντοθεν. καὶ τοξεύεται μὲν ὁ ἵππος αὐτοῦ, καὶ ὀλισθήσας πίπτει, συγκαταβάλλει δὲ καὶ τὸν ἐπιβάτην. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον δορυάλωτος ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων γίνεται, καὶ πρὸς τὸν Σουλτάνον ἀποκομίζεται δέσμιος, οὐκ οἶδ᾽ οἷς τισι λόγοις τοῦτο τῆς θείας προνοίας οἰκονομησάσης. ἑάλω δὲ καὶ λοιπῶν μοῖρα τῶν ἀρχόντων οὐκ ὀλίγη· τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν μαχαίρας ἔργον γεγόνασιν, οἱ δὲ διεσώθησαν. ἑάλω δὲ καὶ τό τε στρατόπεδον ἅπαν, καὶ ἡ σκηνὴ ἡ βασίλειος, καὶ τὰ χρήματα, καὶ τῶν βασιλικῶν παρασήμων τὰ κάλλιστα. ἐν οἷς καὶ ὁ πολυθρύλλητος μάργαρος ἦν, ὃν ὀρφανὸν κατωνόμαζον. οἱ δ᾽ ἐκ τῆς μάχης διασωθέντες, ἄλλος ἀλλαχοῦ διεσπάρησαν, τὴν ἰδίαν ἕκαστος καταλαβεῖν σπεύδοντες.

ιη. Οὐ πολλαὶ δ᾽ ἡμέραι διεληλύθεισαν, καὶ τῶν διαδράντων τὸν πόλεμον ἄγγελός τις προλαβὼν τὸ δεινὸν ἐν τῇ πόλει ἀνήγγειλε. καὶ αὖθις ἄλλος, καὶ ἐπὶ τούτοις τρίτος καὶ τέταρτος, σαφὲς μὲν οὐδὲν ἀπαγγέλλειν ἔχοντες. αὐτοὶ δὲ μόνον τὸ δεινὸν ἐξηγούμενοι, καὶ ἄλλος ἄλλο διερμηνεύοντες. οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν τὸν βασιλέα τεθνηκέναι κατήγγελον, οἱ δὲ ἑαλωκέναι, οἱ δὲ τετρωμένον τοῦτον ἰδεῖν, καὶ κατὰ γῆς ἐῤῥιμμένον, οἱ δὲ δέσμιον ἀπαγόμενον εἰς τὸ τῶν ἐναντίων στρατόπεδον. ἐπὶ συμβούλοις οὖν τῇ βασιλίδι τὰ πράγματα καὶ ὁ Καῖσαρ εὐθὺς μετακαλεῖται περὶ Βιθυνίαν διάγων, καὶ σχολάζων κυνηγεσίοις διὰ τὸ ὕποπτον εἶναι τῷ βασιλεῖ. μήπω δὲ τούτου καταλαβόντος ἡ βασιλὶς διηρώτα τί ποτε ἄρα χρὴ πράττειν; ἔδοξεν οὖν πᾶσιν ἐκεῖνον μὲν τέως ἐᾶσαι εἴτε ἑάλω, εἴτε τέθνηκεν. ἑαυτὴν δὲ καὶ τοὺς παῖδας κρατύνεσθαι τὴν ἀρχήν. ἔτι δὲ μετεώρου ὄντος τοῦ πράγματος γίνεται κοινωνὸς ὁ Καῖσαρ. ὁ δὲ τήν τε κοινοπραγίαν ἀσπάζεται, καὶ συμπράτ-

admoveri ad manus sinant, verum longe sagittas undique jaculentur. Ad ea Romani cum vulnerari sagittis equos suos cernerent, hostem procul statim sequi cogebantur. Tunc vero simulata fuga Turci nostros in paratas insidias trahebant, a quibus male mulctabantur, mactabanturque. Porro Imperatore obfirmante tamen animum in proposito acie certandi: ac propterea lento secum gradu Romanum ordinibus instructis exercitum versus hostes promovente. Si forte structam pariter aciem illorum offendere alicubi posset, primum quidem agmina illa varia Turcorum artificiosa fuga dissipabantur. Mox subito collecti magno tumultu vocibusque inconditis irruentes in Romanos, dextrum cornu in fugam vertunt. Eo periculi articulo postremum agmen recessit. Sicque nudata a tergo Romana acie circumventus omni jam ex parte Imperator sagittarum undique nimbis obruebatur. Nec laboranti aciei mediæ lævum cornu ferre auxilium potuit: revocarunt enim id conantes circumfusi, ac pone lacessentes hostes tanta vi, ut circumventum quoque ipsum cornu lævum fuga passim effusa dilabi compulerint. Hic deprehensus Imperator, omnique destitutus auxilii spe, stricto ense in hostes ruit, multosque occidit, multos in fugam vertit; donec conclusus undique addensante sese multitudine hostium in manu vulneraretur. Tum agnitus quis esset, majorique ideo circumobsessus, atque omni simul ex parte appetitus impetu, primum dejicitur in terram, equo ipsius sagitta percusso, ac sessorem in communem secum ruinam trahente, deinde facile jam captus Imperator vinctusque ad Sultanum ductus est, divina Providentia occultis de causis tam inopinatum, tamque acerbum permittente casum. Capta quoque pars magna est Ducum aliorum, cæteris aut cæsis aut fuga servatis. Castra etiam universa, & ipsum Augustale, pecuniæque & insignium Imperatoriorum speciosissima quæque; in quibus & Margaritum illud decantatum fuit, quod Orphanum nominabant. Qui vero cladi superfuere, alio alii dispersi sunt domum pro se quisque festinantes.

Acies Romana cæditur.

Diogenes Imperator capitur.

Edit. Paris. pag. 31.

Duces Romani multi.

Supellex Imperatoris capta.

XVIII. Non multi dies inde fluxerant, cum eorum, qui ea prælio fugerant, unus aliquis Constantinopolim perlatus, acerbi nuntii primus auctor fidem vix fecit, quam subinde alter tertiusque & quartus astruere perrexerunt. Horum varia quidem, nec explicata erat oratio, quæ quisque diversa viderat, senseratque videlicet referentium, & in uno convenientium indicio magnæ acceptæ cladis, sed singulorum dicta conferentibus allucebat infortunii series, seque relatores diversi mutuo interpretari, nec ægre in unam concordem conspirare narrationem videbantur: dum alius exempli causa occisum Imperatorem ajebat, alius captum, alter sese illum vidisse vulneratum humoque abjectum. Postremo alii oculato testimonio affirmabant coram spectasse præsentes se se, cum Imperator in castra hostium ab ipsis victoribus abduceretur. Gravem hæc Imperatrici obtulere consultandi causam. Arcessitur extemplo e Bithynia Cæsar, quod Imperatori suspectus esset, venationibus illic indulgens, qui dum est adhuc in itinere, ad Urbem Augusta convocato cœtu procerum quærebat quod opus facto esset. Omnium concors fuit sententia, minus in præsentia videri de Imperatore satagendum, nec anxie investigandum mortuusne is esset, an tantum captivus: illud curandum unice ac sollicite agendum Augustæ, ut sibi filiisque quamoptime Imperium firmaret. Hac adhuc pendente deliberatione adest Cæsar, & quid sentiat rogatus, consilium

Nuncius clades Constantinopolim per partes perlatus.

Imperatrix consultat quid opus facto sit.

Cæsar & alii consentiunt Eudociam cum Michaele filio capessere imperium debere.

asserendi communiter matri filioque Principatus incunctanter laudat, magnopereque auctor est, ut Eudocia cum Michaele primogenito Princeps acclamaretur, ita ut Michael quidem Parentem suam Augustam appellet. Ipsa vero communi opera consilioque cum filio Remp. administret. Acquievit Patrui consilio Michael, resque in eam rationem composita est, quantumvis obturbarent quæstus causa proprii, qui fortunam publicam ad privatorum emolumentorum lucrosos usus derivare se sperabant posse, si potestas suprema tota in uno resideret capite. Horum enim quidam Eudociam incitabant ad Imperium sibi uni vindicandum: aliis e contrario Michaelem adversus matrem armantibus.

Quod ita factum est.

Edit. Parif. pag. 32.

Sultanus Imperatorem captivum honorifice tractat.

XIX. Nondum hic fluctus resederat, cum alius exæstuavit vehementer. Etenim Persarum Princeps ubi Romanorum Imperatorem captivum suum vidit, non est elatus in insolentiam successu tanto, sed quasi tempus se nactum ratus virtutis ostendendæ propriæ, quando tantum a fortuna extolleretur, moderatius quam omnino quisquam sperare potuisset, victoria usus est. Consolatus enim humanissime captivum communi secum adhibuit mensæ, aliosque Romanorum, quos & quam multos Imperator voluit, ad ejus arbitrium dimisit liberos. Denique ipsum quoque libertati reddidit, solemni prius amicitiæ fœdere conscriptis sibi rite tabulis devinctum, exactisque ab eo juris interpositione jurandi promissionibus nequaquam indignis Romana Majestate. (Nam si alias postulasset, paratus erat Imperator mori potius, quam inhonestum consciscere quidquam, aut ad conditiones descendere, vel nomine Romano, vel propria generositate minus dignas.) Tum eum ad Imperium suum remisit comitatu satellitioque instructum quam ornatissimo ac magnificentissimo. Quæ res initium occasioque magnorum malorum fuit. Nactus enim Imperator facilius omnino quam sperare potuisset umquam libertatem pristinam, existimavit nullo se negotio recuperaturum Imperii Romani potestatem, quam habuerat prius. Ergo ipse nuncius prosperitatis suæ literas ad Imperatricem dat manu scriptas propria, quibus quanta repente felicitas nupero infortunio successisset indicavit. Tumultus hinc statim, & concursus in Palatium fieri, aliorum quidem mirantium quod evenerat, aliorum, quod narrabatur non credentium. Ipsa Imperatrix anceps animi, consiliique inops, convocatis, quos sibi studere compererat, anxie deliberabat quid sibi esset agendum, nec perplexæ rationis expediebat exitum.

Et dimittit liberum.

Pace facta conditionibus honestis.

Scribit Imperator libertatus ad Imperatricem.

Quæ turbatur ea re.

XX. At Cæsar non deliberationibus ducendis, sed actionibus repræsentandis rem obtineri certius ratus, veritusque ne Diogene resumente Imperium, tum suorum, tum fratris filiorum status periclitaretur, custodes aulæ Regiæ more jam insolito adhiberi solitos fidei olim erga Imperatores probatæ milites sibi adjungit. Est hoc genus e barbara longe insula profectum Oceano vicina. Clypeus illis solemne gestamen cum securi de humeris pendente. Horum agmen totum bifariam partitus, alios quidem jussit filiis suis obsequi, quoque ducerent ire, ac quæ juberent facere; alios ipse sibi ducendos sumpsit, quo expedire judicaret ad cogitatam vim. Et Andronicus quidem Constantinusque (sic filii Cæsaris ambo vocabantur) circumdatum Imperatorem choro velut quodam festine provehunt in superiorem Palatii partem, ibique præeuntibus acclamationi filiis Cæsaris, Michael Imperator salutatur. Qui vero cum ipso erant Cæsare, pulsantes scuta magno motu, vo-

Cæsar custodes Palatii sibi adjungit.

Michaelem Imperatorem acclamari curat.

A τοῖν ἀμφότερα, ὅσα τῇ βασιλείᾳ προσήκει πράγματα, τήν τε μητέρα καὶ τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν ἀποφαίνεται, καὶ τὴν μὲν ὡς τεκοῦσαν σεβάζεσθαι, τὴν δὲ κοινὴν μετὰ τοῦ παιδὸς τὴν τῶν ὅλων ποιεῖσθαι οἰκονομίαν. οὕτω μὲν καὶ τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ ἐδόκει, καὶ ξυνετίθετο τῷ τοῦ θείου σκοπῷ. ἀλλ' οἱ τῶν κοινῶν καταντρυφᾶν πραγμάτων βουλόμενοι, καὶ κέρδους ἕνεκα τοῦ σφετέρου τὰ περὶ τὴν ἀρχὴν πραγματεύεσθαι, τὴν μὲν εἰς μοναρχίαν ἀνέθηγον, τὸν δ' ὥπλιζον ἐναντίον κατὰ τῆς μητρός.

ιθ'. Ἀλλ' οὔπω τούτου καθησυχασθέντος τοῦ κύματος ἕτερον ἠγείρετο, καὶ ἐπωρύετο. ὁ γὰρ Περσῶν ἀρχηγὸς B ἐπειδὴ τὸν βασιλέα Ῥωμαίων δοριάλωτον ἐθεάσατο, οὐκ ἐπήρθη τῷ κατορθώματι. συνεστάλη δὲ μᾶλλον τῷ ἀτυχήματι, καὶ μετριάζει τῇ νίκῃ τοσοῦτον, ὅσον οὐδεὶς ἐπινόησε. παραμυθεῖται τὸν ἑαλωκότα, κοινωνεῖ τραπέζης, λύει αὐτῷ τῶν δεσμωτῶν, οὓς ἐβούλετο, τελευταῖον καὶ αὐτὸν τῆς αἰχμαλωσίας ἐλευθεροῖ. καὶ σύμβολα κήδους πεποιηκὼς καὶ ὑποσχέσεις παρ' ἐκείνου λαβὼν ἐνωμότους, οὐκ ἀναξίας Ῥωμαίων ἀρχῆς. ἐβούλετο γὰρ ὁ βασιλεὺς μᾶλλον τεθνάναι, ἢ ἀναξίας συμβιβάσεις ποιεῖσθαι τῆς ἑαυτοῦ γενναιότητος, αὖθις ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἐκπέμπει ἀρχὴν, μεθ' ὅσης ἂν εἴποι τις προπομπῆς καὶ δορυφορίας. ὅπερ δὴ ἀρχέκακον ἐγεγόνει, καὶ C πολλῶν συμφορῶν αἰτιώτατον. τυχὼν γὰρ ὁ βασιλεὺς παραδόξως, ὥσπερ οὐκ ἤλπιζεν, ἀπραγματεύτως ᾤετο τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων λήψεσθαι αὖθις. καὶ ὥσπερ αὐτάγγελος τοῦ μετὰ τοῦτο μέγιστον ἐκείνου εὐτύχημα ἀτυχήματος, τῇ βασιλίδι καθίστατο, γράμμασι τῆς ἰδίας χειρὸς, ἃ συμβεβήκει τούτῳ σημειωσάμενος. θόρυβος οὖν καὶ συνδρομὴ εὐθὺς περὶ τὰ βασίλεια, τῶν μὲν θαυμαζόντων τὸ γεγονὸς, τῶν δὲ ἀπιστούντων τῷ πράγματι. μετέωρος δὲ ἦν καὶ ἡ βασιλὶς, σκεπτομένη τί ποτ' ἂν δράσειε, καὶ τὸ περὶ αὐτὴν εὔνουν συγκαλουμένη παρεσκεύαζε σκέμματα.

D κ'. * * * * δείσας γὰρ περὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῖν ἀδελφοπαίδοιν μὴ καὶ πάθοιεν δεινὸν, τοῦ Διογένους αὖθις κατασχόντος τῆς βασιλείας, τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν φύλακας εὐθὺς οἰκειοῦται. τοῦτο δὲ τὸ γένος ὥρμηται ἐκ τῆς βαρβάρου χώρας τῆς πλησίον ὠκεανοῦ· πιστὸν δὲ βασιλεῦσι Ῥωμαίων ἀρχῆθεν. ἀσπιδηφόρον ξύμπαν, καὶ πέλεκύν τινα ἐπ' ὤμου φέρον. δίχα οὖν αὐτοὺς διελὼν τοὺς μὲν ἐκέλευσε τοῖς υἱέσιν ἕπεσθαι, καὶ τὰ κελευσθέντα πληροῦν, τοὺς δὲ ξυνέπεσθαι οἱ καὶ ὁδηγῷ τούτῳ χρῆσθαι πρὸς τὴν μελετωμένην ἐγχείρησιν. ἀλλ' οἱ μὲν περὶ τὸν κλεινὸν Ἀνδρόνικόν τε καὶ Κωνσταντῖνον· οὕ- E τω γὰρ ὠνομάζοντο ἄμφω τὼ παῖδε τοῦ Καίσαρος· περισχόντες τὸν βασιλέα, καὶ χορὸν περὶ αὐτὸν ἑλίξαντες, ἀθρόον ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα τῶν ἀνακτόρων ἀναγοῦσιν, ὑφηγουμένων τῶν παίδων τοῦ Καίσαρος, καὶ αὐτοκράτορα τὸν Μιχαὴλ ἀναγορευόντων. οἱ δὲ περὶ τὸν Καίσαρα ἀτυ-

πάσαντες τὰς ἀσπίδας ἀθρόοι, καὶ βαρβαρικὸν ἀλαλάξαντες, τάς τε ῥομφαίας πρὸς ἀλλήλας συντρίψαντές τε καὶ συγκροτήσαντες, περὶ τὴν βασιλίδος ἐχώρουν σκηνήν. ἡ δὲ τοῦ θορύβου καὶ τῆς κραυγῆς αἰσθομένη, οὐδὲ καθεκτὴ ἔτι ἦν. ἀλλὰ τῆς κεφαλῆς περιελομένη τὸ κάλυμμα, ἐπί τι οἴκημα ἄδυτον ἐμφερὲς σπηλαίῳ ἐξώρμα. καὶ ἡ μὲν ἐδεδύκει τῷ φωλεῷ. οἱ δὲ περιστάντες τὸ στόμιον ἀλαλάζοντες, καὶ φόβον μέγιστον αὐτῇ ἐπισείοντες. καὶ μικρὸν ἂν ἐτεθνήκει, εἰ μὴ ὁ Καῖσαρ εἰσδὺς τὸ πολὺ τοῦ φόβου αὐτῇ διελύσατο. ξυνεβούλευε γοῦν ἀπιέναι τῶν ἀνακτόρων αὐτήν, μὴ καὶ πάθῃ τι τῶν ἀνηκέστων πρὸς τῶν φυλάκων. ἡ δὲ ἐπείθετό τε καὶ κατῄει ὡς ἐπὶ θάλασσαν, καὶ εἰς τὸν δρόμωνα τὸν βασιλικὸν εἰσελθοῦσα, ἀπῄει ἔνθα οἰκεῖν καταπέκριτο. εἰς ὅπερ αὐτὴ δηλαδὴ τοῦ Στενοῦ πρὸς τῇ θαλάσσῃ τέμενος τῇ Θεοτόκῳ ἱδρύσατο· οὔπω συχνὸς παρεῤῥύη καιρός, καὶ δεύτερον κατ' αὐτῆς δόγμα γίνεται, εἰς τὴν μοναδικὴν αὐτὴν μετατεθῆναι ζωήν. καὶ αὐτίκα δὴ καὶ τοῦτο τετέλεστο. ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὴν βασιλίδα εἰς τοῦτο συντέτακται.

κά. Διογένης δ' ὁ βασιλεὺς τῆς αἰχμαλωσίας ἀπολυθείς, δεινὸν ἡγεῖτο, εἰ μὴ αὖθις τῆς ἀρχῆς ἐπιλάβοιτο. καὶ δὴ πέμπων εἰς τὰς ἁπανταχῇ πόλεις καὶ χώρας, στρατεύματά τε συνήθροιζε, καὶ χρήματα εἰσεπράττετο. ἤδη δὲ πλήθους αὐτῷ συνεῤῥυηκότος στρατηγικῆς φάλαγγος, τὸ διὰ πάσης γλώττης βοώμενον πόλισμα, φημὶ δὴ τὴν Ἀμάσειαν, μετὰ παντὸς τοῦ στρατοπέδου καταλαμβάνει. ἀλλὰ τοῦτο μαθόντες οἱ περὶ τὸν βασιλέα τε καὶ τὸν Καίσαρα ἐσκόπουν τίνα τούτῳ ἀντίπαλον καταστήσειαν. ἔδοξεν οὖν τῷ τοῦ Καίσαρος υἱέων τῷ νεωτέρῳ τὸ Ῥωμαϊκὸν πιστεῦσαι στρατόπεδον, ἀνδρὶ καὶ τὴν χεῖρα γενναίῳ, καὶ τὴν σύνεσιν ὀξεῖ τε καὶ θαυμασίῳ. ὁ δὲ τὰς δυνάμεις λαβὼν ἐχώρει κατὰ τοῦ Διογένους. καὶ ἀγχοῦ κατὰ τῆς Ἀμασείας γενόμενος, πρῶτα μὲν συνῆγε τὸ στράτευμα, καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐχρῆτο, καὶ πάντα τρόπον ἐμηχανᾶτο ἢ αἱρήσειν τὸν Διογένην, ἢ ἐξελάσειν τῆς πόλεως. ὁ δὲ στενοχωρουμένων τῶν πραγμάτων αὐτῷ, ἠναγκάσθη τὰς δυνάμεις ἐξαγαγεῖν, καὶ παρατάττεσθαι πρὸς τὸν Δοῦκα. μίγνυνται οὖν ἀμφότερα τὰ στρατόπεδα, καὶ πίπτουσιν ἑκατέρωθεν πλεῖστοι τῶν στρατηγῶν ἑκατέρων γενναίως ἀγωνιζομένων. φεύγουσι δ' ὅμως οἱ περὶ τὸν Διογένην, τοῦ Δούκα Κωνσταντίνου γενναιότερον προσβαλόντος τοῖς κατὰ μέτωπον ἱσταμένοις, καὶ τὴν ἐκείνων ὠθήσαντος φάλαγγα. πίπτουσιν οὖν πολλοὶ τῶν περὶ τὸν Διογένην, αὐτὸς δὲ ἐκφεύγει καὶ σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτὸν εἴς τι κλείεται φρούριον. τοῦτο πρῶτον θάρσους αἴτιον τοῖς περὶ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ γίνεται. καὶ Διογένης ἐντεῦθεν ἀρχὴν λαμβάνει τῆς καταλύσεως. καὶ ἑάλω ἂν αὐτίκα, εἰ μὴ τί ἄλλο συμπεπτώκει. ἀνὴρ γάρ τις ἐξ Ἀρμενίας τὸ γένος ἀνάλκαν τὴν γνώμην βαθύς, τὴν χεῖρα γενναῖος ὁ Καυτατέριος ἦν, ἀρχήν τινα παρὰ τοῦ Διογένους τῶν μεγίστων λαβών, ὁπηνίκα ἐκεῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων ἐχρημάτιζε, χάριτας αὐτῷ ἐπὶ τοῦ δυστυχήματος ἀνθομολογούμενος, στρατιώτας συχνοὺς ἐπαγόμενος, πρόσεισι τούτῳ, καὶ θαρρεῖν παρακελευσάμενος, καὶ τὰ μέγιστα ὑποσχόμενος, ἀντικαθίστασθαι μὲν τοῖς περὶ τὸν Δοῦκα Κωνσταντῖνον στρατεύμασιν, οὐκ ἔτι ἐᾷ. εἰς δὲ τὴν τῶν Κιλίκων χώραν ἐπαγαγὼν,

A cemque barbaricam cum flictu Romphæarum aliorumque armorum invicem de industria collisorum tetrifice miscentes ad Augustæ tabernaculum se conferunt. Illa tumultu strepituque audito incredibiliter consternata est, nec teneri potuit, quin tegmine capitis detracto, in obscurum gurgustium speluncæ non absimile sese trepide abderet, ubi delitescenti milites obsidentes aditum loci, ululatu incondito tantum terroris incussere, parum ut a morte ex metu nimio abfutura videretur, nisi Cæsar ingressus magnam ei formidinis partem demeret: qui et auctor fuit eacundi Palatio, ne quid acerbum indignumve a militibus ejus custodibus pateretur. Acquiescens ejus consilio Augusta descendit mare versus, & regium dromonem ingressa eo B se contulit, ubi definita ipsi habitatio erat. Nempe in templum, quod ipsa Deiparæ condiderat, Steni sive angustiarum dictum, quod ad freti fauces prope mare situm esset. Neque illic tamen diu esse ipsi quiete licuit, brevi enim alterum decretum extitit, quo jubebatur transire in professionem vitæ Monasticæ, quod & continuo executioni mandatum est. In hunc modum de Imperetrice statuere placuit novi regiminis moderatoribus.

Edit. Paris. pag. 33.

Eudociam ejus matrem fugat.

Et fieri Monacham jubet.

XXI. Imperator autem Diogenes captivitate liberatus, iniquum, nec tolerandum arbitrabatur excludi se possessione Principatus. Quare missis quoquo versum in civitates & provincias, qui copias & pecunias undecumque cogerent, ubi confluente multitudine justum exercitum breC vi collegit, cum eo celebrem in primis urbem Amaseam tenuit. Hoc audito Imperator & Cæsar cogitabant quem adversus eum mitterent. Tandem placuit Andronico juniori Cæsaris filio, viro manu forti, expeditique ac prompti, nec minus sani consilii, Romanum exercitum ductandum tradere. Sumptis igitur hic secum copiis, contra Diogenem movit, provectusque in viciniam Amasenæ civitatis, coacto in unum corpus exercitu, volitationibus lacessebat hostem, omnique ratione conabatur aut capere, aut urbe pellere Diogenem: qui in arcto deprehensus, coactus est educere suas copias, & prælii copiam Ducæ facere. Miscentur ergo ambo exercitus, caduntque utrinque plurimi, DuD cibus utrisque generose pugnantibus. Fugiunt tamen ad extremum Diogeniani, ad id potissimum impulsi vehementiori impressione, qua Constantinus Ducas in frontem ipsorum aciei ferociter invectus, phalangem loco movit. Cæsis igitur multis ea parte Diogenis, fugit ipse, ac cum paucis in arcem se quamdam inclusit. Ea prima bene sperandi de summa belli causa oblata est tuentibus Michaelis partes, exitiique initium indidem haud dubie Diogenes sumpsit. Atque adeo captus statim esset, nisi quiddam accidisset, quod mox referam. Vir erat oriundus ex Armenia, profundi consilii, manu promptus, ChaE tatarius nomine: is Magistratu quodam uno ex maximis a Diogene tum Imperium administrante ornatus, eam benefactori suo gratiam se debere credidit, quam dubio ejus tempore repræsentare oporteret. Itaque collectis militibus non paucis ad eum venit, bonoque esse animo jussum, & promissis confirmatum maximis, dissuasit a tentanda iterum prælii forma cum copiis quibus præerat Constantius Ducas. Sed ei deducto in Ciliciam claustra illa Provinciæ tradidit, exercitum confecit, pe-

Diogenes exercitu collecto Amaseam occupat.

Andronicus contra eum mittitur.

Qui sese Diogenem vincit.

pag. 34.

Chatatarii gratum officium erga Diogenem.

cunias dedit, arma, & apparatum suppeditavit, fortunamque Diogenia ita restituit, ut pro spe victoriæ paciscì periculum prælii merito posset.

XXII. Ea rerum conversio novam curam Michaeli & Cæsari attulit. Præcipui Senatorum convocati discordibus alternabant sententiis: quibusdam videbatur componendam rem cum Diogene, partemque ipsi Principibus concedendam. Alii obfirmabant animum in consilio belli, nec committendum arbitrabantur, ut ullus aditus ad amissum Imperium exauctorato semel Principi aperiretur. Vicit tamen pars mitior, & pacis conventio per litteras a Michaele ad Diogenem scriptas, missosque Legatos est tentata irrito eventu. Nam mutuam veniam, & oblivionem perperam gestorum proponenti Michaeli negabat Diogenes, enimvero ferri posse, ut tot in se immerentem tam scelerate attentata impune abirent. Quod autem Imperio ut cederet exigebatur, contentusque esse jubebatur exigua participatione potestatis summæ, quæ tota sibi jure optimo deberetur, ne mentionem quidem acerbissimæ injuriæ sustinere se, nedum iniquitatem tantam comprobare assensu queat suo. At interim dum obstinarre his animum Diogene pacis negotium hærebat, qui bonis invidere semper est solitus gravem procellam in Comnenos concitavit. Id quomodo, & per quem contigerit deinceps exequar. Vir erat oris audacis, quem idoneum calumniæ ministrum malus Dæmoo nactus, linguam ejus sicut serpentis exacutam armavit adversus Comnenorum matrem mulierem præstantissimam. Falsam videlicet accusationem in eam composuit confictis litteris, quasi ab ipsa scriptis ad Diogenem, quas & ad Imperarorem detulit. Qui nec quam levis tantæ rei auctor esset reputans, nec tantillum sustineas, quoad accusata compareret, statim iræ, & ultioni se permisit. Hinc judicia comparabantur, & nobilissima atque honestissima Matrona in Palatium citatur. Venit illa intrepide, gravitatemque ejus Imperator reveritus judicio non interfuit. Cæterum hi, quos ad id delegaverat, omnia ea consueta formula gerentea, præsente Domina, vocari eam in jus per præconem jubent. Ingreditur fortis & magnanima mulier læto serenoque vultu, & quam sub veste occultam clam habebat iconem supremi omnium judicis Christi, subito proferens compositissimo habitu, oculis in judices intentis. En, inquit, hunc mihi hodie ac vobis constitutum putatote judicem, in eum igitur intuentes proferte de me sententias non indignas judice occulta cernente. His incredibili gravitate ac constantia pronunciatis a Matrona perculsi haud leviter judices sunt: adeo quidem, ut fuerint, qui cognuscere de tali causa nolle se indicarent, abominatione accusationis falsæ ac calumniosæ. Jam enim elucere veritas cœperat, & velut ignis resplendere favilla prius obrutus. Is sensus erat divinum timorem nutrientium in suis cordibus, & spiritum salutis parturientium. At qui omnia gratificari prævalentibus decreverant, acerbe judicium exercere perrexerunt: quoniam autem probari crimen nequibat: & Imperatorem, aut potius eum, qui calumniam struxerat, verebantur. Non quidem deciderunt litem, aut ream Annam pronunciarunt: præsumptioni tamen locum videri esse dixerunt, imprudentissimo præjudicio. Agite enim phana-

Michael cum Diogene pacem tractat.

Frustra.

Diogene recusante.

Anna Comnenorum mater per calumniam accusatur.

Edit. Paris. pag. 35.

Constantia ejus in judicio.

Sententia in Annam dubia perlata.

A καὶ τὰ Τέμπη τῆς Κιλικίας αὐτῷ προσβαλλόμενος στρατόν τε αὐτῷ ἐξαρτύει, καὶ χρήματα δίδωσι, καὶ ὁπλίζει μὲν πρότερον· εἶτ᾽ ἐν καιρῷ μάχεσθαι πρὸς τὸν ἀντίπαλον στράτευμα ταμιεύεται.

κβ΄. Ἐν βουλεύμασι τοίνυν καὶ αὖθις τὰ κατὰ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ καὶ τὸν Καίσαρα· καὶ οἱ τῆς συγκλήτου λογάδες ἠθροίζοντο· καὶ τοῖς μὲν σπείσασθαι πρὸς τὸν Διογένην ἐδόκει, καὶ μέρους αὐτῷ τῆς ἀρχῆς παρακεχωρηκέναι· τοῖς δὲ πολεμεῖν καὶ ἔτι δέδοκτο, καὶ μηδεμίαν ἀφορμὴν αὐτῷ τῆς εἰς τὴν βασιλείαν εἰσαγωγῆς παρ- B έχειν. ἐπράττετο μὲν οὖν πρῶτον τὰ τῆς εἰρήνης, καὶ γράμματα παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ πρὸς ἐκεῖνον μετὰ πρέσβεων, κακῶν ἀμνηστίαν τινῶν ἐπαγγελλόμενα. ὁ δὲ εἰκότως ὥσπερ ὑβριοπαθεῖν τις αὐτῷ ἀπηγγέλλετο μηδὲν ὅλως τῶν κακῶν πλημμελήσαντι, εἰς ἀποκρίσεις δὲ καθιστάμενος, οὔτε τῆς βασιλείας ἀπείχετο, καὶ τὰ μέγιστα διετείνετο ἀδικεῖσθαι. ἀλλὰ τὰ κατὰ τὸν Διογένην ἐπράττετο τῇδε. ὁ δὲ τοῖς καλοῖς βασκαίνων ἀεὶ διωγμόν τινα ἐξήγειρε κατὰ τῶν Κομνηνῶν, καὶ ὅς τις, λεκτέον. ἄνδρα τινὰ θρασύστομον εὑρηκὼς, καὶ ἱκανῶς τὴν γλῶτταν αὐτοῦ C ὥσπερ ὄφεως, κατὰ τῆς γενναίας ἐκείνης μητρὸς καθοπλίζει, συκοφαντίαν συρράψας τινὰ ψεύδους ἔγγονον, καὶ γράμματα συμπλασάμενος ἐξ ἐκείνης πρὸς τὸν Διογένην κομίζει ταῦτα τῷ βασιλεῖ. τῷ δὲ μήθ᾽ ὅς τις εἴη ὁ κατήγορος σκοπουμένῳ, μήτε δὲ μένειν τὸ κατηγορουμένου τὸ πρόσωπον, εὐθὺς ξυμβέβηκε μηνιᾶν. ἐντεῦθεν δικαστήριά τε συνεκροτεῖτο, καὶ μετάπεμπτος ἡ εὐγενὴς, ἡ γενναία, καὶ σώφρων ἦν ἐπὶ τὰ ἀνάκτορα. ἡ δὲ ἐφοίτα. ἀλλ᾽ ὁ μὲν βασιλεὺς ᾐδέσθη κοινωνὸς γενέσθαι τοῦ σκέμματος. συνήγοντο δὲ οἱ περὶ τὰ D δικαστήρια τῆς Κυρίας παρούσης, καὶ τοῦ κήρυκος πρὸς τὴν δίκην καλοῦντος, εἴσεισι γοῦν ἡ γενναία καὶ μεγαλόψυχος φαιδρῷ τῷ προσώπῳ, καὶ τὴν εἰκόνα δὲ κρύπτουσα ὑπὸ τὴν χλαμύδα τοῦ πάντων δικαστοῦ ἐξάγει ταύτην ἀθρόον, ἐν σεμνῷ τῷ σχήματι, καὶ τῷ βλέμματι πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀτενίσασα, οὗτος, ἔφη, δικαστὴς ἐμοῦ τε, καὶ ὑμῶν καθίσταται σήμερον, πρὸς ὃν ἀτενίζοντες ψήφους ἐκφέρετε μὴ ἀναξίας τοῦ δικαστοῦ τοῦ εἰδότος τὰ κρύφια. τὸ γοῦν στερρὸν τοῦ λόγου ἐκεῖνοι ἐνωτισάμενοι, θάμβους γεγόνασι μεστοὶ, E καὶ παραιτεῖσθαι τὴν δίκην ἔνιοι ἤρχοντο βδελυττόμενοι τὴν συκοφαντίαν. ἤδη γὰρ διέλαμψεν ἡ ἀλήθεια ὡς πυρσὸς ὑπ᾽ αἰθάλῃ κρυπτόμενος. ἀλλ᾽ οἱ μὲν τὸν θεῖον φόβον ταῖς καρδίαις ἐντρέφοντες, καὶ πνεῦμα σωτηρίας ὠδίνοντες οὕτω. οἱ δὲ πάντα χαρίζεσθαι τοῖς κρατοῦσι βουλόμενοι, δεινοί τινες δικασταὶ καθεστήκεσαν. ἐπεὶ δὲ οὐχ οἷόν τε ἦν ἀποδείκνυσθαι τὴν συκοφαντίαν καὶ τὸν κρατοῦντα ᾐδοῦντο, μᾶλλον δὲ πρὸ ἐκείνου τὸν τὸν δόλον συρράψαντα· οὐκ ἀποφαίνονται μὲν, εἰς

πρόληψιν ἢ τὸ πρᾶγμα ἐνάγουσι. βαβαὶ τῆς ἀσυνεσίας. ποία πρόληψις, ὦ ἐμβρόντητοι, εἴποι ἄν τις πρὸς αὐτοὺς θαῤῥαλέως. ἡνίκα ὁ μὲν κατήγορος ἀναιδῆ φθέγγεται. ὁ δὲ φεύγων γενναίως τὰς κατηγορίας ἀποσκεδάζεται. καὶ ὁ μὲν ἀγύρτης ἐστὶ, καὶ ὀβολοῦ πιπράσκων τὴν δίκην εἰδέος. ὁ δὲ πάσης ὑποψίας ἀνώτερος, καὶ πρὸς αὐτὴν μικροῦ δεῖν ἐρυθριῶν τὴν ἀλήθειαν. τουτὶ μὲν τὸ συνέδριον οὕτω πως διελέλυτο, μικροῦ δεῖν ἐοικὸς τῷ τοῦ Καϊάφα. ἡ δὲ σὺν τοῖς παισὶν εἰς τὴν τοῦ Πρίγγιπος ἐξορίζεται νῆσον.

κγ. Καὶ τὰ μὲν κατ᾽ αὐτοὺς ὧδε ἐπράττετο. ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ, καὶ οἱ περὶ τὸν Καίσαρα ἀπογνόντες τὰ πρὸς εἰρήνην, ἐπεὶ ὤφθη ὁ Δοὺξ Κωνσταντῖνος ὁ τῷ Διογένει συμπλακεὶς, καὶ τοῦτον ἡττήσας, ὃν υἱὸν εἶναι τοῦ Καίσαρος δεύτερον ὁ λόγος ἡρμήνευσεν ἄνωθεν παλινοστῆσαι πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἐσκέπτοντο ὅπως ἂν τὰ κατὰ τὸν Διογένην διάθοιντο. ἐδεδίεσαν γὰρ μή πως ἀδείας πάλιν ἐκεῖνος δραξάμενος, στρατεύματά τε συναγείρει τῶν πρώην πλείονα, καὶ χρήματα τῶν ἐν τῆς Ἀντιοχείας χώραν εἰσπράξηται, καὶ δυσμαχώτερος καταστάιη. εὐθὺς οὖν ὁ Καῖσαρ μετακαλεῖται τὸν υἱὸν Κωνσταντῖνον, καὶ αὖθις τὰς δυνάμεις ἀναλαμβάνειν, καὶ κατὰ τοῦ Διογένους χωρεῖν παρεκελεύετο. τοῦ δὲ παραιτουμένου, ὁ πρεσβύτερος τῶν τοῦ Καίσαρος υἱῶν μετεκαλεῖτο Ἀνδρόνικος, καὶ ἐκελεύετο ἀπιέναι. ὁ δὲ, εἴπερ τις ἄλλος ὑπήκοος ὢν πατρὶ, εὐθὺς ἕτοιμος ἦν πρὸς τὸ ἔργον. συνταξάμενος οὖν αὐθημερὸν τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ Καίσαρι τὸν πορθμὸν διεπεραιοῦτο τὸν Χαλκηδόνιον. καὶ ἓξ ἡμέρας διατρίψας περὶ τὴν Χαλκηδόνα, ὅσον τὰ ἐπιτήδεια οἱ τὰ πρὸς τὴν ἐκστρατείαν γενέσθαι, ἐκεῖθεν ἀπάρας περιῄει τὴν ἕω, καὶ τὰς δυνάμεις συνέλεγε. καὶ θᾶττον ἁπάσας συλλέξας ξὺν αὐταῖς ἐχώρει πρὸς τὴν Κιλικίαν. σκοπὸν δ᾽ ἔθετο πρῶτον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γνώμην μεθαρμόσασθαι τὸ στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ τοῦτο αὐτῷ ἐξεγένετο, ἑκάστῳ προσφερομένῳ ἐπιεικῶς, καὶ πρὸς πάντα μεθαρμοζομένῳ οἰκείως, δεύτερον σκοπὸν τίθεται τοὺς πολεμίους λαθεῖν, καὶ τὰ στενὰ τῆς Κιλικίας διελθεῖν πρὸ τοῦ τὸν Διογένην αἰσθέσθαι τὴν τούτου ἔφοδον. γίνεται οὖν καὶ τοῦτο κατὰ τὰ βεβουλευμένα, καὶ τὴν στενὴν καὶ ἀπόκρημνον διελθόντες οἱ περὶ τὸν Ἀνδρόνικον ἀθρόοι τοῖς περὶ βασιλέα τὸν Διογένην ἐπιφαίνονται.

κδ΄. Αἰσθόμενος δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς τούτων ἐφόδου, ἐξῆγε καὶ αὐτὸς τὰς δυνάμεις τῷ Χατατουρίῳ Ἀρμενίῳ, ὃν φθάσας ἐδήλωσεν ἄνωθεν ὁ λόγος, τὴν τοῦ πολέμου δεδωκὼς ἐξουσίαν, καὶ πάντα τὸν στρατὸν μικροῦ δεῖν αὐτῷ ὑποτάξας. τοὺς πεζοὺς οὖν οὗτος καὶ ἱππεῖς ἐπαγόμενος τοὺς ἐπικαίρους τῶν τόπων καταλαβεῖν ἔσπευδεν. ἀλλὰ τῶν ἐλπίδων ἐσφάλη, τοῦ Δομεστίκου τῶν σχολῶν Ἀνδρονίκου προκατασχόντος αὐτούς. ἀπογνοὺς οὖν τούτου, ἀντιμέτωπον τὴν ἰδίαν φάλαγγα τῇ τῶν ἐναντίων ἵστησιν. ἀντικαθίσταται δὲ πρὸς τοῦτον καὶ ὁ Ἀνδρόνικος, καὶ τοῦ μὲν μέσου τῆς φάλαγγος αὐτὸς ἦν ἐξηγούμενος. τοῦ εὐωνύμου δὲ κέρατος ὁ Φράγγος Κρισπῖνος. τοῦ δεξιοῦ δ᾽ ἕτερός τις τῶν ὑπὸ τὸν Ἀνδρόνικον τεταγμένων. ἀλλὰ πρὶν ἢ τὸν συνασπισμὸν γενέσθαι, καὶ εἰς χεῖρας ἀλλήλων ἰέναι, ὁ Φράγγος δύσνους ὢν πάλαι τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων, καὶ μῆνιν κατ᾽ αὐτοῦ τρέφων, τὸ τῶν ἐναντίων ἱππικὸν θεασάμενος, καὶ τῷ Ἀνδρονίκῳ προειπὼν τὴν κατ᾽ ἐκείνων ἐξέλασιν,

A ticl, dicat aliquis iniquis judicibus audacter, quis hoc umquam censuit recte præsumi affinem aliquem ejus criminis, quod accusator impudenter infert, reus graviter constanterque rejicit? cum præsertim ita comparati noscantur actor & reus, ut ille quidem homo agyrta judicii religionem obolo vendere paratus sit. Hic autem integerrima existimatione innocentiæ facile omni suspicioni superior tanto insuper pudore sit, ut ad ipsam pene dicerim veritatem erubescat. Sic istud concilium solutum ejus non absimile, in quo ille Caiphas Christum damnavit. Anna vero cum filiis in Insulam Principis dictam exulatum ire jussa est.

Defensio Annæ.

Quæ cum filiis in exilium mittitur.

B XXIII. Dum hoc loco res Comnenorum sunt, reversa jam Byzantium Duce Constantino altero Cæsaris, ut superius diximus, filio, qui cum Diogene conflixerat, eumque vicerat, Michael Imperator & Cæsar desperata pace, quem Diogeni opponerent consultabant. Verebantur enim, ne ei securum spatium confirmandi sui darent exercitum numerosiorem, quam prius sibi compararet, pecuniaque ex vicinis Antiochiæ regionibus & urbibus idonea collecta sic partes firmaret suas, ut non facile debellari posset. Vocato ergo Cæsar Constantino filio, egit cum eo, ut rursus vellet assumptis C copiis adversus Diogenem proficisci. Sed illo recusante, major natu frater ejus accersitur Andronicus, & istam expeditionem suscipere jubetur. Egregia tum in juvene pietas, & parenti obsequendi enituit studium. Paratum se statim ad quidvis obtulit, nec verbis liberalior, quam rebus, eodem die Imperatore ac patre salutato, Chalcedonanse transmisit fretum. Sexque omnino dies circa Chalcedonem moratus apparandis rebus ad profectionem necessariis. Hinc movens circuivit Orientalem tractum, collegitque copias, quibus universis unum in exercitus corpus secum junctis iter capessivit Ciliciam versus. Prima in his Andronico cura fuit concordiam & conspirationem in unum sensum D in exercitu constituere. Quod assecutus summa comitate, qua quemque humanissime familiarissimeque tractabat; alterum deinde istud sibi proposuit agere, ut adventus ejus lateret hostes, priusque ipse cum suis per angustos aditus in Ciliciam penetraret, quam id Diogenes sensisset. Hujus quoque secundi voti compos factus est. Arcto enim & præcipiti calle superato Andronici milites repente nihil minus opinantibus Diogenianis apparuerunt.

Edit. Paris. pag. 36.

Constantinus Ducas recusat bellum gerere cum Diogene.

Andronicus ejus frater eam expeditionem suscipit.

Curat concordiam in exercitu.

Improvisus apparet exercitui Diogenis.

XXIV. Quando primum accepto sensu expeditionis contra se ductæ, Imperator Diogenes copias & ipse suas eduxit, belli summa, & exercitus pene totius plena potestate ei, cujus superius meminimus, E Chutatario Armenio permissa. Ille immisso equitum peditumque idoneo numero, occupare studuit opportuna loca, sed spe sua falsus est, ea præoccupata reperiens a Domestico Scholarum Andronico. Exclusus inde igitur fronte adversa suam aciem hostili opponit: nec distulit ex adverso suas quoque ordinare copias Andronicus, medium in iis sibi locum sumens, lævo cornu præerat Francus Crispinus; dextro autem alius ex Ducibus Andronico subjectis. Hic antequam plene structa phalanx esset, Francus pridem male affectus erga Imperatorem Romanum, & iram in eum corde conceptam fovens, viso equitatu hostili, sese illum expulsurum Andronico

Ordinantur acies.

Crispinus Francus equitatum Diogenis invadit fugatque.

præfatus, magno impetu cum suis in eum irruit. Confligitur acriter, Chutatarii equitibus ad extremum fusis, fugatisque, instante a tergo victore, ac multos eorum, qua cædente, qua captivos abducente. Disperso porro in hunc modum equitatu, verita pedestris acies ne circumventa concideretur, & ipsa verso tergo in fugam incubuit. Servati sunt quotquot aviarum vallium, præcipitiumque ac densorum saltuum sese latebris tenere: alii partim occisi, partim capti sunt. Sic Diogenis acies fracta disjectaque est. Victori autem cum plausu & gratulatione maxima in suum tabernaculum revertenti Andronico, & gratias Deo rite pro victoria reddenti, alius quoque successus gaudium cumulavit. Eques curriculo adiit captivum quemdam trahens, & ad Ducem exercitus magnopere postulans admitti. Proferens ille e tabernaculo caput, spectaculo pascitur jucundissimo, Chutatarium ad se vinctum duci cernens. Hic enim, ut ipse referebat, equo inter fugiendum prolapso sylvam ingressus densam delitescere in ea voluit, sed detectus a persequentibus, & comprehensus vitam ab occidere parato lacrymis impetravit, erepta dum axat veste. Hinc nudum se iterum abdit in saltum: verum ab alio visus, & ferro petitus necem professione nominis antevertens, duci ad exercitus Imperatorem petiit, impositusque confestim in equum, sic Andronico sistebatur, quem ille duci ad se nudum e tabernaculo cum vidisset, foras ei obviam prodiit, benignoque intuitu consolatus mœrentem, nuditati ejus honorique consuluit, datis ei vestibus Ducis primarii personam decentibus, atque inde vinculis solutum in libera custodia secum habuit, quam ille humanitatem admiratus remunerari egregia gemma statuit. Itaque Andronico cum dixisset fuisse sibi, quando erat captus, lapillum eximii pretii, quem ipsi offerre cuperet, abscondisse autem illum certo loco in ea sylva, in qua erat comprehensus, eo remitti cum custodibus petiit relaturum gemmam. Annuente Andronico brevi mirabilem visu reportavit lapidem superantem gemmas omnes magnitudine, splendoris autem majoris, quam sit ullus pellucidus lapis, quem postea dono dedit Andronicus Imperatrici Mariæ.

Pedestris acies ejusdem circumventa dissipatur.

Edit. Paris pag. 37.

Chutatarius captus Andronico deducitur.

Qui eum excipit benigne.

Vinculisque solvit.

Gemma ideo pretiosissima a Cuthalatio donatus.

XXV. At Diogenes tam infelici successu non fractus obstinabat adhuc in spe animum, sociosq; ultimæ fortunæ consolari studebat fiducia mox adfuturi e Perside auxilii. Misit etiam ad Crispinum certos homines ingenium irritabile iracundi Barbari concitare in Andronicum conaturos: cujus indicio cœpti, accepto in tempore Andronicus longe blandioribus, quam umquam alias verbis officiisque Crispinum ita delinivit, ut Diogenianos remi erit irritos. Cujus rei per comitatum Diogenis fama vulgata, cunctantibusque nimium expectatis a Perside copiis, proditur a suis Diogenes, incolumitatem propriam ejus, atque arcis in qua erant, deditione ab Andronico paciscentibus. Missis igitur ab Andronico ad exigendam pactorum fidem admissis in arcem, deditus Diogenes ab iis purpura exutus monastica veste contegitur, sicque eductus arce Andronico sistitur, gaudium tantæ victoriæ, quo circum passim exultabant milites, modesta commiseratione premens: cui laudabili affectui tantum indulsit, ut etiam infortunio exauctorati captivique Principis lacrymas

Diogenes auxilia expectat e Perside.

Corrumpere Crispinum frustra tentat.

Deditur a suis.

pag. 38.

Indutus veste monastica sistitur Andronico.

A ἀπὸ ῥυτῆρος σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐξελαύνει τὸν ἵππον. ἰσχυρᾶς οὖν τῆς προσβολῆς γενομένης φεύγουσιν οἱ περὶ τὸν Χουτατέριον. οἱ δὲ κατόπιν διώκοντες, πολλοὺς μὲν ἀνῄρουν, πολλοὺς δὲ καὶ ἐζώγρουν. τοῦ γοῦν ἱππικοῦ οὕτω διασκεδασθέντος, καὶ ἡ φάλαγξ ἡ πεζικὴ δείσασα μὴ κυκλωθεῖσα διακοπείη, τὰ νῶτα δοῦσα καὶ αὐτὴ πρὸς φυγὴν ἔκλινεν. ὅσοι μὲν οὖν ταῖς φάραγξι, καὶ ταῖς λόχμαις εἰσέδυσαν, διεσώθησαν. τῶν δὲ λοιπῶν, οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δὲ ἐζωγρήθησαν. καὶ ἡ μὲν τοῦ Διογένους φάλαγξ οὕτω διελέλυτο, καὶ διεσκέδαστο. τροπαιοφόρῳ δ' ἐπανελθόντι τῷ Ἀνδρονίκῳ πρὸς τὴν σκηνὴν, καὶ μετ' εὐφροσύνης τὰ χαριστήρια θύοντι, καὶ ἕτερον ἐπῆλ-
B θεν εὐτύχημα. ἱππεὺς γάρ τις ἧκεν ὡς τάχιστα πρὸς αὐτὸν τῶν πολεμίων ἄγων τινὰ καὶ τὸν στρατηγὸν ἐζήτει θεάσασθαι. ὁ δ' ἐκ τῆς σκηνῆς προκύψας ἑώρα πρᾶγμα πολλὴν αὐτῷ θυμηδίαν παρέχον, τὸν Χουτατέριον πρὸς αὐτὸν ἀγόμενον δέσμιον. οὗτος γὰρ ἐν τῷ φεύγειν, τοῦ ἵππου διολισθηκότος, ὡς ἔλεγε, λόχμην τε εἰσέδυ τινὰ, καὶ λανθάνειν ἐσπούδει. ὡς δ' ὑπό τινος τῶν διωκόντων καταφανὴς γέγονε, καὶ συλληφθεὶς ἔμελλεν ἀναιρεῖσθαι, ἐλιπάρει τὸν ζωγρήσαντα. ὡς δὲ δακρύοντα οὗτος τὸν ἄνδρα τεθέαται τὴν ἐσθῆτα ἀποδυσάμενος, καὶ γυμνὸν ἐπὶ τὴν λόχμην ἀφεὶς ἀπῄει. εἶτα δὴ ἄλλος αὐτὸν γυμνὸν κατιδὼν ὑπὸ τὴν λόχμην κρυπτόμενον ὥρμησεν ἀναιρεῖν, ὁ δὲ ὅστις εἴη ἐφθέγγετο, καὶ πρὸς τὸν στρατηγὸν
C ὑπαχθῆναι παρεκάλει. κἀκεῖνος ταχέως τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἵππου θεὶς, πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον ἀπεκόμιζεν. ὃν ἐκεῖνος ἐκ τῆς σκηνῆς ἰδὼν γυμνὸν ἀπαγόμενον, ἐξῄει τε τῆς σκηνῆς, καὶ ἐλέῳ τῷ ὄμματι τοῦτον καθυπεβλέπετο. περιστείλας οὖν τὴν αὐτοῦ γύμνωσιν περιβολῇ στρατηγῷ πρεπούσῃ γενναίῳ, ἐν ἀδέσμῳ ἐτήρει φυλακῇ. ἀγασθεὶς δὲ ὁ Χουτατέριος τῆς περὶ αὐτὸν φιλοφροσύνης τοῦ Ἀνδρονίκου, λίθον τινὰ τῶν πολυτίμων ὑπ' αὐτοῦ κρυβέντα περὶ τὴν λόχμην, ἐν ᾗ ἑάλω αὐτῷ φανεροῖ, καὶ πέμψαι ξὺν αὐτῷ ἀξιοῖ τοὺς ἀποκομίζοντας. καὶ δὴ πέμπονται, καὶ κομίζουσι θαῦμα τοῖς ὁρῶσιν ἰδεῖν. μεγέθει γὰρ ἦν σχεδὸν ὑπὲρ ἅπαντας λίθους, λαμπρότητι δὲ τοὺς διαυγεῖς ἅπαντας ὑπερέλαμπεν. ὃν ὁ Ἀνδρόνικος τῇ
D βασιλίδι Μαρίᾳ δῶρον προσήνεγκεν ὕστερον.

κέ. Ὁ δὲ Διογένης καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κατόπιν ῥεομένων οὐ κατεγίνωσκεν. ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτὸν ὑπερρώννυε, καὶ ἐλπίδας ὑπετείνετο ὡς ἀφιξομένης αὐτίκα δὴ μάλα Περσικῆς συμμαχίας. διεπρεσβεύετο δὲ καὶ πρὸς τὸν Κρισπῖνον, πειρώμενος αὐτοῦ τὸ βάρβαρον φρόνημα διεγεῖραι κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου. ἀλλὰ τοῦτο γνοὺς Ἀνδρόνικος, καὶ θωπευτικώτερον ἐντετυχηκὼς τῷ Κρισπίνῳ τὴν ἐκείνου πρεσβείαν ἀπέδειξεν ἄπρακτον. ἀπράκτου δὲ τῆς πρεσβείας ἀποδειχθείσης, καὶ τοῦ ἐκ Περσίδος συμμαχικοῦ ἔτι μέλλοντος, οἱ πε-
E ρὶ τὸν Διογένην ἀπογνόντες, τῷ Ἀνδρονίκῳ συνθέμενοι, καὶ πίστεις τοῦ μὴ παθεῖν εἰληφότες, αὐτόν τε τὸν βασιλέα παραδεδώκασι καὶ τὸ φρούριον. οἱ δὲ περὶ τὸν Δούκαν Ἀνδρόνικον αὐτὸν συλλαβόντες, τὴν ἁλουργίδα αὐτὸν ἀποδύσαντες, τὸ μοναδικὸν ἐπενδύουσι σχῆμα. καὶ οὕτω τοῦ φρουρίου ἐξαγαγόντες πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον μετὰ πλείστης ἔτι τῆς περιχαρείας ἀπάγουσιν. ὁ δὲ τῆς τύχης αὐτὸν οἰκτείρας ἐδάκρυσε, καὶ δεξιὰν ἐμβαλὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀπάγει σκηνὴν, καὶ τραπέζης αὐτῷ κοινωνεῖ. ἦν οὖν ἄ-

μεινον

μείζον μέγεθος τούτου εἶναι τῷ ἀνδρὶ τὰ τῆς δυστυχίας. ἀλλ' οὐκ ἦν αὐτῷ διαδρᾶναι τὰ τοῦ φθόνου τὰ βέλεμνα. οἱ γὰρ περὶ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ πρόφασιν ὥσπερ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας τὴν πρὸς ἐκεῖνον πλασάμενοι εὔνοιαν, δείσαντες ὡς ἔφασαν μή τι καὶ διαμηχανήσαιτο ὁ Διογένης, καὶ πάλιν ἀφορμὴ πραγμάτων τῷ βασιλεῖ γένοιτο, ἐπιστέλλουσί τινι διὰ γραμμάτων ἐπὶ τοῦ καιροῦ δυναστεύοντι ἐκκόψαι τούτῳ τοὺς ὀφθαλμούς. ὁ δὴ καὶ γινόμενον, μεγάλως ἠνίασε τὸν Ἀνδρόνικον, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ πειραθεὶς διασώσασθαι τοῦτον, οὐ δεδύνητο, τῶν περὶ τὸν βασιλέα σφοδρότερον ἐγκειμένων. ἐπέστειλε δὲ καὶ πρὸς τὸν πατέρα τὸν Καίσαρα, παρακαλῶν αὐτὸν μὴ συγχωρῆσαι τελεσθῆναι τοιοῦτον ἀνοσιούργημα. ἢ μὴν τῆς θείας ἐκδέχεσθαι δίκης, τὴν ψῆφον οὐκ εἰς μακρὰν ἀποστήσουσαν. ὁ μὲν οὖν ταῦτα, οἱ δὲ τὰ γράμματα δεξάμενοι ἐκτυφλοῦσί τε τοῦτον, καὶ εἰς ὃ ἱδρύσατο φροντιστήριον ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ ἐκπέμπουσι. βραχὺ δέ τι ἐπιβιοὺς μετὰ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν στέρησιν ἐτελεύτησεν, ἐπὶ τρισὶν ἔτεσι τὰς βασιλείους Ῥωμαίων ἰθύνας. τοιοῦτον ἔσχε τέλος τὰ κατὰ τὸν Διογένην.

A dederit: congruente humanitate cætera, qua illustrem captivum amplexu dignatus tabernaculo excepit eodem secum, mensæque adhibuit. *Condolenti calamitati ejus,* Hunc oportuerat finem esse misero malorum: sed invidiæ longe jaculantis effugere ictus non potuit. *& benigne tractanti.* Fuerunt enim in aula, qui odio aut timori proprio affectum in Principem prætexentes, Michaeli suggesserunt, numquam illi possessionem Imperii fore certam, quoad valeret Diogenes. Siquidem & ipsum cogitaturum aliquid, & alios novarum cupidos rerum hinc turbandi causam petituros. Sic expresso assensu cupide scribunt ad quemdam tum in exercitu plurimum potentem, erueret oculos Diogeni. *Michaelis jussu excæcatus Diogenes.* Quod B factum iniquissime Andronicus tulit: præsertim quod impedire conatus nihil profecerat, iis qui facilitatem Michaelis eo inclinare cœperant, magis ac magis cœptum urgentibus. *ægre ferente Andronico, & frustra impediente conato.* Scripserat autem ea de re Andronicus ad patrem quoque suum Cæsarem, majorem in modum rogans ne istud perpetrari piaculum sineret: alioqui divinæ vim ultionis expectaret, pœnamque non longum moraturam. Ea illo nequicquam moliente, qui litteras acceperant Diogenem excæcant, & in Monasterium, quod ipse construxerat in Prota Insula relegant, ubi excæcationi suæ non diu superstes ille interiit, Imperio Romano tribus annis administrato. *Relegatio Diogenis & mors post triennne Imperium.* Hunc res Diogenis finem habuerunt.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣ
ΒΡΥΕΝΝΙΟΥ
ΥΛΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΜΟΣ Β'.

NICEPHORI CÆSARIS
BRYENNII
COMMENTARIORUM
LIBER SECUNDUS.

ARGUMENTUM.

Imperium Michaelis Ducæ.

PERIOCHE.

Comneni revocantur ab exilio. Nicephori in Logothetam promotio. Ejus Edit. Paris. pag. 39.
odium in Cæsarem. Qui ab aula recedit. Isaacius Comnenus contra Turcos. Urselius cum Francis a castris Romanis recedit. Isaacius a Turcis vincitur & capitur. Eruptio Alexii e castris. Fuga militum Romanorum. Alexius Theodoti consilio servatus, pecunias parat ad redimendum fratrem. Quem jam liberatum Ancyræ reperit. Isaacius cum Alexio obsidentur in domo rustica a Turcis. Sapientia & fortitudo Alexii ea occasione monstratæ. Duorum Alanorum fortia facinora. Reditus in Urbem, & laudes Alexii. Urselius regiones Romanas in pag. 40.
cursat. Logothetæ molitiones in Joannem Cæsarem. Quem cogit expeditionem suscipere contra Urselium, a quo circumventus partim transfugio, partim fuga suorum vincitur & capitur, una cum Andronico filio graviter saucio. Filii duo Andronici dati obsides pro eo fugam tentant, qua unus tantum elabitur. Alterius Pædagogus in gravissimis suppliciis fidem arcani servat. Constantini alterius Cæsaris filii subita mors. Joannes Cæsar Imperium ambit suadente Urselio. Sed ne id occupet impeditur a Turcis a Logotheta in auxilium Michaelis vocatis, a quibus Cæsar & Urselius capiuntur. Urselius pretio soluto liberatur. Cæsar a Michaele redemptus fit metu Monachus. Urselio iterum infestanti terras Imperii Palæologus oppositus vincitur. Alexius contra Urselium missus eum ad inopiam redigit, & ope Turcorum capit, ejusque excæcationem simulat. Amasenorum seditionem sedat. Arces ab Urselianis occupatas recipit. Doceano incolumem Urselium ostendit. Excipitur a Maurece. Turcos fugat. A naufragio liberatur ope Deiparæ. Benevole excipitur ab Imperatore. Urselium benigne tractat. Isaacius Dux Antiochiæ creatus artificio magno Æmilianum Patriarcham Antiochia excludit, & ire Constantinopolim cogit. Seditio Antiochenorum in Isaacium, ab eo compressa, qui mox a Turcis prælio vincitur & capitur.

I. IN hunc modum Imperator Romanus Diogenes generoso ille quidem animo, aggressus restituere in decus pristinum

A α' Ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ὁ Διογένης προθυμηθεὶς τὰ Ῥωμαίων ὑψῶσαι, ἀρξάμενα ἤδη κλίνειν εἰς ἔδαφος οὐδ' ἐπιστ-

μένους τὰ τῆς ὑφάσεως μεταχειρισάμενος αὐτός τε καταβέβλητο, καὶ τὰ Ῥωμαίων ἑαυτῷ συγκατέβαλε πράγματα. ὅπως δὲ τὸ μὲν δεδήλωται πρότερον. τὸ δὲ, προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει τοῦ. ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ τῆς Διογένους ἀπαλλαγεὶς, τὴν Κουροπαλάτισσαν Ἄνναν, ἣν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε μητέρα τῶν Κομνηνῶν σὺν τοῖς υἱέσι τῆς ὑπερορίας ἀνακαλεῖται, καὶ διὰ κήδους αὐτοὺς ἑαυτῷ οἰκειοῦται. γήμας γὰρ αὐτὸς πρότερον τὴν παγκράτειαν τοῦ Ἰβήρων κατάρχοντος θυγατέρα Μαρίαν τὴν ἐκείνης ἐξαδέλφην Εἰρήνην τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀλανίας ἐξουσιάζοντος, τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων τῆς Κουροπαλατίσσης Ἰσαακίῳ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐκδίδωσιν. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐπεὶ τὸν ἀνεψιὸν εἶδεν οὐκ ἐπιτηδείως πρὸς τὴν τῶν κοινῶν ἀντίληψιν ἔχοντα, αὐτός τε γενναιότερον τῶν πραγμάτων ἀντελαμβάνετο, καὶ τὸν Εὐνοῦχον Νικηφόρον, ὃν ὑποκορίζοντες ἐκάλουν Νικηφορίτζην, τῷ βασιλεῖ οἰκειώσας, Λογοθέτην τοῦ δρόμου κατέστησεν, ἄνδρα ἐντρεχῆ μὲν καὶ δραστήριον, καὶ λόγῳ κοσμούμενον, καὶ πείρᾳ πραγμάτων πολλῶν, βαθύγνωμον δὲ ἄλλως καὶ συγκυκῆσαι δυνάμενον πράγματα μᾶλλον ἢ τὸν Περικλέα φασὶ τὴν Ἑλλάδα κυκᾶν. λέληθεν οὖν ὁ Καῖσαρ καθ' ἑαυτοῦ τὸν ἑαυτοῦ ἐξοπλίσας πολέμιον.

β'. Ὑπελθὼν οὖν οὗτος τὴν τοῦ βασιλέως κουφότητα ὅλον τοῦτον πρὸς ἑαυτὸν ἐφειλκύσατο, ἥκιστα πείθεσθαι φροντίζειν τοῦ θείου Καίσαρος. ὁ δὲ Καῖσαρ τέως μὲν προσεποιεῖτο τὰ δρώμενα ἀγνοεῖν, καὶ τῶν πραγμάτων ἀντείχετο. ἐπεὶ δὲ ἑώρα καθεκάστην αὐξομένην τὴν τοῦ βασιλέως παρόρασιν, καὶ ὅλον τοῦτον διεγίνωσκε τοῦ Λογοθέτου ἐξεχόμενον, δεῖν ᾠήθη ἀποπειράν τινα ποιήσασθαι. καὶ δὴ σκεψάμενος ὡς βούλοιτο θήρας χάριν πρὸς τὴν μικρὰν Ἀσίαν περαιωθῆναι, ἐπεὶ τὸν βασιλέα εἶδε πρὸς τοῦτο συγκαταβαίνοντα, τὸν πρὸ τοῦ Πόντου πορθμὸν περαιωθεὶς ἅμα τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ ἄπεισι πρὸς τὴν Ἀσίαν τοῦ ἡλίου τὰς μετοπωρινὰς τροπὰς μεταλλάττοντος. θάτερος δὲ τῶν τούτου υἱέων ὁ Κωνσταντῖνος ἔμεινε παρὰ τῷ βασιλεῖ. προβέβλητο γὰρ πρὸς αὐτοῦ Πρωτοστράτωρ. τουτὶ δὲ τὸ ὀφφίκιον μέγα ἦν ἀεὶ παρὰ βασιλεῦσι, καὶ μεγίστοις ἐδίδοτο. μείνας δὲ, θεραπεύειν ἐσπούδε τὸ βασιλέως ἀμφίγνωμον. καὶ γὰρ ἦν ἐκ δυοῖν τοῖν ἐναντίοιν τοῦτο συγκείμενον, κουφότητός τε καὶ πανουργίας.

γ'. Ὁ μὲν οὖν Καῖσαρ τὴν Ἀσιάτιν καταλαβὼν, περὶ θήραν ἐπτοῆσθαι προσεποιεῖτο. ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ συγκλειομένων αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἤδη κατά τε τὴν ἕω, καὶ τὴν ἑσπέραν (οἵ τε γὰρ Τοῦρκοι τὰ κατὰ τὸν Διογένην πυθόμενοι, καὶ τὰς πρὸς Ῥωμαίους δι' ἐκείνου γενομένας ξυμβάσεις τε καὶ σπονδὰς διαλύσαντες, τὴν ἑῴαν πᾶσαν ἐδῃοῦντο, καὶ ἐληΐζοντο. οἵ τε μὴν Σκύθαι πρὸς τούτοις στασιάσαντες, Θρᾴκην τε καὶ Μακεδονίαν κατέτρεχον, ὡς πορθεῖσθαι μικροῦ δεῖν ἅπασαν τὴν Ἀσίαν, καὶ τὴν Εὐρώπην ὑπ' ἀμφοῖν τοῖν ἐχθροῖν)

collabescere incipientem Romanam rem, quod proposito optimo haud parem agendi dexteritatem administrandique adjunxit prudentiam, & seipsum perdidit, & rem Romanam communi secum ruina involvit: prout partim jam narratum a nobis est: partim ex deinceps dicendis plenius intelligetur. At Imperator Michael defunctus jam metu Diogenis Curopalatissam Annam, de qua diximus superius, Comnenorum Matrem ab exilio revocavit una cum filiis, quos etiam admovere sibi affinitate voluit. Etenim cum ipse paulo ante prænobilem præpotentemque Iberorum Principis filiam Mariam conjugem duxisset, hujus patruelem Alaniæ Rectoris filiam Irenen Curopalatissæ filio majori nuptiarum necessitudine conjunxit. Cæsar autem cum Augustum fratris filium cerneret gubernationi publicæ rei non admodum aptum, & ipse attentius in negotiorum expeditionem incubuit; & Eunuchum quemdam Nicephorum, quem diminutivo verbo Nicephoritzem vocabant, Imperatori commendatum Logothetam curius constituit, virum impigrum efficacisque ingenii, doctrina, eloquentia, multarumque experientia rerum ornatum. Sed profundi eumdem animi, dissimulatoremque consiliorum, quæ plurima excogitabat, versabatque plerumque turbulenta, nihilominus, quam ille olim Pericles homo factus, natusque ad totam commovendam Græciam. Itaque hunc Cæsar promovens acrem in se, gravemque hostem, quod minime tum rebatur, postea sensit, armabat.

Comneni cum Matre revocantur ab exilio.

Nicephorites studio Cæsaris promovetur in ejus perniciem.

Edit. Paris. pag. 41.

II. Hic conciliationi Cæsaris, artem subjungens propriam ubi se penitus in levis, ac facilis Michaelis animi possessionem insinuavit, primum omnium illi persuasit, ut Patruo suo Cæsari tribueret, sideretve minimum. Id quamquam cito Cæsar sensit, dissimulandum tamen ratus, consueta aliquamdiu ratione, gerendis rebus vacare pergebat. Cum autem magis ac magis sese quotidie prodentem in Imperatore cerneret despectum sui, sicque ipsum e Logotheta pendere totum, nullam ut sibi factam reliquam, vel auctoritatis, vel gratiæ partem esse constaret, experiundum in hunc modum Michaelis erga se animum putavit. Ficto venationis desiderio veniam ab Augusto petiit transfretandi in minorem Asiam, quo haud ægre impetrato, fretum transvectus, in Asiam circiter Æquinoctium autumnale trajecit, Andronicum filium secum ducens, altero filio Constantino in aula relicto. Protostratorem enim eum Augustus creaverat, quod officium apud Imperatores semper fuit dignationis magnæ, nec nisi maximis quibusque tribui solitum. Cujus occasione moræ non destitit ille quidem experiri, si quid posset in curanda instabilitate consiliorum Imperatoris. Sed malum erat vehemens, ac remedio fortius, duabus ex contrariis conflatum pestibus, hinc levitate, illinc astuta malitia.

Logotheta Michaelem Imp. alienat a Patruo ipsius Cæsare.

Cæsar in Asiam prætextu venationis trajicit.

Constantinus Protostrator conatur mederi malis, sed frustra.

III. At Cæsar in Asiam delatus egregie simulabat venatione sese majorem in modum delectari. Imperator vero Michael circumventus ancipiti malo irruptionis geminæ barbaricæ. Hinc Turcorum audita Diogenis, cum quo transegerant exauctoratione, pacem solutam arbitrantium, ac propterea Orientem universum hostiliter incursantium: illinc Scytharum Thraciam, & Macedoniam per tumultum manu facta vastantium, utrorumque tanta rabie furentium, ac tam late stragem, ruinasque spargentium, ut Asia pene pariter, Europaque

Turci orientem.

Scythæ occidentem vastant.

universa sævissimis hostibus prædæ forent. Quo allunde inciperet tanto mederi malo, ac se ex angustiis explicare conaretur, Comnenum Isaacium recenti sibi affinitate junctum, & Domesticum Scholarum per Orientem constitutum summum belli Ducem contra Turcos mittit, qui assumptis copiis Cappadociam versus iter intendit. Secutus ipsum est frater ejus Alexius, magna jam tum Romanorum spes palam nec falso creditus: postmodum enim auguriis in eventa proficientibus expectatum sui fructum, felicitatem videlicet maximam Reipublicæ repræsentavit: tunc autem adhuc adolescentulus vix prima lanugine signabat malas. Quanquam abundantia militaris strenuitatis majoris facile ætatis officium expleret, qualem qui Romæ veteris rei memoriæ mandarunt, Scipionem ferunt, cum Æmilio adversus Macedonem Perseum Consularem exercitum ducenti, comes expeditionis esset. Nec enim hic segnius Alexius fortem fratri operam navabat, constituendis ordinibus, insidiis locandis, acie dirigenda, movendaque, simulacris præliorum, quibus in omnibus exercitationibus militaribus mira in juvene dexteritas eminebat. Cæterum ubi perventum ad Metropolini Cappadocum, celebrem illam, inquam, Cæsaream, castra posuerunt in vestigiis urbis veteris, muris ejus dirutis pro castrensi vallo, fossaque usi. Olim enim hæc civitas terræmotus pene tota concidit, turribus duntaxar relictis paucis, quasi ad specimen antiquæ magnificentiæ. Hic igitur castris positis consultabant, quam inirent rationem cohibendi Turcos, vicos passim regionis fœde desolantes.

Isaacius Comnenus contra Turcos missus.

Edit. Paris. pag. 42.

Alexij cum fratre militandi alacritas.

Castra in veteri Cæsarea posita.

IV. Talia illis meditabantibus, Urselius Francus, quem habebant in exercitu e societate Crispini, cujus loco nuper mortui copias ejus gubernabat, nihil nisi præteatum, & occasionem plausibilem quærebat defectionis, quam dudum parturiebat in rem conferendæ. Contigit autem quemdam e phalange Gallica vehementi lædere injuria indigenarum aliquem, cujus ille dolore graviter apud exercitus totius Imperatorem questus expressit ab eo, quod negari non poterat, ut juberet militem injuriæ auctorem in medium adduci. Opportuna, & speciosa ea causa rebellionis visa. Ergo is primo extra vallum suos locat, postridie se rediturum in castra pollicitus. Media porro nocte, adducta secum phalange Gallorum fugit, Sebastiam versus iter intendens. Certior sub auroram de ista fuga factus Isaacius Comnenus, consilium ea recepit Alexii fratris, attributa ei parte copiarum, ad persequendum Urselium mittendi. Dum ea expediuntur, segregandisque copiis ituris, mansurisque expectatio cunctorum pendet, tumultuosus ecce ab exploratoribus affertur nuncius Turcorum magno numero in Romanos moventium, jamque vicino in loco habentium castra. Omissa igitur in præsens cura sequendi Urselii, Isaacius ad prælium se comparat. Rogat autem fratrem, ut præesse interim castris velit: graviter eam tulit jussionem Alexius, quæ occasionem illi eriperet in acie pugnandi. Consolatus eum tamen Isaacius est pollicendo sese ipsum cum relictis intra vallum copiis brevi accersiturum, quando maturum foret robur ipsum Romani exercitus in Turcos immittere.

Urselius ab exercitu recedit cum copiis Francis.

Isaacius in Turcos prodit, fratre castris præfecto.

pag. 43.

V. His ille persuasus in castris mansit. Isaacius autem cum delectis copiis in Tur-

A οὕτω γοῦν αὐτοῦ τῶν πραγμάτων συγκλεισθέντων, τὸν Κομνηνὸν Ἰσαάκιον, ὃν διὰ κήδους ἑαυτοῦ οἰκειώσατο Δομέστικον τῶν σχολῶν τῆς ἀνατολῆς καταστήσας, αὐτοκράτορα στρατηγὸν τοῦ κατὰ Τούρκων πολέμου τοῦτον ἐκπέπομφεν. ὁ δὲ παραλαβὼν τὰς δυνάμεις, ἀπῄει ὡς ἐπὶ τὴν τῶν Καππαδοκῶν. ξυνείπετο δὲ οἱ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀλέξιος, ὁ τότε μὲν μεγάλη Ῥωμαίων ἐλπὶς καὶ ὢν καὶ φαινόμενος, ὕστερον δὲ μέγιστον Ῥωμαίοις γενόμενος ὄφελος, μήπω τὸν ἴουλον ἐπανθοῦντα φέρων. ἀλλὰ τὰ τῆς στρατηγικῆς ἀρετῆς ὑποδύναν, καὶ πρὸ τῆς τελειότατος μᾶλλον, ἧπερ φασὶν οἱ τὰ Ῥωμαϊκὰ συγγραψάμενοι τὸν Σκιπίωνα, ὁπηνίκα
B ξυνείπετο τῷ Αἰμυλίῳ κατὰ τοῦ Μακεδόνος στρατηγοῦντι Περσέως. ξυνέπραττε γὰρ τῷ ἀδελφῷ, καὶ τὰς τάξεις καθιστὰ, καὶ τοὺς λόχους ἐνιστὰ, καὶ φαλαγγαρχῶν ἐφαντάζετο, καὶ πρὸ τῆς πείρας περὶ τὰ στρατιωτικὰ δεξιώτατος ὤν. ἐπεὶ δ' ἀφικέσθην εἰς τὴν Καππαδοκῶν μητρόπολιν, φημὶ δὴ τὴν περιβόητον Καισάρειαν, ἐστρατοπεδευσάτην περὶ τὴν παλαιὰν πόλιν, ἀντὶ τάφρου, καὶ χάρακος τὰ διερρωγότα ταύτης προβαλλόμενοι τείχη. καὶ γὰρ ἔφθη πάλαι σεισμοῦ γενέσθαι πάρεργον μικροῦ δεῖν ἅπασα, πύργων ἐνίων περιλειφθέντων, εἰς ἀπόδειξιν οἶμαι τῆς παλαιᾶς εὐδαιμο-
C νίας τῆς πόλεως. ἐν ταύτῃ γοῦν στρατοπεδευσάμενοι διεσκοποῦντο ὅπως ἂν ἐπιόντας τοὺς Τούρκους, καὶ τὰς κωμοπόλεις πορθοῦντας ἀποσοβήσειαν.

δ'. Ἀλλ' οὔπω μὲν οὕτοι. ἐπεὶ δὲ συνετρίβετο τούτοις, καὶ ὁ Φράγγος Οὐρσέλιος τῆς ἑταιρείας ὢν τοῦ Κρισπίνου. καὶ τῆς ἐκείνου κατάρχων φάλαγγος, ἅτε ἐκείνου τὸ χρεὼν ἀποτίσαντος, ἐζήτει ἢ πρόφασιν εὑρεῖν εὐλογοφανῆ, ὥστε ἣν πάλαι ὤδινεν ἀποστασίαν εἰς τοὐμφανὲς ἀγαγεῖν. ἐπειδὰ ξυνέβη τῶν τινα τῆς φάλαγγος ἀδικῆσαι μεγάλως τῶν ἐγχωρίων τινὰ, ὁ δὲ τῷ στρατηγῷ προσελθὼν τὰ τῆς ἀδικίας κατεβοᾶτο. καὶ ὁ στρατηγὸς ἐζήτει τὸν ἀδικήσαντα ἐν μέσῳ ἀχθῆναι. τοῦτο
D πρόφασις τῷ Οὐρσελίῳ τῆς ἀποστάσεως γίνεται. καὶ στρατοπεδεύει μὲν ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἐπαγγελλόμενος εἰς νέωτα φοιτᾶσαι πρὸς τὸ στρατόπεδον. περὶ δὲ μέσας νύκτας ἄρας τὴν φάλαγγα τῶν Κελτῶν ἀποδιδράσκει, καὶ εὐθὺ Σεβαστείας ἐχώρει. γνωσθέντος δὲ τοῦ δρασμοῦ περὶ τὴν ἕω τῷ Κομνηνῷ Ἰσαακίῳ, δεῖν ἔκρινε τῷ ἀδελφῷ Ἀλεξίῳ μέρος τῆς στρατείας πιστεύειν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ Οὐρσελίου ἐκπέμψαι δίωξιν. ἐν μετεώρῳ δὲ ἔτι τοῦ σκέμματος ὄντος, καὶ τοῦ στρατοῦ συναθροιζομένου. ἠγγέλλετο δὲ παρὰ τῶν σκοπῶν Τούρκων πλῆθος πολὺ κατὰ Ῥωμαίων χωρεῖν, καὶ ἀγχοῦ που τούτῳ στρατοπεδεύειν. ἐπισχὼν οὖν τὴν τοῦ Οὐρσελίου δίωξιν ὁ
E Κομνηνὸς Ἰσαάκιος παρεσκευάζετο πρὸς τὸν πόλεμον. παρεκάλει δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐντὸς τοῦ χάρακος μένειν καὶ συνέχειν τὸ στρατόπεδον. ὁ δὲ βαρέως τὸ κελευόμενον ἔφερε. παρ' ἐκείνου ὑπισχνεῖτο ἐγκαρτερήσειν εἰ μόνον ἐξαποστείλειεν ὕστερον κατὰ τῶν Τούρκων πολλὰς τῶν Ῥωμαίων ἐπαγόμενος φάλαγγας.

ε'. Ὁ μὲν οὖν πισθεὶς ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου κατέμενεν. ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἄρας ἐχώρει κατὰ τῶν Τούρ-

σων. ὑπαντιάζει γοῦν τούτοις κατὰ τὰ Καππαδοκῶν ὄρια, καὶ συμβολῆς γενομένης τρέπονται μὲν Ῥωμαῖοι. ὁ δὲ γενναίως τε ἀγωνίζεται, καὶ κυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων, τοῦ ἵππου αὐτοῦ τρωθέντος, καὶ τὸν ἐπιβάτην αὐτῷ συγκαταβαλόντος, ἁλίσκεται. τοῦ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματος διασκεδασθέντος, ἐχώρουν οἱ Τοῦρκοι πρὸς τὸ στρατόπεδον, τῶν Τούρκων δὲ ἐπικειμένων, βοηθεῖν ἐπειρᾶτο μετ' ὀλίγων τῶν ξυνόντων αὐτῷ. καὶ μέντοι καὶ βεβοήθηκε, καὶ σέσωκε μικροῦ δεῖν ἅπαντας. αὐτὸς δὲ τὸν ὑπὲρ πάντων ἀναδεξάμενος κίνδυνον, παρὰ μικρὸν ἑάλω. ἐς μέσους γὰρ ἑαυτὸν ὠθήσας τοὺς πολεμίους, καὶ τῷ δόρατι πλήξας τὸν ἐπιόντα πρῶτον, καὶ νεκρὸν εὐθὺς ἀποδείξας, ἐπειδὴ ὑπὸ τούτων κεκύκλωτο, καὶ τὰ βέλη πανταχόθεν ἐπέμπετο κατ' αὐτοῦ, αὐτὸς ἀσινὴς ὑπὸ τῆς ἄνωθεν τετήρητο δεξιᾶς. ὁ δὲ ἵππος, ᾧ ἐπωχεῖτο, τὰ πλεῖστα τῶν βελῶν ὑπεδέχετο. καὶ εἰς γῆν σὺν τῷ ἐπιβάτῃ κατέπεσεν. ἀλλ' οἱ περὶ αὐτὸν φιλοῦντες αὐτόν, οἷα φιλήσεως ἄξιον, τῶν ἵππων καταπηδήσαντες, καὶ γενναίως ξὺν ἐκείνῳ ἀγωνισάμενοι, τοῦ κινδύνου τοῦτον ἐρρύσαντο. πέντε καὶ δέκα δ' ὄντων ξυμπάντων, πέντε μόνοι εἰς τὸ στρατόπεδον ξὺν αὐτῷ διεσώθησαν. τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν, οἱ δὲ ἑάλωσαν. διασωθεὶς δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον, οὐκ ἠρέμησεν. ἀλλὰ κύκλῳ περιθέων τοῦ χάρακος τὰ φρονήματα τῶν στρατιωτῶν ἐπέρρωννυ. ὡς μηδέν τι τῆς Ῥωμαϊκῆς γενναιότητος ἄξιον πεπραχέναι. ἕως μὲν οὖν ἡμέρα ἦν ἐκαρτέρουν, καὶ τὸ γενναῖον τοῦ νέου θαυμάζοντες ἐπῄνουν καὶ χεῖρας ἱκέτιδας ἀνατείνοντες σωτῆρα, καὶ εὐεργέτην ἐκάλουν. εὖγε, λέγοντες ὦ νεανία, ὁ σωτήρ, ὁ κυβερνήτης, ὁ τῆς περισωθείσης τῆς δὲ Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς ῥύστης. εὖγε ὁ ἀσώματος μικροῦ δεῖν ἐν σώματι. ὀναίμεθά σου τῶν ἀνδραγαθημάτων, καὶ τηρηθείης ἡμῖν εἰς χρόνους μακροὺς κοινὸν ὄφελος. Τούτοις ἐπιρρωννῦντες τοῦ νέου στρατηγοῦ τὸ γενναῖον ἔμενον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐκείνου τοῦ χάρακος προεκθέοντος, καὶ πολλοὺς τῶν ἐπιόντων πολεμίων ἀναιροῦντος, τοὺς δὲ καὶ ἀποσοβοῦντος· τῆς νυκτὸς δὲ καταλαβούσης, ἐπεὶ ἑώρα ξύμπαντας εὐτρεπιζομένους, ἔχαιρέ τε ὡς εἰκός, οἰόμενος ὡς πρὸς μάχην αὐτοὺς εὐτρεπίζεσθαι, καὶ τοῖς θεράπουσιν ἐκοινοῦτο τὰ δρώμενα,

ζ΄. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἐσίγων. εἷς δέ τις τούτων γενναῖος ὢν κατὰ χεῖρα, καὶ πείρᾳ τῶν ἄλλων διαφέρων, Θεόδοτος τοὔνομα, οὐκ ἀγαθὸν οἰωνὸν ἔφη τὰ πραττόμενα εἶναι. ἐπειδὰν γὰρ ἡ νὺξ προέλθῃ, αὐτίκα δὴ μάλα φεύξονται. τούτου λεχθέντος, λύπης ὁ νεανίας πεπλήρωτο. ᾤετο γὰρ ξύμπαντας εἶναι τῆς αὐτοῦ γενναιότητος. ἀπῄει δ' ὅμως ἐπὶ τὴν σκηνὴν δειπνήσων. ἄσιτος γὰρ τὸ παράπαν διέμεινε. καὶ ὁ μὲν ἔτι τεθωρακισμένος ὢν ἐδείπνει. οἱ δὲ λάθρα τοῦ χάρακος ἐξιόντες ἔφευγον. ὡς δ' ἀπηγγέλη τούτῳ φεύγειν ἅπαν τὸ στράτευμα, καὶ μόνον αὐτὸν ξὺν ὀλίγοις περιλελεῖφθαι, ἵππον αἰτήσας ἔσπευδε βοηθεῖν καὶ ξυνέχειν. μόλις οὖν ἡμίονον εὑρηκὼς ἐπαναβεβήκει, καὶ πρὸς τὴν ἔξοδον ὥρμα, βουλόμενος αὐτὴν κατασχεῖν, καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἐντὸς συγκλεῖσαι τοῦ χάρακος. ἀλλ' ἔφθασαν μικροῦ δεῖν φυγεῖν

A cos vadens obvios habuit eos in finibus Cappadociæ, ubi commisso statim prælio fugantur Romani, Duce interim intrepide pugnante, quoad circumventus ab hostibus, equo ex vulnere sublabente simul cum eo afflictus humi captus est, & ductus a Turcis in ipsorum castra. Cum vero fractæ. disjectæque aciei Romanæ, instarent victores Turci erumpens vallo cum paucis Alexius memorabilem pugnam fecit, qua pene omnibus saluti fuit discrimen ipse in caput suum totum excipiens, & ultro vocans. Quando, & parum abfuit, quin caperetur, cum sese in medios immisisset hostes, & eum, qui se primus accedere ausus erat magno hastæ ictu intersecisset stravissetque. Circumfusis deinde undique Turcis tota illum eminus B jaculatione infestantibus illæsus Divina utique manu servatus est, ipse quidem, & equus, quo vehebatur multis transfixus sagittis, se vectoremque suum effudit in terram. quo tempore Comites ejus, quibus erat carissimus, utpote amore dignissimus omnium exilientes ex equis ad eum cucurrerunt, ambientesque ipsum, & cum eo fortissime pugnantes periculo tandem exemerunt eum. quindecim erant omnes, e quibus quinque tantum in castra salvi cum Alexio redierunt, cæteris partim occisis, partim captis. Redux porro e labore tanto non se otio dedit, sed castra circumiens corroborabat animos militum, magnopere adhortans, ne quid C Romana generositate indignum conciscerent. Illi, quoad dies fuit in loco perstabant, admirantes, quin etiam laudabant juvenis animum, supplicesque tendentes manus, Salvatorem eum, & benefactorem acclamabant. Euge dicentes, o Adolescens, o Salvator, o Gubernator, o hujus mire servati Romani exercitus liberator. Euge o corporis impedimentum in corpore via sentiens. Fruamur longum Heroicis facinoribus istis, serverisque utinam nobis in longissima tempora commune decus, præsidiumque publicæ rei. His applausibus novi Ducis generositatem augentes, dum celebrabant milites, sese vallo continebant, illo subinde foras procurrente, ac multos irruen- D tium hostium occidente, alios fugante. Ubi autem nox venit, cum animadverteret Alexius omnes milites parare passim se, atque expedire pro se quemque pergratum id ipsi fuit, quod se ipsos ad pugnam comparare crederet, famulisque, ac familiaribus suis, quæ fierent indicavit.

VI. Ad tale indicium silebant quidem. Alii unus vero illorum manu strenuus, & usu rerum, prudentiaque multis præstans Theodorus nomine, non faustum dixit videri augurium accingi milites imminente nocte, fugituros mox, nempe ut primum tuto poterunt intendentibus se tenebris ad hanc vocem ingenti dolore E suo intellexit adolescens vehementer errasse se, qui ex conscientia generositatis propriæ de suis militibus æstimasset. Recepit se tamen in tabernaculum cœnaturus; totum enim diem sine cibo transegerat. Eo porro loricato uti erat cœnante milites clam vallo egressi fugiebant ad eum trepidum nuncium impetu sequendi, sistendique fugaces capto, cum equus postulatus non daretur vix inventa mula. Alexius inscensa in eam partem, qua exibatur ruit, & revocare jam egressos, & retinere adhuc intra vallum repertos co-

Isaacius vincitur & capitur.

Eruptio Alexii e castris utilis.

Periculum ejus & in eo fortitudo.

Acclamationes militares ad Alexium.

Edit. Paris. pag. 44.

Romani milites e castris fugiunt.

Frustra retrahente Alexio.

piens. Sed jam exierant pene omnes fugamque maturabant. Exiit igitur & ipse, jam Turcis furtivum Romanorum abitum sentientibus, & impetu, quam vehementissimo, manuque valida contendentibus assequi fugientes. Itaque vitari non poterat, quin caperetur Alexius, nisi Theodotus, cujus modo meminimus, audito strepitu sequentium equorum, & intellecto inde Turcorum magnam multitudinem in ipsos ruere, ei suasisset paulum de via declinare. quod cum fecissent, & in loco avio virgultis tecto consedissent, quoad multitudo Turcorum præteriisset, latuissent, deinde illinc moventes festinabant recta in montem, cui nomen Didymi. Sed euntibus Turcorum occurrit manus, in quos cum impetum fecissent, dispersi, disjunctique Alexii Comites ab invicem sunt; nocteque superveniente convenire iterum, congregarique nequiverunt: Ivit ergo quisque, quo fors tulit. Inclytus autem Alexius relictus solus jam ad radices montis Didymorum ægre pervenerat, mula ita fatigata, ut progredi non posset ulterius exscendens, pedibus acclivitatem montis superare aggressus est, loricatus adhuc. Loricam enim cavere prohibebat juvenilis, qua fervebat generositas adjuvante memoria, quæ tum forte recursavit animo; ut narrare ipse solebat dicti cujusdam. Ajebat scilicet auditum sibi aliquando, Patrem suum cum acriter increparet quemdam, quod is iter pedibus faciens arma omisisset. Hæc causa illi fuit obfirmandi animi in constantia laboris tanti tolerandi, viæque arduæ, ac longæ sub loricæ onere peragendæ, in quo illud inopinatius videbitur; quod cum illi, statim ac jumento desilit, sanguis larga copia e naribus profluere cœpisset; non tamen propterea, aut arma deposuit, aut currere per totam noctem destitit, quoad in oppidulum, quod est in Gabadonia, pervenit.

Turci Romanos insequuntur.

Alexius Theodoti consilio servatus.

Loricam cur non omitteret Alexius pedibus incedens.

Edit. Paris. pag. 44.

VII. Ibi concurrens circa eum plebs rustica colonorum loci, ubi gladiatorio coopertum sago cruentis sparso maculis viderunt, quam iniquis animis talem nobilissimi juvenis fortunam ferrent, suspiriis passim, lacrymisque declararunt. Ut autem ad honoratissimos quoque oppidi ejus cives indicium adventus Alexii fama detulit, certatim adibant ipsum, invitatumque in suas domos omni honore, ac significatione benevolentiæ, pro sua quisque copia excipiebant, vestesque afferebant, nobilitatem ejus magis decentes, adeoque in curando juvenis corpore nullam diligentiæ partem omittebant, ut speculum etiam attulerint, moreque ipsorum eo sese explorare suaserint; quod ille cum artisu recusans perculit homines velut novæ rei admiratione, a qua eos his deducere verbis instituit, nempe, inquiens, virorum præsertim militarium consuetudo non est consulere speculum. Mulierum ista cura est maritis placere studentium ornatus, militis arma sunt, & ea victus, ac cultus ratio, quæ a luxuria, & deliciis, quam longissime absit. Id illi audientes, sapientiam, temperantiamque juvenis admirati eum non plus triduo detinere potuerunt. Cum enim illo intervallo convenissent, eodem ejus famuli moram eundi non fecit, directo itinere Ancyram versus, ubi se fratrem reperturum falso delusus indicio sperabat. Quod ei quidam e prælio fuga servatus de fratre percontanti affirmasset evasisse illum manus insequentium Turcorum salvum, atque incolumem perlatum in quodquam oppidulum, quod etiam designabat. Ea quo cum Ancyram se recepturum Alexius non dubitans, in istam urbem velut ad compleaum fratris festinabat. Sed eunte falsitas indicii demonstrata est, certisque documentis persuasum captum esse fratrem, cujus sen-

Benevolentia Gabadonensium in Alexium.

Speculi usum recusat, ut militi indecorum.

Ancyram contendit.

A ἅπαντες. ἐξήει οὖν καὶ αὐτὸς ἤδη τῶν Τούρκων αἰσθομένων τὸν τῶν Ῥωμαίων δρασμὸν, καὶ μετὰ ῥύμης ὅτι πλείστης, καὶ δυνάμεως ἰσχυρᾶς ἐπειγομένων φθάσαι τοὺς φεύγοντας, καὶ ἑάλω, εἰ μὴ ὁ Θεόδοτος, οὗ πρόσθεν ὁ λόγος ἐμνήσθη, τοῦ κρότου τῶν ἵππων αἰσθόμενος, καὶ διεγνοὺς ὡς πλῆθος Τούρκων πολὺ κατ' αὐτῶν ἔπεισιν, ἀπονεῦσαι τοῦτον μικρόν τι τῆς ὁδοῦ παρεσκεύασε. ἐκκλίναντες δὲ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἐπί τι χωρίον συνηρεφὲς παραγινόμενοι, ἔμενον μέχρις ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Τούρκων διῆλθεν. εἶτ' ἐκεῖθεν ἀπάραντες πρὸς τοὺς Διδύμους τὸ ὄρος ἠπείγοντο. Τούρκοις δ' B ἐντυχόντες καὶ κατ' ἐκείνων ὁρμήσαντες διεσπάρησαν. καὶ ἐπεὶ νὺξ ἦν, οὐχ οἷοί τε γεγόνασιν εἰς ταυτὸ ξυνελθεῖν. ἀπῄει οὖν ἕκαστος ὅπῃ ἔτυχεν. ὁ δὲ κλεινὸς Ἀλέξιος μόνος περιλειφθεὶς ἐπειδὴ περὶ τὰς προπόδας τῶν Διδύμων ἐγένετο τῆς ἡμιόνου ἤδη κεκοπιακυίας, καὶ μηκέτι οἵας τε οὔσης προσωτέρω χωρεῖν ἀποβὰς ταύτης πεζῇ τὸ ὄρος ἀνῄει ἔτι τὸν θώρακα περιβεβλημένος. ἀποδύσασθαι γὰρ τοῦτον οὐ ξυνεχώρει τῶν νέων τὸ πρόθυμον, καὶ ἅμα λόγος τις διὰ μνήμης αὐτῷ φερόμενος, διεκώλυε τοῦτον, ὡς ἔφασαν· ἔφη γὰρ ἀκηκοέναι τοῦ πατρὸς ἀποσκώπτοντος πρός τινα τὰ ὅπλα ἀποβαλόντα· ἔχων τοι τοῦτο τὸν θώρακα περιβεβλημένος ἐ- C πεζοπόρει. τὸ δὲ παράδοξον ὅτι καὶ αἱμορραγίας ὅτι πλείστης ἐκ τῶν ῥινῶν προσγινομένης αὐτῷ ἐξ ὅτου πεζοπορεῖν ἤρξατο διὰ πάσης τῆς νυκτὸς, οὔτε ὅπλα ἀπέβαλεν, οὔτε τοῦ δρόμου ἐπαύσατο, μέχρις ὅτου πρὸς τὸ ἐν Γαβαδονίᾳ πολίχνιον ἐγένετο.

ζ. Ἐκεῖσε δ' αὐτοῦ γενομένου συνῆλθον ἅπαντες οἱ ἐγχώριοι, οἳ καὶ ὁρῶντες αὐτοῦ τὴν ἐπιθανάτιον χλαῖναν κατάστικτον τῷ λύθρῳ τοῦ αἵματος ἔστενόν τε καὶ ἐδάκρυον, ὡς εἰκός· ὡς δ' ἡ φήμη τὴν ἄφιξιν τούτου τοῖς δυναστεύουσι παρέπεμψεν, ἀφίκοντό τε πρὸς αὐτὸν, καὶ οἴκοι τοῦτον ἀπῆγον μετὰ τιμῆς ὅτι πλείστης φιλοφρόνως ὑποδεξάμενοι. στολὰς δὲ ἐκόμιζον D πρεπούσας ἀνδρὶ τοιούτῳ, καὶ θεραπεύειν τὸ σῶμα τοῦ νέου παντοίως προεθυμοῦντο, ὡς καὶ κάτοπτρον τούτῳ κομίσαι, κατὰ τὸ παρ' ἐκείνοις ἔθος, καὶ πρὸς αὐτὸ ἀτενίζειν παρεκάλουν. ὁ δὲ τοῦτ', ἰδὼν ἐμειδία, κἀκείνους διηπορεῖτο τὸ δρώμενον. ὁ δὲ οὐκ ἔθος ἔφη ἀνδράσι, καὶ ταῦτα στρατιώταις εἰς κάτοπτρον ὁρᾶν. γυναιξὶ γὰρ καὶ τοῦτο μόναις ἐπιτετήδευται μεμνηστευμέναις ἀρέσκειν τοῖς σφῶν ἀνδράσιν. ἀνδρὶ δὲ στρατιώτῃ κόσμος τὰ ὅπλα, καὶ τὸ τῆς διαίτης λιτόν τε καὶ ἄθρυπτον. οἱ δὲ ταῦτ' ἐπαΐοντες τοῦ νέου τὸ σῶφρον καὶ συνετὸν διὰ θαύματος ἦ- E γον. ἐπιξενωθεὶς οὖν αὐτοῖς τρισὶν ἡμέραις ὁδοῦ τῶν θεραπόντων καταλαβόντων ἀπῄει ὡς ἐπὶ Ἄγκυραν. ἔφη γάρ τις τῶν ἐκ τῆς μάχης διασωθέντων πυνθανομένῳ τούτῳ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ὑποδεῖξαί τι πολίχνιον εἰς τὸ διασώσασθαι τοῦτον τοὺς διώκοντας διαδράντα ἐβεβαιοῦτο. οἰόμενος οὖν ἀληθῆ τὰ ἀπαγ-

[illegible] εἶναι, ἠπείγετο συγγενέσθαι τῷ ἀδελφῷ. ἀλλ' ὁ μὲν διεψεύσατο. ὁ δ' ἀπιὼν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ὡς ἁλόντι πεπληροφόρητο. διαψευσθεὶς οὖν τῶν ἐλπίδων ἐλυπεῖτο μὲν καὶ ἠθύμει, καὶ ἔστενε, καὶ ἐδάκρυεν, οὐ μὴν ἐπέπαυτο τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω ὁρμῆς.

η'. Ἀλλ' ἐν Ἀγκύρᾳ γενόμενος διεπέμπετο πανταχόθεν μαθεῖν τι πλέον. καὶ ὡς βούλοιντο οἱ τὸν ἀδελφὸν κατέχοντες ἀποδόσθαι τιμῆς χρυσίου χιλιάδων συχνῶν, ἠκηκόει τούτων ἐκεῖνος ἀκούσας τὸν λόγον, ἀπήλλακτό τε τῆς πολλῆς ἀθυμίας, καὶ πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἔσπευδεν, ἐφ' ᾧ τὸ χρυσίον ἀναλαβεῖν, καὶ τὸν ἀδελφὸν πρίασθαι. ἡμέραις οὖν ὀλίγαις τοῦτο συναγαγὼν ἀπῄει ὡς ἐπὶ Ἄγκυραν, καὶ σπεύδων ταχέως καταλαβεῖν τότε πλεῖστον τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας τὸ πᾶν ἤλαυνε. περὶ ἑσπέραν δὲ βαθεῖαν φθάσας εἰς τὴν Ἄγκυραν, καὶ τὰς τῆς πόλεως πύλας εὑρὼν κεκλεισμένας ἐζήτει ταύτας ἀνοιχθῆναί οἱ. οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἄστεος δεδιότες μή πως ὑπ' ἐχθρῶν ἐνεδρεύοιντο διὰ τὸ μὴ πάνυ τι πόρρω τοὺς Τούρκους ἔτι στρατοπεδεύειν, ἀπήτουν οἵ τινες ἦσαν εἰπεῖν. καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀλέξιον εὐθὺς ὅστις εἴη ἀνεδίδασκον. Κἀντεῦθεν συνέβη τι ἡδονὴν παρέχον τοῖς φιλοπράγμοσιν, οὐκ ἐκείνοις τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν. ἐν ὅσῳ γὰρ ὁ Κομνηνὸς ἀπῄει Ἀλέξιος τὴν τιμὴν ἄξων τοῦ ἀδελφοῦ, δείσας ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος μὴ πόρρω τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων γενόμενος δυσχερέστερον τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαλλαγείη, πρὸς τὰς κύκλῳ διεπέμπετο πόλεις, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἀνεδίδασκεν· ὡς ἁλοίη, καὶ ὡς βούλοιντο τιμῆς αὐτὸν ἀποδιδόναι οἱ βάρβαροι. ἠξίου τε τῆς τιμῆς κομίζειν ὁπόσον ἕκαστος δύναιτο, πρὸ τοῦ πόρρω τοὺς βαρβάρους τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων γενέσθαι. καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα σὺν τόκῳ ἀποδοῦναι σφίσι τὰ κομισθησόμενα. πολλοὶ γοῦν τῶν εὐπόρων χρυσίον πεπόμφασι αὐτῷ. καὶ τὸ μὲν ἀπέδοτο τοῦ τιμήματος. τοῦ λοιποῦ δὲ χάριν ὁμήρους καταλιπὼν τῶν δεσμῶν ἀπολέλυτο, καὶ τὴν τῶν Γαλατῶν μητρόπολιν κατέλαβεν Ἄγκυραν. ξυνέπεσε γοῦν ἄμφω τὼ ἀδελφὼ εἰς μίαν ἡμέραν τὴν πόλιν καταλαβεῖν. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν προφθάσας ἐπί τινος οἰκήματος τῶν πυλῶν ὄντος, ἄνωθεν ἀνεπαύετο, τὰς πύλας κλείσας, καὶ τὰς κλεῖς κατέχων αὐτός. ὡς δ' ἀκηκόει τοῦ ἀδελφοῦ φωνοῦντος ἔξωθεν, ἀνήλλατό τε τῆς κλίνης, καὶ τὰς κλεῖς λαβὼν, ἐπὶ τὰς πύλας ἔθεεν. ἀνοίξας οὖν εἰσῆγε πάντας ἔνδον τῆς πόλεως. ὁ δὲ θαυμασιώτατος Ἀλέξιος αὐτὸν ἀπροσδοκήτως θεασάμενος, οὔπω γὰρ πέπυστο περὶ αὐτοῦ, κατεπήδησέ τε τοῦ ἵππου, καὶ περιπλακεὶς κατησπάζετο. θυμηδίας οὖν ὅτι πλείστης πλησθέντες ἀνῄεσαν ὡς ἐπὶ τὸ δωμάτιον. καὶ ὁ μὲν ἐδείπνει ἄσιτος ὢν τὸ παράπαν. ὁ δὲ ἃ πάθοι κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπήγγελλε. καὶ ἦν ὁ δεῖπνος ἐκείνοις μεθ' ἡδονῆς, καὶ δακρύων.

θ'. Τρισὶν οὖν ἡμέρας ἀναπαύσαντες ἑαυτούς τε καὶ τὰ ὑποζύγια, ἐπεὶ περὶ τῶν Τούρκων ἐπύθοντο, ὡς πόρρω γένοιντο τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων ἄραντες ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπορεύοντο. περαιωθέντες δὲ τὸν Σαγγάριον τῆς Νικομηδείας καταλαβεῖν ἠπείγοντο. διιοῦσι δὲ τούτοις τὸ χωρίον, ὃ Δέκτη καλεῖται, τῶν συνήθων τις ὑπηντίαζε καὶ παρεκάλει παρὰ τῇ οἰκίᾳ τούτου γενέσθαι, καὶ ἑαυτοὺς βραχύ τι διαναπαῦσαι. εἴξαντες οὖν ταῖς τοῦ ἀνδρὸς παρα-

A sum infortunii acerbiorem etiam error præcedens, spei frustra conceptæ reddebat. Itaque mœrorem ille quidem, & animo concepit magnum, & lacrymis veris, suspiriisque testatus est. Non tamen iter necessarium luctu interrupit, aut retardavit.

VIII. Perlatus ergo Ancyram dimisit statim quoquo versum, qui explorarent de fratre certa referrentque, e quibus cum comperisset Barbaros ejus detentores paratos esse liberationem ejus multis aureorum millibus vendere, respirare cœpit ad talem nuncium, & ad oblatam recuperandi cari capitis facultatem, magna mœroris ex ipsius jactura orti parte levatus, curriculo se contulit in Urbem Regiam, pecunias inde sumpturus, quibus fratrem rediB meret. Paucis inde diebus negotio confecto cum Ancyram festinaret, diemque, ac noctem continuato itinere fessus, clausis jam Urbis portis, quippe nocte concubia pervenisset, sublato clamore poscebat aperiri sibi januas. Id facere verentibus custodibus, quod in vicinia Turcorum castra non procul illinc habentium periculose id tali hora fieri videretur, ac percontantibus vicissim, quinam demum essent, qui talia peterent? Proclamatum ab Alexii comitatu est adesse ipsum, quam vocem jucundissimam præsentibus effecit casus tum quidam, hodie quoque non sine voluptate memorandus. Nimirum interim dum confecturus pretium fraternæ redemptionis excurrerat in Urbem Alexius, Isaacium captivum res suas reputantem cura subiit, vitandum si qua C posset sibi esse, ne antequam de liberatione sua transactum esset quippiam, longius a Romanæ ditionis finibus recederent Barbari. tunc enim difficilius negotium fore. Missis igitur in vicinas civitates nunciis, cum sese captum, & detentores pecuniam pro suo capite pacisci paratos docuisset, postulassetque, ut quantum quisque amicorum posset conferre pecuniæ ad sui liberationem, ne gravarentur, priusquam longius a Romano limite abscederent barbari, sancte polli-cens cuncta ipsis cito cum usura reponenda, ad eam invitationem locupletibus multis auri magnam vim mittentibus, pretii quod petebant Turci partem numeravit, pro parte reliqua datis obsidibus cavit; sicque liber abire permissus Ancyram eamdem ipsam Galatarum Metropo-D lim eadem illa commodum se die contulit, qua reducem Constantinopoli Alexium eodem pervenisse jam diximus. Cæterum Isaacius prius ingressus, in quodam domicilio supra portas sito conquiescebat, obseratis portis, quarum ipse claves asservabat. Ut autem vocem fratris exterius clamantis audivit, exiliit e strato, clavibusque sumptis ad portas accurrit: apertisque iis, omnes introduxit in civitatem. At præclarus Alexius ipsum inopinatissime cernens (nihil enim adhuc de illius liberatione audierat) desiluit ex equo, complexuque, atque osculo salutavit fratrem. quando incredibili uterque perfusi gaudio in id, quod dixi Cœnaculum ascenderant: ubi cœnante Alexio, qui ni-E hil adhuc eo die gustaverat, Isaacius, quæ passus esset in captivitate narrabat. Itaque non sine dulcibus utrinque lacrymis transacta cœna est.

IX. Hinc triduo curandis hominum, jumentorumque corporibus dato, ubi audiere recessisse Turcos procul a Romanis finibus, cepto ipsi Constantinopolim versus itinere, cum post Trajectum Saogarium Nicomediam peterent, ecce prætereuntibus illis oppidum non magnum Decten vocatum, occurrit vir olim notus pro familiaritate rogans, domum ut ad suam in proximo sitam diverterent, modicam illic quieturi. Victi precibus omissisque equis, in cubiculo superiori quiescebant,

Edit. Parif. pag. 46.

Pecuniam parat ad redimendum fratrem.

Isaacius liberatus Ancyram se confert.

Ancyræ portas noctu fratri Isaacius aperit.

pag. 47.

hospite interim occupato in parando prandio, plurimumque sibi gratulante, quod tales apud se convivas cerneret. Verum interea forte contigit ducentos Turcos prædandi causa vagantes illac descendere, qui cum innoxie transirent, ulteriusque omnino animos, ac spes intenderent, rusticus eos arator conspicatus, ac sibi persuadens esse illos e comitatu Comnenorum, quos modo transeuntes viderat, magna compellatis voce dixit sese iis ostensurum ubi esset magnus Domesticus. Illi ad hominem coeuntes ubi ex ipso cognoverunt exceptum domesticum hospitio cum paucis in domum ipsis ostensam, eam statim obsederunt undique, omnesque exitus præsidiis munierunt: vi aperta abstinuere tantisper, quod acres obsessorum impetus si palam oppugnarentur erupturos metuerent. Ut vero intellectum periculum intus est repente quibus animi, & vires, ad arma concurrunt. Pleraque autem imbellis mixta e mercenariis turba circumspiciebat fugam. Quibusdam etiam alioqui prævalentibus, & vasto corpore, multam sese in exercitu fortitudinis ostentatione jactare solitis, ignavissimum consilium placebat; nequaquam ajentibus tentandam sibi videri pugnæ cum Turcis aleam, sed abjectis armis deditionem faciendam fide incolumitatis prius ab obsidentibus accepta. Ad eam vocem murmur ortum est varium quorumdam laudantium sententiam, aliorum inter utrumque dubitantium. At generosus Alexius tumultu ad breve silentium sedato, hanc orationem exorsus est.

Isaacius cum Alexio obsidentur in domo rustica a Turcis.

X. Mihi quidem o viri nos visu solo debellatos, hostium nec vim expertos ullam, ultro in voluntariam servitutem, ac præsens periculum nos conjicere præter vituperationem ignaviæ stultitiæ quoque inconsultissimæ videtur plenissimum. Existimo enim, non dicam Romanos ullos viros ingenuis ortos natalibus numquam quid simile fecisse, sed ne mulieres quidem nobiles, & pudicas id facturas umquam. In eo quippe id agimus, ut in servilibus cruciatibus reliquisque captivitatis malis nullum nobis solatium, vel a misericordia, vel a laude, ac prædicatione hominum faciamus reliquum. Enimvero, qui nobili exantlato certamine fortuna belli adversa succumbunt, generositatis suæ fructum illum referunt, ut commiseratione ab indoctis, laude a sapientibus digni judicentur; felices vero prædicentur ab omnibus. at qui se ipsos ignave dedunt in servitutem, aut periculum omnis sibi veniæ spem præcidunt: illaudatique, ac miseri publica ignominia traducuntur. Videndum igitur nobis quoque fuerit, prout esse in ore honestorum hominum solet, ut aut honeste vivamus, aut honeste moriamur. Si quid igitur mihi creditis, quibus hastæ, ac gladii ad manum sunt, iis arreptis ad januam stemus; qui arcubus sagittisque sunt instructi, tectum conscendant. Imbellis vero turba rusticorum, aut famulorum, quique, alioqui militares, equis carent, mulis conscensis retro nobis adstent. Tum, qui tectum inscenderint, tela inde in hostes mittant. Nos autem valvis patefactis in ipsos irruamus, quam incitatissimo equorum impetu. Postquam autem illi fugientes longe a via, qua nobis hinc Urbem versus eundum est recesserint, descendant e tecto jaculatores, jumentisque conscensis prodeant, cætera multitudine sequente. Intervalla porro inter se, ordinemque in via servent, prout opus est ad phalangis

Oratio Alexii ad obsessos secum.

Edit. Paris. pag. 48.

A κλίσεσιν, ἀπήεσαν, καὶ τῶν ἵππων ἀποβάντες ἀνήεσαν ἐπὶ τὸ δωμάτιον. καὶ οἱ μὲν ἀνεπαύοντο. ὁ δ' ἑστιάτωρ τὸ δεῖπνον ηὐτρέπιζε μάλα ἀσμένως, ὅτι τοιούτους ὑπεδέξατο δαιτυμόνας. ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, ξυνέβη Τούρκους περὶ τοὺς διακοσίους κατιέναι ἐπὶ προνομὴν, οἳ καὶ διαδόντες τὴν ὁδὸν ἐπὶ τὰ πρόσω σπεύδοντες, καὶ μηδένα λόγον τὸν κατὰ πάροδον Ῥωμαίων ποιούμενοι. ἀγρότης δέ τις ἀροτριῶν αὐτοὺς θεασάμενος, καὶ οἰηθεὶς τοῦ μέρους εἶναι τῶν προκληθέντων, ἐφώνει καὶ αὐτοὺς ἐκάλει, καὶ τὸν μέγαν Δομέστικον ἐπιδεικνύειν ἐπηγγέλλετο. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀφικόμενοι ἐπειδήπερ ἐμάνθανον ξὺν ὀλίγοις τοῦτον ἐπιξενίζεσθαι, ἐξελάσαντες, τὴν οἰκίαν
B τε ἐκύκλουν, καὶ τὰς διεξόδους ἐτήρουν. πορθεῖν δὲ ταύτην οὐκ ἐπεχείρουν δεδιότες τοὺς ἔσωθεν. ὡς δ' ἐγνώσθη τὰ συμβάντα τοῖς ἔσωθεν, οἱ μὲν τινὲς ἦσαν ἐν ὅπλοις εὐθὺς ὅσοι γενναιότατοι καὶ ἀλκιμώτατοι. οἱ δὲ πρὸς δρασμὸν ἐχώρουν ἅτε πλῆθος ὄντες σύμμικτον καὶ θητικὸν τὸ πλεῖον. τοῖς δὲ ἐδόκει, βέλτιον οἳ καὶ μεγέθει σωμάτων τῶν ἄλλων διέφερον, καὶ μεγάλως ηὔχουν ἐπὶ στρατὸν μηδαμῶς εἰς χεῖρας ἰέναι τοῖς πολεμίοις· ἀλλὰ τὰ ὅπλα ῥίψαντας αὐτομολῆσαι πρὸς τοὺς βαρβάρους, ὅρκια λαβόντας ἐκεῖθεν ὥστε μὴ θανεῖν. θροῦς οὖν ἐπὶ τῷ λόγῳ ἤρθη πολὺς, τῶν μὲν ἐπαινούντων τὸ δόγμα, τῶν δ' ἀμφιβόλως ἐχόντων.
C ὁ δὲ γενναῖος Ἀλέξιος κατασιγάσας τὸν θόρυβον, τοιῶνδε πρὸς αὐτοὺς ἤρχετο λόγων.

ι. Ἐμοὶ μὲν, ὦ ἄνδρες, τὸ μηδόλως ἀποπειρᾶσθαι τῶν πολεμίων, ἀλλὰ σφᾶς αὐτοὺς εἰς δουλείαν προδοῦναι, καὶ πρόπτον κίνδυνον, πρὸς τὸ δειλίας ἔγκλημα φέρειν, καὶ πάσης εὐηθείας δοκεῖ εἶναι μεστόν. οἶμαι γὰρ μὴ ὅτι γε Ῥωμαίους ἄνδρας τῶν εὖ γεγονότων τοῦτο δρᾶσαί ποτε, ἀλλ' οὐδὲ γυναῖκας εὐγενεῖς τε καὶ σώφρονας. πρὸς γὰρ τὸ δεινὰ παθεῖν, καὶ τὸν ἔλεον τῶν ἀνθρώπων ἀφ' ἡμῶν ἀποκλείσομεν, καὶ τὸ εἰς τὸ μέλλον ἐγκώμιον ἀποστερξόμεθα, ἃ τοῖς γενναίως ἀγωνισαμένοις*, καὶ ἀξίως τῆς σφῶν εὐγενείας θανόντες,
D ἐλεοῦνται μὲν παρ' ἰδιωτῶν, ἐπαινοῦνται δὲ παρὰ σοφῶν, μακαρίζονται παρὰ πάντων. οἱ δὲ σφᾶς αὐτοὺς προδόντες εἰς δουλείαν ἢ κίνδυνον, πάσης συγγνώμης πόῤῥω τυγχάνουσι, ταλανίζονται δὲ παρὰ πάντων τῆς ἀθλιότητος. ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι δέον σκοπεῖν, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου. εἴ τε οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, ὅσοις μὲν ὅπλα ἀγχέμαχα πρόσεστι, λαβόντες ταῦτα πρὸς τῇ ἐξόδῳ στῶμεν. ὅσοις δὲ τόξα καὶ βέλη ἐπὶ τοὺς ὀρόφους ἀνίτωσαν. τὸ δὲ θητικὸν ἅπαν καὶ ἀπόλεμον καὶ ὅσοι πολεμικοὶ μέν εἰσιν, ἵππων δ' ἀποροῦσι καὶ ἐφ' ἡμιόνων ὀχοῦνται στήτωσαν ἡμῶν ὄπισθεν. εἶτα
E οἱ μὲν ἄνωθεν τὰ βέλη πεμπέτωσαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτοὶ δὲ τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, χωρῶμεν κατ' αὐτῶν σφοδροτάτῃ ῥύμῃ τῶν ἵππων. ἐπειδὰν δ' ἐκεῖνοι φεύγοντες πόῤῥω τῆς διεξόδου γένωνται, οἵ τε ἄνωθεν ὄντες καταβάντες καὶ ἱππασάμενοι ἐξιέτωσαν, καὶ τὸ λοιπὸν συνεπέσθωσαν πλῆθος. ἀπίτωσαν δὲ τῆς ὁδοῦ ἐν τάξει φάλαγγος καθιστάμενοι. πλὴν ἀπα-

* Deest.

σιν

σιν ἔσω σκοπὲς εἰς, μὴ διαλῦσαι τὴν τάξιν, μηδὲ διασκεδασθῆναι. ἀλλ' ἐπειδὰν ἡμεῖς κατὰ τῶν πολεμίων χωρῶμεν, οἱ δ' ἀπιέτωσαν βάδην. ἐπειδὰν δ' οἱ πολέμιοι καθ' ἡμῶν ἐξορμήσωσι, στηκέτωσαν. ἐγγὺς δὲ ὄντων τῶν στενωπῶν, ἐπειδὰν ἐν αὐταῖς γενώμεθα πάντες, τῶν ἵππων ἀποβησώμεθα. καὶ πέπεισμαι μὴ ἂν τοὺς πολεμίους κατατολμῆσαι πλησίον ἡμῶν γενέσθαι.

ια'. Ταῦτ' εἶπε, καὶ πάντες ἐπείθοντο. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς ὀρόφους ἀνῄεσαν, καὶ τὰ βέλη προέπεμπον. οἱ δὲ τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, καὶ σφοδρᾷ τῇ ῥύμῃ κατὰ τῶν πολεμίων ἐπῄεσαν. οἱ οὖν πολέμιοι τῷ αἰφνιδίῳ καταπλαγέντες, ἀλκῆς ἐπελάθοντο, καὶ πρὸς φυγὴν ἐτράποντο. ἀδείας οὖν δραξάμενοι οἱ ἐντὸς ἅπαντες ἐξῄεσάν τε καὶ τῆς ὁδοῦ ἥπτοντο. εἰς τάξιν μὲν δὴ φάλαγγος καθιστάμενοι, ταχυτέραν δὲ ἢ ἐχρῆν τὴν πορείαν ποιούμενοι. ἀλλ' οἱ βάρβαροι πόρρω τοῦ κινδύνου γενόμενοι, ἀλκᾶς τε αὖθις ἐμέμνηντο, καὶ προὔπεμπον ἀλλήλους ὑποστρέφειν τε καὶ κατὰ τῶν διωκτῶν χωρεῖν. καὶ μάλισθ' ὅτι ἑώρων οὐ πλείους ἢ εἴκοσι ὄντας. ὑποστρέφοντες οὖν κυκλοῦν αὐτοὺς ἐσπούδον. οἱ δὲ προτροπάδην φεύγοντές τε καὶ ἐπιόντες, ἐπεὶ ἐγγὺς τῆς ἰδίας ἐγένοντο, ἐπῄεσαν αὖθις σφοδρᾷ τῇ ῥύμῃ, καὶ οἱ βάρβαροι ἔφευγον. αὖθις οὗτοι ὑπέστρεφον. καὶ οὕτω μέχρι πολλοῦ ἀλλήλων ἀπεπειρῶντο. ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι πάντας ὀλίγους ὁρῶντες, σφᾶς δὲ πολλαπλασίους. τὴν γὰρ καὶ εἰς τὸ φάλαγγος τάξιν καθισταμένων, ἐν εἴδει ἱππέων πεντήκοντα, τούτους ἀφέντες, κατ' ἐκείνων ἐχώρουν, καὶ βαρβαρικὸν ἀλαλάξαντες ἐξάλλοντό τε, καὶ τοξεύμασιν ἔβαλλον. δείσαντες οὖν τὴν τάξιν διέλυον, εἶξάν τε καὶ πρὸς φυγὴν ἐξώρμησαν ἤδη καὶ πάντως ἀπώλοντο ἄν, εἰ μὴ ταχέως ἄμφω τὼ ἀδελφὼ ξὺν ὀλίγοις καταδραμόντες ἐβοήθησαν ὅλῃ χειρὶ, καὶ τοὺς πρὸς φυγὴν τραπέντας ἀνεκαλοῦντο, στῆναι κελεύοντες, εἰ μὴ βούλοιντο καταλειφθῆναι ὑπ' αὐτῶν ἀβοήθητοι.

ιβ'. Τότε τοίνυν ξυνέβη καὶ γενέσθαι τι θαυμάσιον. ἀνὴρ γάρ τις μέγας καὶ ἰσχυρὸς τοῖς ἐν τοῖς βασιλείοις ἐκτομίαις ὁρώμενος ἐθαυμάζετο. ἐπειδὰν γὰρ ὁρῷεν αὐτὸν, ἐφώνει ἕτερον πρὸς τὸν ἕτερον ὡς ἄρα τίς ὑποσταίη πολεμίων ἀλκὴν τοῦδε ἀνδρός; θέᾳ γὰρ μόνῃ καὶ βρυχήματι φεύξονται ἅπαντες. τοῦτον συνέβη τότε παρεῖναι μετὰ τῶν εἰς τὴν φάλαγγος τάξιν καθισταμένων ὁπηνίκα κατ' ἐκείνων οἱ Τοῦρκοι ἐξώρμησαν. εἰς φυγὴν οὖν ἁπάντων ὁρμησάντων, ἐπεὶ οὗτος μέγας τε ἦν, καὶ θώρακα περιεβέβλητο, ἀγανακτεῖν ἐποίει τὸν ἵππον, καὶ μόνος τῶν ἄλλων ὄπισθεν περιελέλειπτο. ὡς γοῦν αὖθις οἱ Τοῦρκοι ἐπῄεσαν, καὶ οἱ περὶ τὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν κλεινὸν Ἀλέξιον βοηθεῖν ἐπεχείρουν, αὐτὸς ἐξ ὀνόματος τὸν κλεινὸν ἐκάλει Ἀλέξιον, καὶ βοηθεῖν παρεκάλει. ὁ δ' εὐθέως ὑποστρέψας, καὶ τοὺς ἐπιτυχόντας διώξας, τοῦ κινδύνου τοῦτον ἐρρύσατο, διδάξας αὐτόν τε, καὶ

A tuendam figuram. Cunctisque maximæ id curæ sit, ne culpa cujusquam solvi ordines, dissiparique, ac dispergi aciem contingat. Sed interim dum nos in hostes irruimus, procedant illi pedetentim. Ubi vero vicissim hostes in nos imperum fecerint, stent in vestigio. Cum vero ad arctas viarum fauces accesserimus, pariter omnes exscendemus equis: & polliceri ausim, nequaquam ausuros hostes admovere se nobis propius.

XI. Hæc dixit, & probavit, omnibus singulisque pro se quoque ad partes sibi descriptas euntibus, alii tecto conscenso inde jaculabantur, alii portis patefactis ingenti vi contra hostes ferebantur, qui eo gemino subito admoto perculsi metu ferocia omissa in fugam versi sunt. Unde B audacia sumpta, qui erant intus exierunt universi, viamque inierunt in formam phalangis militariter instructi, nisi quod festinantius incedebant paulo, quam disciplinæ, ac periculi usus poscebat. Cæterum in tutum subducti Barbari fugam incusabant suam, mutuoque se adhortati ut insecutores suos vicissim insequerentur, feruntur in nostros rursus, & quod eos non plures viginti esse videbant, circumvenire, atque omni ex parte claudere conabantur. Illi concitato cursu fuga versus suorum phalangem inita, simul eo pervenerant collecta rursus manu, versisque animose frontibus in Turcos ibant, fugiebantque mox Barbari, quoad suis, & ipsi mixti rursum cedentes urgerent nostros. Per has sequendi, fugiendique C vices cum multum esset spatii confectum, Turci æstimato diligentius totius nostrorum agminis numero, cum se longe plures esse animadvertissent (nam turba illa, quæ phalangis exhibebat speciem quinquaginta equitum summam non explebat) omissis iis contra quos nequidquam hactenus velitati erant, in phalangem ipsam magno impetu, magnisque clamoribus, ac densa sagittarum immissione feruntur. Hic nostri servandi ordinis cura metu omissa, cedebant jam haud dubie, in fugamque eum certa omnium pernicie vergebant, nisi celeriter ambo fratres cum paucis accurrentes opportunissimo præsto auxilio fuissent, jamque inclinatos in fugam D revocassent, ac stare in loco, nisi condonari furori hostium indefensi vellent jussissent.

Erumpit in Turcos Alexius cum suis & eos fugat.

Variæ fugiendi & insequendi vices.

Edit. Paris. pag. 49.

Comneni fratres opportuno auxilio suos servant.

XII. Porro tunc contigit mirabile quippiam. Vir enim erat staturæ proceritate congruente crassitie membrorum, robore insuper artuum ac lacertorum inter exectos palatinos spectari, ac suspici solitus, adeo quidem, ut visu primo intuentes percelleret, subigeretque admiratione victos dicere ad proximum quemque: quis enim vero tam animo constans, tam viribus invictus hostis hujus contra ruentis sustinere vim umquam poterit! Solo enim, ut videtur, conterriti ejus aspectu, vocis etiamsi forte acceden-E te tonitru plane attoniti consternabuntur in fugam omnes. Hunc contigit adesse tunc in illo numero phalangis quamdam speciem referentium, cum in eos irruerunt Turci. Versis ergo cunctis in fugam, hic præter molem corporis lorica gravis equum adeo fatigaverat, ut is aliquo intervallo post omnes alios pone relictus sequeretur. Id Turci conspicati circumvenire sejunctum a sociis contendebant, Isaacio, Alexioque auxiliari contra conantibus. nec ipse periclitans sibi defuit, quin inclitum Alexium, confesso palam metu, invocans sui, ut misereretur oraret. qui statim conversus, hostibus, qui se primi dederunt obvios, fugere illico compulsis, homi-

Alexius invocatus periclitantem servat.

nem periculo eaemit, documento ad eum, ejusque admiratores memorabili, nec magnitudine corporis, nec asperitate, ac gravitate vocis contineri virtutem militis strenui, sed generositate animi, & forti tolerantia rerum acerbarum. Hic quidem sic ab Alexio servatus est. Alanus autem quidam ea familiaribus Isaacii, Arabates dictus, vehementem, & pertinacem impetum Barbarorum cernens, cui vix majori numero tolerabili, duo soli cum oppido paucis Comneni fratres obsisterent, veritus ne quis casus acerbior alterutri eorum incideret, socium cui Chascarem rogavit, adesse, ut sibi vellet, omissisque ambo equis in hostes jacularentur. Turpe siquidem, ajebat, fuerit ejus nobilitatis, & fortitudinis viros Alanis hic præsentibus periclitari. Neque in nos solum verum, & in universam Alanorum gentem, ac famam id dedecus redundabit. Sic Arabate locuto, refutavit consilium Chascares, ut & audax nimium, & parum prudens. Nam, & se ipsos præsentissimum aditurос discrimen si hoc facerent, & tamen iis, quos servatum irent nihil profuturos. quippe cum in aqua, patentique planitie, ut tum erant, positis peditibus adversus equites jaculari haud esset consultum. Sed si quid mihi credis, ait, quando non longe ab illis, quas cernis viæ angustiis distamus, eo simul pervenerimus, exscendemus ea equis, fortiterque pugnabimus; ac sic, & honori gentis & saluti Dominorum simul consulemus.

Arabatis Alani generosus animus.

Edit. Paris. pag. 50.

XIII. Talia Chascares. At Arabates barbarico cum convitio rejiciens raptim equo desilit, & ubi flagelli verbere contemptim admonuisset Chascarem, iret si vellet cum fugientibus, ipse pugnare ea plano jaculando cœpit. Perculit inopinata species Turcos, ut aliquando hærerent ignari quid rei esset. Stante Arabate, ac breve telum manu tenente, quo audacter usus in primum equitem irruentem contra eum pectore transfixum ex equo dejicit. Hic aliquis Alani dexteram jaculo trajicit. At ille extractum e vulnere telum in auctorem rejicit. & barbarum jaculatorem sua ipsius cuspide, ut Brasidas olim generose ultus est. His experimentis perspecta viri fortitudine paulum ab eo recesserunt. At is opportunitate oblata secure usus in Domunculam forte proximam conscendit, & inde loco superior certiori jaculatione Turcos infestabat. Alii jam interim in angustias evaserant, quare Turci hoc omisso, impetu vehementi in eos irruerunt. Sed Comnenus Alexius obverso in eos vultu, cum familiarium paucis primus ex iis unum dejecit, & Chascares cujus modo meminimus, fugientis alterius terga confixit. Hinc magno concepto metu dimissis ipsis Turci recedebant. Nostri vero aliquantum progressi desilientes ea equis in loco natura munito tabernaculum figunt. eoque jam nocte ingruente, qui exscenderat equo Alanus sese salvus recepit. sicque omnes pariter servati sunt, nullo neque capto, neque occiso, salutis universi, ac singuli propriæ auctorem, ac Provisorem conclamantes generosum Alexium. Inde quarta die in Urbem Regiam pervenientes, quæ contigerant per civitatem vulgarunt, gratulationem insperatæ liberationis suæ cum summis aurei juvenis Alexii laudibus miscentes, cui eam in solidum tribuebant. Unde factum, ut cum ipse mox se videndum præbuit, concurrerent passim omnes exultatione mira, nec expleri tuendo, & ap-

Et fortis pugna.

Alexius Turcos avertit in fugam.

Reditus in urbem & laus Alexii.

pag. 51.

A τοὺς τοῦτον θαυμάζοντας, ὡς ἄρα οὐ μέγεθος σώματος, οὐ δὲ ῥώμη δυνάμεως, οὐ δὲ φωνῆς τραχύτης, καὶ βάρος τὸν ἄριστον στρατιώτην δεικνύουσιν, ἀλλὰ ψυχῆς γενναιότης, καὶ ἡ πρὸς τὰ δεινὰ καρτερία. ἀλλ᾽ ὁ μὲν τοῦτον διέσωσεν. Ἀλανὸς δέ τις τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων τῷ γενναίῳ Ἰσαακίῳ, Ἀραβάτης τὸ ὄνομα, τὴν ὁρμὴν ἔτι πλείστην θεασάμενος τῶν βαρβάρων, καὶ ὡς μετὰ σφοδρᾶς τῆς ῥύμης ἐπῄεσαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι μόνοι διακινδυνεύουσι σὺν ὀλίγοις, δείσας μή τι τῶν ἀνιαρῶν τούτων συμβαίη τινί, τὸν ἑταῖρον, ᾧ Χασκάρης ὄνομα, ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου πεττόμε-

B νον παρεκάλει ξὺν αὐτῷ γενέσθαι, καὶ ἄμφω τῶν ἵππων ἀποβῆναι, καὶ τοξεύειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. αἰσχρὸν γὰρ ἔφησεν εἰ Ἀλανῶν ἐνταῦθα παρόντων παρακινδυνεύωσιν ἄνδρες εὐγενεῖς τε καὶ ἄριστοι. ὄνειδος γὰρ ἂν οὕτω ἅπαν ἕξει τὸ γένος τῶν Ἀλανῶν. οὕτω μὲν οὖν ἐκεῖνος ἔφη. ὁ δὲ τὴν βουλὴν ἀπεπέμπετο ὡς οὐ συνετὴν μᾶλλον ἢ τολμηράν. αὐτούς τε γὰρ κινδυνεῦσαι οὕτω δράσαντας κἀκείνους μηδέν τι ἐκ τούτου προσωφελεῖν τῷ ἀνύσασθαι, ἅτε ὁμαλοῦ ὄντος τοῦ τόπου καὶ πεδινοῦ. ἀλλ᾽ εἴ τί μοι πείθῃ, φησίν, ἐπεὶ ἐγγύς που τῶν στενωπῶν ἤδη γεγόναμεν, ἐπειδὰν ἐκεῖσε φθάσωμεν, ἀποβησόμεθα τῶν ἵππων, καὶ γενναίως ἀγωνίσασθαι σπεύσωμεν, καὶ

C οὕτω τό τε γένος τιμήσομεν, καὶ τοὺς δεσπότας ὀνήσομεν.

ιγ΄. Ταῦτα ὁ Χασκάρης ἔλεγεν. ὁ δὲ Ἀραβάτης βαρβαρικῶς εἰς αὐτὸν ἐξυβρίσας εὐθὺς τοῦ ἵππου ἀπέβη, καὶ τῇ μάστιγι τοῦτον πλήξας ὥστε ἕπεσθαι τοῖς ἀπιοῦσιν, αὐτὸς ἠμύνετο ἐν τῇ πεδιάδι. οἱ δὲ Τοῦρκοι τῷ παραδόξῳ τῆς θέας καταπλαγέντες, ἠπόρουν ὅτι καὶ εἴη τὸ δρώμενον. βραχὺ γοῦν βέλος εἶχεν ἐν τῇ χειρί. τὸν γοῦν πρῶτος ἐπιόντα βάλλει κατὰ τῶν στέρνων τῷ οἰστῷ, καὶ εὐθὺς τοῦτον καταβάλλει τοῦ ἵππου. ἀφεὶς δέ τις βέλος βάλλει τούτου τὴν δεξιάν. ὁ δ᾽ ἐκεῖθεν τὸ βέλος ἑλκύσας αὐτῷ τούτῳ τὸν βάρβαρον, καθάπερ ὁ Βρασίδας πάλαι, ἠμύνατο. οἱ γοῦν βάρβαροι δείσαν-

D τες αὐτοῦ τὸ γενναῖον, βραχύ τι τούτου διέστησαν. ὁ δ᾽ ἀδείας λαβόμενος ἐπί τι δωμάτιον ἀνέβαινε, κἀκεῖθεν αὐτοὺς τοῖς τοξεύμασιν ἔβαλλε, καὶ τοὺς λοιποὺς εὗχον ἤδη τὰ στενωπὰ τῶν χωρίων. καταλιπόντες οὖν ἐκεῖνον οἱ βάρβαροι μετὰ σφοδροτάτης ῥύμης ἐκείνοις ἐπῄεσαν. ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἀλέξιος ὑποστρέψας ξὺν ὀλίγοις τῶν ἀμφ᾽ αὐτὸν πρῶτος ἕνα τούτων κατέβαλε. καὶ ὁ Χασκάρης, οὗ πρώτου ὁ λόγος ἐμνήσθη, κατὰ τῶν μεταφρένων ἕτερον ἔπειρεν. φόβῳ οὖν μεγάλῳ συσχεθέντες, ἀφέντες αὐτοὺς ἀνεχώρουν. οἱ δὲ ὀλίγον βαδίσαντες, ἀποβάν-

E τες τῶν ἵππων, ἐν ὀχυρῷ χωρίῳ ἐσκήνουν. νυκτὸς δ᾽ ἐπιγενομένης, καὶ ὁ πρὶν ἀποβὰς τοῦ ἵππου Ἀλανὸς, πρὸς αὐτοὺς κατελάμβανε. καὶ πάντες ὁμοῦ διεσώθησαν, μήδ᾽ ἁλόντος, μήτε θανόντος τινός. οἱ δὲ σωθέντες ἅπαντες σωτῆρα καὶ κηδεμόνα τὸν καλὸν ἐπεφήμουν Ἀλέξιον. ἐκ τῆς δὲ οὖν τεταρταῖοι τὴν βασιλίδα καταλαβόντες, τὰ συμβάντα πάντα τοῖς ἐν τῇ πόλει ἀπήγγειλαν. καὶ ὡς πάντων σωτὴρ γένοιτο ὁ χρυσοῦς νεανίας

Ἀλέξιος. καὶ ἐπειδὰν παρῄει συνείθεον ἅπαντες σκιρτῶντες, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς τούτου πλεονεκτήμασι.

ιδ'. Ταῦτα μὲν τοῦτον ἐπράχθη τὸν τρόπον. ὁ δὲ Οὐρσέλιος ἀδείας λαβόμενος πορθεῖ τὰς μεταξὺ Γαλατίας, καὶ Λυκαονίας κώμας καὶ πόλεις, καὶ τὰς μὲν ἐπόρθει, τὰς δὲ πειθοῖ ἑαυτῷ παρεῖχε, ἐκ δὲ τῶν χρήματα εἰσεπράττετο. καὶ πολὺς ἦν ἤδη καὶ τὴν ὁρμὴν ἀκατάσχετος. ἄρτι δὲ τοῦ χειμῶνος λήξαντος καὶ ὁ Καῖσαρ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰσῄει πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ τῷ βασιλεῖ συνεδρεύων ὡμίλει τὰ πρέποντας, καὶ τὰ κοινὰ συνδιῴκει. καὶ ἐπειδὰν δικάζοι, τὰς ψήφους ἐκεῖνος ἐκφέρων, τῆς βασιλέως ἀπειρίας τὸ ἐνδέον ἀναπληρῶν. ἀλλ' οὐκ ἤρεσκε τοῦτο τῷ Λογοθέτῃ ταύτῃ τοι, καὶ πάντα τρόπον ἐπενοεῖτο, καὶ πάντα κάλων ἐκίνει ὅπως τοῦτον θᾶττον ἀποσκεδάσηται. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἦν εὐχερὲς αὐτῷ τὸ βούλημα, μετὰ τῶν φίλων συνδιεσκέπτετο. τὸν καιρὸν δ' ὁρῶν ὅτι τριβόμενον διεπτοεῖτο. ἐβούλετο γὰρ τοῦ ἐξ ἐκείνου δέους ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὕτω τῆς βασιλέως ἀβελτηρίας κατατρυφᾶν ἀδεῶς. ἀπορήσας δὲ πάντοθεν βουλὴν βουλεύεται οὐ συνετὴν μᾶλλον ἢ βαθεῖαν καὶ πονηράν. ὑποεισέρχεται αὖθις τὴν βασιλέως ἁπλότητα, καὶ πείθει τοῦτον τὸν θεῖον ἀποσκεδάσασθαι Καίσαρα, καὶ τὸν τρόπον αὐτὸν ὑποτίθησι πεῖσαι τοῦτον στρατεῦσαι κατὰ τοῦ Οὐρσελίου. τί τὸ ἐντεῦθεν; πείθεται τοῖς τούτου λόγοις ὁ βασιλεὺς, μετακαλεῖται τὸν θεῖον, τὸ ἀπόρρητον καταγγέλλει βραχείᾳ, καὶ ἐγκεκομμένῃ φωνῇ. οὕτω γὰρ ὁμιλεῖν εἰώθει βραδύγλωσσος ὤν. ὁ δὲ τὸν τρόπον μὴ ἀγνοήσας, εἰδὼς δὲ μᾶλλον τοῦ τε ὑποθεμένου τὸ δύστροπον, καὶ τοῦ πεισθέντος τὸ εὔκολον, πρῶτα μὲν υἱὸν ἐκπέμπειν Ἀνδρόνικον κατὰ τοῦ ἀποστάτου συνεβούλευεν. ὡς δ' ἐνιστάμενον εἶδε τὸν βασιλέα, καὶ τοῦτο τέλος εἰπόντα ὡς ἤτοι ἐμὲ χρὴ κατ' ἐκείνου στρατεύειν, ἢ σέ. ἐπείθετό τε καὶ τὰ πρὸς τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ εὐτρεπίζετο. ἐπεὶ δ' ἀποχρώντως εἶχε τούτῳ τὰ τῆς παρασκευῆς, διεπεραιοῦτο πρὸς τὴν Ἀσίαν, καὶ τὰς δυνάμεις συνάγων, ἐξώρμα πρὸς πόλεμον. Διαβὰς δὲ τὰ Βιθυνῶν ὄρη, ἐπειδὴ ἐλάνθανε τοῦτον περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Σαγγαρίου στρατοπεδεύειν τὸ Δορύλαιον διελθὼν ἠπείγετο πρὸς τὰ πρόσω. μαθὼν δὲ καὶ ὁ βάρβαρος τὴν τούτου ἔφοδον, ἐκίνει καὶ αὐτὸς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. ὑπαντιάζουσιν οὖν ἄμφω περὶ τὴν Ζόμπου καλουμένην γέφυραν. καὶ στρατοπεδευσάμενοι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξηρτύοντο. ἅμα δὲ τῇ ἕω τὰς δυνάμεις ἐξῆγον, καὶ παρετάττοντο τόνδε τὸν τρόπον. ὁ μὲν Καῖσαρ τὸ μέσον εἶχε τῆς Ῥωμαϊκῆς τάξεως, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς ἀσπιδηφόρους καὶ πελεκηφόρους βαρβάρους. οἷς ἡ τῶν βασιλείων ἄνωθεν πεπίστευτο φυλακή. τὸ δεξιὸν δὲ κέρας οἱ μισθοφόροι κατεῖχον Κελτοί. ὧν προΐστατό τις Κελτὸς, ᾧ ὄνομα Πάπας. τοῦ εὐωνύμου δὲ κέρατος ὁ Δομέστικος τῶν σχολῶν κατεῖχεν Ἀνδρόνικος. οὐραγεῖν δ' ὁ Βοτανειάτης τέτακτο Νικηφόρος. ὁ βασιλεύσας Ῥωμαίων ἐς ὕστερον, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν τῶν Φρυγῶν, καὶ τῶν Λυκαόνων φάλαγγα. ἔτι δὲ καὶ τὴν τῶν Ἀσιανῶν. ὁ δὲ Οὐρσέλιος κατιδὼν οὕτω ταξαμένην τὴν Ῥωμαϊκὴν φάλαγγα, διχῇ

Niceph. Cæs. Bryen.

A plaudendo possent, tanta erant admiratione capti heroicæ indolis, eximiarumque Adolescentis optimi dotum.

XIV. Hæc quidem in hunc modum acta sunt. At Urselius fiducia sumpta infestabat, quæ inter Galatiam, & Licaoniam sitæ, urbes ac pagos, has quidem vi vastans, alias suasionibus in deditionem trahens, nonnullas certa pecunia pacisci secum metu cladis, ac rapinarum cogens. crescebatque successibus, ut jam tolerari, ac teneri vis ejus amplius nequiret. Porro sub finem hiemis Cæsar ea Asia in Aulam Imperatoriam rediit, & Imperatori assidens utiliter aderat, optima quæque suadens ad rectam Reipublicæ gubernationem; ac ubi causas cognosceret, sententiam ipse suggerebat, defectum Principis B juris ignari supplens. Verum hoc Logothetæ non placebat. quare omnem funem, omnem lapidem movebat ad eum quacumque ratione quamprimum inde amovendum. Quoniam autem solus ipse per se modum conficiendæ rei non expediebat, cum amicis consultabat quid esset opus facto? quas inter moras effluere tempus, & elabi occasionem videns angebatur. Nihil enim vehementius optabat, quam solutus metu molesti arbitri simplicitate Imperatoris ad suum quæstum secure abuti. Ad extremum cum alia frustra omnia tentasset, mentem appellit ad consilium non astutum magis, quam profundum, & improbum. Insinuat se ad incautum, & ductu facilem Principem; eique persuadet, ut Patruum Cæsarem ab suo la- C tere amoliatur; modumque id plausibiliter faciendi subjicit, si ei persuadeat, ut expeditionem adversus Urselium, rem videlicet ipsi gloriosam, suscipiat. Quid postea? Persuasus Logothetæ verbis Imperator Patruum vocat, eique arcanum aperit brevi, & incisa voce, sic enim loqui consueverat homo lingua tardus. Ille autem machinationem intelligens, & æmuli machinatoris malas artes, ejusque, qui persuasus ab illo erat incautam facilitatem, instituit primo, ut Andronicum potius filium in rebellem mitteret, ut autem filium in proposito Imperatorem vidit, audivitque ad extremum dicentem: aut me isti bello præes- D se oportet, aut te, assentiri est coactus, & in apparatum demandatæ expeditionis incumbere. Ad quam, ut satis instructus visus est, trajicit in Asiam, & copias contractas in hostem ducit. Superatis autem Bithynis montibus, ubi cognovit eum ad Sangarii fontes castrametatum, Dorylæum transgressus ulterius properabat. Cujus infesto in se adventu Barbarus cognito, movit & ipse contra copias. Occurrunt igitur sibi ambo ad Pontem Zompi dictum. Ubi munitis pro se quisque castris, ad prælium accingebantur. Postridie primo mane copias educunt, ordinantque aciem hunc maxime in modum. Cæsar quidem mediam obtinuit aciem Romanam, habens secum cetratos, & securigeros barbaros, quibus Palatii jam olim credita custodia E est. Dextrum cornu stipendiariis Gallis commissum erat, quibus præerat Gallus quidam nomine Papa. Sinistro cornu Domesticus Scholarum præsidebat Andronicus. Postremi agminis præfectura Nicephoro Botaniatæ ei, qui postea imperavit demandata est, habenti secum Phrygum, & Licaonum phalangem, & præterea Asianorum. At Urselius videns sic instructam aciem Romanam, bifariam & ipse divisit exercitum: & phalangem quidem ipse sibi

Urselius regiones infestat.

Logothetæ molitiones in Joannem Cæsarem.

Joannes Cæsar in Urselium expeditionem suscipit.

Edit Paris. pag 52.

Ordo aciei Cæsaris.

assumens, sequebatur moderato passu. Reliquas copies statim admovari Gallis stipendiariis jussit, ad quos ut est propius ventum, cooferre sermones inter se cœperunt, pactaque facile proditione quidquid stipendiarii militis sub duce Pepa fuit, statim ad Ursellii partes transiit. mixtique communi jam consilio conabantur circumvenire, & undique claudere reliquas omnes Cæsaris copias. Ursellus vero ipse secum ducens, quod floris, & roboris in phalange ipsius erat, toto impetu in mediam Cæsaris aciem cœpit invehi. Barbaris porro Cæsarianis hostilem impetum fortiter excipientibus committitur atrox pugna, multis utrinque cadentibus. jamque hastis utrinque fractis, strictos undique versabant enses, seque invicem cominus mutuis vulneribus cædebant.

Galli stipendiarii ad Ursellum transeunt.

XV. Dum hæc maxime fierent, is cui postremum agmen ducendum obvenerat, stipendiarios videns ad hostes transgressos communi cum illis studio id agere, ut Cæsarianam aciem undique ambireot, cum toto impetu succurrere deberet, e contrario subductis secum copiis recessit. quod mirum sane fuit in viro alioqui forti, qualem se multis alias experimentis probaverat. Eo jam securius Barbari aciei Cæsaris circumfundebantur. Stetit illa nihilominus aliquamdiu, inserendis, excipiendisque mutuo plagis. ubi autem vidit hostes partim a fronte instantes, partim a tergo cædentes, fluctuabat jam haud dubie, despondebatque animum. Cæterum Cæsar invicto pectore stans confirmabat labantes, & robur perculsis addebat. quamdiu igitur vires suffecerunt, strenue res gesta est. Ubi autem consumpto jam robore resistendo acriter instantibus pares non erant, fracti prostratique plerique cesserunt. Na tum quidem Cæsar inducere animum ad fugam potuit. Pugnans igitur est captus. Pari modo, qui cum Andronico erant, circumventi ab hostibus, versi sunt in fugam. Ipse plenus cruoris, & vulnerum, quibus erat gravibus confossus, circuibat quærens Patrem: quem ubi captum cognovit, cum facile posset evadere, quippe qui extra teli jactum, & in securo tunc esset, patris liberationem periculo proprio conari maluit, quam vitæ propriæ consulere. Incitavit igitur equum qua densissimum videbat hostium globum, factaque sibi ferro multis dejectis via, ut ad Cæsarem propius accessit, sustineri amplius non poterat, nec hominis erat mortalis similis, sed immortalis, & incorporei cujusdam: Petitus enim hastis undique, intrepidus perstabat, has frangens, illas repellens, semper eo sese trudens ubi captivus erat pater. Mirati juvenis impetus humana vi majores, undique omnes in unum Barbari concurrunt: & hi quidem jaculis, hi hastis, qua ipsum, qua ejus equum assidue contundunt, donec debilitatus plagis equus humi cum sessore prostratus est. Tunc Barbari jacentem circumstantes galeam ei deripere certabant, quo caput nudatum strenui viri gladio truncarent. Sed ad hanc speciem Cæsar alacri conatu divulsus a detinentibus cursu incitato ruit, & supra generosum filium cadit, deficiens non dolore solum paterno, sed vi, ac multitudine gravium vulnerum. quare spem in vi nullam habens, indicat Barbaris quisnam is esset, & sic eum a præsenti morte liberat.

Acie acriter pugnante postremum agmen Romanorum se sponte subducit.

Romana acies circumventa cæditur.

Cæsar pugnans capitur.

Edit. Paris. pag. 53.

Pietas & fortitudo Andronici.

Qui cum patre capitur.

XVI. Hunc habuit exitum pugna ad Sangarii pontem pugnata. At Barbarus e latus victoria circumivit vicinas Sangario amni civitates, sibique subjecit universas. Cum pervenisset autem circa Bithyniam ubi Prætoria Cæsaris erant, & arx satis munita, extructa in declivi supra radices So-

A καὶ αὐτὸς τὰς δυνάμεις διεῖλε. καὶ τὸ μὲν τῆς φάλαγγος αὐτὸς ἀναλαβὼν εἵπετο βάδην. τὸ δ' εὐθὺ ἀπιέναι τοῖς πρὸς τοὺς Κελτοὺς μισθοφόρους παρήγγειλεν. ἐπεὶ δ' οὐ πόρρω ἀλλήλων ἦσαν οἵ τε μισθοφόροι, καὶ οἱ πολέμιοι, ὁμιλεῖν πρὸς ἀλλήλους ἤρχοντο. καὶ εὐθὺς προσκεχωρήκει ἅπαν τὸ περὶ τὸν Πάπαν μισθοφόρον τοῖς πολεμίοις, καὶ ξυμμαχήσαντες ἄμφω ἐπειρῶντο κυκλοῦν τοὺς περὶ τὸν Καίσαρα. καὶ ὁ Οὐρσέλιος δὲ ἐπίλεκτον ἔχων τῆς φάλαγγος ἐπιστάντων τῶν βαρβάρων τὴν ἔφοδον, γέγονε μάχη καρτερὰ, καὶ πίπτουσι συχνοὶ ἑκατέρωθεν. τῶν δὲ δοράτων ἀμφοτέρωθεν θραυσθέντων, τὰ ξίφη γυμνώσαντες ἀγχεμάχως ἀλλήλους ἐτίτρωσκον.

B ιε'. Ἀλλ' ἐν ὅσῳ ταῦτα ἐπράττετο, ὁ τὴν οὐραγίαν πεπιστευμένος, τοὺς μισθοφόρους θεώμενος τοῖς πολεμίοις προσχωρήσαντας, καὶ σπεύδοντας τὴν φάλαγγα κυκλοῦν, ἧς κατῆρχεν ὁ Καῖσαρ, δέον βοηθεῖν. ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ὑπεχώρει, καίτοι ἀνὴρ ὢν ἀνδρεῖος, ὡς ἐν πολλοῖς ἐδέδειχεν. οἱ βάρβαροι δὲ ἀδείας δραξάμενοι, ἐκύκλουν ἀδεῶς τοὺς περὶ τὸν Καίσαρα. τὸ δὲ περὶ αὐτὸν βάρβαρον μέχρι μέν τινος ἔμενε, βάλλον τε καὶ βαλλόμενον. ἐπεὶ δ' εἶδον τῶν πολεμίων τοὺς μὲν κατὰ στόμα ἀπαντῶντας, τοὺς δὲ κατὰ νώτου γινομένους, ἀποστῆναι ἤδη συνείχετο. ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἀτρέμας ἑστὼς, ἐπερρώννυε τὰ φρονήματα τούτων. ἕως μὲν οὖν ἰσχὺς αὐτοῖς ὅλως, ἐμάχοντο. ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν κατεπεπόνητο, καὶ οὐκ ἔθ' οἷοί τε ἦσαν τοὺς βάλλοντας ἀμύνασθαι, αὐτῶν δὲ τὸ πλεῖστον διεφθάρει, καὶ ὁ Καῖσαρ μηδόλως πρὸς φυγὴν ἐξορμήσας, ἑάλω. C ἤδη δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀνδρόνικον ὑπὸ τῶν πολεμίων πλεονεκτούμενοι ἐτράπησαν πρὸς τὸ φεύγειν. ὁ δὲ καίτοι κατάστικτος τοῖς τραύμασιν ὤν, ἐβέβλητο γὰρ καιρίαις πληγαῖς, περιῄει ζητῶν τὸν πατέρα. μαθὼν δὲ τοῦτον ἁλῶναι, ἐξὸν σώζεσθαι ὡς ἔξω τῶν βελῶν, καὶ τοῦ πολέμου γενόμενον ἤδη, ὁ δὲ τῆς ἰδίας σωτηρίας, τοῦ πατρὸς ὑπὲρ κινδυνεῦσαι προελόμενος, ὑπέστρεψε, καὶ εἰς μέσον ἑαυτὸν τῶν πολεμίων ὠθεῖ, καὶ πολλοὺς τούτων τῷ ξίφει καταβαλὼν, ἐπειδὴ πλησίον τοῦ Καίσαρος γέγονεν, οὐκέτι καθεκτὸς ἦν, οὐδὲ ἐῴκει ἀνδρὶ θνητῷ, ἀλλ' ἀθανάτῳ τινὶ καὶ ἀσάρκῳ. βαλλόμενος γὰρ τοῖς δόρασιν, ἄτρεστος ἦν. καὶ τὰ μὲν τούτων συγκόπτων, τὰ δὲ διωθούμενος ἐπειρᾶτο γίνεσθαι ἔνθα οἱ ὁ πατὴρ ἁλώσιμος ἦν. D οἱ δὲ πολέμιοι τὴν ἀνυπόστατον ὁρῶντες ὁρμὴν συνέθεον ἅπαντες. καὶ οἱ μὲν τοῖς ξυστοῖς, οἱ δὲ τοῖς δόρασιν ἵππον τε, καὶ αὐτὸν ἔβαλλον, ἕως ὁ ἵππος βαρυνθεὶς ὑπὸ τῶν τραυμάτων εἰς γῆν σὺν τῷ ἐπιβάτῃ κατέπεσε. τότε δὴ οἱ βάρβαροι περιστάντες αὐτὸν, τὴν περικεφαλαίαν περιελεῖν ἐπειρῶντο, καὶ ξίφει τὴν τοῦ γενναίου ἀνδρὸς κεφαλὴν ἐκτεμεῖν. ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἐκφυγὼν τοὺς κατέχοντας ἐπέστη τε δρομαῖος, καὶ προσπίπτει τῷ γενναίῳ παιδὶ, ὀλιγοδρανῶν τε ἤδη ὑπό τε τοῦ τῶν τραυμάτων πλήθους, καὶ γνωρίζει τούτοις ὅς τίς ἐστι, καὶ οὕτω τὸν παῖδα τοῦ παρὰ πόδας κινδύνου ῥύεται.

E ιϛ'. Τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος ἡ μεταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ Κελτῶν τῶν ἀποστατῶν συρραγεῖσα περὶ τὴν τοῦ Σαγγαρίου γέφυραν μάχη. ὁ δὲ βάρβαρος ἐπαρθεὶς τῇ νίκῃ, περιῄει τὰς παρασαγγαρείους πόλεις, καὶ πάσας ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιεῖτο. γενόμενος δὲ περὶ Βιθυνίαν, ἵνα περ τὰ βασίλεια τοῦ Καίσαρος ἦν, καὶ

φρούριον ἱκανὸν ἐρυμνὸν ᾠκοδόμητο ἄνωθεν περὶ τοῦ Σόφωνος πρόποδας ἐν τοῖς ἐκεῖσε πεδίοις ηὐλίζετο, σκεπτόμενος ὅπως ἂν ἑαυτῷ τὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων μνηστεύσαιτο πράγματα. τόν τε γὰρ Καίσαρα διὰ τιμῆς, καὶ τὸν τούτου υἱὸν τὸν γενναῖον Ἀνδρόνικον, ὁρῶν κακῶς ἔχοντα ὑπὸ τῶν τραυμάτων πάσης ἐπιμελείας ἠξίου. ὁ γοῦν Καῖσαρ οὕτω πάσχοντα θεώμενος τὸν υἱὸν ἐλυπεῖτο, καὶ ἤσχαλε. καὶ τὸν Οὐρσέλιον ᾔτησε τοῦτον πρὸς τὴν βασιλίδα ἐξαποστεῖλαι τῶν πόλεων. ὁ δὲ ἐπείθετό τε, καὶ ὁμήρους αἰτήσας τοὺς πρεσβυτέρους τῶν τούτου υἱέων, καὶ δὴ λαβὼν ἐξέπεμψε τοῦτον οἴκαδε. ἀλλ' ὁ μὲν θεραπείας ἠξιοῦτο τῆς προσηκούσης. ὁ δὲ τοὺς παῖδας τούτου καθείρξας ἐτήρει παρὰ τὸ φρούριον. Ἐνταῦθα δέδρασταί τι παρὰ τῶν παιδαγωγῶν τῶν νέων ἄξιον μνήμης. ἐφοίτα πολλάκις πρὸς αὐτοὺς τῶν ἐγχωρίων τις ἀγροικῶν. οἱ δ' ἐκεῖνον οἰκειωσάμενοι, ἠρώτων εἰ τὰς πρὸς Νικομήδειαν φερούσας ὁδοὺς αὐτὸς ἐπίσταται. καὶ μαθόντες ὡς εἰδείη ταύτας ἀκριβῶς, ὡς καὶ νύκτωρ καὶ ἔξω τρίβου μεταξὺ διελθεῖν ὄρη δύνασθαι, καὶ φοιτῆσαι πρὸς Νικομήδειαν, βουλὴν βουλεύονται συνετὴν ἅμα καὶ τολμηρὰν, ἄμφω τοὺς παῖδας λαθραίως τῆς πύλης ἐξαγαγεῖν τοῦ ἐρύματος, ὁπηνίκα οἱ φύλακες νυκτὸς καθυπνοῖεν, καὶ δρασμὸν τῶν παίδων πραγματεύσασθαι σωτηρίας. ὁδηγὸν οὖν ἀξιοῦσι λαβεῖν τὸν ἀγρότην τῆς ὁδοῦ, καὶ πείθουσι χρημάτων ὑποσχέσεσι. νύκτα οὖν παρατηρήσαντες ἀφεγγῆ καὶ ἀσέληνον, καὶ τὴν κλεῖδα τῆς πύλης ὑποκλέψαντες, τὸν μὲν ἀγρότην ἔξω εἴασαν τοῦ ἐρύματος, παραγγείλαντες μὴ πόρρω τῆς πύλης καταίρειν. αὐτοὶ δὲ ἔνδον ὄντες παρετήρουν τοὺς φύλακας. ἐπεὶ δὲ ἤδη ἀφύπνωττον ἅπαντες, ὁ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν παίδων παιδαγωγὸς τοῦ χαριεστάτου Μιχαὴλ. ὄνομα τῷ παιδαγωγῷ Λεοντάκιος ἦν, ἀνὴρ ἐκτομίας καὶ συνετώτατος, ἀφυπνίζει τε τὸν παῖδα, καὶ τὸ δρᾶμα ἀπήγγειλε, τὴν πύλην πρότερον ἀνοίξας. ἐξῆγεν οὖν εὐθὺς ἐκεῖνον, καὶ παρεγγυᾷ θατέρῳ τῶν παιδαγωγῶν ἐπισπεύδειν τὴν τοῦ ἑτέρου ἀφύπνισίν τε, καὶ ἔξοδον. ὁ δὲ ἔσπευσε μὲν, ἐδυστύχει δὲ ὅμως. ἐν ὅσῳ γὰρ κατῄει, ψόφος τις περὶ τὴν κλίμακα γέγονε, καὶ οἱ φύλακες τοῦ ψόφου αἰσθόμενοι ἀνεπήδων, καὶ ὅ,τι εἴη ἀνηρεύνων. ὁ δὲ προλαβὼν, ἵστησι τὸν παῖδα ὡς οὖρον ἐκχέοντα. ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνοι περιεργότερον ἐζήτουν, καὶ τὰ περὶ τοῦ Μιχαὴλ ἐπυνθάνοντο. ἀπογνοὺς οὖν ὁ ἐντὸς λελειμμένος παιδαγωγὸς, καὶ δείσας μὴ ἁλῷ ὁ ἐκπεφευγὼς ἤδη, γεγωνοτέρᾳ ἐκέχρητο ἐν ταῖς ἀποκρίσεσι τῇ φωνῇ. αἰσθόμενοι δὲ τῆς ταραχῆς οἱ ἔξω ὄντες ὅ τε παιδαγωγὸς, καὶ ὁ πρὸς τὴν ὁδὸν ὁδηγὸς, ἔθεον ὡς οἷοί τε ἦσαν τὸν παῖδα ἐπωμάδιον φέροντες ἐναλλάξ. καὶ γὰρ ἦν κομιδῇ νέος. οἱ μὲν οὖν ἔφευγον. οἱ δὲ φύλακες φῶτα ᾔτουν, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἀνῄεσαν, ἔνθα οἱ τῶν παίδων κατέκειντο σκίμποδες. ἐπεὶ δὲ κενὸν ἐθεώρουν τοῦ ἀποδράντος τὸν σκίμποδα, εὐθὺς ὡς εἶχον ἕκαστος ἔτυπτε τὸν παιδαγωγὸν, καὶ ἐπηρώτων μανθάνειν ὅτι καὶ γένοιτο τὸ παιδίον ξὺν τῷ παιδαγωγῷ. ὁ δὲ ἔφερέ τε τὰς πληγὰς γενναίως, καὶ οὐδὲν τῶν βουλευμάτων ἀπήγγειλεν. ἐς τοσοῦτον δ' ἀπηνείας προῆλθον οἱ βάρβαροι, ὡς καὶ τὰ σκέλη τούτου καταθλᾶσθαι ῥοπάλοις. καὶ ἦν ἰδεῖν ὑπομονὴν ἀνδρὸς ἐκτομίου, ἀσθενοῦς

A phonis montis, in subjectis campis stativa habebat, deliberans qua ratione Romanum sibi subjiceret Imperium. Porro Cæsarem in honore habuit; & filium ejus generosum Andronicum videns graviter laborantem ex vulneribus, curari quam diligentissime jussit. Verum Cæsar sic patientem intuens filium pungebatur acri dolore. & molestissime ferebat. Itaque Urselium rogavit, ut eum Constantinopolim portari curandum fineret. assensus ille ea lege est, si majores natu filiorum ejus pro eo obsides darentur: quibus datis remissus Andronicus Domum, ibi convenienti curatione recreatus est, interim dum pueri captivi vice ejus in arce custodiebantur; ubi ab eorum pedagogis tentatum aliquid est non indignum relatu. Ventitabat sæpius ad ipsos

Andronicus datis obsidibus filiis liberatur.

B indigenarum agrestium quidam, quem illi delinitum interrogabant, calleret ne viam, qua inde Nicomediam perveniretur. Cum vero cognovissent, ita istum ejus itineris peritum, ut vel noctu, & per devia permeare montes interjectos nosset, multo usu frequentis ultro citroque commeationis omnes anfractus, omnia compendia edoctus, consilium ineunt solers, & audax puerorum e castro educendorum, per noctem sopitis custodibus, & fuga tali salutis Principum, ac libertatis expediendæ. Agunt igitur cum rustico, & facile promissa pecunia persuadent, ut dux esse ipsis vellet. Nocte igitur observata obscura, & illuni, & portæ clavim suffurati, rustico quidem condixerunt ad certum extra munitionem locum, præcipientes ne multum a porta

Edit. Parif. pag. 54.

Pædagogi puerorum Andronici ipsos fuga subducere conantur.

C abscederet. Ipsi vero intus custodes observabant. qui ubi per noctem concubiam obdormisse visi sunt cuncti, Pædagogus majoris natu puerorum festivissimi Michaelis, Eunuchus homo prudentissimus, nomine Leontacius, excitavit puerum, & rem compositam indicavit. mox porta reserata eduxit ex arce prius admonito Pædagogo altero, ut & ipse suum alumnum expergefactum educeret. Festinavit is quidem agere, sed infelici successu. Cum enim descenderet, nescio quid strepitus acutioris e scala sonuit, quo custodes audito exiliunt, & accurrentes quid sit explorant. His ille deprehensus præsenti animo puerum offert, mittendæ, ut ajebat, urinæ dumtaxat causa cubiculo egressum. Sed illi semel in

Michael cum Leontacio evadit.

D suspicionem moti, curiosius de cunctis inquirebant, & de Michaele percontabantur. Perturbabatur ea mentione Pædagogus, qui intus remanserat, & metuens ne retraheretur, qui jam evaserat paulo altiori in responsionibus voce utebatur, quo scilicet admoniti sono, qui foris erant se in tutum subducerent. id quod ita evenit. Nam cum Pædagogus, & rusticus viæ dux, intellexissent deprehensam rem, puerum alternis in humeros sublatum (erat enim tenerrima adhuc ætate) quam longissime procurrentes asportarunt. Interim custodes quæsito lumine conclave adeunt, in quo lectuli puerorum erant: ac ubi ejus, qui abierat cubile vacuum viderunt, in miserum Pædagogum pro se quisque insiliunt,

E ac pugnis eum, fustibusque pro se quisque contundentes, dicere jubebant quid de altero puero, ejusque Pædagogo factum esset. Ille vero fortiter plagas tolerabat, nec ullum tamen initi consilii fecit indicium. In tantum autem immanitatis provecti sunt Barbari, ut etiam crura stipitibus misero confringerent. In quo mira extitit patientia evirati masculi, corpore quidem infirmi, at fortis animo, ut præclare probavit,

Fortis constantia Eunuchi.

cujus fidem virtutemque nulla satis oratio laudaverit. Desperata igitur ex confessione pertinacissimæ silentis, vel cognitione Barbari, equos expediunt, & qui retrahant fugitivos mittunt. Dum hæc geruntur fidus viæ ductor, eum imitatus, qui deducit velut ovem Joseph, Michaelem puerum novum Joseph humeris impositum, prudentissimo sequente Pædagogo, longe a via militari in montem quemdam frondibus, fruticibusque latebrosum subducit, unde recti ipsi, tutique explorare mox, ut augurabantur, exituros fugæ reprehensores possent. Vident illos ipsi non visi, atque ubi eosdem frustra Sophone monte superato, usque ad valles Nicomediæ vicinas progressos conspexerunt irritos spei revertentes, ipsi tum per noctem nemoroso digressi vertice, sub diluculum Nicomediam tenuerunt. Sic elabi contigit unum ex obsidibus nepotibus Cæsaris. Sed hæc postea.

Edit. Paris. pag. 55.

Michael Nicomediam portatur.

XVII. Cæterum Imperator Michael postquam didicit Romani exercitus cladem, captum Patruum suum Cæsarem, & ejus filium exercitus Ductorem Andronicum, curis maximis conflictabatur. Accersitumque Ducem Constantinum ultimum filiorum Cæsaris, cujus antea meminimus, virum audentis, & fortis animi, trajicere confestim Propontidem jussit, & reliquias, si quas posset deleti exercitus colligere. Ille impatientissime ferens, quæ patri, fratrique contigerant fremebat ut leo, significabatque perlibenter se ad tale negotium accingi. Salutato igitur vespere Imperatore, domum recessit comparaturus se ad iter. Sed eum invadente circa noctem mediam dolore subito ignoti cujusdam languoris, vocati continuo Medicorum optimi nihil omnibus artis remediis juvare laborantem potuerunt, nec prohibere quo minus mane moreretur. Hoc auctarium calamitatum Cæsari fuit. Verum Urselius fiducia ex fortunæ favore concepta, consilium machinabatur versutum, ac profundum, licet non a Domino. Id autem erat Imperatorem Romanorum, eum, quem captivum detinebat Cæsarem facere, ac sic obire civitates, easque sibi subjicere. Sic enim, & Constantinopolitanorum Procerum benevolentiam conciliaturum se suis partibus rebatur. Inclytus vero Cæsar primum quidem moleste ferebat, & propositionem indignans aspernabatur, omnemque, quod ajunt movebat funem, quo necessitatem vitaret personæ in illa fabula sustinendæ. quando vero ipsum vi trusum ineluctabili Barbarus suis rationibus serviens in mediam istam quasi scenam invitissimum conjecit, strenue agendum, quod cogebatur ratus, misit clam in urbem, qui suffragia prensaret, fermeque omnium sententiam in suam traxit. Cunctis enim hic vir erat longe charissimus, quippe omnibus unus excellens bonis, & probitate, æquitateque, nulli non antistans, qui tunc forent. successisset igitur facile negotium, & ex Cæsare Augustus plenam Imperii potestatem libentissima Republica ipse capessivisset, nisi Divina Providentia tali negotio se adversariam monstrasset. Hæc enim Nicephorum Eunuchum impulit, ut eam succurrendi Romanis rebus iniret rationem, quæ Urselii, Cæsarisque spebus securim inflixit capitalem. Nimirum ille nullam partem fiduciæ reliquam in Romanis exercitibus videns adjecit animam ad imploranda auxilia Turcorum. Erat Artuch Dux Turcorum in Orientali tunc limite. hunc legatione missa, donisque, & pactione pecu-

Constantinus alter filiorum Cæsaris subito moritur.

Joannes Cæsar Imperium sibi arripit suadente Urselio.

pag. 56. Nicephorus Logotheta Turcorum auxilium implorat.

A μὲν τῷ σώματι, γενναίου δέ, ὡς ἔδειξε, τὴν ψυχήν, ἐπαίνων ἀξίαν καὶ λόγου κρείττονα. ἀπογνόντες οὖν οἱ βάρβαροι τούς τε ἵππους ηὐτρέπιζον, καὶ τοὺς διώξοντας ἔπεμπον. ἀλλ' οἱ μὲν οὕτω. Ὁ δὲ καλὸς ὁδηγός, ὁδηγὸν φέρων ὡς ἔοικε τὸν ὡσεὶ πρόβατον ὁδηγοῦντα τὸν Ἰωσήφ, τὸν νέον λαβὼν Ἰωσὴφ ἅμα τῷ συνετωτάτῳ παιδαγωγῷ πόῤῥω ἀπένευσε τῆς ὁδοῦ, καὶ πρός τι ὄρος συνηρεφὲς ἀνιόντες τοὺς διώκοντας κατεσκόπουν, ὁρῶντες μέν, οὐχ ὁρώμενοι δέ· ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι τὸν Σόφωνα ὑπερβάντες καὶ μέχρι τῶν τῆς Νικομηδείας τεμπῶν γενόμενοι ἐπανέστρεφον, ἰδόντες τούτους παλινοστοῦντας, οἱ φεύγοντες ἐξῆλθον νυκτὸς ἐκ τῶν ὀρῶν, καὶ ἤδη μεσιαζούσης ἡμέρας τὴν Νικο-
B μήδους κατέλαβον, καὶ οὕτω συνέβη διαδρᾶναι τὸν ἕνα τῶν ὁμηρευόντων ἐγγόνων τοῦ Καίσαρος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

ιζ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐπειδὴ μεμαθήκει τὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἧτταν, καὶ ὡς ἑαλώκασιν ἄμφω ὅ τε θεῖος Καῖσαρ, καὶ ὁ τούτου υἱός, ὁ τῶν στρατευμάτων κατάρχων Ἀνδρόνικος, φροντίσι μεγίσταις ἐβάλλετο, καὶ τὸν Δούκα μετεπέμπετο Κωνσταντῖνον τὸν ἔσχατον τῶν υἱῶν τοῦ Καίσαρος, οὗ πρόσθεν ὁ λόγος ἐμνήσθη, ἄνδρα τολμηρόν, καὶ γενναῖον, καὶ διαπερᾶν τὴν Προποντίδα ἐκέλευε, καὶ τὸ περισωθὲν ἐκ τῆς μάχης τοῦ στρατεύματος ἀναλαμβάνειν. ὁ δὲ μὴ φέρων τὰ ξυμβάντα τῷ πατρί τε, καὶ τῷ ἀδελφῷ
C ἔβρυχέ τε καθάπερ λέων, καὶ δῆλος ἦν προθύμως τοῦ ἔργου ἁπτόμενος. συνταξάμενος δὲ περὶ ἑσπέραν τῷ βασιλεῖ οἴκαδε ἐχώρει παρασκευασθησόμενος. ἀλλ' ἀλγήματος αὐτῷ γεγονότος κατὰ τὴν περὶ μέσην νύκτα, καὶ ἀῤῥήτου τινὸς δυσφορίας, οἱ τῶν ἀκεστόρων μετεκαλοῦντο ἄριστοι. κατ' οὐδὲν δὲ τῆς τέχνης ἰσχυσάσης βοηθῆσαι τὸν κάμνοντα, ἕωθεν ἐτελεύτα. τοῦτο προσθήκη τῶν συμφορῶν ἐγεγόνει Καίσαρι. ὁ δὲ βάρβαρος ἀδείας δραξάμενος, βουλὴν ἐβουλεύσατο βαθεῖαν εἰ καὶ μὴ παρὰ Κυρίου. ἡ δὲ ἦν, βασιλέα τὸν Καίσαρα ἀνειπεῖν Ῥωμαίων, καὶ ὑπὸ περιέρχεσθαι τὰς πόλεις, καὶ ὑποχειρίους ποιεῖν ἑ-
D αυτῷ. ἑλκύσαι γὰρ καὶ τῶν ἐν βασιλίδι τῶν πόλεων δυναμένων τὴν εὔνοιαν οὕτως ᾤετο. ὁ δὲ κλεινὸς Καῖσαρ πρῶτον μὲν ἐδυσφόρει, καὶ ἤχαλλε, καὶ πάντα κάλων, ὅ φασιν, ἐκίνει ὥστε διαδρᾶναι τὸ δρᾶμα. ἐπεὶ δ' εἰς μέσον τοῦ ἔργου αὐτὸν ὁ βάρβαρος καὶ ἄκοντα ὤθησε, γενναιότερον ἤρξατο τῶν πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει διεπέμπετο λάθρα, καὶ πάντων μικροῦ δεῖν τὰς γνώμας πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκύσατο. πᾶσι γὰρ ἦν ἐπέραστος ὁ ἀνήρ, ὡς πᾶσι κομῶν τοῖς καλοῖς, καὶ καλοκαγαθίᾳ πάντων ὑπερέ-
E χων τῶν τότε. εἰ μὴ γοῦν τὸ θεῖον ἀντιπράττον ἐφάνη, ῥᾳδίως ἂν τῶν βασιλείων σκήπτρων γέγονεν ἐγκρατής. ἀλλὰ κινῆσαν τοῦτο τὸν ἐκτομίαν Νικηφόρον σπουδαιότερον τῶν πραγμάτων ἀντιλαβέσθαι, τὰς ἐκείνων βουλὰς ἀπράκτους ἀποδέδειχεν. ἀπογνοὺς γὰρ τῆς ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων βοηθείας, πρὸς τοὺς Τούρκους διεπρεσβεύσατο, καὶ τὸν Ἀρτοὺχ τοῖς τῆς ἑῴας τηνικαῦτα μέρεσιν ἐπιχωριάζοντα τὸν κατ' ἐκείνων πόλεμον ἀναδέξασθαι πέπεικε, δώροις τε

χημάτων καὶ ὑποσχέσεσι τοῦτον παραθαῤῥύνας. ὁ δὲ, καὶ γὰρ ἦν δεινὸς στρατηγὸς, μετὰ πλείστης ὅτι δυνάμεως κατ᾽ ἐκείνου ἐξώρμα. A

ιη΄. Οἱ δὲ περὶ τὸν Καίσαρά τε καὶ τὸν Οὐρσέλιον πυθόμενοι τὴν Τούρκων τὴν ἔφοδον, καὶ ὡς ὁ Αρταχοὺχ πλῆθος ἀμύθητον ἐπιφερόμενος Τούρκων κατ᾽ αὐτῶν ἔπεισιν, ὑπερβάντες τὸν λόφον, ἔνα περ τὸ φρούριον ἵδρυται τὸ ἀγχοῦ που τῶν βασιλείων τοῦ Καίσαρος ὄν, μεταβολὴ τῷ φρουρίῳ τὸ ὄνομα, πρὸς τοὺς τοῦ Σόφωνος πρόποδας πεδίον ἐφηπλωμένον ἐπιμηκὲς εὑρόντες, ἐν τούτῳ στρατοπεδεύουσι. δείσαντες γὰρ μὴ κυκλωθῶσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφθαρεῖεν, πεδίον στενὸν ἐξελέξαντο, τὸν ἐκ τοῦ Σόφωνος κατιόντα ποταμὸν ἀντὶ χάρακος προβαλλόμενοι. B ὁ δὲ Αρτοὺχ περαιωθεὶς τὸν Σαγγάριον, καὶ ἐπὶ τὴν μεταβολὴν φθάσας, ἐπεὶ μὴ εὗρε τὸν Καίσαρά τε καὶ τὸν Οὐρσέλιον, διέβαινε καὶ αὐτὸς τὰ ἐκεῖσε στενὰ, καὶ πρὸς τῇ κεφαλῇ τοῦ ὄρους γενόμενος, ὃ Μαροξὸς καλεῖται, ἐστρατοπέδευσε, ἀφ᾽ οὗ ἐκεῖθεν τοὺς πολεμίους περιεσκόπει, ἐγγύς που τοῦ χωρίου, ὃ Τρισέα καλεῖται, στρατοπεδεύοντας. αὐτίκα γοῦν προσέβαλε τούτοις. καὶ πρῶτον μὲν ἀκροβολισμοῖς διὰ τῶν ὑψηλῶν ἐχρῆτο. ἔπειτα εἰς λόχους τρεῖς τὸ στράτευμα διελὼν, κυκλοῦν ἐπειρᾶτο τοὺς περὶ τὸν Οὐρσέλιον καὶ τὸν Καίσαρα. ἀλλὰ καὶ τοῦτο μὲν γενέσθαι οὐκ ἠδυνήθησαν οἱ πολέμιοι, ἄνωθεν τοῦ ὄρους τούτους ἀπείργοντος, τοῖς δὲ τρισὶ μέρεσιν ἐπετίθεντο ἰσχυρῶς. καὶ οὕτω διασπᾶν τὸ συνεχὲς τῆς τῶν Λατίνων φάλαγγος ἐπεχείρουν. C οἱ δὲ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν πιεζόμενοι, καὶ τῶν ἵππων αὐτῶν τοῖς βέλεσι βαλλομένων πάντοθεν, δεῖν ᾠήθησαν ὁμόσε χωρῆσαι τοῖς πολεμίοις, ὥστε καταπλῆξαι τούτους τῇ σφοδρᾷ τῶν ἵππων. παρακελεύσαντες οὖν ἀλλήλους, καὶ συνασπίσαντες ἀκρατῶς ἐξήλαυνον. ἐκ τούτου ξυνέβη πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων περιπεσεῖν, αὐτοὺς δὲ κυκλωθέντας ὑπὸ τοῦ πλήθους, πολλοὺς μὲν ἀναιρεθῆναι, τοὺς πλείονας δὲ ληφθῆναι. ἑάλω δὲ σὺν τούτοις καὶ ὁ Καῖσαρ, καὶ ὁ Οὐρσέλιος. ὁ γοῦν Αρτοὺχ ἡσθεὶς τῇ νίκῃ, τὸν μὲν Οὐρσέλιον, λύτρον λαβὼν, ἀπέδοτο τοῖς αὐτοῦ, τὸν Καίσαρα ἔχων, ἀπῄει ὡς ἐπὶ τὴν ἄνω Φρυγίαν. οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ πυθόμενοι τὰ ξυμβάντα, πέμπουσι τοὺς ἐξωνησομένους τὸν Καίσαρα· καὶ ἀποδίδωσι τοῦτον ὁ βάρβαρος συχνὰ χρήματα λαβών. D ὁ δὲ πλησίον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων γενόμενος, καὶ δείσας μή τι καὶ πάθῃ δεινότερον, διαπεράσας πρὸς τὸ Τραχωνήσιον, τὸ μοναδικὸν ἀμφιέννυται σχῆμα, τὴν κόμην ἀποκειράμενος, καὶ οὕτως εἴσεισι πρὸς τὸν βασιλέα Μιχαήλ. ὁ δὲ τοῦτον ἰδὼν, ὑπεκρίθη δυσπαθεῖν.

ιθ΄. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν θαυμασιώτατον Καίσαρα τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. ὁ δὲ Οὐρσέλιος τῆς αἰχμαλωσίας ῥυσθεὶς ἀπῄει αὖθις ὡς ἐπὶ τὸν Πόντον, καί τινα τῶν φρουρίων κατελάμβανε, ἀφ᾽ ὧν ἐκεῖθεν ἐλύπει τὰς τοῦ Πόντου πόλεις, Αμάσειάν τε καὶ τὴν νέαν Καισάρειαν. ἐδῄου γὰρ τὰς χώρας καὶ δασμοφορεῖν κατηνάγκαζεν. E ὃ δὴ μαθὼν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον Νικηφόρον πρὸς τὸν ἄρχοντα Αλανίας ἐκπέπομφεν, ἄξοντα στράτευμα μισθοφόρον. ὁ δὲ ἀπελθὼν, καὶ στρατὸν ἐκεῖθεν ἀναλαβὼν περίπου τὰς ἓξ χιλιάδας, τὸν Πόντον κατείληφε, καὶ τὰς ὁρμὰς τοῦ Οὐρσελίου ἀναστέλλειν ἀπεπειρᾶτο· τῶν δ᾽ Αλανῶν ἀπαιτούντων τὸν συμφωνηθέντα μισθὸν, ἐπεὶ μὴ εἶχεν ἐκεῖνος, ἠναγκάσθη τῷ Οὐρσελίῳ προσβα-

A niæ perpellit, ut bellum contra Urselium suscipiat. Ille acer alioqui bellator cum maximo exercitu expeditionem istam suscipit.

XVIII. Cæsar, & Urselius cum intellexissent Artachum infinitas Turcorum copias in ipsos infestas movere, conscenso jugo, in quo arx extructa erat, quam diximus vicinam fuisse prætoriis Cæsaris (dicebatur autem illa Metabole) castra muniunt in campo longius, quam latius jacente ad radices Sophonis Montis. Id ita instituebant metu ne circumvenirentur multitudine hostium ipsi multo pauciores, quod prohibituta videbatur angustia oblongæ planiciei, quam castris insedissent, quæ castra, ut municiora facerent, flumen ex Sophone defluens fossæ instar Turcis B objecerunt. At Artuch Sangare trajecto ad juga Montis Arci Metabolæ imminentia progressus, postquam Cæsarem illic, & Urselium non reperit, trajecit, & ipse, quæ ibi sunt angustias, & cum processisset ad verticem Montis, qui Maroxus dicitur, castrametatus est, indeque hostes observabat prope oppidum, quod Trisea vocatur, castris positis stantes. Nec moram eos aggrediendi fecit. Ac primum jaculationibus in eos ex alto utebatur. Deinde trifariam diviso exercitu circumcludere Cæsarianos, & Urselianos conabatur, quibus locis ambiri poterant, nam a tergo eos protegebat mons. Verum a tribus partibus acriter instabant Turci, ac consertum textum phalangis Latinorum abrumpere summa vi nitebantur. Hi vero pauci a pluribus circum- C venti, & equis ipsorum imbre undique ingruente sagittarum continue percussis, faciendum sibi putarunt, ut impetu erumpentes ad manus cum hostibus venirent. Sic enim iis terrorem incuti posse sperabant equestri subita procella. Exhortati ergo se invicem consertis mutuo scutis ferociter irruerunt. Ex hoc contigit multos quidem hostium cadere, ipsos vero circumventos multitudine, plurimos occidi, plerosque capi. Capti sunt autem cum his, & Cæsar, & Urselius. At Urselium quidem victoria lætus Artuch accepto pretio suis reddidit, Cæsarem vero secum habens in superiorem Phrygiam abiit. Michael postro Augustus auditis quæ acciderant, mittit D qui Cæsarem redimerent. Dimisit autem & eum Barbarus, multis pecuniis acceptis. Cæterum Cæsar appropinquans Constantinopoli, & veritus, ne quid ibi atrocius pateretur, cum ad Trachonesium transfretasset, Monasticam ibi vestem induit, coma detonsa, & sic Imperatori Michaeli se sistit, qui eum videns simulavit ægre ferre.

XIX. Et res quidem admirandi Cæsaris talem finem habuerunt. Urselius vero captivitate liberatus, rursus abiit: quasi versus Pontum, & arces quasdam occupavit, unde infestabat Ponti civitates, Amasseam, & Neocæsaream. Vastabat enim circumsitas iis Regiones, & suburbanos agros, vectigaliaque sibi pendere cogebat, quod E cum cognovisset Imperator Michael, Palæologum Nicephorum ad imperantem Alaniæ misit ducturum stipendiarium exercitum: qui eo profectus, conscriptisque ibi copiis circiter sex millium, in Pontum se contulit, & impetus Urselii reprimere conabatur. Verum Alanis petentibus promissum stipendium, cum non haberet unde solveret, necessarium consilium suscepit pugnandi cum Urselio, priusquam Alani, quod minabantur recederent. At illi vehementius instabant, ut sibi repræsentaretur con-

Artachus cum exercitu Turcorum pro Michaele contra Joannem Cæsarem.

Urselius & Cæsar accurate castra muniunt.

Turci eos oppugnant.

Cæsar & Urselius capiuntur Urselius pretio soluta emittitur.

Cæsar a Michaele redemptus.

Edit. Parif. pag. 57.

Fit meta monachus.

Urselius Ponti civitates latrociniis infestat.

Palæologus ei oppositus.

Ab Alanis deseritur.

ſtituta merces, quod cum Palæologus pecunia carens facere nequiſſet, Alani paucis exceptis omnes abierunt. Cum reliquis autem congreſſus Urſelius, eos non paucis occiſis fudit, & varie in Ponti civitates fugere coegit. quibus Michaeli Auguſto nunciatis, accerſitus ab eo eſt præſtans animi Juvenis Aleaius, Divina Providentia jam volente illuſtrem ejus virtutem reddere. Declaratus eſt enim Dux ſummus exercitus, & Præfectus bello in Urſellium gerendo.

Et ab Urſelia vincitur.

Contra quem Alexius mittitur.

XX. Atque id munus ab Imperatore delatum ipſe quidem libenter admittebat: Verum ejus mater hoc comperto omnibus modis ab eo contendebat, ut illam Provinciam recuſaret. ajens non utique juvenilis mentis, & manus negotium eſſe Urſelium vincere, ſed viri, ejuſque fortis, & cum multa ſcientis, tum plurima operati. Hæc ad Aleaium Mater, qui blandis ad eam perſuaſionibus uſus, impetravit commeatum abeundi. Profectus itaque eſt non alia re magis, quam maternis apud Deum pro ſe precibus viaticatus. Nam ab Imperatore neque pecuniam accepit in belli ſumptus, neque juſtum axercitum. Transgreſſus autem Pontem Paphlagoniæ, Amaſeæ ſe admovit, ubi reperit Alanos, qui ultimæ cladi ſuperfuerant, non plures centum quinquaginta. His ad ſuas tenues copias adjunctis, hoſtes coercebat ſæpe manus conſerens, toties vincens. Poſtquam autem crebris offenſionibus caſtigati jam non temere prodibant, remiſſa cura ubſervandarum eruptionum territi hoſtis, admovebat ſe clam præſidiis Urſelianorum, inſidias idoneis locis celans: tum quoſdam oſtentare ſe jubebat prædis palam abigendis in conſpectu præſidii. Ad quam ſpeciem cum hoſtes exirent, & prædatores ſequerentur, ipſe conſurgens ex inſidiis iter egreſſis ad reditum præoccupabat, interclusoſque circumveniens fere omnes capiebat vivos. His ſæpius factis in maximam difficultatem rerum Barbarum conjecit. qui juſtum habens exercitum prælio decernere quam primum cupiebat. Sed contrario conſilio Alexius, qui parum ſuis copiis fideret, furtis belli non congreſſibus apertis vincere Barbarum decreverat. Itaque quoties ille tamquam ad acie certandum copias coegerat, hic quieſcere ſe velle ſimulabat. Et ubi aliquot dierum patientia impetum paratorum ad prælium refrigeraverat, prodibat clanculum, & non longe ab hoſtilibus caſtris inſidias locabat, vias præoccupans quibus commeatus inſerebantur, & pleroſque annonam, ac cætera neceſſaria portantium capiens. Hæc ut Barbarus ſenſerat, mittebat extemplo pabulatoribus auxilia. Sed miſſi incurrentes in inſidias, pauciſſimis elabentibus capiebantur omnes. Nam eos occidere nefas Alexio videbatur, cum Chriſtiani eſſent.

Matereum deterret ab ea expeditione.

Suſcipit eam ſine pecunia & exercitu.

Cauta ejus bellandi ratio in Urſelium.

Edit. Pariſ. pag. 58.

XXI. Hæc ſæpius ita geſta vehementer conturbabant Barbarum. Nam civitates, quæ metu, aut amore ipſi favebant, & vectigalia pendebant, poſtquam deſperare ejus auxilium, aut non timere ipſius impetum cœperunt, lucrifacere ſumptum penſitationis, vel inutilis, vel non neceſſariæ cœperunt. Quarum collationibus ceſſantibus inopia Urſelius ingenti rei nummariæ laborans, conſilium iniit aſtutum quidem, non tamen eventu felix. Cum enim accepiſſet erupiſſe Tutachum e Perſide ad terras Imperii vaſtandas cum magno exercitu Turcorum, optimum factu putavit adjungere ſe ipſi, & tali ſocio adverſus Aleaium

Urſelius ad inopiam redactus.

A λεῖν, πρὸ τοῦ παλινοστῆσαι τοὺς Ἀλανούς. ἀλλ' οὗτοι ἐνέκειντο τοὺς μισθοὺς ἀπαιτοῦντες. ὃν δὲ παρασχεῖν ἐκείνου μὴ ἔχοντος ὑπέστρεψαν ἅπαντες, ὀλίγων δηλαδὴ καταληφθέντων. οἷς δὴ καὶ συμβαλὼν ὁ Οὐρσέλιος ἐτρέψατό τε τούτους, καὶ οὐκ ὀλίγους ἀνεῖλεν αὐτῶν. οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὰς τοῦ Πόντου διεσώθησαν πόλεις. ἀπαγγελθέντων δὲ τούτων τῷ βασιλεῖ Μιχαήλ, ὁ ἀπαλὸς νεανίας μετεκαλεῖτο Ἀλέξιος, τῆς θείας προνοίας ἤδη βουλομένης ἐμφανῆ γενέσθαι τὴν αὐτοῦ ἀρετήν. μετακληθεὶς δὲ στρατοπεδάρχης προχειρίζεται, καὶ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τοῦ κατὰ Οὐρσελίου πολέμου.

κ'. Ὁ μὲν οὖν ἀσμένως ἐδέχετο τὰ τῷ βασιλεῖ δόξαντα. ἡ δὲ μήτηρ τούτου πυθομένη ταῦτα παραιτεῖσθαι B ἠνάγκαζε τὴν ἀρχήν, λέγουσα, μὴ νεανικῆς δεῖσθαι φρενὸς καὶ χειρὸς κατὰ τὸν Οὐρσέλιον, ἀλλ' ἀνδρὸς γενναίου, καὶ πολλὰ μὲν εἰδότος, πολλὰ δὲ δράσαντος. ἀλλ' ἡ μὲν οὕτω. ὁ δὲ παρακλήσεσι χρησάμενος, καὶ πείσας αὐτήν, ἔξεισι ταῖς εὐχαῖς αὐτῆς ἐφοδιασθείς, μήτε χρήματα πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν εἰς τὴν τοῦ πολέμου δαπάνην, μήτε στράτευμα ἀξιόμαχον. διελθὼν δὲ τὸν ἐν Παφλαγονίᾳ Πόντον, περὶ τὴν Ἀμάσειαν γέγονε καὶ τοὺς περισωθέντας τῶν Ἀλανῶν εὑρὼν οὐ πλείους ἑκατὸν πρὸς τοῖς πεντήκοντα ὄντας, τοὺς πολεμίους ἀνέστελλε, πολλάκις μὲν αὐτοῖς προσβαλών, τοσαυτάκις δ' ἡττήσας. ἐπεὶ δὲ τὰς τούτων ὁρμὰς συνέστειλεν, οὐκέτι τὰς ἐπελεύσεις ἐκείνων ἐτήρει, C ἀλλ' ἐπιὼν πρὸς τὰ φρούρια τὰ παρ' αὐτοῦ κατεχόμενα, ἐνέδρας ἵστα. καί τινας πρὸς διαρπαγὴν πλησίον τοῦ φρουρίου ἐξέπεμπε. τῶν γοῦν πολεμίων ἐξιόντων, καὶ διωκόντων τοὺς προνομεύοντας, αὐτὸς ἐξιὼν τῆς ἐνέδρας, τὰς εἰς τὸ φρούριον φερούσας ὁδοὺς κατελάμβανε, καὶ τοὺς διώκοντας ἀπεῖργε τῆς πρὸς ταῦτα εἰσόδου. ξυνέβαινε γοῦν μικροῦ δεῖν πάντας ζωγρεῖσθαι, ὅτι τῶν πρὸς τὰ φρούρια φερουσῶν ὁδῶν προκατειλημμένων. τούτων γὰρ συχνάκις γινομένων, εἰς ἀμηχανίαν εἰσῆγε τὸν βάρβαρον. ὁ μὲν γὰρ ἀξιόμαχον ἔχων δύναμιν, ἐβούλετο μάχῃ μιᾷ κριθῆναι τὰ κατ' αὐτόν. ὁ δὲ στρατοπεδάρχης δυνάμεως ἀπορῶν καταστρατηγεῖν τὸν βάρβαρον ἔσπευδε. καὶ ὁπηνίκα ἐκεῖνος τὸ ἑαυτοῦ συνήθροιζε στράτευ- D μα, οὗτος ἠρεμεῖν προσεποιεῖτο, καὶ διαχὼν ἡμέρας τινὰς ἐξῄει λάθρα, καὶ οὐ πόρρω τούτου γενόμενος, λόχους ἵστα καὶ τὰ πλεῖστα ἐνήδρευε, καὶ τοὺς ἐπὶ τὸ στράτευμα διακομίζοντας ἐζώγρει. ἀγγελλομένων δὲ τούτων τῷ βαρβάρῳ, στρατιῶται ἐκεῖθεν ἐπέμποντο βοηθήσοντες. ἀλλὰ τοῖς λόχοις, καὶ ταῖς ἐνέδραις ἐμπίπτοντες, μικροῦ δεῖν ἄρδην ἡλίσκοντο ἅπαντες. ἀναιρεῖσθαι γὰρ τούτους οὐχ ὅσιον ἐνομίζετο τῷ στρατοπεδάρχῃ Χριστιανοὺς ὄντας.

κα'. Ταῦτα πολλάκις γινόμενα μεγάλως ἐλύπει τὸν βάρβαρον. τῶν γὰρ πόλεων ὅσαι προσεῖχον αὐτῷ πρότερον φόβῳ, E ἢ εὐνοίᾳ τούτῳ δασμοφοροῦσαι, ἐπειδὴ ἀπογινώσκειν τῶν κατ' αὐτὸν ἤρξαντο, οὐδεμίαν εὐθυμίαν παρεῖχον αὐτῷ. καὶ διὰ τοῦτο χρημάτων σπανίζων, βουλὴν ἐβουλεύσατο βαθεῖαν μέν, οὐ συνετὴν δὲ ὅμως, ὡς τὸ τέλος ἀπέδειξεν. ἄρτι γὰρ τοῦ Τουτὰχ ἐκ Περσίδος κατελθόντος ἐπὶ τῷ τὰ Ῥωμαίων λῄζεσθαι ξὺν πλήθει Τούρκων πολλῶν, δεῖν ἔγνω προσχωρῆσαι τούτῳ, κἀκεί-

κἀκεῖνον ξύμμαχον λαβεῖν παρὰ τοῦ στρατοπεδάρχου. πέμψας τοίνυν πρότερον πρέσβεις, ὕστερον καὶ αὐτὸς παρεγένετο εἰς τὸ τῶν Τούρκων στρατόπεδον, καὶ τῷ Τουτὰχ συγγενόμενος, καὶ πίστεις λαβὼν ἄπεισιν ἐπὶ τὸ φρούριον, ὑποσχόμενος ἥξειν εἰς νέωτα. ὁ δὲ στρατοπεδάρχος πυθόμενος τὴν τοῦ Οὐρσελίου πρὸς τὸν Τουτὰχ ἄφιξιν, ἐξέπεμψε καὶ αὐτὸς πρέσβεις, καὶ δῶρα πολυτελῆ τῷ Τουτὰχ, καὶ φιλίας αὐτὸν ἀνεμίμνησκε τῆς βασιλείας Ῥωμαίων πρὸς τὸν κρατοῦντα Περσῶν, καὶ δεῖν καὶ πρέσβεις ἀντιπεμφθῆναι ἠξίου τοὺς μάλα πιστοτάτους αὐτοῦ, ὡς ἔχων τι μηνύειν μυστικῶς, οὐ μικρὰν αὐτῷ τὴν ὄνησιν φέρον. ὁ δὲ τοῖς δώροις ἡσθεὶς, καὶ ὅστις εἴη μαθὼν, εὐθὺς αὐτῷ τὸν πιστότατον πέπομφε. ἐπεὶ δ' εἰς Ἀμάσειαν ἧκε, φιλοφρόνως αὐτὸν ὁ στρατοπεδάρχης ὑπεδέξατο, καὶ οὕτως αὐτὸν ᾠκειώσατο, δῶρα διδοὺς, καὶ θαμὰ ὁμιλῶν. ἦν γὰρ εἴπερ τις ἄλλος ἐν λόγοις ἡδὺς, ὡς μεγίστην εὔνοιαν πρὸς αὐτὸν τὸν βάρβαρον κτήσασθαι. τούτου οὖν γενομένου, τοιῶνδε πρὸς αὐτὸν ἤρξατο λόγων, φίλοι μὲν, λέγων, ὦ τᾶν, ὅτε βασιλεὺς Ῥωμαίων καὶ ὁ Σουλτάνος. ὁ δὲ Οὐρσέλιος ἀμφοῖν ὑπάρχει ἐχθρός. σίνεται μὲν γὰρ τὰ Ῥωμαίων. ἐπιτίθεται δὲ καὶ τοῖς Τούρκοις. καὶ νῦν ἰδὼν τὸν σὸν Ἀμυρὰν προσελθόντα, ὥσπερ δείσας μὴ ὑπ' ἀμφοτέρων ἀναλειφθείη, προσωπεῖον ὑποδὺς ἀγάπης, ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενος. ἐπειδ' ἂν οὗτος παρέλθῃ, ἐχθρὸς ἔσεσθαι πάλιν τῶν Τούρκων, ὁποῖος καὶ πρότερον ἦν. ἀλλ' εἰ νῦν ἐμοὶ πείθεται, ἀφικόμενον αὖθις αὐτὸν ἀποδότω μοι χρημάτων πολλῶν. τρία γὰρ ἐκ τούτου κερδανεῖ τὰ μέγιστα. χρημάτων πλῆθος, οἰκειότητα πρὸς βασιλέα Ῥωμαίων, ἀφ' ἧς μεγάλας ἕξει εὐεργεσίας. καὶ τρίτον, τὸ τὸν Σουλτάνον ἡσθῆναι, τῶν Τούρκων ἀποσκευασάμενον τὸν ἐχθρόν.

κβ'. Πείθεται τοῖς τοῦ στρατοπεδάρχου λόγοις ὁ πρέσβυς, καὶ ὑπισχνεῖται πείθειν τὸν Ἀμυρὰν ἐπιτελέσαι τὰ τῷ στρατοπεδάρχῃ δόξαντα. πέμπεται οὖν μετὰ δώρων αὖθις, καὶ ἀπαγγέλλει πάντα τῷ Τουτὰχ. τήν τε γνώμην παρίστησι τοῦ στρατοπεδάρχου, καὶ τὸ ἐν λόγοις μειλίχιον, καὶ τὸ ἐν χρήμασιν ἐλευθέριον. καὶ δὴ δουλοῦται τοῖς ἀπαγγελθεῖσιν ὁ βάρβαρος, καὶ ὅλος γίνεται τοῖς τοῦ στρατοπεδάρχου λόγοις, καὶ γνώμης πειθήνιος. ἐλθόντα τοιγαροῦν τὸν Οὐρσέλιον προσποιεῖται φιλοφρόνως ὑποδέχεσθαι. καὶ συνδειπνήσας αὐτῷ, τέλος συλλαμβάνει, καὶ δεσμώτην ἀποδείξας ἐκπέμπει τοῦτον πρὸς τὸν στρατοπεδάρχην, ὁμήρους λαβὼν, ὥστε ἀποδοθῆναι οἱ τὰ συμφωνηθέντα χρήματα. ἡσθεὶς οὖν ὁ στρατοπεδάρχος ἐπὶ τῷ γεγονότι, ἐπεὶ χρημάτων ἠπόρει, ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν ὅ, τι καὶ δράσειε. καὶ εὐθὺς ἐκκλησίαν συνήθροιζε, καὶ τοὺς περὶ τὴν πόλιν δυναμένους ἐκάλει πρὸς βουλὴν, καὶ πάντων συνελθόντων ἤρξατο τῶν πρὸς αὐτοὺς λόγων ἐντεῦθεν. Ἄνδρες ὁπόσοι παρ' ἐμοῦ ἐξελέγητε σήμερον εἰς τὸ βουλευτήριον, ἀκούσατε τῶν πρὸς ὑμᾶς λόγων. ἴστε ὅπως ὁ βάρβαρος τὰς τοῦ Ἀρμενιακοῦ διέθετο πόλεις ἁπάσας, καὶ ὁπόσα χρήματα ἀφ' ὑμῶν εἰσεπράξατο. ὅσας τε κωμοπόλεις ἐπόρθησε, καὶ σώματα ἀνθρώπων κακῶς διέθετο ποιναῖς ὑπο-

uel. Missis igitur prius Legatis, postmodum ipse in Turcorum castra se contulit; fœdereque cum Tutacho inito, rediit in arcem, promittens, quam primum se rediturum. At Alexius audita profectione Urselii ad Tutachum, misit & ipse legatus ad eumdem cum donis pretiosis, & eum amicitiæ admonuit, quæ inter Imperium Romanum, & Principem Persarum constituta erat: rogabat præterea ne gravaretur quosdam, quibus maxime fideret, ad se mittere. Habere enim se illi communicanda arcana magni momenti, quæ nosse ipsius interesset plurimum: delinitus donis Tutachus, & quis esset Alexius sciens facile inductus est ad hominem sibi fidissimum mittendum: qui cum Amaseam venisset humanissime hominem, ac liberalissime Alexius accepit: itaque illum demeruit muneribus, & familiaritate blandissimi sermonis, erat enim si quis alius comes in verbis, & suavissime pellax, ut sibi mirabiliter devinxerit Barbarum. Tum ad jam obnoxium & ex vero benevolum talem orationem exorsus est. Amici quidem, o mihi care sodalis, sunt inter sese Imperator Romanorum & Sultanus vester. Urselius autem utrique infensus. Vastat enim Romanas teruas, idemque ubi occasio datur, a Turcis violandis non abstinet. Nunc videns tuum Amyram cum exercitu egressum, velut metuens ne quod se meritum novit, ab utrisque debelletur, larva benevolentiæ sumpta se ad eum contulit, tempus redimens & occasionem impune nocendi captans. Cui enim dubium est quin simul hic terror præterierit, sit idem in Turcos Urselius qui prius, & quibus poterit damnis eos afficiat. Quin igitur id agit potius Tuxchus quod suggero. Eum ad se reversum mihi tradat, acceptis pro eo pecuniis quantxs volet. Hinc enim tria vel maxima lucrabitur. Primum pecuniæ vim magnam quam ego numerabo. Deinde gratiam Imperatoris Romani, qui beneficium istud magnifice remunerabitur. Denique Sultano gaudium afferet magnum, hoste gravissimo Turcorum de medio sublato.

Tutachum Turcum conciliare sibi satagit.

Sed is ab Alexio praeoccupatus cum eo tractat.

Edit. Paris. pag. 19.

Oratio Alexii ad delectum a Tutacho.

XXII. Quid multa? persuadetur Alexii oratione Legatus, & promisit persualurum se Amyræ ut efficiat quæ Alexius volebat. Dimittitur sub hæc novis donis oneratus, & hæc Tutacho nunciat, laudes adjungens maximas Alexii humanitatis in factis, comitatis in verbis, liberalitatis in donis, ac pecuniis qua dandis, qua promittendis. Nec pluribus opus fuit ad capiendum avarum animum Barbari, ostentatam sibi prædam spe prævorantis. Decernit igitur plane id agere quod rogxbatur, & Alexio per omnia obsequi. Sub hæc consilio dissimulato Urselium ex condicto redeuntem excipit in speciem benevole, convivioque adhibitum, ad extremum capit, vinctumque ad Alexium transmittit, obsidibus ab eo vicissim acceptis, quoad promissam pecuniæ summam numeraret. Gaudium Alexii de successu tam prospero conturbabat inopia pecuniæ quam & suæ fidei, & libertati datorum a se obsidum non modicam nec facile in præsenti parabilem debebat. Incertus igitur consilii concionem Amasenorum advocat, & Primores civitatis nominatim ut adsint rogat. Cunctisque congregatis, talem quamdam exorsus est orationem. Viri a me hodie in consilium vocati, audite quid vos velim. Scitis qualem se hic Barbarus Armeniaci limitis civitatibus cunctis quamque infestum præbuerit, quot a vobis pecunias extorserit, quot oppida desolaverit, quot hominum corpo-

Qui Urselium vinctum Alexio dedit.

Sollicitudo Alexii pro pecunia promissa.

Edit. Paris. pag. 60.

ra dire cruciaverit, suppliciis ea intolerabilibus minima plerumque causa subjiciens. Quoniam igitur illuxit tandem fortunata dies, quæ vos hisce vexationibus in omne tempus exemptura, si voletis, est, æquum videtur dare vos operam, ne præclara nec facile reditura vobis excidat occasio; cavere quoque ne studio fumi fugiendi flammam in ipsam ac flagrantem fornacem incidatis. Quando enim Dei nutu & diligentia nostra videtis nunc captivum vinctumque illum Barbarum, qui vero illum cepit pretium facti repetit: Ego autem pecunia careo, par est unumquemque vestrum conferre quantum potest. Equidem nisi tam longe ab Imperatore distarem, & si moræ solutionis indulgeret Turachus, festinarem in Urbem Regiam, ut inde auferrem promissam & tam juste debitam mercedem utilissimæ nobis operæ. Quoniam autem, ut videtis, nihil horum fieri potest, & Turcarum exercitus multa interim damna ei quam insidet nostræ Regioni infert, Amyra ibi mansuro donec promissum a nobis pretium acceperit, par est, ut dixi, immo necessarium omnes vos de vestro conferre (ad Principes & primores loquor) recepturos deinde ab Imperatore quæ Reipublicæ tam necessario articulo communis salutis fœnerati fueritis.

Petit ab Amasenis pecuniam.

Hi plebem concitant.

XXIII. His Amaseni Proceres auditis, concitare plebem conabatur, tumultusque ac confusus clamor extitit magnus, quibusdam incondita quædam & incertæ significationis vociferantibus: Aliis distincte liberari Urselium poscentibus, nihil enim se ab illo grave passos; simulque nitebantur rapere ipsum e custodia, & emittere liberum. Alius utique quivis turbatus fuisset, tantum populum furentem videns, & civitatem maximam contra se tumultuantem. Noster vero generosus juvenis Alexius intrepidus ad hæc, pectore inconcusso ac fidenti vultu, silere jubebat turbam, & manu protensa audientiam poscebat, qua utcumque impetrata, hanc ad plebem ipsam orationem habuit. Miror, viri Amaseni, tam facile decipi vos ab iis qui vobis male consulunt, & privatas ipsorum utilitates vestro sanguine mercantur, nec quidquam pensi habent, quam graviter vobis noceant, dum sibi vel leviter prosint. Quis enim vobis fructus invalescentis Urselio dominante & istis ei obsequentibus tyrannidis fuit, præter cædes, captivitates, mutilationes, truncationesque membrorum. Et in vos quidem ista desævierunt. Qui vero nunc in iram & tumultum vos concitant intacta illibataque servarunt patrimonia, tecta prædiaque propria, quarum rerum incolumitatem concessis vobis in rapinam Barbaro sibi ab eo paciscebantur. Iidemque etiam postea præmia fidei vestræ ab Imperatore largiter soluta, diviserunt inter se, jactantes sua opera factum, ne hac civitate Urselius potiretur: neglectis funditus vobis, nec cum in tanta parte damnorum fueritis, ad ullam commodorum particulam admissis, ut pote qui nullam umquam rerum ac rationum vestrarum curam aut cogitationem sumpserint. Itaque jam rursus cupiunt restituere tyrannidem ipsis quæstuosam, vobis quos viles habent exitialem. Ut cum rursus vestris prædis tyranno per vestrum errorem ipsorum fraude ab extremo periculo in spem meliorem revocato blanditi fuerint, in præsens indemnitatem suarum familiarum, ab eo vestris rapinis exsatiando paciscantur. Postmodum vero ostentata Imperatori falsa fidelitate, quasi per ipsos steterit, ne Urselius vestra opera regnaret, sibi quidem ipsis honores ab eo & largitiones, vobis autem seditiosorum pœnas & extrema supplicia procurent. Nam ubi tumultus usque ad Tyranni captivi liberationem invaluerit, facile ipsi purgabunt, id se invitis, ac frustra repugnantibus, vi ac furore plebis novarum rerum studiosæ factum: unde gratiam quidem Imperatoris in se, in vos autem

Alexii ad populum Amasenum concio.

pag. 61.

A βάλλων ἀφορήτοις ἐξ ἀφορμῆς βραχυτάτης. ἐπεὶ οὖν ἥκει καιρὸς ἀπαλλάττων ἡμᾶς τῆς ἐκ τούτου κακώσεως, δέον ἐστὶν ἡμᾶς μὴ προέσθαι τοῦτο, μηδὲ τὸν καπνὸν φεύγοντας εἰς κάμινον ἐμπεσεῖν. ἐπεὶ γὰρ νεύσει Θεοῦ, καὶ σπουδῇ ἡμετέρᾳ ὁρᾶτε νῦν δεσμώτην τὸν βάρβαρον, ὁ δὲ τοῦτον ζωγρήσας ἀπαιτεῖ τὴν τιμήν, αὐτοὶ δὲ χρημάτων ἀποροῦμεν, δέον ἐστὶν ἕκαστον συνεισενεγκεῖν τὰ πρὸς δύναμιν. εἰ μὴ γὰρ πόρρω βασιλέως ἦν, ἢ καιρὸν ἀναμονῆς ᾔτει ὁ βάρβαρος, ἔσπευσα ἂν ἐκεῖθεν κομισθῆναι τὰ τῆς τιμῆς. ἐπεὶ δ' ὡς ὁρᾶτε οὐδὲν ἐστι τούτων δυνατὸν γενέσθαι, τὸ δὲ Τούρκων πλῆθος μεγάλως τὴν χώραν λυμαίνεται, μένοντος τοῦ Ἀμυρᾶ διὰ τὴν τιμήν, B δέον ἐστίν, ὡς ἔφην, πάντας ὑμᾶς συνεισενεγκεῖν. πρὸς τοὺς ἄρχοντας δέ μοι ὁ λόγος, καὶ λήψεσθε πάντα ἐκ βασιλέως ὁπόσα παράσχητε.

κγʹ. Τούτων ἐκεῖνοι ἀκούσαντες ἐπεχείρουν ταράττειν τὸ πλῆθος, καὶ θόρυβος καὶ κραυγὴ ἦν μεγίστη, τῶν μὲν ἀσήμως βοώντων, τῶν δὲ βουλομένων σώζεσθαι τὸν Οὐρσέλιον. ἐπεβόων γὰρ μηδέν τι δεινὸν παθεῖν πρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπειρῶντο ἁρπάζειν τοῦτον ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ ἀπολύειν ἐλεύθερον. καὶ τάχα ἂν ἕτερος ὢν ἐταράχθη, δῆμον ὁρῶν τοσοῦτον μαινόμενον, καὶ θορυβουμένην πόλιν μεγίστην. ὁ δὲ γενναῖος νεανίας, ὁ στρατοπεδάρχης ἐκεῖνός φημι, μηδέν τι δείσας τὸ σύνολον, κατασιγάζειν ἤρξατο τῇ χειρὶ τὸν θόρυβον. ὀψὲ δὲ καὶ μόλις γινομένης ἡσυχίας, λόγων ἤρχετο πρὸς τὸ πλῆθος C τοιούτων. Θαυμάζειν ἔπεισί μοι, ἄνδρες Ἀμασειανοί, ὅπως ῥᾳδίως οὕτως ἐξαπατᾶσθε ὑπὸ τῶν κατασοφιζομένων ὑμᾶς, καὶ τὴν σφῶν μὲν αὐτῶν ὠφέλειαν ὠνουμένων τῷ ὑμετέρῳ αἵματι, μεγίστης δὲ βλάβης ὑμῖν προξένων γινομένων. ποία γὰρ ὑμῖν ὄνησις ἐγένετο τῆς τυραννίδος συνισταμένης, ὅτι μὴ σφαγαί, καὶ αἰχμαλωσίαι, καὶ πηρώσεις, καὶ ἀκρωτηριασμοὶ μελῶν; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν οὕτω κακῶς ἐπάσχετε. οἱ δὲ νῦν ὑμᾶς πρὸς θυμὸν καὶ θόρυβον ἀνεγείροντες, διετήρουν μὲν ἀσινῆ τὰ οἰκεῖα τὸν βάρβαρον θεραπεύοντες, ἀπελάμβανον δὲ καὶ τὰς ἐκ βασιλέως δωρεάς, ὅτι μὴ σφᾶς τε καὶ τὴν πόλιν ἐνεχείρισαν τῷ βαρβάρῳ. ὑμῶν δὲ οὐδὲ ἕνα λόγον ἐποιήσαντο πώποτε. διὰ D τοῦτο καὶ αὖθις βούλονται τὴν τυραννίδα συνίστασθαι, ἵνα τῷ τυράννῳ μὲν χρηστὰς ὑποσαίνοντες ἐλπίδας, ἀσινῆ τὰ οἰκεῖα διατηρῶσιν, ἐκ βασιλέως δὲ ἀπαιτῶσιν αὖθις τιμάς τε καὶ δωρεάς. ἢν δέ τι καὶ νεωτερισθείη, αὐτοὶ μὲν πόρρωθεν ἑαυτοὺς τοῦ δράματος ἐξαγαγεῖν πειράσονται, τὸν δὲ βασιλέως ὅλως θυμὸν ἐξάψουσι καθ' ὑμῶν. ἀλλ' εἴ τί μοι πείθεσθε, τοὺς μὲν ὑμᾶς πρὸς

θόρυβον διεγείραντας ἔῤῥειν ἐάσατε. ἀπίτω δὲ ἕκαστος εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ τὰ λεχθέντα σκοπείτω, καὶ εἴσεται ὁποῖος ὑμῖν βουλεύεται τὰ ξυμφέροντα. τούτων ἀκουσάντων τῶν ῥημάτων τὸ πλῆθος ἐπῄνει τὰ λεχθέντα, καὶ ἅπαντες ὑπεχώρουν.

κδʹ. Ὁ δὲ στρατοπεδάρχης δείσας μὴ καὶ αὖθις οἱ δυνατοὶ τὸ πλῆθος διεγείρωσι, καὶ τὸν Οὐρσέλιον διαρπάσωσι, βουλὴν βουλεύεται πάνυ μὲν συνετήν, πάνυ δὲ καὶ φιλάνθρωπον. τίς δ' ἡ βουλή; προσκαλεῖται τὸν δήμιον. ἀνάπτεται πῦρ. ἐκπυροῦται σίδηρος. ῥίπτεται κατὰ γῆς ὁ Οὐρσέλιος. φωνεῖν καὶ στένειν γοερὸν παραγγέλλεται ὡς δῆθεν τῶν ὀμμάτων στερούμενος. ὁ δὲ πείθεται, καὶ ἡ οἰκία ἐπλήρου φωνῶν τε καὶ στεναγμῶν. εἶτα τοῖς τούτου βλεφάροις ἐπιτίθεται φάρμακον ἀκινδύνευον, καὶ ἐπὶ τῷ φαρμάκῳ κάλυμμα. ἕωθεν δὲ πρὸς τὸ πλῆθος ἐξάγεται, καὶ ὁρᾶται παρὰ πάντων ὡς δῆθεν τυφλός. τοῦτο τὸ δρᾶμα πάμπαν τὸν θόρυβον κατεσίγασεν. ὁ μὲν οὖν στρατοπεδάρχης ἀδείας λαβόμενος ἐσκόπει ὅπως καὶ τὸ περὶ τὸν Οὐρσέλιον στράτευμα καθελών, τῶν παρακατασχεθέντων φρουρίων γένοιτο ἐγκρατής. οἱ δ' ἐκ βασιλέως πεμφθέντες τῶν οἰκείων ὄντες τῷ βασιλεῖ, ἠνάγκαζον τοῦτον τὸν Οὐρσέλιον λαβόντα εἰς τὴν βασιλίδα ἐπανελθεῖν. ὁ δὲ αἰσχρὸν ἔλεγεν εἶναι εἰ πολλῶν τῶν ὑπὸ τὸν τύραννον ὄντων, ἑνὸς ἐγκρατεῖς γεγονότες αὐτοῦ τοῦ τυράννου, τοὺς ἄλλους καταλιπόντες οἰχησόμεθα. ἀνάγκη γὰρ ἕνα τῶν λειπομένων εἰς τύραννον καταστῆναι, καὶ αὖθις τὰς πόλεις κυκᾶν. ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ εἶναι ταῦτα καὶ τοῦτον, ἀποπειρᾶσθαι δὲ καὶ τῶν φρουρίων ὅσον οἷόν τε. ταῦτ' εἰπὼν, ἔργου εἴχετο. καὶ πρῶτον μὲν τὰς ὁδοὺς ἐφρούρει, ὡς μηδέν τι τῶν ἀναγκαίων λαθεῖν εἰς τὰ φρούρια εἰσαχθῆναι. καὶ ἐπὶ συλλογὴν σίτου, καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκαίων ἐξιόντας μεγάλως ἐσίνετο. ἐποιεῖτο μέν τοι ἐνέδρας ἐνίστε, καί τινας εἰς προνομὴν ἔστελλεν. οἱ δὲ ἐν τοῖς φρουρίοις ἐξιόντες νομεύσαντας διώκοντες, ταῖς ἐνέδραις περιπίπτοντες ἡλίσκοντο. τοῦτο πολλάκις ποικιλοτρόπως γινόμενον εἰς ἀπορίαν τοὺς Φράγγους ἐνέβαλλεν. ὅτε μὲν γὰρ μετὰ τετάρτην, ἢ πέμπτην ἡμέραν ἐποίει τὰς προνομάς. ὅτε δὲ μετὰ μίαν αὖθις ἡμέραν, ἢ καὶ δευτέραν. ἀμηχανοῦντες οὖν οἱ ἔνδον, οἱ μὲν σφᾶς τε αὐτούς, καὶ τὰ φρούρια τῷ στρατοπεδάρχῃ παρέδωκαν. οἱ δὲ κενὰ ταῦτα καταλιπόντες ᾤχοντο. καὶ οὕτω πάντων γέγονεν ἐγκρατής. ἡμέρας δὲ ὀλίγας διατρίψας ἐν Ἀμασείᾳ, καὶ τὰς πόλεις ἁπάσας καταστήσας, καὶ εἰρήνην βαθεῖαν καταλιπών, καὶ τοῖς πᾶσι δειχθεὶς ἐρασμιώτατος, ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν μετὰ κρότου καὶ εὐφημιῶν ὅτι πλείστων ἐπαγόμενος μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Οὐρσέλιον.

κεʹ. Διιὼν δὲ τῆς Παφλαγονίας, ἐπειδὴ ἔγγιστα γέγονε τῆς οἰκίας τοῦ Δοκειανοῦ Θεοδώρου, ἀνδρὸς τῶν εὖ γεγονότων, καὶ πλούτῳ κομώντων, καὶ καθ' αἷμα τῷ στρατοπεδάρχῃ προσήκοντος. τῆς γὰρ ἀδελφῆς τοῦ πατρὸς ἐκείνου παῖς ἦν οὗτος. ὡς καταλαμβάνοντα τοῦτον ἐμάνθανεν ὁ Δοκειανὸς ἀπήντα μακρό-

iram & totam invidiam odiosi facinoris avertent. At vos si quid mihi creditis, istos insidiosos seditionis ipsis quæstuosæ, vobis perniciosæ, suasores missos facite. Ite vero quisque in domos vestras, & quæ audistis otiose reputare. Sic enim facile intelligetis utri vobis utilia consulant; illi-ne qui vos Tyranni rapinis & Imperatoris suppliciis objiciunt, an ego qui capita fortunasque vestras omnium, pro commodis spebusque improbis paucorum in discrimen nolo projici. Audita plebs hac oratione, laudavit quæ dicebantur, & paulatim recesserunt in domum quisque suam.

XXIV. At Alexius metuens ne iterum Proceres civitatis plebem concitarent, & Urselium raperent, consilium init valde prudens, nec minus humanum. Quale id autem? Advocat carnificem, accendi jubet ignem, & in eo candefieri ferrum. Humi juxta extenditur Urselius, vociferans & ejulans plane ut si revera ei oculi ferro ignito exurerentur, quod mox futurum ex eo apparatu rebatur. Quare domus tota personabat inanis ejus lamentis. Quod ad famam rei factæ in viciniam & mox per urbem spargendam utile erat. Deinde ejus oculis unguentum quoddam innoxium imposuit, & supra unguentum, fasciam. Postridie quoque in publicam concionem ita fasciatum oculis opertis Urselium producit, ut omnibus ea speciei fides fieret, vere ipsum excæcatum fuisse. Ea fictio tumultum plane sedavit. Alexius vero cura ista solutus considerabat qua ratione posset Urselii reliquis adhuc copiis deletis, arces quas invaserat & adhuc per suos tenebat, recipere. Qui autem ab Imperatore missi Alexio aderant consiliorum auctores ex intimis Principis, suadebant ut Urselio secum ducto confestim Constantinopolim reverteretur. Quibus ille turpe fore dicebat, cum multi sub uno tyranno tyranni essent, si uno illo primario sublato, minores illos in illius locum facile processuros, relinquerent, & sic abirent quasi re confecta, statim audituri excitatum esse capto successorem, qui non mitius quam prior paratis ad manum copiis urbes incurret. Mihi ergo inquit optimum videtur non tantum tyrannum, sed etiam tyrannidem tollere: conarique si arces & præsidia ejus, restituere Imperio possimus. Et his dictis capessivit negotium. Ac primum itinera obsedit, ne quid in arces ac castra Urselianorum inferri commeatus posset. Si qui vero inde pabulatum aut rei alterius necessariæ quærendæ causa exissent, eos male mulctatos repellebat. Ponebat etiam insidias locis idoneis. Moxque missis qui palam prædando præsidiarios lacesserent, eos hac arte castro elicitos in insidias pertrahebat, in quibus capiebantur. Hoc sæpe variis modis semper feliciter tentatum, Francos in magnam non annonæ magis quam consilii inopiam conjecit. Noster enim his in eos grassationibus incertis & inobservabilibus momentis utebatur. aliquando alternis diebus, nonnumquam die tertio, interdum quatuor aut quinque diebus interpositis eos incursans. Pressi ergo inopia & quo se verterent incerti qui in præsidiis erant, se & arces suas Alexio Romani exercitus ductori dediderunt plerique; alii exhaustas rebus omnibus arces relinquentes fugerunt. unde contigit omnium earum potentem fieri Alexium. Qui paucos inde dies Amaseæ moratus, constitutis rebus civitatum vicinarum, & profundam in illis partibus pacem relinquens, omniumque amores secum ferens, abiit plausu & acclamationibus omnium deductus, ducens vero secum Urselium.

XXV. Transiens autem per Paphlagoniam, ubi vicinus fuit domui Doceani Theodori viri nobilis & locupletis, sanguineque Alexio conjuncti. Nam hic filius erat soro-

Alexius simulat excæcationem Urselii.

Imperfectum belli relinquere Alexius recusat.

Edit. Paris. pag. 62.

Arces ab Urselianis occupatæ receptæ.

Excipitur hospitio a matruele Doceano.

tris Patris illius. Ut ergo cognovit Doceanus Alexium adventare, occurrit illi obviam longe, ac eum magna charitate complexus salutavit. Cum autem respexisset Urselium, & fasciam ejus oculis impositam vidisset, dolore magno affectus est, nec tenere se potuit quin Alexium incusaret, quod virum adeo fortem, & qui potuisset multum prodesse rei Romanæ oculis privasset. Ille autem prudens alias & moderatus in sermone, suique potens in dissimulando quod nondum putaret esse maturum prodere, sic mansuete ac renidenti vultu ei respondit: Causas quidem, Matruelis mi, ob quas hic oculis privatus est, exponendi nunc non est tempus, ubi tamen domum pervenerimus & soli una erimus omnes, audies, meque, ut spero, isto crimine absolves. Cum ergo paulo post domum venissent exscensis & excusso pulvere lauti accubuerunt. Epulas autem Doceanus magnifice apparaverat. Post prandium manu prehensum Alexius Doceanum in conclave duxit quo clausus fuerat Urselius, quem jussit demere sibi fasciam nudareque oculos. Ille autem subito exurgens remoto velo cernebatur præclare videns, & Doceanum salutabat, qui re inexpectatissima perculsus plenus gaudii exclamavit, ac inclytum complexus Alexium labra & genas amabilesque ejus oculos osculatus est macte, inquiens & voce magna iterans, macte ista virtute indoleque digna gloria parentum qui te eduxerunt. Nec ullum finem faciebat commendandæ humanitatis lepidæ fictionis ingenio mixtæ.

Cui Urselium videns oculis ostendit.

Edit. Paris. pag. 63.

XXVI. Triduo ibi hospitaliter habitus, ulterius perrexit versus mare Ponticum descendens. Cum autem circa Castamonem pervenisset, cupivit visere avi domum. Jussis igitur porro pergere cunctis, ipse cum paucis declinavit e via. Ingressus vero domum, cum illam habitatoribus vacuam vidisset, plenus lacrymis & suspiriis erat, memoriam progenitorum suorum recolens: nec nisi vi quadam inde a comitibus avulsus recessit, quando & parum abfuit quin incideret in insidias Turcorum. Sed qui circa ipsum erant ita properare coegerunt, ut satis mature suorum agmini se misceret. Transgresso porro angustias & circa mare descendenti versus Heracleam Maurex occurrit, vir non ille quidem nobilis, gnavus tamen & strenuus, usumque habens maximum maritimæ rei; quare Imperatoribus Romanis necessarius videbatur; multis eorum ideo donis auctus, unde divitias compararat plurimas, & multitudinem servorum, aliorumque ei in rebus bellicis obsequentium, & domum splendidam extruxerat. Hic obviam progressus rogabat Alexium ut apud se diversari dignaretur, quod ille admisit. Ubi vero Heracleam ventum est, ante omnia Alexius ad Templum Deiparæ non manufactum se contulit, ibique gratias egit Salvatori cunctorum & ejus Matri; tum exceptus est hospitio Maurecis.

Domum avitam visit.

A Maurece excipitur.

Ad Templum Deiparæ se confert.

XXVII. Illi deinde inde abire paranti nunciatum Turcos ad prædas agendas descendisse. Qua voce sic ad arma motus est, ut olim ajunt Alexandrum Timothei tibia. Armatus igitur equo inscenso prodiit cum suis. Sequebantur & Maurecis milites viri periti rei bellicæ & fortes. His præerat Butumites Michael vir corpore ille quidem parvus (ut ait Homerus) sed pugnax. At Turci procul hos cernentes, fulgore armorum perstricti, tum ordinis disciplina, & illo vigore impetus, quem nihil sistere posse

Turcos obiter fugat.

A θεν, ϗ κατησπάζετο. ἐκτενίσας δέ ϗ πρὸς τὸν Οὐρσέλιον, ϗ τὸ κάλυμμα θεασάμενος τὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐπικείμενον, λύπης πεπλήρωτο, ϗ οὐκέτι καθεκτὸς ἦν, ἀλλὰ τὸν στρατοπεδάρχην ὠνείδιζεν, ὡς ἄνδρα γενναῖον οὕτω ϗ μεγάλα δυνάμενον τὰ Ῥωμαίων ὠφελῆσαι πράγματα τῶν ὀμμάτων ἀποστερήσαντα. ὁ δὲ ἐπιεικής τε ἄλλως ὤν, ϗ δεινὸς συσκιάσαι πρᾶγμα, ϗ μὴ ταχέως ἐκφαίνειν, πρᾴως οὕτω ϗ γαληνῶς πρὸς ἐκεῖνον ἀντέφησε. τὰς μὲν αἰτίας, ἐξάδελφε, δι' ἃς οὗτος τῶν ὀμμάτων ἐστέρηται, οὐ νῦν ἐστι καιρὸς ἀπαγγέλλειν. ἐπειδὰν δὲ ἀπιόντες οἴκαδε κατὰ μόνας γενώμεθα, εἴσῃ πάσας, καὶ μεταχίας ἀπολύσεις τῆς μέμ- B ψεως, φθάσαντες οὖν τὴν οἰκίαν, ϗ τῶν ἵππων ἀποβάντες, ϗ τὸν κονιορτὸν ἐκτινάξαντες, ἠρίστουν, τοῦ ἑστιάτορος τὸ δεῖπνον φιλοτίμως προευτρεπίσαντος. μετὰ δὲ τὸ ἄριστον, τῆς χειρὸς λαβόμενος τοῦ Δοκειανοῦ ὁ στρατοπεδάρχης, εἰς τὸ δωμάτιον εἴσεισιν, ἐν ᾧ ὁ Οὐρσέλιος ἐνεκέκλειστο. ϗ ἐκέλευσεν ἀναπεταννύειν τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ εὐθὺς ἀνεπήδα, ϗ τὸ κάλυμμα ἀναπεταννὺς ἑωρᾶτο βλέπων, ϗ τὸν Δοκειανὸν κατησπάζετο. ὁ δὲ τῷ αἰφνιδίῳ καταπέπληκτο, ϗ πλήρης χαρμονῆς ἐγεγόνει, ϗ τὸν κλεινὸν περιπλακεὶς Ἀλέξιον, κατεφίλει χείλη, ϗ παρειὰς, ϗ τοὺς χαρίεντας ὀφθαλμοὺς. ϗ μέγα ἐβόα ἄξιον εἶναι τῶν προαγόντων τοῦ νέου τὸ C φρόνημα, ϗ τὸ δρᾶμα ἐπῄνει, ϗ τὴν σοφίαν ἐθαύμαζε.

κϛ'. Τρισὶν οὖν ἡμέραις ἐπ' αὐτοῦ ξενωθεὶς ὁ στρατοπεδάρχης, ἐξῄει, ϗ κατῄει, ὡς ἐπὶ τὴν τοῦ Πόντου θάλασσαν. περὶ δὲ τὴν Κασαμόνα γενόμενος ἐπεθύμησε τὴν τοῦ Πάππου οἰκίαν ἰδεῖν. παρακαλεσάμενος οὖν ἀπιέναι πάντας αὐτὸς μετ' ὀλίγων ἀπένευσε τῆς ὁδοῦ. ἐντὸς δὲ ταύτης γενόμενος, ϗ ἔρημον ταύτην τῶν οἰκητόρων ἰδὼν, δακρύων ἐπληροῦτο, ϗ στεναγμῶν, ἐν μνήμῃ γενόμενος τῶν αὐτοῦ γεννητόρων. βίᾳ δ' ἐκεῖθεν ἀποσπασθεὶς πρὸς τῶν ἑπομένων, ἀπῄει. ὅτι μικροῦ δεῖν ἐνηδρεύθη παρὰ τῶν Τούρκων, εἰ μὴ ταχέως αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν ἀποσπάσαντες συνέμιξαν τοῖς λοιποῖς. διελθόντι δὲ τὰς στενωπὰς, ϗ περὶ τὴν θάλασ- D σαν κατιόντι πρὸς τὴν Ἡράκλειαν ὁ Μαύρηξ ἀπήντα, ἀνὴρ οὐ τῶν εὖ γεγονότων, ἐντρεχὴς δὲ ἄλλως, καὶ πεῖραν τῶν κατὰ θάλατταν ἔχων ὅτι πλείστην. διὸ δὴ ϗ βασιλεῦσι Ῥωμαίων ἀναγκαῖος ἐδόκει, ϗ πολλῶν ἀπήλαυε τῶν ἐξ αὐτῶν δωρημάτων, ὡς ϗ πλοῦτον κτήσασθαι πλεῖστον, ϗ δούλων πλῆθος, ϗ τῶν ἄλλων ὑπηρετούντων περὶ τὰ στρατιωτικὰ, καὶ οἰκίαν ἀνεγεῖραι λαμπράν. ἀπαντήσας δ' οὗτος ἠξίου ἐπιξενωθῆναί οἱ, ὁ δ' ἐπείθετο. ἐπεὶ δὲ περὶ τὴν Ἡράκλειαν ἐγένοντο, ἐπῄει πρότερον ὁ στρατοπεδάρχης ἐπὶ τὸν ἀχειροποίητον τῆς Θεομήτορος ναὸν, ἐν ᾧ τὰ χαριστήρια ἐτεθύκει τῷ πάντων Σωτῆρι, ϗ τῇ τούτου Μητρί. εἶτ' ἐπεξενίσθη τῷ Μαύρηκι.

E κζ'. Ἐν ὅσῳ δὲ αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον ἑτοιμάζετο, ἀπήγγελτο Τούρκους κατιέναι εἰς προνομήν. τὸ δ' εὐθὺς ὁ λόγος πρὸς τὰ ὅπλα ἐκίνησε, μᾶλλον ἢ τὸν Ἀλέξανδρον, ὥς φασι πάλαι, ἡ Τιμοθέου αὔλησις. ὁπλισάμενος οὖν ϗ τῷ ἵππῳ ἐπιβὰς, ἐξῄει σὺν τοῖς περὶ αὐτόν. ξυνείποντο δὲ οἱ ϗ οἱ τοῦ Μαύρηκος ἄνδρες ἐμπειροπόλεμοι, ϗ γενναῖοι, ὧν κατάρχων ἦν ὁ Βουτουμίτης Μιχαὴλ, ἀνὴρ μικρὸς μὲν, ὥς φησιν Ὅμηρος, δέμας, ἀλλὰ μαχητής. ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι πόῤῥω-

δεν τούτους ἰδόντες, καὶ τὴν ἀστραπὴν τῶν ὅπλων, A καὶ τὸ τῆς τάξεως εὔρυθμον, καὶ τὸ τῆς ὁρμῆς ἀνυπόστατον μὴ ἐπενεγκόντες, ἔφευγον ἀκρατῶς. οἱ δὲ πόρρω τούτους τῶν ὁρίων ἐκείνων ἀπελάσαντες, καὶ καταβαλόντες ἐνίους, ἐπανῆκσαν. ἥσθη τῷ παρέργῳ τῆς κατὰ πάροδον νίκης ὁ στρατοπεδάρχης, καὶ ἐβούλετο καρτερεῖν ἐν τοῖς τῆς Ἡρακλείας ὁρίοις, εἴπου ἐντυχεῖν δυνηθείη Τούρκοις εἰς προνομὴν κατελθοῦσιν. ἐβούλετο γὰρ αὐξῆσαι τὰ τρόπαια, καὶ οὕτως εἰς τὴν μεγαλόπολιν πένταθλος εἰσελθεῖν στεφανίτης. ἀλλ' ἐκ βασιλέως πεμφθέντα γράμματα, καὶ ναῦς σὺν ἐρέταις μονήρης ἐκώλυσαν αὐτὸν τῆς ὁρμῆς. ἐκέλευον γὰρ τὰ γράμματα εἰσελθεῖν εἰς τὴν ναῦν σὺν τῷ Οὐρσελίῳ, καὶ ταχέως τὴν βασιλίδα καταλαβεῖν, ὡς ἐνεδρευόντων B περὶ τὰς διόδους τῶν Τούρκων. ὁ μὲν οὖν ἐποίει τὸ κελευσθὲν, καὶ διὰ τῆς νηὸς ἠπείγετο πρὸς τὴν Προποντίδα. Θρασκίου δὲ πνεύσαντος ἐξαίφνης σφοδροῦ, μικροῦ ἂν ἐκινδύνευσε ναυαγίῳ περιπεσεῖν, εἰ μὴ προφανῶς τοῦτον ἡ Θεομήτωρ ἐρρύσατο. ἅμα τε γὰρ ἐπεκαλέσατο τὴν ταύτης βοήθειαν, καὶ εὐθὺς ἡ θάλασσα κατευνάζετο. καὶ οὕτω γέγονε διαδρᾶναι τοῦτον τὸν κλύδωνα.

κή. Καταλαβόντα δὲ τοῦτον τὴν βασιλίδα φιλοφρόνως ὁ βασιλεὺς ὑπεδέχετο, ἠσπάζετό τε ἡδέως, ἵνα τοῖς ἐκείνου χρήσωμαι ῥήμασι, καλῶς ἔφησεν ἥκειν ἡ μετὰ Θεὸν δεξιὰ ἡμῶν χείρ. ἀλλὰ ταύτην μὲν πρώτην ἔσχεν ἐκ βασιλέως ἀμοιβὴν τῶν πόνων, τὴν βασιλέ- C ως εὐχαριστίαν πρῶτος αὐτὸς ἐντυχών. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτίμα καὶ συμβόλοις. εἶχε δὲ καὶ τὸν Οὐρσέλιον εἱρκτῇ φρουρούμενον ἀσφαλῶς, ὃν ὁ καλὸς τὰ πάντα Ἀλέξιος παντοίας ἐπιμελείας ἠξίου, πολλὰ τῶν ἀναγκαίων οἴκοθεν αὐτῷ χορηγῶν, καὶ τὴν βασιλέως αὐτῷ κατευνάζων ὀργήν. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν κλεινὸν Ἀλέξιον οὕτω. ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ τὸν Ἰσαάκιον, ἄρτι τοῦ Δουκὸς Ἀντιοχείας τοῦ πρωτοπροέδρου Ἰωσὴφ τοῦ Τραχανειώτου τὸ κοινὸν ἀποτίσαντος χρέος, καὶ τῶν ἐκεῖσε στασιασθέντων πραγμάτων, ὡς μόλις δυνηθῆναι κατευνασθῆναι, τὰς ἀναφυείσας στάσεις παρὰ τοῦ ἐκείνου υἱέως τοῦ Μαγίστρου καταβαλὼν (ἅτε καὶ τῆς τοῦ Φιλαρέτου τυραννίδος ἀρξαμένης ἤδη αὔξειν) Δοῦκα D Ἀντιοχείας προεχειρίσατο. ἐπεὶ δὲ τῶν στάσεων αἴτιον ᾤετο εἶναι τὸν πατριάρχην Αἰμιλιανὸν, ἐκέλευε τοῦτον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξαποστεῖλαι μετὰ σπουδῆς ὅτι πλείστης. ὁ λογοθέτης δὲ πρὸς τὸν πατριάρχην πάλαι δυσμενῶς ἔχων, καὶ ἀμοιβὰς χρυσὸν αὐτῷ ἐκ βασιλέως ὑπισχνεῖτο, μόνον εἰ τὸν πατριάρχην τῆς πόλεως ἐξελάσει. ὁ γοῦν Κομνηνὸς τὴν Ἀντιόχειαν καταλαβὼν μετὰ τιμῆς ὅτι πλείστης ὑπό τε τῶν ἐν τέλει, καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἰθύνοντος, ὑπεδέχθη. εἰσελθὼν δ' ἐν τῇ πόλει τὸν Πατριάρχην θεραπεύειν προσεποιεῖτο, καὶ φιλίως αὐτῷ προσηνέχετο. δεδιὼς τοῦ πλήθους τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὔνοιαν. διχῇ γὰρ ἡ πόλις μεμέριστο. καὶ τὸ μὲν τῷ Πατριάρχῃ προ- E σεποιεῖτο, καὶ φιλίως αὐτῷ προσηνέχετο. τὸ δὲ τοὺς ἄρχοντας ἐθεράπευεν. ὑφορώμενος οὖν τὴν στάσιν ὁ Δοὺξ, οὔτε τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα τὰ κελεύοντα τὴν ἐξέλευσιν τοῦ Πατριάρχου παρέσχεν, οὔτε τι τῶν προσταχθέντων αὐτῷ παρὰ βασιλέως ἀπεκάλυψεν. ἀλλὰ τί μηχανᾶται; σκήπτεται νόσον, καὶ ἄμφω τὰς χεῖρας δεσμεῖ κατὰ τοὺς βραχίονας, καὶ νοσεῖν οὕτω κρίνεται, καὶ τοὺς ἰατροὺς συγκαλεῖται. φοιτᾷ τοίνυν

A videretur territi, effuse fugerunt. Nostri vero eos insecuti longe ultra fines, dejectis etiam aliquibus eorum, domum redierunt. Delectatus est Alexius hujus obiter decerptæ victoriæ gustu, ita ut cupiditatem inde conciperet ibi hærendi, ubi similium occasionum confligendi cum Turcis sperari facultas posset, quoniam eo usque ad prædas excurrere illi consueverant. Urebat enim eum generosus ardor erigendorum multiplicium trophæorum, pigebatque fortem juvenem in urbem regiam redire nisi victorem omnium certaminum, & quinquies coronatum. *Edit. Paris. pag. 64.* Sed ab Imperatore litteræ missæ cum nave unius scalmi remigibus instructa, ab iis eum cogitationibus abstraxerunt. Jubebant enim literæ conscendere B ipsum statim navem cum Urselio & quamprimum Constantinopolim venire, ad vitandas insidias transitus terrestris viæ obtinentium Turcorum. *Nave revenit Constantinopolim.* Fecit igitur ille quod jubebatur, & nave festinabat in Propontidem. Vento vero Thrascia vehementi subito reflante, parum abfuit quin naufragium faceret: perieratque nisi palam ipsum Dei mater ei periculo eximeret. *A naufragio eripitur per Deiparam.* Simul enim ille imploravit ejus opem, statim mare conquievit. Sicque tempestatem evasit.

XXVIII. Jam eum Constantinopolim appulsum peramanter Imperator excepit, amplexusque suaviter est: & ut ejus ipsa verba referam: *Bene*, inquit, *venit is qui post Deum dextera nostra manus est*. *Benevole excipitur ab Imperatore.* Sed hæc prima illi fuit ab Imperatore remuneratio C laborum gratiarum actio primum occurrenti facta. Post ab illo rebus ipsis & collationibus honoratus est. Urselius porro arctæ ac securæ custodiæ datus est, quem omni humanitatis officio præstans nullo non genere benignitatis prosequi perrexit Alexius: *Urselium humaniter tractat.* pleraque ipsi necessaria domo suppeditans, & iram in eum Imperatoris mitigans. Alexii quidem res sic se habuerunt. Imperator vero Michael Protoproëdro Josepho Trachanenta Duce Antiochiæ mortuo, cum res illic in turbas & seditiones ferrentur impetu tali, ut vix speraretur restitui tranquillitatem posse: utique quamdiu concitator turbarum ejus filius Magister Catacalo ibi aliquid posset: maxime cum simul Philareti tyrannis augesceret, Isaacium Comnenum Alexii fra- D trem Ducem Antiochiæ declaravit. *Isaacius Comnenus Dux Antiochiæ creatur.* Quoniam autem tumultuum causam putabat esse Patriarcham Æmilianum, jussit eum quam citissime ac diligentissime Constantinopolim ad se mittere. *Et jubetur Patriarcham Antiochenum Constantinopolim mittere.* Logotheta vero cui exosus olim Patriarcha erat, promittebat Isaacio magna ab Imperatore præmia, si vel solum Urbe Antiochia dimoveret Patriarcham. Comnenus cum his mandatis Antiochiam profectus, honore maximo cum a Primoribus civitatis, tum a Patriarcha exceptus est. Ingressus autem civitatem omni genere obsequii demereri Patriarcham satagit, benevolentiam in eum populi veritus. Bifariam enim divisa civitas erat: cujus altera factio Patriarchæ, altera imperantibus studebat. Metuens igi- E tur seditionem novus Dux, neque Imperatoris litteras iter Constantinopolitanum imperantes Patriarchæ reddidit; neque ullum indicium fecit arcano acceptorum ab Imperatore mandatorum. Sed quid est machinatus? *pag. 65.* Finxit morbum; & alligatis ad brachia manibus ambabus: *Calliditas Isaacii in abducendo Patriarcha.* Medicos quasi ut eas expedirent ad officia viræ consueta convocat. Re cognita perofficiose adest Patriarcha studiumque verum exhi-

bet. Ac de morbi quoque causa familiariter cum ægro disserens philosophabatur. Conveniebatque inter eos ortum id incommodum videri ex obstructione in levem arteriam impacta. Censentibus porro medicis ei discutiendæ opportunum fore, si Dux tantisper e civitate transferretur in suburbanam domum cæli purioris, & ejus amœnitatis quæ recreare animum languentis posset, Patriarcha quam habebat ejus generis villam prolixe obtulit, ac confestim ipse ultro institit apud Ducem ut ea uteretur. Passus ille sibi persuaderi exiit Urbe deducente Patriarcha, qui eo ibi relicto in urbem rediit. Quid postea? Duo dies abierant, cum ecce iterum adest Patriarcha ægrum hospitem visurus ut haberet. Quo interrogante satin salvæ, & quo loco res essent: Tuis, inquit Dux precibus cœpi sentire fructum salubritatis hujus aeris; Patriarcha vicissim gratulante. Quos inter officiosos sermones adfuit qui nunciaret, notatum sibi non longe a villa cubile leporis. Atqui ajunt præsentes medici, magnopere interest ad reliquias morbi resolvendas exercitatione uti modica, qualis erit facilis in propinquo venationis. Fingebat autem ægre se adduci ad id consilium Dux. Quando Patriarcha ignarus quid strueretur, etiam atque etiam suadere instititt, medicis obsequeretur, equoque conscenso iret ad venandum leporem. Assensus tandem est quasi victus auctoritate viri Dux: & in equum quasi parum valens ministerio suorum impositus, Patriarcha ibi relicto, recta fertur Antiochiam, jussisque repente claudi portis civitatis, Regias ad Patriarcham mittit litteras quibus evocabatur Constantinopolim. Indignatus ille est iis visis: & gravia minatus est. Non potuit autem recusare quin obtemperaret, sed statim vel invitus ductus Laodiceam, paucos ibi moratus dies, dum quæ ad iter opus erant ei Antiochia deferrentur, Byzantium proficiscitur.

Litteræ Imperatoris Patriarchæ redditæ.

XXIX. Dux vero Isaacius solutus cura & metu Patriarchæ, recte administrandæ quam curandam acceperat civitati libero animo vacabat, resque illas quæ seditionum causæ urbibus solent esse, removere conabatur. Sed non poterat quiescere Christianorum antiquus hostis. Quare is ea levi occasione seditiosos rursus commovit. Nam eorum quidam qui emergere in claritatem nuper cœperant, invidia succensi, adversus Magistratus & Ducem plebem armaverunt. Et cum hunc quidem intra arcem conclusissent, aditus custodiebant. In Magistratus vero reliquos impetu facto, nonnullos occiderunt: interim dum alia seditiosorum manus diripiendis domibus Principum quæ vicinæ arci erant peculiisque deprædandis attendebant: Dux in manifesto constitutus periculo, misit ad circumpositas civitates auxilia accersens; ac brevi non modica manu congregata sapienti ratione bellum in seditiosos administrat. In multas enim partes exercitu diviso, dispertit copias per angiportus jussas obvios corripere, ne illi simul juncti opem invicem ferrent. Quo facto contigit Antiochensium seditiosorum cædem magnam fieri; ac sic, quamquam ægre, tumultum sedari. Eo utcumque pacato sedulo dedit operam ut civitatem benefactis demereretur, sibique popularem colligeret gratiam. Paucis post diebus nunciatum est non parvam Turcorum manum in Syriam irrumpere. Quo audito Dux cum copiis adversus illos vadit. Adjunxit

Seditio Antiochiæ.

Edit. Paris. pag. 66.

Ab Isacio oppressa.

Qui a Turcis in prælio capitur.

A πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ Πατριάρχης, καὶ περὶ τῆς νόσου φιλοσοφεῖ, καὶ τὰ περὶ ταύτης κοινοῦται μετ' αὐτοῦ. ἐδόκει οὖν τῆς νόσου αἴτιον εἶναι ἔμφραξις περὶ τὰς λείας ἀρτηρίας συνισταμένη. ὡς δ' ἐξεῖναι τῆς πόλεως τοῦτον ἤρεσε τοῖς ἰατροῖς, καὶ χωρίον ἐπεσκοπεῖτο τῇ νόσῳ κατάλληλον, εὖ τε κράσεως ἔχον, καὶ θυμηδίαν τινὰ παρέχον τῷ κάμνοντι, ὁ Πατριάρχης τοιοῦτό τι ἔχειν ἐπήγγελται, καὶ εὐθὺς ἐξιέναι τὸν Δοῦκα ἐπέτρεψε, κἀν τούτῳ ἐνδιαιτᾶσθαι. ὁ δὲ ἐξῄει, καὶ ὁ Πατριάρχης ἐκεῖ τοῦτον προπέμψας, καὶ ὑπέστρεφεν. ἀλλὰ τί τὸ ἐντεῦθεν. δύο παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ὁ Πατριάρχης ἧκε τοῦτον ἐπισκεψόμενος. ὁ δὲ τὸν Πατριάρχην ἰδὼν πυθομένου ἐκείνου τὰ κατ' B αὐτὸν, ῥᾷον ἔλεγεν ἔχειν ταῖς σαῖς εὐχαῖς. ὀνίνασθαι γὰρ ὑπὸ τῆς εὐκρασίας τοῦ κατὰ τὸ χωρίον ἀέρος. καὶ ὃς ἀκούων ταῦτ' ἔχαιρεν. ἔτι δ' αὐτῶν ὁμιλούντων ἧκέ τις μηνύων ἐγγύς που τοῦ χωρίου κοιτάζεσθαι λαγωόν. ἐκέλευον οὖν ἀπιέναι οἱ ἰατροί. ὁ δὲ προσεποιεῖτο μὴ βούλεσθαι. ὁ δὲ Πατριάρχης παντάπασιν ἀγνοήσας τὸ δρᾶμα παρεκάλει τοῦτον ἐξιππασάμενον ἀπελθεῖν πρὸς τὴν θήραν τοῦ λαγωοῦ. ὁ δ' ὑποκρίνεται τοῦ ἀκούειν. βίᾳ οὖν ἐπιβὰς τοῦ ἵππου, τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν εἴχετο, καὶ εἰσελθὼν C ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ τὰς πύλας κλείσας, τὰ βασιλικὰ πρὸς τὸν Πατριάρχην ἐξέπεμπε γράμματα, τὰ πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων τοῦτον μεταπεμπόμενα. καὶ ἠξίου πρὸς τὴν θάλασσαν κατιέναι ὡς τάχιστα. ὁ δὲ ἐδυσχέραινε μὲν, καὶ ἠπείλει δράσειν ἀνήκεστα, οὐ μὴν τοί γε καὶ δεδιώκει. ἀλλὰ τὴν Λαοδικείων καὶ ἄκων καταλαβὼν, καὶ ὀλίγας ἐνδιατρίψας ἡμέρας, ὥστε αὐτῷ τὰ ἐφόδια κομισθῆναι ἐκ τῆς Ἀντιοχέων ἀπῄει πρὸς τὸ Βυζάντιον.

κθ'. Ὁ δὲ Δοὺξ Ἰσαάκιος τοῦ ἐκ τοῦ Πατριάρχου δέους ἀπαλλαγεὶς διῴκει τὰ κοινὰ, καὶ τὰς ἀναφυομένας ταῖς πόλεσι στάσεις ἐπειρᾶτο διαλύειν. D ἀλλ' οὐκ ἦν ἠρεμῆσαι τὸν τῶν Χριστιανῶν ἀρχαῖον πολέμιον. ταῦτά τοι καὶ ἐξ αἰτίας βραχείας τοὺς στασιαστὰς αὖθις ἐκίνησε. τῶν γὰρ ἄρτι προκόπτειν ἀρξαμένων τινὲς ἐκκαυθέντες ὑπὸ τοῦ φθόνου κατὰ τῶν ἐν τέλει, καὶ τοῦ Δουκὸς τὸ πλῆθος ἐξώπλισαν. καὶ τὸν μὲν εἴσω τῆς ἀκροπόλεως συγκλείσαντες, τὰς εἰσόδους ἐφρούρουν. κατὰ δὲ τῶν ἐξορμήσαντες, τινὰς μὲν ἀνεῖλον. οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τὰς οἰκίας τῶν ἀρχόντων πορθοῦντες, καὶ τὰ χρήματα διαρπάζοντες. ὁ Δοὺξ τοίνυν εἰς προῦπτον καταστὰς κίνδυνον πρὸς τὰς κύκλῳ πόλεις ἐξέπεμψε τοὺς στρατιώτας μετακαλούμενος. ἐν ὀλίγῳ δὲ ἀποχρώσης συνελθούσης δυνάμεως καταστρατηγεῖ τοὺς στασιαστάς. E εἰς πολλὰ γὰρ μέρη τὸ στράτευμα διελὼν ἐκέλευσε ἀπιέναι πρὸς τὰ στενωπὰ, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ξυλλαμβάνειν, ὡς μὴ ὁμοῦ γενόμενοι βοηθεῖν ἀλλήλοις. οὗ γενομένου συνέβη τῶν Ἀντιοχέων στασιαστῶν φόνον γενέσθαι πολύν. καὶ οὕτω μόλις τὴν στάσιν κατευνασθῆναι. ἄρτι δὲ ταύτης κατευνασθείσης, τοὺς Ἀντιοχεῖς ἐσπούδαζε θεραπεύειν. εἶτα διελθουσῶν ἡμερῶν ὀλίγων, ἠγγέλθη Τούρκων οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν κατὰ Συρίας χωρεῖν. ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν, ἐ-

ξέσει. συνείπετο δέ οἱ καὶ ὁ ἐπ' ἀδελφῇ τούτου γαμβρὸς Κωνσταντῖνος, ὁ τοῦ βασιλέως Διογένους υἱός. ἐντυχὼν δὲ τοῖς Τούρκοις, καὶ μάχην μετ' αὐτῶν συνάψας, ἡττήθη, καὶ γενναίως ἀγωνισάμενος, καὶ τραύματα ἱκανὰ παρ' αὐτῶν λαβὼν, αὐτὸς μὲν ἑάλω· ἀνῃρέθη δὲ καὶ ὁ Διογένης. τὸν μὲν οὖν δοῦκα οἱ Ἀντιοχεῖς ἀποστείλαντες χρυσίου χιλιάδων ὠνήσαντο εἴκοσι. καὶ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου τραύματα θεραπεύειν ἐσπούδαζον. αὐτὸς δὲ εἰσέτι γνησίως διέκειτο πρὸς αὐτοὺς, καὶ τὰς ἀμοιβὰς, ὡς οἷόν τε ἐσπούδαζε τούτοις ἀποδιδόναι. ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, ἐν τούτοις ἦν. ὁ δὲ ἑξῆς λόγος δηλώσει καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν.

A se illi vir fororis ejus Constantinus Imperatoris Diogenis filius. Occurrunt Turci. pugnatur. Dux fortissime rem gerens multis vulneribus acceptis capitur. Constantinus Diogenes occiditur. Et Ducem quidem Antiocheni misso pretio viginti millium aureorum redemerunt. Cæteraque belli mala reparare studuerunt. Ipse autem hactenus mutuam ipsis benevolentiam exhibet; & quæ bene meriti de ipso sunt affectu & beneficiis studet rependere. Hoc statu erant res Antiochenæ. Quid interim ageretur in occiduis partibus liber consequens docebit.

Et mox redimitur.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣ
ΤΟΥ ΒΡΥΕΝΝΙΟΥ
ΥΛΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΜΟΣ Γ.

NICEPHORI CÆSARIS
BRYENNII
COMMENTARIORUM
LIBER TERTIUS.

ARGUMENTUM.

Bryennii & Botaniatæ rebelliones, & Michaelis Augusti exauctoratio.

PERIOCHE.

Edit. Parif. pag. 67. ANDRONICUS *Cæsaris filius moribundus. Occidentales regiones a Slavis, Scythis; Chorobatis, & Dioclensibus turbantur. Michael Bryennium Imperii collegam assumere cogitat. Impeditur ne faciat a Drungario Constantino. Bryennius Slavos domat. Illyrios acie vincit. Mare piratis purgat. fit exosus Imperatori obtrectationibus inimicorum. Irritatur eo cognito. Basilacius cum Fratre Bryennii ab Imperatore aversi turbas moliuntur. Sicarius Bryennio submissus deprehenditur. Cæsar filiam Andronici suè filii Alexio Comneno conjugem offert. Ea res licet a multis disturbata, perducitur ad exitum.* pag. 68. *Bryennius diu reluctatus, tandem Imperium usurpat. Patricii Bryennii ejus filii audax facinus & felix. Joannes Curopalata a Bryennio cum exercitu Constantinopolim missus, gratiam & studia civium perdit ob incendium suburbii. Constantinopolis oppugnatur defendente Alexio. Bryenniani obsidionem solvunt & Scythas primum victos sibi adjungunt. Botaniates rebellat, frustra obstante Melisseno. Turcorum in ipsum conductorum insidias vitat, & iis pecunia delinitis Nicæa potitur. ibique acclamatur Imperator. Constantinopoli conjuratur in Imperatorem. Qui Alexii consiliis rejectis Imperium abdicat, fit Monachus, & Metropolita Ephesi. Constantinus ejus frater Imperio recusato Botaniatæ se subjicit. A quo & Alexius recipitur in amicitiam. Botaniates suadente Cæsare Mariam Michaelis viventis conjugem, ipse bigamus & uxorem habens ducit. Logotheta ab Urselio proditus deditur Botaniati; exilio mulctatur & occiditur.*

I. QUÆCUMQUE quidem contigerunt per Orientem post depositionem Diogenis: Turbasque defectiones, seditiones, qua excitatas, qua extinctas per id tempus: & ut omnium maxima tyrannis, Urselii dico, in magnum elata, & maximorum causa malorum Imperio Romano, a Comneno Alexio adhuc adolescentulo exercituum Orientalium Præfecto deleta sit, qui hunc præcedit liber expli-

Summa libri prioris.

A ΟΣΑ μὲν οὖν ξυνέβη κατὰ τὴν ἕω μετὰ τὴν τοῦ Διογένους τῆς βασιλείας καθαίρεσιν, καὶ ὅσαι ταραχαὶ, καὶ ἀποστασίαι, καὶ στάσεις ἀνήφθησάν τε καὶ αὖθις ἐσβέσθησαν, καὶ ὡς ἡ μεγίστη πασῶν τυραννὶς, φημὶ δὴ τοῦ Οὐρσελίου, εἰς μέγα ἀρθεῖσα καὶ μεγίστων κακῶν αἰτία τῇ Ρωμαίων γενομένη παρὰ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου καθῄρητο ἔτι κομιδῆ νέου ὄντος καὶ στρατοπεδάρχου τῆς ἕω ἀποδειχθέν-

τες

τες ὁ πρὸ τοῦδε λόγος δηλοῖ. νυνὶ δὲ ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν ἑῴαν πραγμάτων ἀναγκαῖον μεταβῆναι πρὸς τὴν ἑσπέραν, καί τινα τῶν ἐν αὐτῇ πραχθέντων ἀφηγήσασθαι, ἵν' εἱρμῷ τινι, καὶ τάξει βαδίζων ὁ λόγος ἐπὶ τὰς πράξεις αὖθις ἔλθῃ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου. ἐπειδὴ τῶν παίδων τοῦ Θεσπεσίου Καίσαρος ὁ μὲν νεώτερος Κωνσταντῖνος ἀνὴρ ἀγαθὸς γενόμενος ἐξαίφνης ἀπεβίω. ὁ δὲ πρεσβύτερος Ἀνδρόνικος τὸ γενναῖον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς παραστήσας, κἀν τῷ κατὰ τὸν Οὐρσέλιον πολέμῳ καὶ ἑαυτὸν προϊέμενος ὑπὲρ τῆς τοῦ πατρὸς σωτηρίας δεινῶς τετραυμάτιστο, ὡς μικροῦ δεῖν ἔξαιμος γεγονὼς ἐπανῆλθε πρὸς τὸ Βυζάντιον. ἐπανελθὼν δὲ καὶ ἐπιμελείας τυχὼν ὅτι πλείστης τῶν μὲν ἐκ τῶν τραυμάτων ἀλγηδόνων ἀπήλλακτο. καχεξίᾳ δὲ σπλάγχνων συσχεθεὶς ὑδέρῳ ληφθεὶς ἀπηγόρευτο πρὸς τῶν ἰατρῶν. ἀτονησάσης τῆς τέχνης ἐπικουρῆσαι τῷ κάμνοντι. ἐπεὶ γοῦν οὕτω ταῦτα συνέβη, καὶ ὁ Καῖσαρ τὸν ἔνδοξον βίον εἰς τὸν μοναδικὸν μετημείψεν, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ φροντίσι μυρίαις ἐπάλαιε. τῶν τε Σκυθῶν Θρᾴκην τε καὶ Μακεδονίαν κατατρεχόντων. τοῦ τε Σθλαβίνων ἔθνους τῆς δουλείας Ῥωμαίων ἀφηνιάσαντος, καὶ τὴν Βουλγάρων δῃοῦντός τε καὶ λεϊζομένου. Σκοῦποί τε καὶ Ναϊσσὸς ἐπορθοῦντο, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ Σύρμιον. καὶ τὰ περὶ τὸν Σαγίαν ποταμὸν χωρία, καὶ αἱ παρίστριοι πόλεις αἱ μέχρι Βυδίνης, κακῶς διέθεντο. ἐκεῖθεν δ' αὖθις Χωροβάτοι καὶ Διοκλεῖς ἀποστάντες, ἅπαν τὸ Ἰλλυρικὸν κακῶς διετίθουν.

β. Τούτων οὕτω γενομένων, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ εἰς δέος ἐμπέπτωκε μέγα. καὶ ἐσκέπτετο κοινωνόν τινα προσλαβέσθαι, καὶ τὴν δευτέραν αὐτῷ ἀπονεῖμαι τιμήν, φημὶ δὴ τὴν τοῦ Καίσαρος. ἐπεὶ δὲ τὸ συγγενὲς αὐτοῦ ἅπαν καθῄρητο, πρὸς τοὺς ἐν τέλει τοὺς στρατηγοῦντας ἀπέβλεψε, καὶ ἐζήτει καθ' ἑαυτὸν μετὰ τῶν περιοικιδίων τὸν πείρᾳ πραγμάτων, καὶ φρονήσει, καὶ ἀρετῇ τῶν ἄλλων πλεονεκτοῦντα. ὡς δὲ πᾶσιν ἐδόκει τοῖς περὶ αὐτόν, καὶ αὐτῷ τῷ Λογοθέτῃ τοιοῦτος εἶναι ὁ Βρυέννιος Νικηφόρος, οὗ πρόσθεν ἡ ἱστορία ἐμνήσθη, τὰ πρὸς τὸν Θεὸν πιστός, τὰ πρὸς φιλίαν βέβαιος, δεινός τε ὑπαισθέσθαι τὸ μέλλον, καὶ προφυλάξασθαι στρατηγῆσαί τε κατ' ἐχθρῶν δοκιμώτατος, εὐθὺς γράμμασι βασιλικοῖς ἐξ Ὀδρυσῶν μετεπέμπετο. πρὸ τοῦ δὲ τοῦτον τὸν ἄνδρα εἰς τὴν βασιλίδα ἐπανελθεῖν κοινοῦται ὁ βασιλεὺς τὸν λόγον τινὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς, καθ' αἷμα τούτῳ μητρόθεν προσήκοντι. ὁ Δρουγγάριος οὗτος ἦν Κωνσταντῖνος, ὁ τοῦ τῆς Πατριαρχίας τὸν θρόνον ἰθύναντος πάλαι Μιχαὴλ ἀδελφιδοῦς, ὃς ἐπεκέκλητο Κηρουλάριος. ὁ δ' ἀκούσας βαρέως ἔφερε τὰ λεχθέντα. πάλαι γὰρ ἦν αὐτὸς ὀνειροπολῶν τὴν βασιλείαν. ἀπαιτούμενος οὖν γνώμην εἰσαγαγεῖν, ἔφησε τὸν μὲν ἄνδρα γινώσκειν καὶ ἐπαινεῖν, τὴν δὲ περὶ αὐτοῦ σκέψιν τε καὶ βουλὴν οὐ πάνυ τι ἐπαινεῖν. ἀλλ' εἴ τι, φησί, καὶ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ὑπεκστῆναί σε ἑκουσίως τούτῳ χρή, ἀνδρὶ ὄντι γενναίῳ, καὶ δραστηρίῳ καὶ ῥέκτῃ. εἰ μὴ ἄκων βούλοιτο τοῦτο παθεῖν, τοῦ τὸ κοινωνὸν αὐτὸν λαβέσθαι, σκέμματος ἀποστῆναι. ταῦτ' εἴρηκε, καὶ εἰς δέος μέγα τὸν βασιλέα ἐνέβαλε, καὶ ἄλλως δειλόν τε ὄντα, καὶ τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν ὑποπτήσσοντα, ὅ φασιν.

Niceph. Cæs. Bryen.

cat. Nunc autem ab Orientalibus rebus necesse est transgredi in Occidentem; & quædam ibi gestorum enarrare; ut serie continua & nusquam interrupto ordine nostra progrediens oratio rursus ad Comneni Alexii acta revertatur. Postquam filiorum præstantissimi Cæsaris natu minimus Constantinus vir fortis subito extinctus est, Maximus vero natu Andronicus generositate sua probata in bello maxime contra Urielinum, quo seipsum pro salute Patris devovens tam graviter est vulneratus ut prope exanguis redierit Byzantium; ibique quam diligentissime curatus doloribus quidem vulnerum liberatus est, languore vero viscerum correptus, hydropicus judicatus est a medicis, & ut gravius laborans quam qui juvari ope artis posset depositus atque conclamatus est. Postquam hæc inquam sic evenerunt, & Cæsar inclytam vitam in Monasticam professionem mutavit, Imperator Michael curis innumerabilibus conflictabatur; Scythis quidem Thraciam & Macedoniam incursantibus, Slavorum vero gente jugum Romanæ dominationis excutiente & Bulgariam rapinis atque incendiis agente ferenteque. Scupi quoque & Naisus vastabantur, quin ipsum etiam Syrmium, & quæ circa Sagiam amnem sita sunt oppida, quæque ad Istrum jacent civitates graviter laborabant. Inde rursus Chorobati & Dioclenses rebellantes universum Illyricum infestabant.

Propositio hujus.

Andronicus hydropisi citra spem laborat.

Scythæ & Slavi regiones Romanas incursant.

Edit. Paris. pag. 69.

Chorobati & Dioclenses rebellant.

II. His commotus & in gravem adductus metum Imperator Michael, cogitabat consortem aliquem assumere Imperii, cui secundam, hoc est Cæsaris, dignitatem conferret. Quia vero familia ejus & consanguinitas erat exhausta, consumptis varia clade plerisque, circumspiciebat inter eos qui honores gerebant, & sua ipsius acri consideratione adhibita & domesticorum intime familiarium consilio, num quem reperiret experientia rerum, prudentia & virtute supra cæteros eminentem. Ut autem omnibus qui circa ipsum erant, & ipsi Logothetæ visus est talis Bryennius Nicephorus, cujus hæc Historia prius meminit, religione præclarus, in amicitia firmus, providus in præsentiendo futuro, acer in præcavendo, rei quoque bellicæ peritissimus, & ductandis in hostes exercitibus artis ac fortitudinis probatæ, is statim regiis litteris ex Odrysis evocatus est. Prius vero quam talis vir Constantinopolim reverteretur, communicat Imperator ejus ad res adhibendi consilium cuidam e Senatoribus materno genere sibi conjuncto. Hic erat Drungarius Constantinus Michaelis dudum patriarchæ Patruelis cui erat cognomen Cerollarius. Id iste ut audivit graviter accepit; ut pote qui sibi pridem ipsi Imperium despondisset. Rogatus igitur de re sententiam, dixit: Virum quidem illum sibi notum & probatum: consilium tamen ejus Imperio admovendi neutiquam probari. nisi forte, inquit, velis sponte Imperio universo cedere huic homini strenuo gnevoque; pro cætera sua industria & fortitudine in loco secundo non quieturo. Quod si hoc non decrevisti, & vitare vis ne invitus adigaris ad id quod horres: revoca sis male formatum & nimis periculosum consilium viri talis in Imperii consortium assumendi. His dictis vehementer conterruit Imperatorem, pavidum alioqui, & suam ipsius, quod dici solet, umbram timere solitum.

Michael consortem Imperii Bryennium assumere cogitat.

Id Drungarius Constantinus dissuadet.

Bryennius Sclavos domat.

III. Cum igitur advenisset Bryennius, Imperator Michael mutata priori voluntate Ducem ipsum declaravit universæ Bulgarorum regionis, ut prævalentem illic Slavinorum Gentem comprimeret. In quo non sane spes fefellit. Illuc enim profectus, brevi tempore animos audacium Slavorum belli successibus dejecit, ut jugo Romanæ potentiæ rursus colla submitterent; & facile paterentur tali Bulgariæ Duci obsequi ac servire sese. Quoniam vero Chorobari & Dioclenses

Edit. Paris. pag. 70.

Illyricum incursabant: & gens Francorum Italia Siciliaque occupatis, gravia in Romanos meditabatur, putavit e re fore Michael Augustus si Bryennium e Bulgaria Dyrrachium transferret, quæ Urbs est

Transit in Illyricum.

Metropolis Illyrici. Statim ergo ad eum litteræ mittuntur, non jubentes magis quam rogantes ut in Illyricum transiret. Ivit igitur, & cuncti eum libenter indigenæ susceperunt, erat enim homo gratiosissimus & liberalissimus. Sumpto autem ibi aliquo non magno temporis spatio ad expeditionem comparandam, duxit exercitum contra Dioclentes & Chorobatos. Cum autem illi in præruptis & accessu difficilibus castra munissent locis, hanc capediendi purgandique quod ad hostes ferebat itineris rationem iniit. Ar-

Difficultates locorum superat.

matos prius milites per angustias trajecit. Metuente vero ex ipsa experientia præsentis difficultatis laborem, qui redeuntibus per tam impeditas semitas exantlandus superesset, jussit Dux indigenas magno numero armatos asciis pone agmen sequi, & per quemcumque saltum angustum ægre milites perruperant, aperire virgultis excidendis complanandis ac dilatandis viis. Quod valentes milites securo animo in hostes ibant. Cum sic ad locum processisset, ubi castra erant hosti-

Illyricos acie vincit.

lia, direxit aciem, acrique prælio commisso, Illyricos præclare vicit. Moxque civitatibus ejus tractus cunctis sub Romani ut prius fœderis conditionem redactis, obsidibus acceptis, & idoneis cuique loco præsidiis impositis, Dyrrachium revertit. Quoniam vero Piraticæ ex Italia naves onerarias negotiatorum nostrorum deprædabantur, huic quoque malo remedium facere decrevit, & sane ut decre-

Mare piratis purgat.

verat fecit. Armavit enim & immisit in classem piraticam triremes, quæ multas Italicarum navium partim depresserunt, partim ceperunt. Unde factum ut metu per Italiæ littora vulgato, grassationes latronum illinc prius erumpentium sisterentur.

IV. Hæc sic gesta, digna honore ac præmiis erant. sed invidia non tulit opera talia viri optimi, verum in eum calum-

Malevolæ obtrectationes in Bryennium.

niatorum irritavit linguas loquentium pacem cum proximo suo, ut ait divinus David, mala autem in cordibus eorum. Subrepentes igitur insidiose Imperatoris levitati, obtrectabantur clam Bryennio tamquam Imperium affectanti. Quorum sermonibus motus ille unum ex sibi fidissimis (erat is Eustathius Cappadox) in Illyricum mittit, dato illi clam mandato inquirendi de rebus ad se delatis. Hunc

Eustathius ad inquirendum de Bryennio missus, ei arcanum prodit.

ad se profectum libentissime Bryennius excepit; tantumque demeruit ut arcanum ei aperiret, indicaretque cujus rei causa mitteretur ab Imperatore. Pupugit id vehementer viri animum & metu non parvo affecit, non tamen in iram accendit: tenuit enim se adhuc & deliberabat tantum quid ageret. Dum in eo erat, fra-

A γʹ. Ἀφικομένου τοίνυν τοῦ Βρυεννίου, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τὸν σκοπὸν μεταθέμενος ἐβούλετο τοῦτον δοῦκα τῆς τῶν Βουλγάρων ἀποδεῖξαι πάσης χώρας. ὥστε δι' αὐτοῦ καὶ τὸ Σθλαβίνων ἔθνος κατακυριεῦσαν ἀνασταλῆναι. καὶ δὴ ἐν Βουλγαρίᾳ γενόμενος ἐν βραχεῖ καιρῷ εἰς τοσοῦτον τὸ Σθλαβίνων ἐταπείνωσεν ἔθνος, ὡς ὑπὸ ζυγὸν Ῥωμαίων αὖθις τοῦτο ποιῆσαι, καὶ ἀγαπᾶν ὑπ' ἐκείνου τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ πραγμάτων κυβερνᾶσθαι. ἐπεὶ δὲ Χωροβάτοι, καὶ Διοκλεῖς τὴν Ἰλλυρίδα κακῶς διετίθουν, καὶ τὸ Φράγγων ἔθνος κατακυριεῦσαν τῆς Ἰταλίας, καὶ Σικελίας, δεινὰ κατὰ Ῥωμαίων ἐμελέτων, ἐβου- B λεύετο τοῦτον ὁ Μιχαὴλ ἐκ τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τὸ Δυρράχιον μεταβαίνειν, ὃ μητρόπολίς ἐστι τοῦ Ἰλλυρικοῦ. εὐθὺς οὖν γράμματα πρὸς ἐκεῖνον ἐπέμπετο, οὐ κελεύοντα μᾶλλον ἢ ἀξιοῦντα τὴν εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν μεταβῆναι. ἀφίκετο οὖν καὶ πάντες ἀσμένως αὐτὸν ὑπεδέχοντο οἱ ἐγχώριοι, ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ χαριέστατος καὶ ἐλευθεριώτατος. βραχὺν δέ τινα χρόνον ἐκεῖσε ἐνδιατρίψας ὥστε τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξαρτύσαι, ἐστράτευσε κατὰ Διοκλείων, καὶ Χωροβάτων. ἐν ὀχυρωτάτοις δὲ τούτων χωρίοις στρατοπεδευομένων, τὰς δυσχωρίας αὐτὸς καθαιρεῖν ἔσπευδεν. ὁπλίσας γὰρ πρότερον τοὺς στρατιώτας διέβαινε τὰς στενω- C πούς. δεδιότος δὲ τοῦ στρατεύματος ἐν τῷ ὑποστρέφειν τὰ δυσδιόδευτα, ἐκέλευε τοὺς ἐγχωρίους συχνὰς ἀξίνας ἐπιφερομένους, ὄπισθεν ἕπεσθαι καὶ καθαιρεῖν τὰ δύσβατα, καὶ τὰς ὁδοὺς εὐρύνειν. οὗ γενομένου προθύμως οἱ στρατιῶται κατὰ τῶν πολεμίων ἐχώρουν. καὶ οὕτω κατὰ τὸν τόπον γενόμενος ἔνθα τὸ τῶν ἐναντίων στράτευμα ἦν, προσέβαλε τούτῳ, καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης, κατὰ κράτος ἐνίκησε. τὰς γοῦν πόλεις ἁπάσας ὑποσπόνδους Ῥωμαίοις ποιησάμενος καθάπερ τὸ πρότερον. καὶ ὁμήρους λαβὼν, καὶ φρουρὰν ἀποχρῶσαν ἐφ' ἑκάστην χώραν καταλιπὼν, ἐπανῆκεν εἰς τὸ Δυρράχιον. ἐπεὶ δ' ἐξ Ἰταλίας πεμπόμεναι νῆες τὰς φορτηγοὺς ναῦς καταιροῦσαι κακῶς διετίθουν, σκοπὸν ἔθετο D καὶ τούτων τὴν ὁρμὴν ἀναστεῖλαι. καὶ μέντοι καὶ ἀνέστειλε ταύτην, ταχέως τριήρεις κατ' αὐτῶν ἐξοπλίσας, καὶ πολλὰς μὲν τῶν λῃστρικῶν καταποντίσας νηῶν. ἐνίας δὲ κατασχών. ὡς ὑποπτῆξαι πάντα τὸν ἐν Ἰταλίᾳ στόλον, καὶ συσταλῆναι.

δʹ. Ταῦτα μὲν οὕτω πέπρακτο ἄξια ὄντα τιμῆς καὶ γερῶν. ἀλλ' ὁ φθόνος οὐκ ἐνεγκὼν ἔργα τοιαῦτα ἀνδρὸς ἀρίστου. ἀλλὰ τὰς συκοφαντῶν ἠρέθισε γλώσσας τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν. ὅ φησιν ὁ θεῖος Δαβίδ, κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. ὑπεισελθόντες οὖν τὴν τοῦ βασιλέως κουφότητα, κατελάλουν λάθρα τοῦ ἀνδρὸς, ὡς τυραννεῖν μελετῶντος. ὧν κινηθεὶς τοῖς λόγοις ἐκεῖνος τῶν αὐτοῦ πιστοτάτων ἕνα, ὁ Καππάδοκος οὗτος Εὐστάθιος ἦν, E πρὸς τὴν Ἰλλυρίδα ἐκπέπομφε, παραγγείλας αὐτῷ λάθρα τὰ περὶ τῶν μηνυθέντων ἐξακριβώσασθαι. ἀπελθόντα δὲ τοῦτον μάλα ἀσμένως ὁ Βρυέννιος ὑποδέχεται, καὶ τοσοῦτον αὐτὸν ᾠκειώσατο, ὡς καὶ τὰ τοῦ δράματος αὐτῷ ἀπαγγεῖλαι, καὶ ὅτου χάριν πρὸς βασιλέως ἐπέμφθη. τούτων δ' ἀκούσας ἐκεῖνος ἐδάκνετο τὴν ψυχὴν, καὶ εἰς δέος ἐνέπιπτεν. οὐ μέντοι καὶ πρὸς ὀργὴν ἐκινεῖτο. ἀλλ' ἐπεῖχε πως καὶ ἐσκέπτει τί ποτ' ἂν δράσειε.

ἔτι δ᾽ ἐν τούτοις ὄντος ὁ ἐκείνου αὐτάδελφος ἐφοίτα πρὸ τὸ Βυζάντιον. προσεχῶς ἀριστεύσας κατὰ Σκυθῶν. ᾔτει οὖν ἐκ βασιλέως τῆς ἀριστείας τὰς ἀμοιβὰς, τῷ Λογοθέτῃ δι᾽ ὄχλου γινόμενος. ὡς δὲ παρεωρᾶτο καὶ κενὸς ἀπεπέμπετο, ἐδυσφόρει μάλα καὶ ἠνιᾶτο. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ τοῦ Φλώρου υἱὸς Βασιλάκης ἐκ Παφλαγόνων ἀφίκετο, οἰόμενος καὶ αὐτὸς ἐκ βασιλέως δωρεάς τινας ἕξειν. καὶ γὰρ ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς τὰ πολεμικὰ, ἀποτυγχάνει δὲ καὶ οὗτος τοῦ κατὰ σκοπὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἠνιᾶτο καὶ ἤσχαλεν, ἐντυχόντες ἀλλήλοιν εἰς λόγους ἠλθέτην ἄμφω καὶ πολλὰ κατεβόων τῆς τοῦ βασιλέως ἀνελευθερίας, καὶ τῆς τοῦ Λογοθέτου σκληρότητος. εἰς τοσοῦτον οὖν αὐτοῖν τὰ τῆς ἐντυχίας προῆλθεν, ὡς καὶ ὅρκια δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐπὶ τῷ σκέψασθαί τι σφῶν συνοῖσον καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ μέντοι καὶ ἀνέκφορα τηρῆσαι τὰ βουλευθέντα. τὰ δὲ ἦσαν, ἀποσκευάσασθαι μὲν τὸν οὕτως ἀνελεύθερον καὶ ἀνοικονόμητον, καταστῆσαι δὲ εἰς τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ἄνδρα πολλοῖς κομῶντα πλεονεκτήμασι, καὶ μὴ ὑπ᾽ ἀνδρὸς ἐκτομίου οὕτω τοὺς στρατηγοὺς Ῥωμαίων ἐμπαίζεσθαι. ἐδόκει οὖν αὐτοῖν ὡς τάχιστα τὸν Βρυέννιον ἐξ Ἰλλυρίδος μεταπέμπεσθαι, κἀκεῖνον ἀρχηγὸν τοῦ σκέμματος καθιστᾶν.

ε΄. Τούτων τοίνυν βεβουλευμένων, ὁ μὲν Βρυέννιος Ἰωάννης οἴκαδε ἀπῄει. ὁ δὲ Βασιλάκης εἰς τὸ Βυζάντιον ἔμεινεν. οὔπω βραχὺς διῆλθε καιρὸς, καὶ τῶν βαρβάρων τις τῶν πελεκηφόρων, οἷς ἡ τῶν βασιλείων πεπίστευτο φυλακὴ ἐν Ὀδρυσοῖς ἐφοίτα πρὸς τὴν πάλαι μὲν Ὀρεστιάδα καλουμένην, νῦν δὲ Ἀδριανούπολιν. ὃς καταλύσας ἔν τινι πανδοχείῳ, ἐπειδὴ ἱκανῶς οἴνου ἀνεφορεῖτο ἀπεφοίβαζε τὰ ἐντός. ὡς πεμφθεὶς πρὸς τοῦ Λογοθέτου δόλῳ μετελθεῖν καὶ ἀνελεῖν τὸν Βρυέννιον. μηνυθέντων δὲ τούτων τῷ Βρυεννίῳ, ὁ βάρβαρος εὐθὺς ξυλλαμβάνεται, καὶ πρὸς ἐξέτασιν ἤγετο. καὶ εἴθ᾽ ἑκὼν, εἴτε ἄκων ξυνετίθετο ταῦθ᾽ οὕτως ἔχειν, τὴν ῥῖνα οὖν αὐτοῦ προστάξας τμηθῆναι ὁ Βρυέννιος Ἰωάννης πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐθὺς ἐξέπεμψε γράμματα, πρὸς ἀποστασίαν αὐτὸν ἐρεθίζοντα. διακομισθέντων οὖν πρὸς αὐτὸν τῶν γραμμάτων κατὰ τὸ Δυῤῥάχιον, πλήρης ἦν ὁ ἀνὴρ φροντίδος, οὐκ ἔχων ὅτι καὶ δράσειε. τότε γὰρ πρὸς ἀποστασίαν χωρῆσαι, δεινὸν ᾤετο καὶ μεγίστων κακῶν αἴτιον. τότε ἑαυτὸν εἰς προὖπτον κίνδυνον παραδοῦναι, πάντων καταφρονήσαντα, οὐκ ἀνδρὸς ἔκρινεν ἀγαθοῦ εἶναι καὶ συνετοῦ καὶ γενναίου. τούτοις παλαίων τοῖς λογισμοῖς διέμεινε μέχρι πολλοῦ, καίτοι συχνῶς ὑπὸ ἐπιστολῶν ὀρεθιζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ.

ς΄. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τοῦτον ἐν τούτοις ἦν. ὁ δὲ Καῖσαρ τὸν πρὸς θάνατον φερόμενον ὁρῶν τὸν υἱὸν, καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ κομιδῇ νέους ἐάσοντα ὡς ἔοικεν ἐπίκουρον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνου εἰσαγαγεῖν. ἐκείνου τε πρὸς τοῦτο αὐτὸν παραθήγοντος, καὶ τῆς καλλίστης πασῶν γυναικῶν αὐτοῦ ὁμευνέτιδος ἧς τῷ ἔξωθεν κάλλει τὸ ἐντὸς ξυνεξέλαμπε κάλλος, καὶ τῇ περιφανείᾳ τοῦ γένους αἱ τῶν ἀρετῶν ἀγλαΐαι, καὶ ἡ τῶν ἠθῶν κοσμιότης συνέπρεπε. πατρόθεν γὰρ εἰς τὸν βασιλέα Βουλγάρων τὸν Σαμουὴλ ἀνεῖλκε τὸ γένος Τρωϊάνου θυγάτηρ οὖσα τοῦ ἐκείνου υἱέος, μητρόθεν δὲ ἐς τοὺς Κοντοστεφάνους, καὶ τοὺς Ἀβαλλάντας, καὶ τοὺς Φωκάδας τοὺς πάλαι περιφανεστάτους, καὶ πλούτῳ πολλῷ κομῶντας. αὕτη γοῦν ἡ συνέσει πα-

Niceph. Cæs. Bryen.

ter ejus Constantinopolim rediit, re paulo ante bene gesta contra Scythas. Petebat igitur ab Imperatore pretium operæ fortiter navatæ, frequenter id urgens apud Logothetam. Ut autem despiciebatur & dimittebatur vacuus, haud parum indignabatur & ægre ferebat. Postquam autem & Flori filius Basilaces e Paphlagonia venit, sperans & ipse ab Imperatore munera, erat enim vir bello fortis, & spe frustratus ipse quoque est, nec patientius repulsam tulit, convenientes ambo murmurabant invicem de illiberalitate Imperatoris & Logothetæ duritie. tantumque illo congressu sunt provecti, ut mutuo conjurarent consideraturos se quid utile ipsis & Romano Imperio foret, interim autem in arcano habituros quæ molirentur. Hæc autem erant: removere de solio ita illiberalem & male dispensantem opes Imperii Principem: Imponere vero Romano Imperio virum aliquem virtutibus & rebus gestis eo loco dignum, nec diutius pati semivirum Eunuchum sic Romanæ militiæ ducibus illudere. Visum autem utrique est quamprimum arcessendum ex Illyrico Bryennium, & illum factionis suæ Principem constituere.

Frater Bryennii & Basilaces frustrati speratis præmiis murmurant.

Et clam conjurant in Michaelem & Logothetam.

V. His ita decretis Joannes Bryennius domum abit. Basilaces vero Byzantii substitit. Non multo post quidam e Barbaris securigeris, quibus Palatii Imperialis credita custodia est, in Odrysos venit ad civitatem olim quidem Orestiadem vocatam; nunc Adrianopolis dicitur. Hic cum divertisset in stabulum publicum, & multo mero se ingurgitasset, quæ acceperat arcana palam aperuit: mitti se proclamans a Logotheta ut dolo circumventum occideret Bryennium. Ea cum indicata Bryennio essent, Barbarus statim comprehenditur, & tormentis admotus volens nolensque cogitur fateri rem ita habere. Joannes Bryennius jussit huic nasum amputari, statimque ad fratrem dat litteras quibus eum ad rebellionem hortabatur. His Dyrrachium ad Nicephorum Bryennium perlatis, plenus ille solicitudine erat, nesciens quid ageret. Tunc enim rebellare grave putabat, & maxima mala inde eventura providebat: rursus objectare se manifesto periculo consiliis & judiciis quæ undique afferebantur omnibus contemptis, non judicabat viri fortis & prudentis esse. His fluctuans cogitationibus diu hæsit, quamquam frequenter Epistolis a fratre urgeretur.

Sicarius Bryennio submissus deprehenditur.

Bryennius incertus animi.

VI. Ac Bryennii quidem res hoc loco erant. Cæsar vero morientem incurabili morbo filium videns, filiolos ætate adhuc tenerrima relinquentem plures; cogitabat si quo modo posset labanti domui aliquem insinuare qui præsidio ipsi foret in dubiis fortunæ casibus. Ad hoc patrem Cæsarem ipse Andronicus hortabatur. Hoc idem apud virum & socerum urgebat pulcherrima mulierum uxor Andronici: cujus præcellenti formæ corporis, egregia virtus animi, & claritati generis illustris laudatissima morum innocentia vitæque officiorum constantia, pari splendore respondebat. Nam paternum quidem genus a Samuele ducebat Bulgarorum Rege, e cujus filio Trojanno nata ipsa erat. Materna vero ei prosapia referebatur ad Contostephanos, Aballantes, & Phocadas, familias olim illustrissimas opibusque præstantes. Hæc igitur non prudentia minus

Edit. Paris. pag. 72.

Solicitudo Cæsaris.

Andronicus & ejus uxor Alexium generum optant.

quam cæteris dotibus supra reliquas mulieres excellens, nullum finem faciebat instigandi viri socerique ut defensorem infirmæ puerorum ætati prospicerent, inducerentque domum: nec rem designasse in genere contenta, singillatim nominatimque monstrabat Alexium Comnenum, cui si darent conjugem, primogenitam communium filiarum, non illi solum uni puellæ, sed fratribus præterea ejus

Tres filiæ Andronici.

sororibusque consulerent. Tres porro filias susceperant, quarum minimam natu Theodoram ab ipsa prima infantia Deo sacratam virginalibus nuptiis immaculato sponso conjunxerant. De aliis duabus soliciti erant, maxime autem de modo memorata Irene. Erat enim adolescentula gratiis affluens, forma pariter corporis & splendore morum fulgens. Ut autem hujus conjugii mentionem mater intulit, concurrerunt certatim in ea comprobanda Cæsar & Protovestiarius ipse, inclytus inquam Andronicus, qui quidem ea propositione tantum est gavisus ut pene morbi oblivisceretur. Quare ventitantem ad se officii causa Comnenum Alexium, cum privatim aggressus interrogasset, ecquid vellet uxorem ducere? (nam paulo ante vivere desierat, quam is sibi nuper de-

Alexius consensum in nuptias suspendit ex arbitrio Matris.

sponderat, filia Argyri illius viri nobilis & pecunia possessionibusque omnis generis abundantis) ut autem assentientem invenit, cogitatam affinitatem aperuit. Hic ille omnium prudentissimus juvenis rem quidem valde probavit & propositione delectatus est, significavit tamen se pendere in hoc ex voluntate matris. Magna hic occupatio facta est universæ Cæsaris domui pulcherrima Andronici conjuge, familiares omnes adhibente urgenteque

Quæ ab ea affinitate abhorrebat.

Edit. Paris. pag. 73.

ut pro se quisque contenderent in expediendo negotio non modicis difficultatibus impedito. Nam neque Imperatori placebat ei generi conjungi nuptiali necessitudine Comnenum: neque in hoc propendebat ipsius Comneni mater antiqua offensione a Cæsare ac familia Cæsaris abhorrens. Præterea Frater Imperatoris Porphyrogenitus Constantinus vehementer amans generosum Alexium, non permittebat ipsi ut in nuptias cum fratris sui Cæsaris nepte consentiret: Erat enim ipsi so-

Constantinus frater Imperatoris Zoen sororem Alexio destinat.

ror natu grandior Zoe nomine, quam Alexio volebat uxorem dare. Tot obstaculis destinatas Alexii cum Irene nuptias morantibus, non remisit contentionem prudentissima mulier Irenes mater, nec dedit somnum oculis, nec dormitationem palpebris, nec denique pecuniis pepercit quoad pulcherrimo Juvenum pulcherrimam virginum copulavit, Alexio Ire-

Desponsatur Irene Alexio ante mortem Andronici.

nem. Ac pater quidem Virginis post celebrata sponsalia brevi superstes spatio decessit, in bonis spebus carissimam filiam relinquens. Sed rursus vincere videbantur mali: & consensus in hasce nuptias recta recusabatur, pravis hominibus ut dudum solebant Imperatoris simplicita-

Imperator id matrimonium turbat.

ti denuo in suum quæstum obrepentibus. Simplicitatem voco quæ levitas forte melius diceretur. Verum ad extremum superavit Providentia, & omnes illi ab invidia structi apparatus sic evanuerunt, ut solent admoto fumo apes

Frustra.

fugere. Et qui sponsalia celebraverant, postmodum legitimis rite nuptiis sunt conjuncti. Quomodo id contigerit postea dicetur, ubi hunc sermonem resumemus.

VII. Joannes Bryennius, cujus paulo superius facta est mentio, videns fratrem cunctantem & tergiversantem, ac omni ope vitare cupientem ne in defectionem & rebellionem implicaretur, decrevit si-

A τῶν γυναικῶν διαφέρουσα, οὐκ ἀνῆκε τὸν ἄνδρα παραθήγουσα, ἀρωγὸν τῶν ἐκείνου παίδων εἰσαγαγεῖν τινα, καὶ μέντοι καὶ γνώμην εἰσήνεγκεν, ὡς μὲν συντομωτάτην, ὡς δὲ λυσιτελεστάτην. ἡ δὲ ἦν τὸ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον συνάψαι τῇ πρωτοτόκῳ τῶν θυγατέρων. τριῶν γὰρ θυγατέρων ἀποδειχθέντες γεννήτορες, τὴν μὲν νεωτέραν Θεοδώραν ἐκ βρέφους αὐτὴν τῷ Θεῷ προσανέθεντο, καὶ τῷ καθαρῷ δι᾽ ἀπαθείας νυμφίῳ προσήρμοσαν. ἀμφοῖν δὲ τὰς ἄλλας ἐφρόντιζον, καὶ μᾶλλον τῆς ἤδη ῥηθείσης Εἰρήνης. καὶ γὰρ ἦν χαρίτων ἡ νεᾶνις ἀνάπλεως, ὥρᾳ τε σώματος διαλάμπουσα, καὶ ἠθῶν ἀγλαΐαις. B ὡς γοῦν ἡ ταύτης μήτηρ τὴν γνώμην εἰσήνεγκεν, ὅ τε Καῖσαρ ἐπῄνει, καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος, ὁ κλεινός φημι Ἀνδρόνικος, ἥσθη, καὶ μονονοὺ καὶ τῆς νόσου ἐπελανθάνετο, καὶ φοιτήσαντά ποτε πρὸς αὐτὸν τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον ἰδίᾳ παραλαβὼν ἐπυνθάνετο εἰ βούλοιτο γυναικὶ συναφθῆναι. καὶ γὰρ ἔφθη ἀποβιοῦσα ἡ πρώην αὐτῷ συναρμοσθεῖσα θυγάτηρ τοῦ Ἀργυροῦ ἐκείνου ἀνδρὸς εὐγενοῦς, καὶ πλούτῳ κομῶντος καὶ κτήσεως ὅτι πλείστης ὄντος δεσπότου. ὡς δὲ συντιθέμενον τοῦτον εὗρεν, εὐθὺς περὶ τοῦ κήδους ἀπήγγελλεν. ὁ δὲ ξυνετώτατος ὢν εἴπερ τις ἄλλος τῶν νέων, ἥσθη μὲν τῷ ἀκούσματι. ἀνήρτα δ᾽ ὅμως τὰ περὶ τούτου τῷ θελήματι τῆς μητρός. C ἐν ἀγῶσιν οὖν εὐθὺς ἅπας ὁ οἶκος τοῦ Καίσαρος, τῆς καλλίστης πασῶν γυναικῶν διεγειράσης ἅπαν τὸ θεραπευτικὸν, καὶ οἰκίδιον. οὔτε γὰρ τῷ βασιλεῖ πρόθυμον ἦν τὸ, διὰ κήδους συναφθῆναι τῷ τούτου γένει τὸν Κομνηνὸν, οὔθ᾽ ἡ μήτηρ τούτου πρόθυμος ἦν, ἀρχαίαν ἔχουσα τὴν δυσμένειαν πρὸς Καίσαρά τε καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Καίσαρος. ὅτι μὴν τοῦ κρατοῦντος αὐτάδελφος ὁ Πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος σφόδρα φιλῶν τὸν γενναῖον Ἀλέξιον, οὐ συνεχώρει τούτῳ τὸν γάμον ἀσπάσασθαι τὸν τῆς ἐκείνου ἀνεψιᾶς. ἦν γὰρ αὐτῷ ἀδελφὴ πρεσβυτέρα, Ζωὴ τὸ ὄνομα, ἣν ἐβούλετο τούτῳ συζεῦξαι. τοσούτων τοίνυν ὄντων τῶν ἐμποδίων, οὐκ ἀνῆκεν ἡ συνετωτάτη πα- D σῶν γυναικῶν, οὐδ᾽ ἐδίδου ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐ δὲ νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις, οὐ δὲ χρημάτων ἐφείσατο ἕως οὗ τῷ καλλίστῳ τῶν νεανιῶν τὴν καλλίστην ἐμνηστεύσατο. ὁ μὲν οὖν πατὴρ, μετὰ τὴν μνηστείαν βραχύν τινα χρόνον ἐπιβιοὺς ἐτελεύτα ἐπ᾽ ἀγαθαῖς ταῖς ἐλπίσι τὴν φιλτάτην παῖδα καταλιπών. ἀλλ᾽ αὖθις νικᾶν ἐδόκουν οἱ πονηροὶ, καὶ ὁ γάμος εὐθὺς παρῃτεῖτο τῶν ἀρχῆθεν κακῶν ἐπεισερχομένων τὴν τοῦ βασιλέως ἁπλότητα. οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὴν ἐκείνου κουφότητα. ἀλλ᾽ ὑπερενίκα πάλιν τὰ τῆς προνοίας, καὶ τὰ τοῦ φθόνου ὡς σμῆνος ἐκ καπνοῦ ὑπεχώρει καὶ διελύετο. καὶ οἱ καλῶς μνηστευθέντες μετ᾽ οὐ πολὺ καὶ E νυμφίοι ἀπεδείχθησαν κάλλιστοι. τὸν δὲ τρόπον, ἐροῦμεν, ἐπὶ τὴν ἀρχῆθεν ἀκολουθίαν ἀναδραμόντες τοῦ λόγου.

ζ. Ὁ Βρυέννιος Ἰωάννης, οὗ πρὸ βραχέος ὁ λόγος ἐμνήσθη, ὁρῶν τὸν ἀδελφὸν ἔτι μέλλοντα καὶ ἀναδυόμενον, καὶ διαδρᾶναι ὡς

αἴον τε αὐτοῦ ἐκδόντα ἃ εἰς ἀποστασίαν χωρῆσαι, δεῖν ᾠήθη παρασκευάσαι τοῦτον, καὶ ἄκοντα τοῦ ἔργου ἅψασθαι. τοὺς προὔχοντας τοίνυν πάντας τῆς πόλεως κοινωνῆσαι αὐτῷ τοῦ σκέμματος πείσας, καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν ἅπασαν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιησάμενος, συχνῶς μετεκαλεῖτο τὸν ἀδελφόν. ἐπεὶ δ' ἀνθίστατο ταῖς τούτου πράξεσιν ὁ Ταραχανειώτης ἀνὴρ νέος μὲν ἔτι, συνετώτατος δ' εἴπερ τις ἄλλος καὶ φρονιμώτατος, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸν Λογοθέτην ἐπέστελλε ζητῶν ἐπικουρῆσαι διὰ στρατεύματος, ὡς δυνηθῆναι τὴν ἀνάψασαν ἤδη ἀποστασίαν [illegible]. οὗτοι δὲ ἢ ἀπορούντες στρατιωτῶν, εἴτ' ἀμελῶς πρὸς τὸ ἔργον διατεθέμενοι, οὐδεμίαν αὐτῷ βοήθειαν ἀπεπόμψασιν. ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας οὖν ἀντισχὼν ὡς ἑώρα ὁμοφρονήσαντας ἅπαντας, καὶ ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον προὖπτον καταστάντα, μικρὸν ἐνεδίδου τῆς πολλῆς ἐνστάσεως, καὶ τῆς Βρυεννίων μητρὸς τῆς Κουροπαλατίσσης Ἄννης διὰ κήδους συνάψαι τοῦτον τοῖς παισὶ μνηστευσάσης ξυγκατετίθετο. καὶ τὴν τε ἀδελφὴν Ἑλένην κάλλει τε ἐκλάμπουσαν, καὶ κοσμιότητι τῶν ἄλλων πασῶν ὑπερφέρουσαν, καταγγυᾶται τῷ τοῦ ἀδελφοῦ Νικηφόρου υἱῷ. καὶ οὕτω τούτοις συνάπτεται.

η'. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἀγνοήσας, οἶμαι, τὰς μεταξὺ τοῦ Βρυεννίου καὶ τοῦ Βασιλάκη συμβιβάσεις, καὶ τὰ ὅρκια, Δοῦκα τὸν Βασιλάκην τῶν Ἰλλυριῶν ἐξαπέστειλε, παραγγείλας αὐτῷ, εἰ οἷόν τε, κατασχεῖν τὸν Βρυέννιον, καὶ δεσμώτην τοῦτον ἐκπέμψειν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. ἀπαγγελθέντος δὲ τούτου τῷ Βρυεννίῳ, δεῖν ᾠήθη μηκέτι μένειν, ἀλλ' ἐξορμᾶν, καὶ οἴκαδε ἀπιέναι. ἐξῄει οὖν, ὀλίγην τινὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἐπιφερόμενος δύναμιν. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Βασιλάκης πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐπειγόμενος, ἐκεῖ καταλαβεῖν τὸν Βρυέννιον ἔσπευδε, συνέβη τούτους ἀπαντῆσαι περὶ Θεσσαλονίκην τοῦ Βασιλάκη προκατειληφότος τὸ ἄστυ. ὃς ἰδὼν τὸν Βρυέννιον βραχεῖαν ἐπιφερόμενον δύναμιν, καὶ κατὰ πολὺ τῆς ἐκείνου ἐλάττονα, τῶν ὁρκίων ὥσπερ ἐπιλαθόμενος, καὶ τῶν πρὸς τὸν ἐκείνου αὐτάδελφον συνθηκῶν, ἐξώρμησε κατ' αὐτοῦ. γενναίως δὲ τὴν τούτου ὁρμὴν ὑποστάντος τοῦ Βρυεννίου, καὶ πολλοὺς τῶν αὐτοῦ καταβαλόντος, εἰς φυγὴν τέτραπτο, καὶ τῆς πόλεως ἐντὸς συνεκλείετο. ἐκεῖθεν οὖν πρέσβεις ἐκπέμψας, ᾔτει ἀνανεωθῆναι σφίσι τὰς τοῦ ἀδελφοῦ συνθήκας τε καὶ τὰ ὅρκια. κἀκεῖνος αὐτὸν ὑποδέχεται μάλα ἀσμένως, καὶ τὰς ξυμβάσεις ἐκύρου. ἀλλ' ὁ μὲν ἠπείγετο τὴν πρὸς Ἀδριανούπολιν. ὁ ἀδελφὸς δὲ ὑπήντα μετὰ πλείστης ὅτι δυνάμεως. Μακεδόνων τε γὰρ καὶ Θρᾳκῶν τὰς τάξεις ἁπάσας εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, ἅμα λοχαγοῖς καὶ φαλαγγάρχαις, καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς στρατηγοῖς. καὶ οἱ ἄρχοντες δὲ τῶν πόλεων ξυνῆσαν αὐτῷ ἅπαντες. κἀκεῖνος ἅπαντας χαριέντως ὑπεδέχετο. καὶ γὰρ ἦν προσηνὴς ὁ ἀνὴρ καὶ εὐόμιλος εἴπερ τις ἄλλος. τότε μὲν οὖν στρατοπεδευσάμενοι, ἀριστῆσαι παρεσκευάζοντο. ἀλλὰ τῷ Βρυεννίῳ Ἰωάννῃ ἠρεμεῖν οὔτι δέον ἐδόκει οὐδ' ἀναβαλέσθαι τὸν καιρόν. ἐπιφερόμενος οὖν μεθ' ἑαυτοῦ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, ἠνάγκαζε τὸν ἀδελφὸν ταῦτα περιβαλέσθαι. ἐκείνου δὲ ἀναδυομένου καὶ σκέψασθαι

bi efficiendum ut omnino is adigeretur, quantumvis invitus, rem capessere. Cum igitur cives suos Adrianopolitas universis primoribus prius sibi devinctis in suam sententiam traxisset, crebro invitabat & accersebat Fratrem, interposito nomine Patriæ communis ipsum ad summum honorem concorditer vocantis. Obstabat vero his eorum ceptis Tarachaniotes, juvenis ille quidem sed prudens si quisquam alius & solers maxime. Hic ad Imperatorem atque ad Logotheram litteris datis sæpius exposuit rem omnem, mitti copias exposcens quæ tumescentem jam & mox erupturam, mature conjurationem opprimerent. Illi autem sive milites ad manum non haberent, sive rem negligerent, nullum ipsi auxilium miserunt. Perseveravit tamen in fide sic desertus diebus aliquot. Sed postea cum denique videret consentientes contra universos seque in præsenti periculo stare, paulum remisit de vehementia prioris studii; adeoque agi secum de compositione passus est, ut etiam audiret Bryenniorum matrem Curopalatissam Annam, annueretque petenti ne filiis suis conjungi affinitate recusaret. Itaque ille suam sororem Helenam pulchritudine modestia virtutisque fama æqualibus cunctis antistantem despondet fratris Nicephori filio; & sic in horum partes palam transit.

Frater Bryennii eum implicare in rebellionem conatur.

Edit. Paris. pag. 74

Tarachoniates frustra petitis ab imperatore auxiliis, in partes Bryennii transit.

VIII. At Imperator Michael ignorans opinor conventiones quæ inter Bryennium & Basilacem intercedebant, Ducem Illyriorum Basilacem mittit, mandans ei ut si fieri posset, Bryennium caperet, & vinctum Constantinopolim deducendum curaret. Quod cum Bryennio indicatum esset, non putavit is sibi amplius cunctandum, sed erumpendum statim & petendam patriam. Ibat igitur exiguis comitantibus copiis. Cum autem Basilaces Dyrrachium festinans ibi reperire Bryennium cuperet, contigit eo jam egresso ambos sibi ad Thessalonicam occurrere, Basilace præoccupante civitatem, qui ut animadvertit paucas infirmasque copias Bryennio adesse, multoque suis inferiores, oblitus subito jurisjurandi & fœderum cum ejus Germano ictorum, hostiliter in eum impetum fecit. Sed Bryennio fortiter resistente, & multos e Basilaceanis occidente, ad extremum ipse Basilaces in fugam vertitur, & intra urbem circumcluditur. Unde legatis missis pacem orat veniamque, renovarique inter ipsos postulat conventiones pacis, quas prius ipse cum ejus fratre juramento firmaverat. Annuit valde libenter Bryennius & fœdus cum Basilace sancit. Sicque iter capessit Adrianopolim versus; quo itinere fratrem habuit obvium cum maximo exercitu. Macedonum enim & Thracum Legiones omnes habebat secum, cum centurionibus & Tribunis ipsisque ducibus. Principes quoque civitatum una omnes aderant: ipse porro universos comiter excipiebat; erat enim congressu humanus si quis alius. Omnes illi autem tunc armati & pransi parati ad rem bene gerendam erant. Quare Joanni Bryennio nequaquam visum esse cunctandum, aut negligendam occasionem. Adiit ergo Fratrem ferens secum insignia Imperii, indueteque illa ipsum urgebat. Cum autem adhuc ille frustraretur, & tempus ad deliberandum posceret, persuasit Joannes cunctis militibus & ducibus, ut qua quisque posset illum impellerent & cogerent ad assentiendum. Vicit adhuc tamen

Basilaces mittitur ad capiendum Bryennium.

Hoc ille cognito Adrianopolim tendit.

Basilaces fœdus cum Bryennii fratre initum frangit.

Sed victus reconciliatur.

Bryennius insignia imperii recusat.

viri constantia tam vividum impetum instantium, obtinuitque moram in diem posterum, quo ut ajebat congregatis Ducibus & Tribunis disquireret quid facto esset opus, quidque in commune expediret. Edit. Paris. pag. 75. Et diem quidem illam lucro apposuit, consopito interim fratris & Principum impetu. Cæterum aliquid postridie contigit quo plane coactus est, quantumvis invitus, voluntati eorum acquiescere.

IX. Hoc tale quiddam fuit. Præsidiarii civitatis Trajanopolis officium & fidem præstare Imperatori cupientes, portas urbis clauserunt, insederuntque murorum pinnas tamquam propugnaturi civitatem. Hoc audito multi e militibus Bryennii studio visendi rem novam inermes accurrerunt. Trajanopolitani vero milites, in sic accedentes convicia jaciebant; infidelitatem increpantes. Bryenniani porro & ipsi exprobrabant inclusis, & post verba saxa utrinque mittebantur; Sicque bellum velitationibus fundarum inchoabatur. *Bryenniani Trajanopolim injussu oppugnantes revocantur.* Hoc ergo in castra nunciato concurrerunt plures, quorum & aliqui scalas expedierunt, tamquam mox aggressuri vi aperta civitatem, & primo clamore se capturos minantes. Hoc tumultu ad Bryennium perlato grave illi, nec tolerandum videbatur ut se adhuc de sumptione Imperii cunctante milites ejus sic pro eo tamquam Imperatore declarato pugnarent, & in eam urbem pugnarent quæ virorum fortium fœcunda est, ac sic a primis (quod ajunt) carceribus civili sanguine macularent manus. Statim igitur misit qui militum impetus revocarent. Missi ad hoc satis mature adfuerunt. Cum enim certamen nondum valde incaluisset, represserunt ruentes. Quo facto visum Bryennianis est satis fore si prope muros civitatis militares excubiæ ponerentur, ne si forte per noctem erumperent Trajanopoli quidam, tumultum in castris cierent. *Patricii Bryennii audax facinus.* Hoc loco res erat cum Nicephori jam regnaturientis filius Patricius Bryennius vixdum puerilem supergressus ætatem adolescentulus naturæ ardentis & generosum spirans; æqualibus pueris secum assumptis: hi autem erant, Catzamuntes & Curtices Basilius, quem & Joannicium vocabant: abit quasi ludi causa ad excubitores contra civitatem ut dictum est dispositos, & omnes quidem illos vigilantes inveniens, laudibus affecit, ultraque progrediens propinquavit muris urbis, giransque circum e vicino explorabat ecquid ibi ad custodiam vigilaretur. Ut autem non dubiis argumentis perspexit plane omnes qui murum obtinebant obdormivisse custodes, reversus retro ad suos & scalis prius paratis temere repertis eas tolli jussas a comitibus muro civitatis admovet, primusque ipse conscendit, sequentibus reliquis. Cum muri superiora tenuissent, reperiunt profunde dormientes milites, ne tunc quidem quidquam eorum quæ fierent sentientes, quos circumsteterunt ensibus strictis, & repente excitatos Nicephorum Bryennium Romanum *pag. 76.* Imperatorem acclamare jusserunt. *Trajanopolitani Bryennium Imperatorem proclamant.* Circumventi illi nec opinato casu, & ubi malorum essent sentientes, partim e muro præcipites se demiserunt, partim quod jubebantur fecerunt, exili & fracta voce: non enim constanter eos & fortiter metus quo turbabantur sinebat. At cives urbis admoniti strepitu primo, & civitatem jam universam captam existimantes, con-

A περὶ τούτου ζητοῦντος, αὐτὸς ἀνέπειθε πάντας, εἰ εἰδότες, τὸν ἄνδρα βιάσασθαι. εἶχε δ' ὅμως ἐκείνου τὸ σταθηρὸν τῆς γνώμης. ἀπεφαίνετο γὰρ ἐς νέωτα συναθροίζειν ἄρχοντάς τε καὶ στρατηγοὺς ἅμα λοχαγοῖς, καὶ βουλὴν προθεῖναι, καὶ ζητῆσαι κοινῇ τὸ πᾶσι συμφέρον. κατὰ μὲν αὐτὴν ἡμέραν ἐκείνην οὕτω κατεύνασε τὴν τοῦ ἀδελφοῦ τε, καὶ τῶν ἀρχόντων ὁρμήν. ἀλλά τι ξυμπεσὸν ἔπεισε τοῦτον τῇ ἐπιούσῃ καὶ ἄκοντα ὑπεῖξαι τῷ τούτων θελήματι.

θ'. Τῆς γὰρ Τραιανουπόλεως στρατοπεδευσάμενοι εὔνοιαν φυλάξαι πρὸς τὸν κρατοῦντα βουλόμενοι τὰς πύλας τῆς πόλεως ἀπεκλείσαντο. ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις ἀνῄεσαν φρουροῦντες δῆθεν τὴν πόλιν. πυθόμενοι B δὲ τοῦτο πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν ἐξῄεσαν ὡς πρὸς τὴν θέαν ἄοπλοι. οἱ δὲ τῆς πόλεως ὠνείδιζόν τε τοὺς ἐπιόντας, καὶ εἰς ἀπιστίαν ἀπέσκωπτον. καὶ οἱ ἐκτὸς ἀντωνείδιζον. εἶτα καὶ ἀκροβολισμοῖς τοῖς διὰ σφενδόνης κατ' ἀλλήλων ἐκέχρηντο. τούτου τοίνυν ἀπαγγελθέντος εἰς τὸ στρατόπεδον, ξυνέθεον πλείονες· οἱ δὲ καὶ κλίμακας ἐσχεδίαζον τὴν πόλιν αἱρήσειν αὐτοβοεὶ ἀπειλοῦντες. φθάσαντος δὲ τοῦ λόγου καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Βρυέννιον, δεινὸν ᾤετο εἰ αὐτοῦ μέλλοντος ἔτι καὶ ἀναδυομένου πρὸς τὴν τυραννίδα οἱ στρατιῶται τὰ τῆς τυραννίδος ἐνδείξονται, καὶ ταῦτα εἰς πόλιν ἄνδρας φέρουσαν ἀγαθούς, καὶ ἐκ πρώτης, ὅ φασι, βαλβῖδος ἐμφυλίῳ αἵματι τὰς χεῖρας μιανοῦσιν. εὐθὺς οὖν ἐξέπεμπε τοὺς ἀνείρξοντας τὴν ὁρμὴν τῶν στρατιωτῶν. οἳ φθάσαντες C πρὸ τοῦ εἰς μέγα τὴν μάχην ἐξάψαι, τὰς ὁρμὰς ἐνεχαλίνωσαν αὐτῶν. οὗ γενομένου, ἔδοξεν ἀποχρῶσαν φυλακὴν ἔγγιστα τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καταλειφθῆναι, μήπως νυκτὸς ἐκδραμόντες τινὲς τῆς πόλεως τὸ στράτευμα θορυβήσωσιν. ὡς δὲ καὶ τοῦτο τετέλεστο, ὁ τοῦ βασιλεύοντος ἤδη Νικηφόρου υἱὸς ὁ πατρίκιος Βρυέννιος, ἄρτι τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ὑπερελάσας καὶ μειράκιον ὢν θυμοειδὲς καὶ γενναῖον τοὺς συνηλικιώτας παραλαβών. ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Κατζαμουντής, καὶ ὁ Κουρτίκης Βασίλειος, ὃν καὶ Ἰωαννίκιον ἐκάλουν. ἄπεισι παιδιᾶς χάριν πρὸς τοὺς τὴν ἔξω τῆς πόλεως πεπιστευμένους φρουρὰν στρατιώτας, καὶ ἀγρυπνοῦντας ἅπαντας ἐκεί- D νους εὑρὼν, ἐπαίνων ἠξίου, καὶ παρελθὼν αὐτοὺς πλησίον τῆς πόλεως γέγονε, καὶ περιῄει ἀγχοῦ τῶν τειχῶν, τὴν τῆς πόλεως περισκοπῶν φυλακήν. ὡς δ' ὑπνώττοντας ἅπαντας τοὺς ἔνδον φυλάττοντας κατεμάνθανεν, ὑποστρέφων ταῖς σχεδιασθείσαις ἐντετύχηκε κλίμαξι. καὶ ταύτας ἄραι προστάξας τοῖς ἑπομένοις, τῷ τῆς πόλεως τείχει προσήρεισε, καὶ πρῶτος αὐτὸς ἀνῄει ὡς ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις. ξυνείποντο δὲ οἱ καὶ οἱ λοιποί. εὑρόντες δὲ τοὺς φύλακας βαθέως ὑπνώττοντας, καὶ μηδέν τι τῶν δρωμένων προαισθομένους, τὰ ξίφη γυμνώσαντες περιέστησαν αὐτοῖς. ἀφύπνιζόν τε καὶ βασιλέα Ῥωμαίων τὸν Νικηφόρον εὐφημεῖν E ἐκέλευον. τῷ γοῦν αἰφνιδίῳ καταπλαγέντες οὗτοι, καὶ οἷ κακῶν εἰσι συναισθόμενοι, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν τειχῶν σφᾶς αὐτοὺς κατεκρήμνιζον. οἱ δὲ τὸ κελευσθὲν ἐποίουν βραχείᾳ, καὶ διακεκομμένῃ φωνῇ. διέσπα γὰρ αὐτοῖς τὰς φωνὰς ὁ φόβος. οἱ δὲ τῆς πόλεως

οἱ ἀλήτορες αἰσθόμενοι τὸ συμβὰν, ὑπειληφότες τὴν πόλιν ἤδη πᾶσαν ἑαλωκέναι, συνέθεον ἅπαντες, οὐ πρὸς ὅπλα χωροῦντες, οὐ δὲ ἀμύνειν σπεύδοντες. ἤδη γὰρ ἀπεγνώκεισαν. ἀλλὰ μίαν ἡγούμενοι σωτηρίας ὑπόθεσιν τὸ βασιλέα Ῥωμαίων ἀναγορεῦσαι τὸν Βρυέννιον. εὐθὺς οὖν τοῦτο ἐγένετο, τῶν πάντων ἀνευφημούντων, καὶ πρὸς τὰς ἄνω τῶν τειχῶν τὰς χεῖρας ἀνατεινόντων, ἐκεῖθεν σώζειν τὴν πόλιν. τῆς γοῦν κραυγῆς ἰσχυρᾶς γενομένης τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν συνέθεον πρὸς τὴν πόλιν. προσεπειρῶντο δὲ τῶν κλιμάκων ἀναβαίνειν ἐπὶ τὰ τείχη. ἀλλ' ὁ τοῦ Βρυεννίου υἱὸς ἀπεῖχεν αὐτοὺς τῆς ὁρμῆς, κελεύσας κάτωθεν ἱσταμένους συνεφάπτεσθαι τοῖς ἐντὸς τῆς εὐφημίας.

ι'. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον ἡ Τραϊανούπολις πρώτη τὸν Βρυέννιον βασιλέα Ῥωμαίων ἀνευφήμησεν. ἕωθεν δὲ τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν ἅμα στρατηγοῖς τε καὶ λοχαγοῖς συναθροισθὲν περὶ τὴν τούτου σκηνὴν ἐβιάζοντο τοῦτον, τήν τε ἁλουργίδα περιθέσθαι, καὶ τὰ κοκκοβαφῆ ὑποδύσασθαι πέδιλα. ὁ δ' ὀψὲ καὶ μόλις εἴξας τῇ τούτων βίᾳ, ταῦτα περιεβάλλετο, καὶ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἤδη ἀνηγόρευτο. ἄρας οὖν ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν ἐχώρει. καὶ παριόντα τοῦτον αἱ πόλεις, καὶ αἱ κῶμαι ἅπασαι ἀνευφήμουν. φθάσαντες δὲ τὴν πόλιν, περιχαρῶς οἱ τῆς πόλεως ὑπεδέχοντο ἅπαντες. ὁ δὲ ἐπὶ τὸν ναὸν φοιτήσας τῆς Θεομήτορος, καὶ τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ τὰ χαριστήρια θύσας, οἴκαδε ἐπανέζευξε, καὶ περὶ τῶν ἑξῆς ἐβουλεύετο, καὶ στρατηγοὺς καὶ ἄρχοντας ἅπαντας εἰς ἐκκλησίαν ἐκάλει, καὶ βουλὴν προὐτίθει, εἰ δέον ἐστὶν ὑποπειρᾶσθαι τῆς μεγαλοπόλεως. ἐδόκει δὲ πᾶσι μὴ αὐτίκα χωρεῖν αὐτὸν μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, ἀλλ' ἐκπέμπειν τινὰ τῶν στρατηγῶν μετὰ δυνάμεως ἀποχρώσης, ἅμα τε καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν κρατοῦντα περὶ εἰρήνης τε, καὶ δικαιοπραγίας. ἐκπέμπειν δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τέλει πάντας χρυσοσημάντους γραφὰς, πλήρεις οὔσας ὑποσχέσεων, τιμῶν τε, καὶ δωρεῶν μεγίστων, καὶ οὕτω τῆς γνώμης τούτων ἀποπειρᾶσθαι.

ια'. Τούτου γοῦν δόξαντος, ὁ Βρυέννιος τὸν οἰκεῖον ὅμαιμονα τὸν Μάγιστρον Ἰωάννην Κουροπαλάτην τιμήσας, καὶ Δομέστικον τῶν σχολῶν ἀποδείξας, μετὰ δυνάμεως ἀποχρώσης ἐξέπεμπε, δοὺς αὐτῷ καὶ τῶν ἀρχόντων μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην. ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν, ἀπῄει πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. ξυνείπετο δὲ καὶ Σκυθῶν οὐκ ἐλαχίστη τις δύναμις, οὐ τῶν ξένων, καὶ μισθοφόρων, ἀλλὰ τῶν πρὸ πολλοῦ αὐτομολησάντων ὑπὸ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων. φθάσας οὖν ὁ Δομέστικος τῶν σχολῶν ἐγγὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐστρατοπέδευσε, καὶ ἀπεπειρᾶτο ταύτης. καὶ οἱ ἐντὸς, ἅμα μὲν δι' ὀργῆς ἄγοντες τὸν κρατοῦντα, καὶ τὸ γενναῖον καὶ σταθηρὸν τοῦ Βρυεννίου γινώσ-

A Currerunt omnes, non ad arma, neque defensandi studio, quarum rerum tempus præteriisse arbittabantur, nec spei quidquam superesse: Sed unam salutis viam superesse autumantes, si Bryennium Romanorum Imperatorem salutarent. Hoc igitur statim factum est, & per civitatem increbescebant voces Bryennium Imperatorem ingeminantium, manusque protendentium muros versus ad Bryennianos ut putabant milites cuncta obtinentes, & servari civitatem parcique obnoxiis orantium. Talia vociferantium clamor ad castra pervenit, excivitque milites, qui magno impetu in civitatem ruentes scalis nitebantur superare muros: sed eos id facere vetuit Bryennii filius, mandans ut potius infra B stantes conjungerent voces cum civibus intus Bryennium Imperatorem acclamantibus.

X. Per hunc modum Trajanopolis prima civitatum Imperatorem acclamavit Bryennium. Mane vero proxime secuto universus exercitus cum Tribunis & Ducibus congregatus circa Bryennii tabernaculum cogebant ipsum & purpuram induere & rubra calceamenta, principatus insigne, sumere: ille autem tarde & ægre tandem victus instantia illorum acquievit, & salutari se Imperatorem passus pro tali se gessit. Iter hinc igitur Adrianopolim versus pronunciavit. Quo itinere Urbes & oppida obvia eum ut Imperatorem alacritate magna recipiebant. Adrianopoli C præsertim, ubi eo pervenit, exceptus est ab omnibus gratulatione ac gaudio ingenti. Ille autem recta tetendit in Templum Deiparæ, nec nisi gratiis ibi prolixe actis Matri Dei, domum abiit. Ubi consilia habebat deliberans de his quæ sibi deinceps agenda essent. Inter ea hoc præcipuum, quod Ducibus ac Principibus omnibus vocatis disceptandum proposuit: Ecquid expediret tentari armis regiam civitatem. Visum autem cunctis est non convenire ipsum statim cum exercitu universo ire adversus Byzantium: sed mittere illo Ducem aliquem cum idonea parte copiarum; & simul Legatos de Pace & æqua compositione tractaturos cum potente rerum: aliosque conventuros singillatim omnes illos qui Magistratus gerunt, D aut alioqui dignitate eminent, ostensurosque ipsis diplomata bullis aureis munita, promissiones honorum donorumque maximorum continentia, quo sic tentarentur, ecquid in partes trahi possent.

XI. His ita decretis Bryennius intimum consanguineum suum Magistrum Joannem Curopalatem honore auctum & domesticum Scholarum declaratum, mittit cum eo numero militum qui sufficere ad scopum posset: addiditque non exiguam Ducum ac Principum manum. Quibus ille copiis assumptis recta Constantinopolim tendebat: sequente præterea ipsum Scytharum non parvo exercitu, E non e peregre profectis, & stipendiariis, sed ea iis qui non multo ante a popularibus suis ad Romanam dominationem sponte transfugerant. Cum ergo pervenisset domesticus Scholarum prope Constantinopolim, castra munivit, & tentabat civitatem non multum abhorrentem ab eo recipiendo. Nam & in ea plerique civium odio & ira præoccupati adversus Imperatorem erant: & generositatem sibi notam constantiamque Bryennii reputantes, trahebantur in eum tanto studio, ut jam a significationibus externis favoris in eum sui

Tandem Bryennius purpuratus fuit.

Adrianopolim se confert.

Recta ad Templum Deiparæ vadit.

Edit. Paris. pag. 77.

Joannes curopalata a Bryennio versus Constantinopolim missus.

Byzantini prius in Bryennium propensi alienantur ab eo.

non temperarent. Sed fatale quoddam ne res procederet impedimentum obstitit, quo benevolentia civitatis in Bryennium prona acerbo repente odio commutata est. Casum uti contigit referam.

XII. Domestico Scholarum e regione Palatii Blachernarum castra habente circa locum quem vocant Cosmidium, ubi & Templum in nomine sanctorum Cosmæ ac Damiani erectum est maximum atque pulcherrimum, juxtaque Arx adstructa; quidam e servili genere lixarum, aut e gregariis militibus vallo procurrentes trajecerunt pontem, & ex adverso civitatis per oram angustissimo divisam freto cursabant studio ac necessitate corradendi res opportunas, & rapiendis obviis quibusque se accingebant. Quoniam vero qui illic habitabant jam antea sua omnia intra civitatem transtulerant, ubi nihil isti temerarii cursores supellectilis aut prædæ intra domos repererunt, irati subjicere ignem parabant. Sed hoc sentiens domesticus Scholarum misit statim qui revocarent a væcordi cœpto, & ignem extinguerent. At hi serius advenerunt Incendio jam invalescente alteque sublato & obvium quidvis consumente. Per hunc errorem contigit speciosissima quæque pulcherrimi suburbii flammis deformari. Id vero civibus Constantinopolitanis perindignum visum, eorum odia in Bryennii partes movit, favoremque priorem omnem ac benevolentiam extinxit. Cujus novæ invidiæ indiciis videlicet erumpentibus desperans Dux exercitus adduci posse ad suas partes persuasione civitatem, vim experiri constituit, & ad oppugnationem se accingebat.

Incendium suburbii.

Edit. Paris. pag. 78.

XIII. Interim Imperator muris ad mediterranea objectis firma præsidia imposuit: Ducibus præfectis proprio fratre Constantino Porphyrogenito & Comneno Alexio. Qui penuria militum quosdam ex obviis autoratos & tumultuarie armatos custodibus murorum miscuerunt, propriis etiam quisque familiis pariter armatis: ipsi ultro citroque cursantes defensioni urbis attendebant. Quo tempore Comnenus Alexius cum e speculis observasset manus e Bryennianis Castris ad prædandum egressas versus oram maritimam descendisse, rursumque plerisque in castra redeuntibus, valde paucos retro relictos hæsisse, patefactis subito portis cum familiaribus erumpit, impetuque in hos facto vivos capit numero viginti, ac prius quam alii sentirent intra urbem rapit. Quo facto per civitatem statim fama vulgato, omnia viri laudibus personabant. Unde invidia ussit Constantinum, in tantum ut coram in os Comneno jurgium ferret, quod is se socium ad id facinus non adhibuisset. Imperator tamen factum probavit, & Alexio palam gratias egit. Ex hoc Comneni successu, indeque orta offensione Constantini occasionem Cæsar captavit opportunam urgendi nuptias propriæ neptis cum Alexio, quæ & post sub obsidionis solutionem rite celebratæ sunt.

Constantinus & Alexius urbem defendunt.

Froptio Alexii felix.

XIV. Inter hæc enim Bryenniani ductor exercitus frustra videns teri obsidione tempus, ne vexatio irrita exercitus cresceret, solvere obsidionem cogitabat: retardabaturque solum pudore quodam & metu, ne dissensionum aliquid inter male cohærentes copias, & defectio secessioque quorumdam in discessa oriretur. Quærebat igitur quo pacto securam

A ἄκοντες, ἣν ἐντὸς ἔκρυπτον εἰς ἐκεῖνον εὔνοιαν ἀνεκάλυπτον ἤδη. ἀλλὰ τὸ δαιμόνιον ἀντωπῆσαν, τὴν πάντων εὔνοιαν ταχέως εἰς τὸ δύσνουν μετέστρεψε κατά τινα συντυχίαν τοιάνδε.

ιβ'. Τοῦ Δομεστίκου τῶν σχολῶν ἀντικρὺ τῶν ἐν Βλαχέρναις παλατίων στρατοπεδεύσαντος περὶ τὸν τόπον, ὃν καλοῦσι Κοσμίδιον, ἐν ᾧ καὶ ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων ἵδρυται μέγιστός τε καὶ κάλλιστος, καὶ φρούριον ᾠκοδόμηται, τινὲς τῶν τοῦ θητικοῦ, ἔτι γε μὴν καὶ τῶν τοῦ στρατιωτικοῦ τοῦ χάρακος ὑπεξελθόντες, διέβαινόν τε τὴν γέφυραν, καὶ καταντικρὺ τῆς πόλεως ἐν τοῖς τοῦ στε-
B νοῦ φοιτῶντες μέρεσιν, ἀφορμῆς δῆθεν τῆς τῶν ἀναγκαίων συγκομιδῆς, διαρπάζειν τὰ προστυχόντα ἐβούλοντο. τῶν δὲ οἰκητόρων φθασάντων πάντα ἐντὸς συγκομίσαι τῆς πόλεως, οἱ ἐκδραμόντες, ἐπεὶ κενὰς τὰς οἰκίας λαφύρων ἑώρων, θυμοῦ τε ἐνεπίμπλαντο, καὶ πυρπολεῖν αὐτὰς ἐπεχείρουν. ἀλλὰ τοῦτο αἰσθόμενος ὁ Δομέστικος τῶν σχολῶν ἀπέστειλε διὰ τάχους τοὺς εἴρξοντας αὐτοὺς τῆς ἀτάκτου ὁρμῆς, καὶ τὸ πῦρ κατασβέσοντας, εἰς οὐδὲν δ' αὐτοῖς τὰ τῆς ὁρμῆς κατέληξε, τοῦ πυρὸς εἰς μέγα ἀρθέντος, καὶ πᾶν τὸ παρατυχὸν καταφλέγοντος. ξυνέβη γοῦν ἐκ τούτου πολλὰ τῶν καλλίστων προαστείων πυρποληθῆναι. τοῦτο τὸ ἔργον εἰς θυμὸν τοὺς πολί-
C τας διήγειρε, καὶ τὴν εὔνοιαν τούτων μετέστησεν. ἀπογνοὺς τοίνυν ὁ τῶν ταγμάτων ἔξαρχος τῇ πειθοῖ τὴν πόλιν παραστήσασθαι, πρὸς πολιορκίαν ἐχώρει.

ιγ'. Ὁ δὲ τηνικαῦτα κρατῶν τοῖς τῶν κατὰ τὴν χέρσον τειχῶν φρουρᾶς ἐπέστησε φύλακας, τόν τε οἰκεῖον ὁμαίμονα Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, καὶ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον. οἳ στρατιωτῶν ἀπορίᾳ τῶν προστυχόντων τινὰς ἐπὶ τὰ τείχη ἀναβιβάσαντες, καὶ τοὺς ἑαυτῶν καθοπλίσαντες, αὐτοὶ περιθέοντες ἐφρούρουν τὴν πόλιν. ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, περισκοπῶν ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος τοὺς ἀπὸ στρατοπέδου τοῦ Βρυεννίου προνομῆς χάριν πρὸς τὰ παράλια τῆς χώρας κατιόντας, καὶ αὖθις πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀναστρέφοντας, ὀλίγους δὲ κομιδῇ καταλει-
D φθέντας, τὰς πύλας ἀναπετάσας ἔξεισι μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτόν, καὶ ἐπιθέμενος τούτοις ζωγρεῖ ἄνδρας μέχρι τῶν εἴκοσι, καὶ πρὶν ἢ τοὺς ἄλλους γνῶναι τὸ δρᾶμα ἐπάνεισι μετ' αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν. καὶ εὐθὺς περιλάλητος ἦν τοῖς ἁπάντων στόμασιν ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετή. ὁ δὲ φθόνος ὑπέκνιζε τὸν Κωνσταντῖνον, τοσοῦτον, ὡς καὶ κατὰ πρόσωπον τῷ ἀνδρὶ λοιδορήσασθαι, ὅτι μὴ καὶ τοῦτον συμπράκτορα ἔσχε τοῦ ἔργου. ὁ δὲ κρατῶν ἠγάσθη τε τούτου τὴν πρᾶξιν, καὶ χάριτας αὐτῷ φανερῶς ὡμολόγει. ταύτην τὴν πρᾶξιν τοῦ Κομνηνοῦ ἀφορμὴν ὁ Καῖσαρ εὑρὼν τὸν γάμον ἐξαιτεῖ τῆς θυγατριδοῦς τελεσθῆναι τῷ γά-
E μῳ συναφείᾳ. καὶ τελεῖται ταχέως, ἅμα τῷ λυθῆναι τὴν πολιορκίαν τῇ πόλει. ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

ιδ'. Ὁ δὲ τῶν ταγμάτων κατάρχων ὁ Βρυέννιος, τηνάλλως ὁρῶν τριβόμενον τὸν τῆς πολιορκίας καιρόν, ἵνα μὴ πλέον κακοπαθῇ οἱ τὸ στράτευμα, ἐβούλετο μὲν τὴν πολιορκίαν λῦσαι, ᾐσχύνετο δ' ὅμως καὶ ἐδεδίει, μήποτέ τι ξυμβαίη σχίσμα

A σμα περὶ τὴν πολιόρκησιν. ἐζήτει οὖν τινα πρόφασιν εὑρεῖν, ὥστε καὶ τὴν πολιορκίαν λῦσαι, καὶ μηδέν τι ἐκ τούτου περιπεσεῖσθαι βλαβερόν. οὕτω δ' αὐτοῦ διανοουμένου, ἀπαγγέλλεταί τι πλῆθος Σκυθῶν διαβὰν τὸν Αἷμον, καὶ τὰ κατὰ τὴν Χερρόνησον κατατρέχον χωρία, καὶ λεϊζόμενον. τοῦτο τοίνυν ἀφορμὴν εὑρὼν ὁ στρατηγὸς λύει τὴν πολιορκίαν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐξορμήσας, καὶ ἐντυχὼν αὐτοῖς ἐπανιοῦσιν ἐτρέψατο κατὰ κράτος, καὶ φόνον ὅτι πλεῖστον εἰργάσατο. πλείστους δὲ ζωγρήσας πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπανήκει. γίνονται οὖν οἱ ἑαλωκότες ἐκείνῳ ἀφορμὴ πρὸς τοὺς Σκύθας εἰρήνης τε καὶ ξυμβάσεως. ὁμήρους γὰρ τῶν ἐπιφανῶν δόντες, τοὺς τοιούτους αἰχμαλώτους εἰλήφασι, καὶ σύμμαχοι τούτῳ κατέστησαν.

ιε'. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, ὁ Βοτανειάτης Νικηφόρος, εἷς ὢν τῶν ἐκ τῆς ἕω ἀγωνισάντων, στρατηγὸς
B τῶν ἀνατολικῶν πρὸ πολλοῦ καταστὰς παρὰ βασιλέως, ἣν ὠδίνων ἐπανάστασιν, εἰς τοὐμφανὲς ἐξήγαγε. μαθὼν γὰρ ἐν ταραχαῖς εἶναι τὰ κατὰ τὴν ἑσπέραν, ὡς τῶν πόλεων ἁπασῶν ὑπὸ τὸν Βρυέννιον γενομένων, τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ αὐτὸς συναθροίσας στρατιώτας, καὶ τὸν Χρυσόσκουλον ἐπιδημοῦντα τηνικαῦτα τοῖς τῆς ἑσπέρας μέρεσι, προσλαβόμενος, πάλαι γὰρ ἔφθη προσχωρήσας Ῥωμαίοις ὁπηνίκα τὰς ἡνίας ἦγε τῆς βασιλείας ὁ Ῥωμανὸς Διογένης, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν. ὑπιὼν τὰς πόλεις ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιεῖτο. πάντων δ' αὐτῷ προσκεχωρηκότων, ὁ Μελισσηνὸς Νικηφόρος ἐς Βουρτζίους τε καὶ Μελισσηνοὺς ἀνέλκων τὸ γένος, τῷ κρατοῦντι τηνι-
C καῦτα Ῥωμαίων πίστιν τηρῶν, πολέμιον ἑαυτὸν τῷ Βοτανειάτῃ ἀπέδειξε. προσεχώρησε δὲ τούτῳ καὶ ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος, ἀνὴρ ὢν γενναῖος, κἀν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ἄριστος. ἄρτι δ' ἐκ Μεσοποταμίας ἐλθών, ξυνῆν γὰρ ἐκεῖσε τῷ ἰδίῳ πατρὶ διέποντι τὴν τῆς Μεσοποταμίας ἀρχήν, βουλόμενος εἰς τὸν κρατοῦντα πίστιν τηρῆσαι ἀκράδαντον.

ις'. Ὁ γοῦν Βοτανειάτης τῶν ἄλλων ἁπάντων αὐτῷ προσκεχωρηκότων, ἀπάρας ἐκ τῆς Φρυγίας πρὸς τὴν Βιθυνίαν ἠπείγετο. διεπέμπετο δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει λάθρα, τιμὰς μεγίστας, καὶ δωρεὰς τοῖς ἄρχουσιν ἐπαγγελλόμενος, εἰ συνεργοὶ αὐτῷ γένοιντο πρὸς τὸ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων ἐγκρατῆ γενέσθαι. ἐπεὶ γοῦν πολλοὶ καὶ τῶν τῆς
D συγκλήτου βουλῆς, καὶ τῶν τοῦ βήματος δυσμενῶς εἶχον πρός τε τὸν κρατοῦντα καὶ πρὸς τὸν Λογοθέτην, μάλιστα δὲ πάντων ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Αἰμυλιανός, οὗ πρόσθεν ὁ λόγος ἐμνήσθη, καιρὸν ἐζήτουν, ὥστε σφίσι συμφέροντα δρᾶσαι· ὁ βασιλεὺς δὲ καὶ ὁ Λογοθέτης τὸν ἐντὸς ἀγνοήσαντες πόλεμον, πρὸς τὸν ἔξωθεν ἐξηρτύοντο καὶ πρὸς τὸν τῶν Τούρκων διεπρεσβεύοντο ἄρχοντα. ἦν δὲ τηνικαῦτα τούτων κατάρχων Σολυμὰν ὁ τοῦ Κουτλουμοῦς υἱός. ἐξοπλίζοντες τοῦτον κατὰ τοῦ Βοτανειάτου. ὁ δὲ συνθέμενος τούτοις τὸν κατὰ ἐκείνου πόλεμον ἀνεδέξατο. καὶ ἐκ τότε τὰς ὁδοὺς παρετήρει, καὶ τὰς στενωπὰς κατεῖχε, καὶ τὴν τοῦ Βοτανειάτου ἐπετήρει δύναμιν καὶ διάβασιν. ὁ δὲ τὸ Κοτυάειον καταλαβών, καὶ τὰ κατὰ τὸν Σολυμὰν πυθόμενος, ἐπειδὴ σμικρὸν ἦν στρα-
E τεύματος καὶ δυνάμεως ἀποχρώσης πρὸς τὸ πλῆθος τὸ τοσοῦτον τῶν ἐναντίων, βουλὴν βουλεύεται συνετήν. τὰς γὰρ εὐθείας καταλιπὼν ὁδούς, ἐν αἷς προσδοκήσιμος ἦν, νυκτὸς ἀπάρας ἐκεῖθεν, καὶ λαθὼν τοὺς φυλάσσοντας, γίγνεται περί τι φρούριον ἔγγιστα τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ διακείμενον, ὅπερ Ἀτζύλα καλεῖται, ἀπέχον Νικαίας περί που τὰ διακόσια μίλια. ἐκεῖθεν

Niceph. Cæs Bryen.

A & innoxiam obsidionis solutionem haberet. Hæc eum agitanti nuntius venit Scytharum aliquam multitudinem Hæmum transgressam agros pagosque circa Chersonesum incursare vastareque. Hinc rapto præteatu recedit a civitate quasi Scythas reprimendi studio, iisque commodum a præda revertentibus occurrens pugnam secundam fecit, fusis fugatisque cunctis, plurimis interfectis, nec paucioribus captis, quos ad fratrem rediens ei obtulit. Qui ex iis occasione transigendæ cum Scythis pacis opportune capta, redditis captivis, alios e Primoribus Scytharum obsides accepit, societate cum iis firma constituta.

Obsidio Constantinopolis soluta.

Bryennioni Scythas fugant & mox cum iis pacem componunt.

XV. Dum autem hæc gerebantur, Botaniates Nicephorus unus e nobilissimis
B Orientis, quem dudum Imperator universis Orientalis tractus præfecerat copiis, quam pridem parturiebat rebellionem aliquando palam protulit. Intelligens enim turbatas esse res Occidentis, civitatibus plerisque Bryennium sequentibus, collectis & ipse in unum qui erant varie per Orientales Provincias sparsi, militibus, & assumpto Chrysosculo qui tunc in occiduas partes profectionem adornabat, (dudum enim ante hoc tempus is Romanis accesserat, jam tum ex quo Imperium administrabat Romanus Diogenes, ut superius in hac Historia docuimus) objens civitates sibi subjiciebat. Cunctis autem passim in ejus partes transeuntibus, Melissenus Nicephorus e Burtziis & Melis-
C senis, genus ducens, fidem Imperatori servans, in se arma Botaniatæ convertit. Melisseno se adjunxit pari fidelitatis Michaeli præstandæ studio Palæologus Georgius vir fortis & bellicis facinoribus egregius, recens e Mesopotamia, ubi patri eam Provinciam administranti adfuerat.

Edit. Paris. pag. 79.

Botaniates rebellat.

Melissenus ei resistit.

XVI. Botaniates igitur aliis cunctis præter hos duos ipsi obtemperantibus, motis castris e Phrygia in Bithyniam ferebatur. Miserat autem in Urbem clam qui suo nomine Principibus promitterent summos honores & dona pretiosissima si cooperari sibi vellent Romanum Imperium usurpanti. Quoniam ergo multi cum e Senatu, tum ex Ecclesiastico ordine, exosos habebant Imperatorem & Logo-
D thetam; maxime vero omnium Patriarcha Æmylianus, cujus ante meminimus, hi omnes imminebant in occasionem suis ipsorum rationibus consulendi. At Imperator & Logotheta, domesticarum quas ignorabant insidiarum securi, ad bellum externum se comparabant, & ad Principem Turcorum Legationem miserant. (Erat autem is tunc temporis Solyman Cutulmusi filius) qua ei suadebant ut bellum adversus Botaniatem capesseret. id quod ille fecit fœdere cum legatis Michaelis icto: & ex tunc vias obsidebat, angustiis præoccupatis, Botaniatæ copias & transitum observans. Ille autem ubi Cotiæum pervenisset, Solymanis consilio cognito, quoniam exercitum haud quaquam satis numerosum sibi adesse vi-
E debat, quanto erat opus ad tantam hostium multitudinem aperto marte superandam, rationem belli administrandi sane prudentem iniit. Vitatis enim rectis & publicis viis ubi expectari se sciebat, noctu vasis collectis inobservatus transiit ad præsidium quoddam proximum Sangario amni, quod Atzula dicitur, distans Nicæa circiter ducenta millia. Unde rur-

Constantinopoli multi Procerum rebus novis student.

Imperator Turcorum opem implorat.

Botaniates Turcorum insidias vitat.

Edit. Paris. pag. 80.

A sus movens Nicææ se admovit antequam Turci sentirent ipsius profectionem. Hi porro audito tandem ejus furtivo transitu, indicioque habito numeri copiarum ejus, acie instructa sequebantur, præmissis equitibus paucis qui eunti facesserent negotium, & festinationem properantis morarentur. Hi non multum profecerunt. Assecuti enim agmen Botaniatæ non longe Nicæa, jaculatione in illud multa eminus cum barbara vociferatione facta, morari cœptum iter conabantur. At Botaniatæ milites pauci quidem illi, cæterum fortes, impetu in Turcos facto vim eorum represserunt. Veritus tamen Botaniates ne tandem paucitas suorum circumveniretur ab abundantibus numero Barbaris, misit ad eos Chrysosculum, qui locutus cum ipsis facile persuasit ut pecuniis acceptis retro redirent, sicq; Romani securum habuerunt, Nicæam usque, reliquum iter.

Et eos pecunia corrumpit.

B XVII. Ubi porro ad ipsa Nicææ suburbia processerunt, vident multitudinem ingentem per phalanges ordinatam; quam eum infensam sibi & mox in ipsos impetum facturam opinarentur, metu videlicet vehementi contriti sunt, & in summam salutis desperationem venerunt: quomodo enim resisterent tam pauci tanto pluribus: aut quo fugerent parata victoribus persequendi & circumveniendi facultate? Missi ergo trepide qui explorarent, quærerentque ab armatis qui essent & quid vellent? Ad ea illi una omnes voce Botaniatem Romanorum Imperatorem acclamarunt. Quod ille audiens magna cura solutus Nicæam ingressus est, miro eventu a præsenti se liberatum gratulans. Qui enim cum ipso rebellaverant non plures trecentis erant. Qui hactenus per medios insidiarum multiplicium laqueos divina utique manu ducente in tutum hoc quo diximus modo pervenerunt. Ostendente hic quoque Deo: nihil invidiam in eos posse quibus ipse faverit: uti e contrario nisi Deus annuerit & adjuverit, vana consilia, stultæ machinationes, inutiles exercitus, irritæ bellorum artes, spes fallaces & cœpta successu cassa.

Botaniates a Nicæensibus Imperator acclamatur.

C XVIII. Didita porro per Urbem & Aulam regiam fama adventus Botaniatæ, & amicæ a Nicæensibus exceptionis, multus sermo multa deliberatio Constantinopolitanorum Procerum erat. Universus fere Senatus & ex Ecclesiastico gradu plerique, quærebant modum redigendi Michaelis in ordinem, & Botaniatæ Imperio præficiendi: cujus videlicet occultis de quibus dictum est Legationibus corrupti, & in spes sibi amplas diplomatibus ejus auro signatis erecti fuerant. Decreverunt igitur in celebre Dei Sapientiæ Templum convenire familia quemque ipsorum propria armata. vinctos quoque educere publicis custodiis: & manum ex his paratam mittere circum præcipuos Magistratus qui conjurationis conscientiam non habebant, ut per eos non modo ad consensum sed & ad auxilium attraherentur. Horum consiliorum Auctores & universæ factionis Duces erant in primis Æmilianus homo solers pariter & strenuus, quo nemo populum in seditionem concitare efficacius posset, ardentius vellet. Tum plerique Senatores, quibus ante omnia visum est tentari oportere si Cæsar in partes trahi posset. Mittunt ad eum Michaelem Varum virum prudentia & usu rerum in paucis clarum. Erat tunc Cæsar in Templo Blachernarum ubi forte Impe-

pag. 81.

Conjuratur Constantinopoli in Imperatorem.

A δ' αὖθις ἀπάρας ἤπειγε πρὸς τὴν Νίκαιαν πρὸ τοῦ τοὺς Τούρκους αἰσθέσθαι τῆς ἐκείνου ἐφόδου. ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι πυθόμενοι τὴν ἐκεῖθεν λαθραίαν διάβασίν τε καὶ δύναμιν, οἱ μὲν ἐπῄεσαν τεταγμένοι. ὀλίγους δὲ τῶν ἱππέων ἐξαποστείλαντες ἐπὶ τὸ ἀσχολεῖν τοῦτον, καὶ βραδυτέραν αὐτοῦ πορείαν ποιήσασθαι, οὐ πάνυ τοῦ σκέμματος ἔτυχον. φθάνουσιν οὖν τοῦτον οἱ προπεμφθέντες οὐ πόρρω Νικαίας, καὶ ἀλαλάξαντες κωλύειν τοῖς τοξεύμασιν ἐπειρῶντο τὴν τούτου πορείαν. οἱ δὲ περὶ αὐτὸν γενναῖοι ὄντες εἰ καὶ ὀλίγοι, ἀλλ' ὅμως ἐξόρμησαν κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ τὰς ἐκείνων ὁρμὰς ἀνέστελλον. δείσαντες δ' οἱ περὶ αὐτὸν μὴ τοῦ πλήθους τῶν Τούρκων φθάσαντος κυκλωθεῖεν ὁμοῦ καὶ ἁλῶιεν, τὸν Χρυσόσκουλον πρὸς αὐτοὺς ἐκ-

B πεπόμφασιν. ὁ δὲ ὁμιλήσας ἐκείνοις, καὶ πείσας χρήματα λαβεῖν, καὶ παλινοστῆσαι, ἄδειαν τούτοις παρέσχεν ἐλθεῖν πρὸς τὴν Νίκαιαν.

ιζ'. Γενόμενοι δὲ περὶ τὰ ταύτης προάστεια ὁρῶσι λαὸν ὅτι πλεῖστον κατὰ φάλαγγας τεταγμένον. οὓς οἰηθέντες πολεμίους εἶναι, καὶ κατ' αὐτῶν μέλλειν χωρεῖν, μικροῦ δ' ἂν ὑπὸ τοῦ δέους ἀπεπνίγησαν, ἀπογνόντες τὴν σωτηρίαν. τὸ γὰρ μάχεσθαι πρὸς τοσοῦτον πλῆθος ὀλίγους ὄντας, ἀμήχανον τούτοις ἐδόκει. τό τε χωρεῖν εἰς τοὐπίσω, καὶ λίαν ἦν ἐπικίνδυνον. πέμψαντες τοίνυν ἀγγέλους, ἠρώτων τίνες τε εἶεν, καὶ ὅτι βούλονται; οἱ δὲ μιᾷ φωνῇ βασιλέα τὸν Βοτανειάτην Ῥωμαίων εὐφήμουν. ὅπερ πυθόμενος ἐκεῖνος, καὶ τοῦ δέους ἀπολυθεὶς, εἴσεισιν εἰς τὴν Νίκαιαν, παρα-

C δόξως οὕτω διασωθείς. οἱ γὰρ ξὺν αὐτῷ πρὸς ἀποστασίαν χωρήσαντες οὐ πλείους ἦσαν τριακοσίων ἀνδρῶν. οἵτινες ἅμα αὐτῷ διαβάντες μέσον παγίδων πολλῶν, δηλαδὴ τῶν ἐνεδρευόντων αὐτοὺς, ὑπὸ τῆς θείας προνοίας διεσώθησαν. δεικνύοντος τοῦ Θεοῦ κἀνταῦθα ὡς ἐκείνου διδόντος φθόνος οὐ κατισχύει, καὶ μὴ διδόντος, μάταιοι μὲν οὗτοι, μάταια δὲ τὰ τῶν στρατευμάτων πλήθη, καὶ λόχοι, καὶ φάλαγγες τεταγμέναι ἄριστα, κενὰ δὲ δεινὰ στρατηγήματα καὶ βουλεύματα, καὶ παντάπασιν ἄπρακτα.

ιη'. Διαδοθείσης οὖν τῆς τοῦ Βοτανειάτου παρουσίας τοῖς ἐν τῇ πόλει, καὶ ὡς ἡ Νικαέων ὑπτίαις χερσὶν αὐτὸν ὑπεδέξατο, εὐθὺς ἐν λόγοις ἅπαντες ἦ-

D σαν καὶ σκέμμασιν, οἵ τε τῆς συγκλήτου βουλῆς, καὶ συχνοὶ τοῦ βήματος. καὶ ἐσκόπουν ὅπως ἀποσκευάσονται τὸν κρατοῦντα. βασιλεύουσι δὲ ἑαυτοῖς τὸν Βοτανειάτην. ἔφθησαν γὰρ πρὸς αὐτὸν οἱ πλεῖστοι λάθρα διαπρεσβεύσασθαι καὶ χρυσοσημάντους γραφὰς ὑποδέξασθαι. ἐβουλεύσαντο οὖν πρὸς τὸν περιώνυμον τοῦ Θεοῦ σοφίας ναὸν ἀθροισθῆναι, καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς καθοπλίσαι, καὶ τοὺς δεσμώτας ἐξαγαγεῖν τῆς φρουρᾶς, καὶ τούτους ἐξαποστέλλειν πρὸς τοὺς ἐν τέλει, τοὺς μὴ τοῦ σκέμματος κοινωνήσαντας, καὶ τούτους καλεῖν πρὸς κοινοπραγίαν. κατάρχοντες δὲ τοῦ σκέμματος ἦσαν ὅ τε Αἰμιλιανὸς, ἀνὴρ πανοῦργος ὁμοῦ καὶ

E δραστήριος, καὶ δῆμον πρὸς ἀταξίαν κινῆσαι εἴπερ τις ἄλλος καὶ δυνάμενος καὶ βουλόμενος, ξὺν τούτῳ δὲ καὶ συχνοὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς πρὸ τοῦ ἔργου κοινωνὸν τοῦ σκέμματος λαβεῖν καὶ τὸν Καίσαρα. καὶ πέμπουσι πρὸς αὐτὸν τὸν Βαρὺν Μιχαὴλ, ἄνδρα φρονήσει καὶ πείρᾳ πολλῶν διαφέροντα. ἦν δὲ ὁ Καῖσαρ τηνικαῦτα ἐνδιατρίβων πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις.

ναόν. ἐν τούτῳ γὰρ ἔτυχε παρεῖναι καὶ αὐτὸν βασιλέα. καὶ δὴ ἐντυχὼν ὁ βαρὺς αὐτῷ περὶ δείλην ὀψίαν ἀπήγγειλε τὰ τοῦ δράματος, καὶ γραφήν τινα χρυσοσήμαντον ὑπέδειξεν τούτῳ πεμφθεῖσαν παρὰ τοῦ Βοτανειάτου, δωρεὰς δὲ πλείστας καὶ τιμὰς ἐπαγγελλομένην τῷ Καίσαρι. ὁ δὲ τούτων ἀκούσας, μηδὲ τὸ τυχὸν ἀναμείνας ἀντέφησε πρὸς τὸν ἄνδρα, ὡς οὔτε ἑκὼν πρόοιτο ἄν τι τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ βασιλέως συμφέρον. καὶ τοῦτον ἀπιόντα πρὸς τὸν Λογοθέτην ἐξέπεμπεν, ἀκοῦσαι τούτου κελεύων, καὶ ἀκούσαντα πρὸς βασιλέα ἀνενεγκεῖν καὶ οἰκονομῆσαι τὰ δέοντα.

ιθ'. Ὁ δὲ ἀπιὼν τῶν περὶ αὐτὸν ἕνα καλέσας ἀπέστειλε πρὸς τοὺς συνομώτας μηνύων αὐτοῖς, ὡς ἐπειδήπερ ἑάλω, μὴ οἷός τε ὢν φέρειν μάστιγας ἢ καὶ τὰς ἐκ βασάνων ποινάς, ἕτοιμός ἐστι φράζειν ἅπερ εἰδείη. μελήσει δ' ὑμῖν, φησιν, ὀξέως βουλεύσασθαι περὶ τοῦ ξυμφέροντος. ὁ μὲν οὖν ταῦτα εἰπών, ἀπήγετο πρὸς τὸν Λογοθέτην, καὶ πάντα ἔφραζεν ὅσα ἠπίστατο. ὁ δὲ πρὸς τὸν κρατοῦντα πάντα ἀνέφερεν. ἔτυχε δὲ τηνικαῦτα παρὼν καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, καὶ γνώμην εἰσενεγκεῖν ἀπαιτούμενος, βουλὴν ἀρίστην εἰσήνεγκε, φήσας, ὡς χρὴ ταχέως στρατιώτας ἐκπέμπειν, καὶ τοῦ σκέμματος ἄρχοντας ξυλλαμβάνειν. ἐφαίνετο μὲν καὶ τῷ Καίσαρι, καὶ τῷ Λογοθέτῃ ἀρίστη πασῶν ἡ βουλὴ αὕτη. τῷ δὲ κρατοῦντι οὐκ ἤρεσκεν. ἤδη γὰρ ὀψίας οὔσης τῆς ὥρας, ἐδόκει θόρυβόν τε καὶ ταραχὴν γενέσθαι τῇ πόλει τινά, ἢν ἁλῶσί τινες. τῆς γοῦν προνοίας σφαλάσης τὴν τοῦ κρατοῦντος γνώμην, καὶ εἰς τὴν αὔριον τηρησάσης τὴν τούτων ζωγρήσεως, ἅπαντες, ὄρθρου βαθέος ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας συναθροισθέντες, τάς τε φρουρὰς τὰς ἐν τῇ πόλει ἀνοίξαντες, καὶ τοὺς καταδίκους ὁπλίσαντες, πρὸς δὲ καὶ ὅσον εἶχεν ἕκαστος θεραπευτικὸν οἰκετικὸν ἐξέπεμπον πρὸς τοὺς τῶν ἐν πόλει, μὴ μετεχόντων αὐτῶν τοῦ βουλεύματος, καὶ ἐμπιπρᾶν τὰς οἰκίας ἠπείλουν, εἰ μὴ πρὸς αὐτοὺς παραγένοιντο, καὶ τοῦ σκέμματος κοινωνήσειαν. γράμμασι δὲ στελλομένους ἐφοδιάζοντες ἐπέγραφον οὕτως. οἱ ἁγιώτατοι Πατριάρχαι, ἡ σύνοδος, καὶ ἡ σύγκλητος συγκαλοῦσιν ὑμᾶς περὶ τὸν περιώνυμον τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας. καὶ οἱ μὲν ἑκόντες, οἱ δὲ ἄκοντες συνέτρεχον.

κ'. Ἀγγελθέντων δὲ τούτων τῷ βασιλεῖ, ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος μετεπέμπετο, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπυνθάνετο τούτου ὅτι χρὴ πράττειν ἐπὶ τοῖς ξυμβᾶσιν. ὁ δὲ βουλὴν εἰσῆγε, μάλα μὲν ἀρίστην, μάλα δὲ λυσιτελεστάτην. ἔφησε γὰρ ὡς τοῦ συναθροισθέντος πλήθους τὸ πλεῖστον ἀπόλεμόν τέ ἐστι καὶ βάναυσον, καὶ οὐκ ἂν ὑποσταῖεν καθωπλισμένους ἄνδρας ἰδόντες, καὶ πρὸς μάχην ἑτοίμους. χρὴ γοῦν πελεκυφόρους καθοπλίσαντας βασιλείων φύλακας κατ' ἐκείνων ἐπιπέμπειν σὺν στρατηγῷ. ὁ δὲ κρατῶν τῶν λεχθέντων ἀκούσας, τὴν βουλὴν ἀπεστρέφετο, εἴτε δειλίᾳ συσχεθείς, εἴτε ἀρετῆς ὑπερβολῇ ἀνωτέρω τῶν ξυμπιπτόντων ἤδη τούτῳ παθῶν γενόμενος, οὐκ ἐπίσταμαι. πῶς γοῦν ἐνὸν καταλῦσαι τὴν στάσιν, καὶ κατασβέσαι τὸ πῦρ πρὸ τοῦ εἰς μεγίστην ἀναφθῆναι φλόγα. ὁ δὲ οὐκ ἠθέλησεν.

κα'. Ἀλλ' ὁ Κομνηνὸς καὶ αὖθις ἠνάγκαζεν αὐτὸν πρὸς τὴν πρᾶξιν, καὶ παντοίως ἠρέθι-

Niceph. Cæs. Bryen.

A rator versabatur. Ibi enim convenit Varus sub vesperam, mandataque conjuratorum exposuit: & litteras quasdam auro signatas ostendit ad eum missas a Botaniate, dona ei plurima & maximos honores pollicentes. Quibus ille auditis nihil cunctatus renuit ajens; nulli se umquam conditionibus eo adducendum ut volens Imperatorem fratris sui filium proderet. Mox eum qui ad se venerat ad Logothetam mittit: rogans ut eum audiret, auditaque ad Imperatorem referret. & quæ in rem tali tempore forent, agerent.

Cæsar invitatus a conjuratis in fide perstat.

XIX. At is qui ad Cæsarem venerat se deprehensum & Logothetæ deditum videns, quemdam e familiaribus adstantem in aurem alloquens ad conjuratos misit, indicatum: se haudquaquam sibi con-
B scium esse earum virium animi & corporis, quæ resistere tormentis & vocem in quæstione continere possent. Quare sic haberent se fassurum omnia quæ sciret. Esse ipsorum prudentiæ cito providere quo pacto ei occurrere incommodo maturius agendo quæ serius destinassent queant. His ille dictis adductus ad Logothetam, quæ notâ habebat cuncta protulit. Logotheta vero mox Imperatori omnia referente adfuit forte præsens Comnenus Alexius & quid agendum censeret dicere jussus, optime censuit oportere quamprimum missis militibus conjuratos comprehendere. Idem quoque videbatur Cæsari & Logotheta probabat. Sed Imperatori non placuit: timenti, ut ajebat,
C ne si per noctem quæ jam ingruebat, aliqui militari manu caperentur, tumultus in civitate fieret. Sic igitur divina providentia errare permittente Imperatoris judicium, & non ultra quam in diem crastinum differente ejus & ei adhærentium captivitatem, relicti conjurati securi in eam noctem postridie bene mane in Templo S. Sophiæ congregati, apertis Urbis custodiis, & iis qui prius erant vincti damnatique, armatis, præterea quantum quisque habuit servorum & domesticorum armavit; manumque ea bis validam circum misit ad potentiores a conjuratione alienos, cum minis incendendi domos eorum, ni in conjuratorum partes transirent. Litteræ porro quas mandata hæc eorum obeuntibus dederunt, hoc titulo præscri-
D ptæ erant: Sanctissimi Patriarchæ, Synodus & Senatus convocant vos in celebre Templum S. Sophiæ. Ad quam citationem partim volentes, partim inviti passim quo vocabantur concurrebant.

Alexii consilium ad opprimendam conjurationem neglectum.

Edit. Paris. pag. 82.

Conjurati confirmantur.

XX. His Principi nuntiatis Comnenus Alexius raptim arcessitur, & Imperator ex eo quærit quid opus facto tali articulo rerum. Consilium hujus fuit optimum & utilissimum. Dixit enim congregatæ apud conjuratos multitudinis pleramque partem imbellem & vilis conditionis esse: quare ipsos nequaquam in loco constitutos si contra se venientes viderent viros bellicosos certo pugnandi consilio. Oportere igitur securigeros custodes Principum statim in eos immittere sub a-
E liquo Duce forti. Hæc audiens Imperator, improbavit: an ignavia correptus, an excellentia virtutis superiorem casibus humanis animum gerens, nescio. Illud constat ipsum cum potuisset opprimere seditionem, & flammam orientem, priusquam in incendium maximum invalesceret extinguere, noluisse.

Consilium Alexii iterum rejicitur.

XXI. Nec tamen hic cessavit Comnenus urgere Principem ad moliendum

in suo tanto periculo quod conveniret finem tandem frustra solicitandi fecit, cum increpitus graviter ab eo est, quasi crudelia suadens. Quibus verbis hæc ipsa Imperator subjecit: Mihi dudum decretum erat Imperium deponere. Quod ergo sponte cogitabam cum divina Providentia invito immittat, libens suscipio. Tu vero si volueris, fratrem meum Constantinum Imperatorem pro me constitue. Hæc ille cum dixisset Alexius scripto mandari quod dixerat petiit. Nec abnuit Michael. Statimque rite subscriptum & bulla munitum diploma est Constantinum Imperatorem designantis Michaelis. Qui Michael dato scripto statim ad Deiparæ Templum in Blachernas recessit. Alexius porro cum diplomate accurrit ad Constantinum sequi sese adhortans in Palatium Imperii possessionem initurum. Verum ille recusavit juvenili consilio deceptus, & existimans optimo loco res suas futuras sub Imperio Botaniatæ. Quare studebat inter primos occurrere venienti novo Imperatori, & antequam fretum trajiceret ad ipsum ire. Sic se habebant in civitate res.

Michael Imperium ultro deponit.

Constantinus ejus frater Imperium recusat.

Edit. Paris. pag. 83.

XXII. At Botaniates certior factus de intestinis dissensionibus Urbis, Nicæa movens Constantinopolim properabat. Quo itinere cum Prænetum venisset misit inde qui Palatium præoccuparent, imposito ipsis Duce fidissimo servorum suorum, cui nomen erat Borillus. Hos paulo post ipse sequens in Rufianorum Palatiis constitit, regiam navim & cæterum apparatum expectans. Huc ad eum venerunt Porphyrogenitus Constantinus, & Alexius Comnenus. Ille ante experientiam ignorans quæ ipsi eventura erant: Hic præsciens & prænuncians cuncta prius quam fierent. Cum igitur salutanti Constantino neque dexteram novus Imperator dedisset, neque ipsum amplexu dignatus esset, Comnenus ad Botaniatem sic locutus est. Scis optime Imperator hunc Porphyrogenitum imperii fratris sui nullum fructum cepisse. Neque enim ab illo ullo beneficio affectus est: sed potius tenebrosa custodia detentus obscuram & miseram vitam omnem egit hactenus: nunc luce a te sibi nova oborta sperat discutiendas suas tenebras exortu principatus tui, teque sibi favente ac paternam de se curam concipiente serenos tranquillosque visurum dies.

Alexius Constantinum Botaniati commendat.

XXIII. Annuente ad hæc Botaniate, rursus exorsus Alexius. Non te fugit Auguste, inquit, quam constans ego in fide, erga eum qui ante te imperavit, fuerim. ita ut cunctis ad tibi obsequendum versis unus fere hactenus persiterim, nullis ad te nec legatis nec litteris missis. Exemplum habes in illo ejus quod expectare ipse a me potes. Ut enim ad extremum illi fidus extiti, sic meam erga te sinceram inviolatamque habebis fidem. Ob hæc collaudatus a Botaniate Alexius recessit. Interim certior factus Botaniates Palatium a suis quos præmiserat occupatum teneri, exivit transfretaturus in Regiam domum. cum autem venisset ad littus civitati adversum, ubi vacca lapidea in columna stat, navis eum Imperatoria, quæ dicitur dromo, excepit, statimque cum acclamationibus & vario applausu in Palatium trajecit.

Botaniates in Palatium admittitur.

XXIV. Inter hæc Imperator Michael subito comam totondit & monasticum induit habitum, præsente ac suadente Pa-

Michael Monasticum habitum induit.

A ζων, ἕως ἀνήκοον ἀποσκώψαντος κατ' αὐτοῦ εἰς ὠμότητα τέλος, ἔλεξε ταῦτα πρὸς αὐτὸν ὁ κρατῶν. ἐμοὶ πάλαι σκοπὸς ἦν τὴν βασιλείαν ἀποσκευάσασθαι. ὃ γοῦν ἑκὼν ἐμελέτων ἐπείπερ ἡ πρόνοια καὶ ἄκοντος ἐμοῦ ἐψηφίσατο, ἀσμένως προσίεμαι. σὺ δὲ ἢν βούλοιο τὸν ἐμὸν ἀδελφὸν Κωνσταντῖνον βασιλέα κατάστησον ἀντ' ἐμοῦ. ταῦθ' ὁ μὲν εἶπεν. ὁ δὲ γραφῇ πιστώσασθαι τὰ λεχθέντα ἐζήτει. καὶ εὐθὺς τὸ γράμμα ἐσχεδιάζετο σημασία. καὶ ὁ μὲν κρατῶν αὐτίκα πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις ἐξώρμα ναὸν τῆς Θεομήτορος. ὁ δὲ Κομνηνὸς τὸ γράμμα λαβὼν ἀπῄει πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον, καὶ ἕπεσθαί οἱ παρεκάλει πρὸς τὰ βασίλεια τὴν βασιλείαν παραληψόμενος. ὁ δὲ ταύτην B ἀπεσκευάζετο, νεότητος λογισμοῖς ὑποσκάζων, καὶ οἰόμενος ὡς ἔσεται τούτῳ καλῶς πάντα, εἰ τῶν σκήπτρων ἐγκρατὴς ὁ Βοτανειάτης γένοιτο. καὶ ἠξίου τὸν πρὸ τοῦ Πόντου πορθμὸν διαπεράσαντα πρὸς τὸν Βοτανειάτην φοιτῆσαι. ἀλλ' οὗτοι μὲν οὕτω.

κβ'. Ο δὲ Βοτανειάτης τὴν ἐν τῇ πόλει στάσιν μαθὼν, ἀπάρας ἐκ τῆς Νικαίας, ἠπείγετο πρὸς τὴν μεγαλόπολιν, καὶ τῇ Πραινέτῳ γενόμενος ἐξέπεμπε τοὺς τὰ βασίλεια παραληψομένους, ἀρχηγὸν ἔχοντας ἕνα τῶν πιστοτάτων αὐτοῦ οἰκετῶν, ᾧ Βορίλλιος ἦν ὄνομα. μετ' ὀλίγον δὲ καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν πόλιν ἠπείγετο. φθάσας οὖν ἐν τοῖς τῶν Ῥουφιανῶν παλατίοις ἔμενε, τὸν βασιλικὸν ἐκδεχόμενος δρόμωνα, C καὶ τὴν ἄλλην παρασκευήν. ἀφικέσθην δὲ πρὸς αὐτὸν ἄμφω, ὅ τε Πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος, καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος. ὁ μὲν πρὸ τῆς πείρας ἀγνοήσας τὰ τούτῳ ἑπόμενα. ὁ δὲ καὶ προγνοὺς καὶ προαγγείλας πάντα πρὸ τῆς ἐκβάσεως. Κωνσταντίνῳ μὲν οὖν μήτε δεξιὰν δόντος αὐτῷ τοῦ βασιλέως, μήτε ἀσπασαμένου, τοιούτων ὁ Κομνηνὸς ἤρχετο λόγων πρὸς τὸν ἤδη κρατοῦντα. οἶδας, ὦ ἄριστε βασιλεῦ, ὡς ὁ Πορφυρογέννητος οὗτος, ἐγκρατοῦς ὄντος τῆς βασιλείας τούτου τοῦ ὁμαίμονος, οὐδέν τι πέπονθεν ὑπ' ἐκείνου χρηστὸν, ἀλλ' ὡς ἐν εἱρκτῇ καθειργμένος ζοφώδει διῆγε τὸν ἅπαντα βίον. νῦν οὖν ἐλπίδας ἔχει χρηστὰς, ὅτι παρ' αὐτοῦ τὰ τοῦ ζόφου διαλυθήσεται, καὶ φῶς ὄψεται καθαρώτατον τῆς σῆς βα- D σιλείας τυχὼν εὐμενοῦς, καὶ πατρικῶς αὐτοῦ κηδομένης.

κγ'. Τοῦ δὲ συγκατατεθειμένου τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ λόγων αὖθις ἤρχετο, οἶδας, ὦ βασιλεῦ, λέγων, ὡς εὔνους τῷ πρὸ σοῦ κρατοῦντι ἕως τέλους διέμεινα, καὶ πάντων πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν ἀποκλινάντων, αὐτὸς μέχρι καὶ ἐς δεῦρο τὴν πρὸς ἐκεῖνον πίστιν τετήρηκα, μήτε πρέσβεις πρός σε πεπομφὼς, μήτε γράμματα. ὡς γοῦν τὴν πρὸς ἐκεῖνον πίστιν ἄδολον διετήρησα, οὕτω καὶ τὴν πρός σε τηρήσω ἀπαράθραυστον. ἐπὶ τούτοις, τοῦ βασιλέως αὐτὸν ἐπαινέσαντος, ὁ Ἀλέξιος ἀπηλλάττετο. μαθὼν οὖν ὁ Βοτανειάτης ὡς οἱ προπεμφθέντες τῶν βασιλείων γεγόνασιν ἐγκρατεῖς, ἀ- E πῄει διαπεράσων πρὸς τὰ βασίλεια. γενομένου δ' αὐτοῦ πρὸς τὴν κατ' ἀντιπέρας τῆς πόλεως αἰόνα, ἔνθα καὶ δάμαλις λιθίνη ἐπὶ κίονος ἵστατο, ὁ δρόμων ὁ βασίλειος ὑπεδέχετο. καὶ εὐθὺς μετ' εὐφημιῶν καὶ κρότων διεπεραιοῦτο πρὸς τὰ βασίλεια.

κδ'. Ο δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ παραυτίκα τήν τε κόμην ἐκείρατο, καὶ τὸ μοναδικὸν περιεβάλλετο χι-

μα, συνόντος αὐτῷ καὶ τοῦ θείου τοῦ Καίσαρος, ὃς A τὸν κοῦφον τοῦ κρατήσαντος ἐπιστάμενος, καὶ τὸ αὐθάδες τῶν περὶ αὐτὸν, ἐπεὶ καὶ δουλοκρατουμένην ἑώρα τὴν ἐξουσίαν, δείσας περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ μή τι πάθῃ κακώτερον, συμβουλεύει τούτῳ τῷ Θεῷ καθιερωθῆναι. ὁ τοίνυν τηνικαῦτα τὸν τῆς πατριαρχίας θρόνον ἰθύνων, ἦν δὲ Θωμᾶς ὁ μέγας καὶ περιβόητος, τὴν καθαρότητα τοῦ ἀνδρὸς γινώσκων τῷ κλήρῳ αὐτὸν συγκατέλεξε, καὶ μετ' ὀλίγον μητροπολίτην Ἐφέσου κεχειροτόνηκεν.

κε'. Ὁ Βοτανειάτης δὲ τῶν τῆς βασιλείας σκήπτρων γενόμενος ἐγκρατὴς, καίτοι τοῖς οὐδοῖς προσεγγίσας τοῦ γήρως, μᾶλλον δὲ καὶ εἴσω ἔνδον γενόμενος, καὶ δυσὶ γάμοις προσομιλήσας πρότερον, ὅμως αὖθις τὴν βασιλίδα Μαρίαν ἠγάγετο. B ἐπεὶ γὰρ ἅμα τῷ τὸν Βοτανειάτην ἐγκρατῆ τῆς βασιλείας γενέσθαι εἰς τὸ ἀγχοῦ τῆς σιδηρᾶς διακείμενον μοναστήριον, ὃ Πετρίον ὀνομάζεται, ἡ βασιλὶς Μαρία ἀπελθοῦσα, ἐκεῖσε τὴν οἴκησιν ἐποιήσατο. ἐπεὶ δὲ τῷ θελήματι τοῦ Καίσαρος, ὡς ὁ λόγος σαφέστερον ἐν ὑστέρῳ δηλώσει, καταπεισθεὶς γεγονὼς ὁ Βοτανειάτης ἀγαγέσθαι ταύτην προείλετο, μετακαλεσάμενος αὐτὴν ὁ Καῖσαρ εἰς τὰ βασίλεια εἰσάγει. ἁπάντων γὰρ πρὸς τὴν μνηστείαν ἑτοιμασθέντων, καὶ πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ τεμένους τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς βασιλίδος νυμφίων ἤδη ἱσταμένων, ἐπεὶ ὁ μέλλων τὴν μνηστείαν τελέσαι ἑαυτοῦ γεγονὼς καὶ πτοηθεὶς τὴν καθαίρεσιν διὰ τὸ ζῶντα βασιλέα καὶ Δούκα τὸν σύνευνον αὐτῆς, ὃν εἶχεν ὁ Βοτανειάτης ἐν δευτέρῳ συνοικεσίου ὁμιλεῖν, ἔτι τῷ βίῳ περιεῖναι. συναγαγὼν ἑαυτὸν, καὶ C γνοὺς ὅπη κακοῦ φέρεται μοιχείαν ἅμα καὶ τριγαμίαν εὐλογῶν, ἀνεβάλλετο πως τὴν ἐκ τοῦ βήματος πρόοδον. τοῦτο θεασάμενος καὶ στοχασάμενος τὸ ὀχλοῦν τὸν ἱερέα λογισμοῦ ἐν ἀγωνίᾳ ἦν μὴ τὴν τελουμένην μνηστείαν λύσῃ ὁ πατριάρχης, ἐνωτισθεὶς περὶ τούτου, καὶ αὖθις πρὸς τὴν Εὐδοκίαν ἀπονεύσῃ. φράσαι δὲ τὸ βούλημα διὰ τοὺς περιεστῶτας μὴ θέλων, πρὸς τὸν ἔκγονον αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Δούκα ἐνατενίσας διὰ τοῦ βλέμματος τὸ ἀπόρρητον ἐπισημήνασθαι ἤθελεν. ὁ δὲ νεανίας ὢν τὴν ἀναβολὴν τοῦ ἱερέως ὁρῶν, καὶ τὸ εἰς ἑαυτὸν βλέμμα τοῦ Καίσαρος γοργῶς συνεὶς τὸ δέον· καὶ εὐθὺς ἕτερον ἱερέα ἑτοιμάσας τὴν μνηστείαν τελέσοντα πως εἶχεν ἀφανῆ. αὐτὸς τε τῷ θυσιαστηρίῳ πλησιάσας προσκα- D λεῖται τὸν παραιτούμενον τὴν μνηστείαν ἱερέα. ὁ δὲ ἐπυνθάνετο τί ἂν εἴη, δι' ὃ προσκαλοῖτο; καὶ ὃς τῶν ἀμφίων αὐτοῦ ἁψάμενος, μεθίστησι τοῦτον ἐκεῖθεν ἠρέμα. ἀντεισάγει δὲ τὸν ἕτερον, ὃς καὶ τὴν ἱερολογίαν ἐτέλεσεν. ἐντεῦθεν ὁ Καῖσαρ τὴν πρὸς βασιλίδα παρρησίαν ἔσχηκεν.

κϛ'. Ἐπὶ τούτοις ὁ Λογοθέτης τῶν παρακειμένων, καὶ τοῦ βασιλέως ἀπογνοὺς ἐξώρμησε φεύγειν πρὸς τὸν Βρυέννιον, καὶ τῇ Σηλυμβρίᾳ γενόμενος, καὶ τῷ Οὐρσελίῳ προσομιλήσας μετὰ τῶν τάξεων ἐκεῖσε πρὸς αὐτόν τε, καὶ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ πεμφθέντι ἐβούλετο ξὺν αὐτῷ ἀπαίρειν πρὸς τὸν Βρυέννιον. ὁ δὲ συλλαβὼν τοῦτον δεσμώτην πρὸς τὸν Βοτανειάτην ἀπά- E γει, καὶ τῇ Ὀξείᾳ καλουμένῃ νήσῳ περιορισθεὶς, μετὰ μικρὸν ἀπανθρώπως τε, καὶ ἀνηλεῶς ἐταθεὶς ἀπεβίω. τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Δούκα Μιχαήλ.

A trop Cæsare, qui levitatem ejus qui prævaluerat, & audaciam eorum qui cum ipso erant reputans, (videbat enim eum gubernari consilio servorum) atque inde jure metuens fratris filio, ne quod triste ac nefarium exemplum in eo ederetur, auctor ipsi fuit ut Deo se consecraret. Qui ergo tunc Patriarchaeus insidebat throno Thomas ille magnus ac percelebris, puritatem viri compertam habens, clero ipsum allegit, & paulo post Metropolitam Ephesi ordinavit.

Qui mox Ephesi Metropolita fit.

Edit. Parif. pag. 84.

XXV. Botaniates vero potens Imperii factus, etsi in limine senectutis erat; aut potius in eam ingressus jam erat, & bis uxorem prius duxerat, tamen rursus Imperatricem Mariam sibi copulavit. Etenim ut jam plane Imperii compotem Botaniaten vidit B Maria Augusta, in Monasterium prope sideranti sive ferream situm, quod Petrium nominatur, secedens, ibi commorabatur. Postquam persuasione Cæsaris, ut postea distinctius tradomus, adductus Botaniates decrevit eam uxorem ducere, accersens eam inde Cæsar in Palatium induxit. Deinde rebus ad nuptiarum celebrationem paratis, cum jam ante fores Templi Imperator Botaniates & Maria Augusta novi sponsi consisterent, postquam qui sacra cerimonia fungi Sacerdos debebat, quid ageret reputavit, & vereri cœpit ne Sacerdotio deponeretur; si mulierem, cujus vir Michael nempe Ducas nuper Imperator adhuc viveret, cum Botaniate jam regnante conjungeret, cujus uxor quam secundis nuptiis ante Imperium duxerat, adhuc item superstes in vivis erat; considerans hæc inquam & plane intelligens quantum mali consciisceret, si pro legitimo matrimonio C adulterium & Trigamiam sacra benedictione comprobaret, prodire cunctabatur a sacris septis. Quod Cæsar videns & suspicans cunctationis causam & scrupuli quo sacerdos conflictabatur, in angustia erat male metuens, ne hactenus promotam affinitatem Patriarcha dissolveret, his in ejus aures perlatis, & potius ad Eudociam inclinaret. Eloqui vero quod cogitaret propter circumstantes nolens, nepoti suo Michaeli Ducæ conjectu oculorum innuit, significavit quid vellet. Juvenis autem cunctationem Sacerdotis expectati videns, & ut solers erat, facile penetrans velle avum ut alium sacerdotem accerseret, qui optatam cerimoniam obiret, illum statim paravit & occultum habuit. Tunc ipse ad altare D propius accedens, vocat recusantem ministerium bene precandi nuptiis Sacerdotem. Illo autem interrogante cujus rei causa vocaretur, Michael correpta ejus veste sensim ac placide septis eum educit; inque locum ejus illum alium clam paratum introduxit, qui & mox sine ullo scrupulo nuptialis ritus cerimoniam peregit. Hinc Cæsar aditum ad Augustæ gratiam invenit.

Cæsar suadet Botaniatæ ut Mariam Michaelis conjugem ducat.

Sacerdos conjungere recusat Botaniatem, cujus prior uxor vivebat, cum Maria superstitem adhuc virum habente.

Alius Sacerdos vocatus cerimoniam peragit.

XXVI. Super hæc Logotheta consumpta omni & damnata spe quam aut in consuetis, quibus ante vallabatur præsidiis, aut in Imperatore habuerat, fugere decrevit ad Bryennium: & cum Selymbriam venisset ac cum Ursello locutus esset, illuc cum aliquot cohortibus a se & ab Imperatore Michaele misso, vole- E bat cum ipso proficisci ad Bryennium, sed Urselius comprehensum illum & vinctum ad Botaniaten addaxit, a quo exulatum in Oxeam sic dictam insulam missus, paulo post inhumane ac crudeliter tortus obiit. Hunc finem habuit Imperium Michaelis Ducæ.

pag. 85.

Logotheta comprehensus ab Ursello, Botaniatæ deditur.

Exulat & necatur.

Edit. Paris. pag. 86.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣ
ΤΟΥ ΒΡΥΕΝΝΙΟΥ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΜΟΣ Δ'.

NICEPHORI CÆSARIS
BRYENNII
COMMENTARIORUM
LIBER QUARTUS.

ARGUMENTUM.

Imperium Nicephori Botaniatæ.

PERIOCHE.

Botaniates ærarium exhaurit inconsulta prodigentia. Legatio ad Bryennium artificiosa & inutilis. Expeditio Alexii in Bryennium. Anceps prælium in quo Alexio, defectum copiarum virtute ac consilio, supplente Bryennius vincitur & capitur. Ejus excæcatio. Alia Alexii expeditio in Basilacem. Qui castra Alexii noctu invadit. & postridie vincitur, fugit, obsidetur, vinctus deditur & excæcatur. Isaacii Comneni reditus Antiochia, & gratia apud Imperatorem. Rebellio Melisseni Nicephori. Turcorum auxiliis subnixi. Alexius expeditionem in eum pag. 87. *sibi delatam recusat. Joannes Eunuchus ejus loco mittitur. Nicæam oppugnat. Recedere cogitur. Periculum exercitus insequentibus Turcis. Georgii Paleologi ea occasione præstans virtus. Ejus in Eunuchum beneficia insignia. Hujus vicissim in eum maleficia immanissima.*

I. SIc occupato Imperio Nicephorus Botaniates, quo se ad id secure fruendum egere intelligebat amore ac favore populi, ejus sibi conciliandi quam efficacissimas potuit reperire rationes iniit. In quo ille maxime sibi cavebat a comparatione illustris æmuli & virium non paucarum videlicet Bryennii. De illo enim percrebuisse sciebat non minus eum arte bellica præstantem & manu consilioque præclarum, quam liberalissimum eumdem ac beneficentissimum esse. Propterea ne hoc tenero initio rerum in illum copiarum numero potentem studia vulgi spe ac commendatione liberalitatis propenderent, civium ipse quoque sibi gratiam largitionibus quam effusissimis emereri constituit: efficereque amplissime donando ne quisquam largior ac munificentior haberetur. In quo illum popularis auræ studium longius extulit quam Reipublicæ rationes ferrent, quas hæc prodigentia graviter conturbavit, ut non dicam, penitus afflixit. Cum enim duo copiarum quasi fontes essent Reipublicæ Romanæ, unde habebant ejus Principes quo redderent præmia meritis, & aliorum in se benevolentiam allicerent, utrumque inconsulta ista exhausit atque obstruxit ambitio, dum ex iis cuicumque sine discrimine, sine merito gratis ac quantum vellet hauriendi Botaniates malo exemplo publicam copiam fecit. Dignitates enim maximæ quæque non bellico

Botaniates parandæ sibi populi benevolentiæ studet.

Prodigentia ejus noxia Reipublicæ.

A α'. ΟΥΤΩ μὲν οὖν ὁ Βοτανειάτης Νικηφόρος ἐπειλημμένος τῶν τῆς βασιλείας σκήπτρων, ἑαυτῷ δεῖν ὡς οἷόν τε τὴν τῶν πολιτῶν εὔνοιαν ἐπισπάσασθαι, μάλιστα καὶ τὰ κατὰ τὸν Βρυέννιον πυνθανόμενος, καὶ τὰς περὶ αὐτὸν ἀθροισθείσας δυνάμεις. ᾔδει γὰρ αὐτὸν πρός τε στρατηγικώτατον εἶναι, καὶ ἐλευθεριώτατον ὄντα ὁμοῦ καὶ δραστηριώτατον. διὰ τοῦτο τὴν τῶν πολιτῶν ἄνωθεν θηρώμενος εὔνοιαν, ἐπεσπάσατο ταύτην. καὶ μάλιστα ἐλευθεριώτατος ἄλλος ἀναδειχθῆναι φιλονεικήσας, πλέον οὐ ξὺν λόγῳ τοῦ δέοντι. ταύτῃ τοι καὶ μεγάλης συγχύσεως τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίων γέγονεν αἴτιος. δυοῖν γὰρ ὄντοιν πόροιν, ἐξ ὧν ἡ βασιλεία B Ῥωμαίων τὰ μέγιστα ἐσταμιεύετο χορηγοῦσα τὰ γέρα τοῖς ἀριστεύουσι, καὶ τοῖς ἄλλοις εὔνοιαν συνεισφέρουσιν, ἄμφω τούτους ἀναστομώσας, τοῖς πᾶσι προῖκα ἐκεῖθεν ἀρύεσθαι ἀφειδῶς ἐχορήγησεν. τῶν τε γὰρ ἀξιωμάτων τὰ μέγιστα, οὐκ ἀριστεῦσι, καὶ στρατιώταις, καὶ τοῖς ἐκ τῆς συγκλήτου βουλῆς κατηγο-

μένοις πεφιλοτίμητο, οὐδὲ τοῖς εὔνοιάν τινα συνεισφέρουσιν, ἀλλὰ παντὶ τῷ αἰτοῦντι. τοῦτο δὲ καὶ τοῖς λεγομένοις παρὰ Ῥωμαίοις ὀφφικίοις ἐπεποίητο. ὥστε ξυμβῆναι πολλαπλασίους τὰς ἐξόδους τῆς εἰσόδου γενέσθαι. καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας μετὰ βραχύν τινα χρόνον τῶν χρημάτων ἐκλελοιπότων, τὸ νόμισμα κεκιβδήλευτο. λοιπὸν καὶ αὐτοῖς ἀξιώμασι, καὶ τοῖς ὀφφικίοις ἐκ βασιλέως ἀνάπαυσιν δωρεαὶ διὰ τῶν χρημάτων σπάνιν ὑπεκρύοντο. τῆς γὰρ τῶν χρημάτων ἐπιρροῆς τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας χορηγουμένων τοῖς ταμείοις ἀποφραγείσης ἐκ τοῦ τῆς Ἀσίας ἁπάσης κατακυριεῦσαι τοὺς Τούρκους, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης παντάπασι συναθέντων, τῶν τε προϋπαρχόντων κακῶς καταναλισκομένων ξυνέβαινε σπάνιν ὅτι πλείστην εἶναι χρημάτων τοῖς βασιλικοῖς ταμείοις. ἀλλ' οὕτω μὲν ἐκεῖνος, ἐλευθέριος θέλων ἀποδειχθῆναι παρεχρήσατο τῇ ἐλευθεριότητι, εὔνουν ἑαυτῷ τὸ πόλισμα κατασκευάσαι βουλόμενος, ὡς προείρηται.

β΄. Ὁ δὲ Βρυέννιος ἐν Ὀδρυσοῖς διάγων, καὶ τὰ κατὰ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ πυθόμενος, καὶ τὴν κατ' ἐκείνου στάσιν τῆς πόλεως, τὸ Μακεδονικὸν, καὶ Θρᾳκικὸν στράτευμα συλλεξάμενος ὅλον, ἐπαγόμενος καὶ συμμάχους, ἐξώρμα πρὸς τὸ Βυζάντιον. ἀλλὰ μαθὼν ὁ Βοτανειάτης, καὶ δείσας μὴ μετὰ τοσαύτης δυνάμεως πλησιάσας τῇ πόλει ἐπαναστῆσαι αὐτὴν παρασκευάσοι τῆς βασιλείας πρὸ τοῦ ταύτην σχεδὸν ἐνιδρυνθῆναι, τέως μὲν πρέσβεις ἔδοξε πέμπειν πρὸς ἐκεῖνον τοὺς περὶ διαλλαγῶν, καὶ ξυμβάσεων ὁμιλήσοντας. εἶτα τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον υἱοθετηθέντα τῇ βασιλίδι Μαρίᾳ, Δομέστικον τῶν σχολῶν ἀποδείξας τῆς δύσεως, ηὐτρέπιζε πέμπειν πρὸς ἀντιπαράταξιν. στρατεύματος δ' ἀπορῶν οἰκείου, διεπέμπετο πρὸς τοὺς τῶν Τούρκων ἐξάρχοντας ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας διατρίβοντας. ἦσαν δὲ οὗτοι Μασοὺρ καὶ Σολυμὰν οἱ τοῦ Κουτλουμοὺς παῖδες. καὶ αὐτίκα ἐκεῖνοι συμμάχους ἐξέπεμπον οὐκ ἐλάττονας δισχιλίων, καὶ τοὺς πλείους ἑτοίμως ηὐτρέπιζον. μήπω δὲ τῶν συμμάχων φθασάντων ἔδοξε τοὺς πρέσβεις ἀπιέναι. καὶ ἐπέμποντο ὅ τε Χειροσφάκτης Κωνσταντῖνος εἰς προέδρους τότε τελῶν, ἀνὴρ συνετός τε καὶ λόγιος, καὶ πᾶσι κομῶν τοῖς καλοῖς ὁπόσα πολιτικὸν ἄνδρα κοσμοῦσι, καὶ ὁ Στραβορωμανὸς, ὃς ἐκ Πενταπόλεως ὥρμητο τῆς Φρυγίας, ἀνὴρ δεινὸς, καὶ δραστήριος, τὸ γένος ἀνάλογον εἰς τούτους, καὶ συγγενὴς ὢν τοῦ βασιλέως Νικηφόρου. ἀπελθόντες οὖν ἐντυγχάνουσι τῷ Βρυεννίῳ περὶ τὴν Θεοδωρούπολιν τὴν φάλαγγα τάξαντι, καὶ βάδην πορευομένῳ. ἔτι δὲ πόρρω ὄντες, καὶ τὰς τάξεις θεώμενοι, καὶ τὴν φάλαγγα κοσμίως συντεταγμένην, ἐθαύμαζόν τε τὸ πλῆθος ὁμοῦ καὶ τὴν τάξιν, καὶ τὸν ἄγοντα ἐμεγάλυνον. ἐπεὶ δ' ἐγένοντο πλησίον οἱ ἐπὶ τῶν ἑταιρειῶν τεταγμένοι, καὶ τὰ τούτων πρὸς τὸν βασιλειῶντα ἀνέφερον. ὁ δὲ κελεύσας τὰς τάξεις στῆναι, καὶ τοὺς λογάδας παραλαβὼν, τῶν τε Μακεδόνων ἄρχοντας, καὶ Θρᾳκῶν στρατηγούς τε καὶ ἰλάρχας, καὶ ἄρχοντας μικρόν τι τῆς φάλαγγος ὑπεξῄει, καὶ πάντων ἀποβάντων τῶν ἵππων, καὶ στοιχηδὸν παρ' ἀλλήλων στάντων, μόνος ἔφιππος ὢν, ἵππου λευκοῦ τὴν χρείαν αὐτῷ πληροῦντος. ἵστατο δὲ οὐκ ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀλλ' ἐν κόσμῳ βασιλικῷ, ὃν ἐδόκει μᾶλλον ἐκεῖνος κοσμεῖν, ἀνὴρ ὢν ἀγαθός τε τὸ εἶδος, καὶ ὁμιλῆσαι δεινότατος. ἐγγισάντων δὲ τῶν πρέσβεων, καὶ τὴν συνήθη πρέσβεσι

A aut alias heroico facinore claris, non iis qui saltem stipendia fecissent; aut in Senatorium relati ordinem essent, ne iis quidem qui studium aliquod aut benevolentiam ostendissent, sed passim cuicumque petenti condonabantur. Similiter & quæ a Romanis Officia dicuntur, unde fiebat ut quod una tantum via illabebatur, plurimis statim effluerent. Quæ causa fuit cur brevissimo tempore ærario penitus exhausto, eo ad extremum ut monetæ publicæ qualitas admixtione sequioris metalli adulteranda esset. Nec tamen vel sic Imperanti suppeteret, unde consueta legitimaque dignitatibus & officiis ex more dari solita stipendia solverentur. Nam cum B vectigalium ex Asia segnius jam venæ fluerent, late dominantibus & pleraque illic intercipientibus Turcis; Europæa vero quasi funditus exaruissent: quod ea priores Principes dilapidassent: redactum erat ærarium publicum in ultimam egestatem. Et sic tamen in res jam perditas incumbebat ultima clades prodigæ novi Principis ambitionis, liberalitate pesquam intempestive abutentis ad benevolentiam, ut dictum est, civium sibi quomodocumque demerendam.

Edit. Paris. pag. 88.

Bryennius in Botaniatem movet.

II. Interim Bryennius apud Odrysos degens, auditis quæ Michaeli contigerant, defectione nimirum ab eo civitatis, Macedonum & Thracum omni congregato exercitu, adjunctis auxiliis sociorum, infestum exercitum adversus Urbem C Constantinopolim movebat. Quod audiens Botaniates, & non sine causa veritus, ne si cum tanto exercitu vir talis se civitati admovisset, nascentem suam & male adhuc nixam potentiam everteret: primum quidem ut eum tantisper moraretur, legatos mittere constituit qui conditiones pacis offerrent, deinde Comnenum Alexium Augustæ Mariæ adoptatum, & domesticum Scholarum Occidentis declaratum, instruere copiis & exercitu decrevit, quo is bellum in eum administraret. Verum ad hoc cum deessent Romani milites, mittit ad Turcorum Principes apud Nicæam Bithyniæ degentes; Erant hi autem Masurus & Solyman, Cutlumusi filii: qui statim auxiliares copias miserunt duum D millium Turcorum, & plures continuo parabant. Nondum porro appulsis expectatis auxiliis, visum est legatos proficisci oportere. Missi sunt Chœrosphactes Constantinus, e Prohedrorum sive Præsidentium ordine, vir prudens & multarum artium, cunctisque iis dotibus insignis quæ virum Politicum absolvunt: & cum eo Straboromanus oriundus e Pentapoli Phrygiæ, homo acer & industrius, consanguineus ipsius Nicephori Augusti. Hi profecti Bryennio occurrunt circa Theodoropolim, aciem instructam ducenti lento & militari passu. Quæ cum ea propinquo cernerent, numerum & ordinem disciplinamque mirabantur, ducemque taciti laudabant. Mox cum prope accessissent præcurrentium cohortium ductores, E adesse a Constantinopoli Legatos, missis nuntiis Bryennio indicarunt, qui jussa consistere acie, primoribus exercitus, Duce nempe Macedonum & Thracum Tribunis ac Præfectis alarum, secum assumptis paululum e phalange processit, ubi cunctis circa ex equo delapsis, & serie hinc inde continua stantibus, solus ipse in equo candido eminens, cataphractus imperatorio ornatu, cui ornamentum ex sese addere specie præclara videbatur, forma heroica excellens, & egregiam in con-

Metus ex eo Botaniatæ & artes contra eum adhibitæ.

Legatio ad Bryennium.

Ab eo stante in acie suscepta.

gressu humanitatem spirans, Legatos excepit, venerationem ipsi congruam & primas ut decebat salutationes exhibentes. Quos humanissima vicissim allocutione dignatus, percontabatur. Quid venirent, quamque rem vellent? iisque respondentibus se ad tractandam pacem ab Imperatore missos: rursus quærebat, quas conditiones conventionis ferrent. Tunc illi cuncta retulerunt quæ Imperator jusserat, Straboromano verba faciente; hic enim, ut pote consanguineus Imperatori, Legationis caput erat. alter vero quod Bryennio erat affinis, ejus pelliciendi causa fuerat adjunctus.

Edit. Paris. pag. 89.

III. His autem fere verbis nomine Imperatoris Botaniatæ expressa Legationis sententia ad Bryennium est. Ego Patrem tuum olim novi, præclarum belli Ducem, quique multa devictis Scythis trophæa statuit. cui etiam memini & meminisse juvat, me socium in expeditionibus, ac contubernalem sodalemque fuisse; nec minus persuasum habeo te dignum talis patris minimeque degenerem esse filium; quæ cum ita sint, quoniam me Deus ad Imperii culmen evexit, charitate indulgentissimi patris te volens amplector; quare vicissim æquum fuerit concipere te quoque in me affectum ac sensum pii filii, potius quam ingrati, superbe contemnentis infirmitatem senectutis meæ. Et nunc secundum a me honoris locum sub Imperiali fastigio accipe, dictus a me interim Cæsar, dum paulo post nobis in Imperio succedens, in solidum accipias hæreditatem regni, cujus nunc pignoris loco parte non modica dignaris. Talia cum Legati protulissent, nihil ille cunctatus, erat enim si quis alius in propositis rebus statim ac penitus percipiendis velox, subito respondit: accipere se quæ offerebantur, ac modum compositionis probare, nec moram penes se fore quin mox finito civili bello, delatum ab Imperatore honorem admitteret. Velle autem non se solum frui bonis pacis: sed & participari ea cupere ab iis qui secum in negotii periculo fuissent, ducibus nimirum militibusque & eorum Præfectis, quorum utilitates prodidisse crimen nihilo levius impietate sibi foret. Improbi enim privatorum commodorum studii fuerit, sic propriis rationibus consulere, ut aliorum spes ac commoditates negligantur. Ita igitur sese oblatam adoptionem accipere, si prius de statu & præmiis commilitonum ac sociorum suorum certam aliquid fixumque statuatur. Igitur æquum censere ante omnis Imperatorem promissis & pignoribus idoneis, cavere incolumitati ornamentisque horum. Tum si videbitur prodire ipsum foras e civitate una cum Patriarcha, ad Templum Ductoris cælestium legionum S. Michaelis situm in oppido Thraciæ, cui nomen Damocranea, ibique se legitima adoptione titulum Cæsaris accipere, consuetoque ejus honoris insigni redimiri. Ad ea Legatis quærentibus, quid ita recusaret cerimoniam adoptionis suæ fieri Constantinopoli? Respondit Bryennius, nullum quidem se timere præter Deum: diffidere autem plerisque eorum qui circa Imperatorem erant.

Verba Legatorum.

Ad ea responsum Bryennii.

IV. In hæc dimissi Legati abjerunt: ac, quod obiter meminisse tanti est, parum absuit quin male mulctarentur incidentes in exploratores. Servati tamen sunt incolumes prudentia ejus qui exploratoribus præerat. Cum ergo rediissent, & Imperatori conditiones a Bryennio propositas retulissent, visum est non terendum ultra tempus, sed domesticum Scholarum cum exercitu mittendum. Auditis enim Bryen-

pag. 90.

A ποιησαμένων προσηγορίαν, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατοῦντος ἀντιπροσαγορεύσαντος, καὶ αὐτοῖς ἠπίως προσφερομένου, ἐπειρᾶτο ἀναδιδάσκειν αὐτὸς δι' ἣν αἰτίαν τὴν παρ' αὐτὸν ἐποιήσαντο ἄφιξιν. χάριν εἰρήνης τε καὶ σπονδῶν φαμένων, καὶ κοινοπραγίας πεμφθῆναι παρὰ τοῦ κρατοῦντος, αὖθις ἐπήρετο, ἐπὶ τίσι τὰς ξυμβάσεις αἰτοῦσιν; οἱ δὲ πάντα διεξῄεσαν τὰ παρὰ βασιλέως, τοῦ Στραβορωμάνου τῶν λόγων κατάρχοντος. οὗτος γὰρ καὶ τὸ τῆς πρεσβείας εἶχε κῦρος ἅτε οἰκεῖος ὢν βασιλεῖ. ὁ δὲ ἕτερος χάριν τοῦ πείθειν ἀπέσταλτο διὰ τὴν πρὸς τὸν βασιλεύοντα ἐκ τοῦ κήδους οἰκειότητα.

γ'. Τὰ δὲ τῆς πρεσβείας ἦσαν τοιάδε. ἐγὼ, B φησὶν ὁ κρατῶν, πάλαι τὸν σὸν πατέρα γινώσκων, ἄνδρα δεινὸν μὲν στρατηγῆσαι, καὶ πολλὰ κατὰ Σκυθῶν ἀναστήσαντα τρόπαια, καὶ μέντοι καὶ ξυστρατεύσας αὐτῷ, καὶ ταῖς ἑταιρείαις πρότερον συντροχὼν, οὐχ ἧττον καί σε ἐπίσταμαι ἄξιον ὄντα παῖδα τοιούτου πατρός. διὰ ταῦτα ἐπεί με Θεὸς εἰς τὸ βασίλειον ὕψος ἀνήγαγε, βούλομαί σοι γενέσθαι ἀντὶ πατρὸς φιλοστόργου. γένοιο οὖν σὺ κἀμοὶ υἱὸς εὐγνώμων ἀνθ' υἱοῦ ἀγνώμονος, ὑπερείδων τὴν ἐκ τοῦ γήρως ἀσθένειαν. καὶ νῦν μὲν τὴν μετὰ βασιλείαν δευτέραν τιμὴν λάμβανε, φημὶ δὲ τὴν τοῦ Καίσαρος. μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ διάδοχος ἡμῖν χρηματίσεις τῆς βασιλείας Ῥωμαίων. ταῦτα διεξελθόντων C τῶν πρέσβεων, μηδὲν μελλήσας ἐκεῖνος. καὶ γὰρ ἦν εἴπερ τις ἄλλος ἀγχίνους. εὐθὺς ἀπεκρίνατο τὰς συμβάσεις ἐθέλειν, καὶ τὴν εἰρήνην ἀσπάζεσθαι, καὶ τὸν πόλεμον καταλῦσαι ἐμφύλιον, καὶ τὴν παρὰ βασιλέως τιμὴν δέχεσθαι. βούλεσθαι δὲ μὴ αὐτὸν μόνον τυχεῖν τῶν τῆς εἰρήνης καλῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ξυμμετεσχηκότας αὐτῷ τοῦ ἔργου, στρατηγούς τε, στρατιώτας, καὶ ἄρχοντας, ὧν τὸ ξυμφέρον προδοῦναι ἴσον αὐτῷ τῷ ἀσεβῆσαι νενόμισται. φιλαυτίας γὰρ εἶν ἐσχάτης, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπανθρωπίας ζητοῦντα τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, τὸ τῶν ἄλλων προδοῦναι. οὐκ ἄλλως οὖν τὴν υἱοθεσίαν λαμβάνειν, καὶ τὴν τιμὴν, εἰ μὴ πρότερον τὰ ἐκείνων ἐξασφαλίσαιτο. D βούλεται οὖν πρότερον τῷ βασιλεῖ βεβαιῶσαι τὰ παρ' αὐτοῦ σφίσιν ἐκείνοις ἐπαγγελθέντα, καὶ οὕτω τῆς πόλεως ἐξελθεῖν σὺν τῷ Πατριάρχῃ, καὶ περὶ τὸν ναὸν γενέσθαι τοῦ ταξιάρχου τῶν ἄνω δυνάμεων Μιχαὴλ, ὃς ἵδρυται ἐν τῷ περὶ τὴν Θρᾴκην χωρίῳ Δαμοκρανείας, κἀκεῖσε τὰ τῆς υἱοθεσίας ἐπὶ τοῖς Καίσαρσι γίνεσθαι, καὶ τῷ στέφει ταινιωθῆναι συνήθως. τῶν δὲ πρέσβεων ἐρομένων διὰ τί οὐ βούλεται τὰ τῆς τελετῆς αὐτῷ γενέσθαι γενομένῳ κατὰ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, φοβεῖσθαι μὲν ἔφησεν οὐδένα πλὴν τὸν Θεὸν, ἀπιστεῖν δὲ τῶν περὶ τὸν βασιλέα τοῖς πλείστοις.

E δ'. Ἐπὶ τούτοις οἱ πρέσβεις ἀπαλλαγέντες ἀπῄεσαν. ξυνέβη δὲ μικροῦ δεῖν αὐτοὺς κινδυνεῦσαι τοῖς σκοποῖς ἐντυχοῦσιν. ὅμως μέντοι ἐσώθησαν συνέσει τῇ τοῦ σκοπῶν κατάρχοντος. τούτων οὖν ἀπελθόντων, καὶ τῷ βασιλεῖ ἀπαγγειλάντων τὰ τῶν ξυμβάσεων, ἐδόκει μὴ τρίβεσθαι τὸν καιρὸν, ἀλλ' ἐκπέμπειν μετὰ τῶν στρατευμάτων τὸν Δομέστικον τῶν σχολῶν.

ἀπ-

ἀπεγνώσθη γὰρ τὰς ξυμβάσεις ὡς τοῦ Βρυεννίου δοκοῦντος ἀπαιτεῖν. ἐξῄει οὖν ὁ Κομνηνός, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ τούς τε ξυμμάχους Τούρκους, καὶ τοὺς Χωματηνοὺς λεγομένους, οἳ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐληλύθεισαν τοῦ Βοτανειάτου, καὶ Φράγγων τῶν ἐξ Ἰταλίας ἐλθόντων ἀπόμοιράν τινα, καὶ τοὺς τῶν ἀθανάτων καλουμένων φάλαγγος ἐπαγόμενος. τίνες δὲ οἱ ἀθάνατοι οὗτοι, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ, ἢ τ' ἀληθὲς εἰπεῖν ὁ ἐκτομίας Νικηφόρος ὁ Λογοθέτης, ἰδὼν τὸ τῆς ἑῴας στράτευμα ἅπαν ἤδη ἐκλελοιπός, ὡς ὑποχείριον τῶν Τούρκων γενόμενον, ἐφρόντιζεν ὡς οἷόν τε στράτευμα καταστῆσαι νεόλεκτον. καὶ δή τινας τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας διασπαρέντων, καὶ ἐπὶ μισθῷ δουλευόντων συλλέγων, θώρακάς τε ἐνέδυε, καὶ θυρεοὺς ἐδίδου, καὶ κράνη φέρειν καὶ δόρατα. ἐπιστήσας δὲ αὐτοῖς ἕνα τῶν στρατηγῶν εὐφυοῦς ὁμοῦ καὶ ἐπιδεξίως πρὸς τὴν ἐκείνων ἄσκησιν ἔχοντα. ἦν δὲ οὗτος ὁ Καππάδοξ Κωνσταντῖνος, ἀνὴρ πρὸς γένος ἐγγίζων τῷ βασιλεῖ Μιχαήλ, καὶ συνήθης τούτῳ καὶ σύντροφος. ἐγύμναζε δὲ αὐτοὺς, καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐξεπαίδευσεν ὁπηνίκα καὶ διιππεύειν ἀσφαλῶς ἤδη δύναιντο, καὶ τὰ ὅπλα φέρειν ἱκανῶς καὶ εὐφυῶς ἐδόκει γεγυμνάσθαι κατὰ τὸ ἔξωθεν ἐδόκει γυμνάζειν τούτων καὶ τὰς ψυχάς. ὁπλίζεσθαι γοῦν αὐτοὺς παρασκευάζων, περιῄρει μὲν τῶν δοράτων τὰ ξίφη. κατὰ ἴλας δὲ αὐτοὺς διαιρῶν κατὰ πρόσωπον ἴσα ἀλλήλοις. ἐκέλευε σφοδρῷ τῷ ῥύμῃ τοὺς ἵππους ἐλαύνοντας, χωρεῖν κατ' ἀλλήλων, καὶ παίειν ὡς οἷόν τε τοῖς δόρασιν, καὶ οὕτω τοὺς τολμηρότερον πρὸς τὸ ἔργον χωροῦντας τοῖς πρώτοις κατέλεγε. τοὺς γοῦν πολλάκις ἐν τῇ κατ' ἀλλήλων συμπλοκῇ ἀρίστους ἀναφανέντας ἀθανάτους ὠνόμασε, καὶ οὕτω ξυνέβη πάντας τοὺς τὴν συλλεγεῖσαν ἀναπληροῦντας φάλαγγα ἀθανάτους ὀνομασθῆναι.

έ. Τούτους ὁ Κομνηνὸς παραλαβὼν Ἀλέξιος ξὺν τοῖς ἄλλοις, ἀπελθὼν ἐστρατοπέδευσε παρὰ ποταμὸν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἀρχῆθεν καλούμενον διὰ τὸ ἀμειφθῆναι τῶν ὀνομάτων τὰ πλεῖστα, νῦν δ' οὖν ἐκ τῶν Θρᾳκικῶν ὀρῶν καταρρέοντα, καὶ Ἀλμυρὸν παρ' ἐγχωρίων καλούμενον ἐν ᾧ καὶ φρούριον ἐπὶ λόφου ἵδρυται, Καλοβρύη τούτῳ τὸ ὄνομα. ἐκεῖσε τοίνυν στρατοπεδεύσας οὔτε τάφρον ὤρυξεν, οὔτε ἐπήξατο χάρακα. ἐβούλετο γὰρ αὐτὸς μὴ πολεμίων μένειν ἔφοδον, ἀλλὰ τὴν νίκην κλέπτειν, εἰ οἷόν τε. καὶ γὰρ ἔμελλε μετ' ὀλίγων μάχεσθαι πρὸς πολλοὺς στρατηγούς τε ἅμα γενναίους καὶ πολεμπειροτάτους. ὧν καθάπερ ἀστέρων ἥλιος ἐξῆρχεν ὁ βασιλειῶν. διὰ τοῦτο ἐβούλετο τῷ πλήθει καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἐλαττούμενος ὁ Δομέστικος τῶν σχολῶν, μὴ τόλμῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ μελέτῃ καὶ ἀγχινοίᾳ καταστρατηγῆσαι τῶν πολεμίων. σκοποὺς δὲ πέμπων ἐμάνθανε στρατοπεδεύειν τοὺς περὶ τὸν Βρυέννιον ἐν τοῖς κατὰ τὸ Κηδόκτου πεδίοις.

ς'. Ὁ μὲν οὖν Βρυέννιος κατὰ τὸν ἐκεῖσε ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου Μητρὸς ἑσπέρας γενόμενος, καὶ τὰ εἰκότα τελέσας, ἐπεὶ μεμαθήκει τοὺς ἀντιπάλους περὶ Καλοβρύην στρατοπεδεύειν. καὶ γὰρ τῶν μετὰ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου Τούρκων τινὲς νύκτωρ ἀπιόντες ἐπὶ τὸ τοῦ Βρυεννίου στράτευμα κατασκέψασθαι τοῖς σκοποῖς ἐμπεσόντες ἑάλωσαν, καὶ ἀχθέντες πάντα ἀπήγγειλαν· ἕωθεν ἀναστὰς ἐκέλευσεν ἅπαν ὁπλοφορεῖν τὸ στράτευμα, καὶ κατ' ἴλας τοῦτο συνέταττεν. εἶχε δὲ αὐτῷ τὰ τῆς συντάξεως ὧδε. τὸ μὲν δε-

Νικηφ. Cæs. Bryen.

A nli postulatis, de compositione desperatum est. Profectus est igitur Comnenus habens secum præter auxiliares Turcos, etiam eos qui Chomateni dicuntur, qui cum Imperatore Botaniate venerant; & Francorum ex Italia profectorum patrem quamdam; quibus adjecta est phalanx eorum qui vocantur Immortales. Quinam autem hi sint breviter explicandum est. Imperator Michael, aut ut verius dicam Nicephorus Logotheta Spado, videns Orientalis limitis exercitum pene omnem defecisse subjugatum a Turcis, curavit alias copias ex novis delectibus sufficere. Quare quosdam ex sparsis per Asiam mercede servientibus colligens, loricis ipsos induit, B scutaque galeas & hastas iis ferendas dedit; Præfectoque ipsis ad eos exercendos formandosque in arte bellica Duce quodam natura & industria ad id præ cæteris apto (fuit is Constantinus Cappadox genere, propinquus Imperatori Michaeli, & simul cum eo nutritus) erudivit ad rem militarem eatenus ut satis belle equitarent, & perite armis uterentur. Hactenus visus satis exercitasse & armasse ad bellum corpora, eo quoque animum applicuit, ut animos in idipsum instrueret intrepidos, eos pugnaces reddendo. Hoc sic assequebatur. Educebat in campum istos suos Juvenes armatos, nisi quod cuspides ferreas hastis dempserant, divisosque in turmas & oppositos invicem al- C trinsecus, incurrere in se mutuo equis quam concitatissimis jubebat, tundereque invicem clypeos hastis: quo qui audentius defungi viderentur, eos primis accensebat. Hos porro qui sæpius ista meditatione vires animumque probaverant, Immortales appellavit: quod nomen inde adhæsit legioni ea his scriptæ.

Alexii expeditio in Bryennium.

Palanx Immortalium qua & qua occasione conflata.

V. His aliisque Comnenus Alexius assumptis, egressus castra posuit ad fluvium nescio quomodo antiquitus appellatum (nam pleraque talium nomina mutari contigit) nunc quidem ab accolis Almyrus dicitur, ex Thraciæ montibus fluens, cui adsitum castellum in colle munitum visitur, Calobrya vocatum. Hic posita castra neque fossa neque vallo circumdedit. D Non enim confidebat usitatis belli artibus; nec statuerat expectare ibi adventum impetumve hostium; sed victoriam furari si qua arte posset. Conditionem quippe videbat imparem, seque cum paucis comparatum adversus multos non milites solum fortes, sed Duces quoque generosos scientissimos & experientissimos rei bellicæ, inter quos velut sol inter astra præfulgebat Candidatus Imperii Bryennius. Quare omnem honestam sibi putabat fore rationem expediendæ in tanta sortis iniquitate victoriæ & compensandæ ac supplendæ suorum paucitatis, non magis abundantia fiduciæ, quam ingenio & industria, quibus hostes in insidias per- E tractos stratagemate debellaret. Hoc consilio missis exploratoribus didicit, castrametari Bryennianos in campis juxta Cedoctum.

Castra Alexii ad amnem Almyrum.

Edit. Paris. pag. 95.

VI. Ac Briennius quidem ad Templum ibi situm Matris Divini Verbi vespere profectus, & Deum Deiparamque rite veneratus, ubi cognovit adversarios ad Calobryam habere castra (hoc enim didicerat a Turcis quibusdam ex Alexiano exercitu, qui cum per noctem explorabundi incautius admovissent se Bryennianis castris, a vigilibus capti & ad eum ducti fuerant) postridie mane jussit omnem exer-

Bryennius in eum movet.

citum armari, quem per turmas ordinabat, in hunc modum. Dextro quidem cornui præerat ejus Frater Curopalates Joannes, quem ipse domesticum Scholarum creaverat. Id autem corpus conflabant qui ex Italia deducti a Maniace fuerant Franci, & equitum ex Thessalia plerique: Præterea ex sodalitatibus, (sic dictæ certæ militum manus) pars non exigua. Hi omnes quinque millium numerum facile implentes dextrum cornu faciebant. Sinistrum cornu ductabat Tarchaniotes Catacalo vir & moribus & eloquentia, & bellica gloria præclarus, cui suberant Macedonum & Thracum alæ, milites non pauciores tribus millibus. Mediam aciem ipse Bryennius regebat, in qua Prætoriana militia cuncta, Thracumque ac Macedonum, nec non equitatus Thessalici flos ipse ac robur. Extra sinistrum cornu Scythæ auxiliares dispositi fuerant, provecti ultra aciem duorum stadiorum intervallo. Sic Bryennius aciem instruxerat, extensa in longitudinem phalange: suisque præceperat, ut quamprimum hostes apparuissent, & tuba classicum cecinisset, conarentur præcurrentes Scythæ quam tumultuosissime cum vociferatione & ululatu ipsis solito, circumvenire hostes & ipsis a tergo instare. Tale ille mandatum ducibus dederat.

Ordo exercitus Bryenniani.

VII. At Comnenus Alexius accepto per exploratores indicio adventus hostium, jamque ipsos non longe distare, copias suas omnes in vallibus abscondit. Ipse vero in eminentem ascendens collem, observabat longe venientes. Quorum ubi multitudinem æstimavit oculis, providens facile fore ut si eadem suis tanto paucioribus offerretur, ii visu primo desperantes statim in fugam verterentur, optimo consilio decrevit cavere ne in suorum militum conspectum hostilis exercitus veniret. Maxime autem eo articulo rerum conturbabat ipsum pridie appulsus ab Imperatore nuntius qui omnino vetabat eo die pugnari: sed expectari adventum auxiliarium Turcorum qui jam esse in itinere dicebantur. Atqui tali loco & tempore deprehensis defugiendi prælii nulla facultas restabat, utique hostibus jam præsentibus & manus tantum non conferentibus; nisi probrosum suscipere dedecus vellet recedendo sine pugna. Quare generose decrevit aut vincere aut pugnando mori, neque objicere se post cladem ignominia plenum iræ Imperatoris, culpæ, ut fit, imputaturi fortunæ casum. Speculatus ergo locum, ubi animadvertisset partim illum apertum & late patentem, partim intercisum jugis collium & concavis vallium, qua varietate situs facile poterat assequi, ut pars dumtaxat exercitus Bryenniani a suis videretur, pars absconderetur, copias armavit & bifariam divisit. Immortales & Francos ipse duxit. Chomatenis & Turcis Constantinum Catacalonem Ducem præposuit, opponens eos ex adverso Scythis.

Edit. Paris. pag. 92.

Comneni consilia circa pugnam & modum pugnæ.

VIII. Postquam autem Bryenniani in loca concava jam progressi erant, dextrum eorum cornu suis ostendit & impetum in eos facere quam vehementissime jussit. Exiliunt igitur velut ex insidiis & celeritate inopinatæ impressionis adversarios turbatos parum abfuit quin in fugam verterent. Gliscebatque trepidatio, quoad Dux eorum Joannes Bryennius acinace stricto cum paucis occurrens primum ex Immortalibus invehentem se dejecit, &

Alexiani Cornu dextrum Bryennii turbant.

Mox fugantur.

A Δεξιοῦ κέρως ὁ τούτου κατῆρχεν ὅμαιμος ὁ Κουροπαλάτης Ἰωάννης, ὃν Δομέστικον κατέστησε τῶν σχολῶν. συνεπλήρουν δὲ ταύτην τὴν φάλαγγα οἵ τε ἐξ Ἰταλίας παρὰ τοῦ Μανιάκη ἐκείνου κομισθέντες Φράγγοι, καὶ τῶν ἐκ Θετταλίας ἱππέων συχνοί, ἔτι γε μὴν καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἑταιρειῶν λεγομένων μοῖρα οὐκ ἐλαχίστη, οὐκ ἐλάττους ὄντες οἱ πάντες τῶν πεντακισχιλίων. τὸ μὲν οὖν δεξιὸν οὕτως ἐτέτακτο. τοῦ δ' εὐωνύμου κέρως ἐξῆρχε μὲν ὁ Ταρχανειώτης Κατακαλών, ἀνὴρ καὶ βίῳ, καὶ λόγῳ, καὶ στρατηγικαῖς μελέταις κοσμούμενος. ἐπλήρουν δὲ ταύτην τὴν φάλαγγα αἱ τῶν Μακεδόνων τε, καὶ Θρᾳκῶν ἶλαι ἐς τρισχιλίους ποσούμεναι. τὸ δὲ μέσον τῆς φάλαγγος αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Βρυέννιος ἦ-
B γεν. ἐν ᾧ τό τε ἀρχοντικὸν ἐτέτακτο ἅπαν, καὶ Θρᾳκῶν δὲ καὶ Μακεδόνων, καὶ τῆς ἵππου τῶν Θετταλῶν ὅσον ἐπίλεκτον. ἔξωθεν δὲ τοῦ εὐωνύμου κέρως τὸ συμμαχικὸν Σκυθικὸν ἐτέτακτο, προτρέχον ταύτης δυοῖν σταδίων διάστημα. ἀλλ' οὕτω μὲν ἐκεῖνος τὸ στράτευμα ἔταξεν, ἐκτείνας εἰς μῆκος τὴν φάλαγγα, καὶ παραγγείλας, ἐπὰν οἱ πολέμιοι φανεῖεν καὶ ἡ σάλπιγξ ἠχήσῃ τὸ ἐνυάλιον, πειρᾶσθαι τοὺς ἀμφὶ τὸ Σκυθικὸν ξὺν ἀλαλαγμῷ καὶ βοῇ κατὰ νώτου γενέσθαι τῶν πολεμίων. ὁ μὲν οὖν τοῖς ἡγεμόσι παρήγγειλεν.

ζ. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἀλέξιος μαθὼν διὰ τῶν σκοπῶν ἐγγίζειν ἤδη τοὺς πολεμίους, τὸ μὲν στράτευμα ἅπαν ἐν κοιλάσι κατέκρυψεν. αὐτὸς δὲ ἐπὶ λόφον ἀνελθὼν κατεσκόπει τὰ ἐκείνων. ἰδὼν δὲ πλῆθος,
C καὶ διανοησάμενος μήπως οἱ ὑπ' αὐτῷ τεταγμένοι πρὸ τοῦ προσβαλεῖν τούτους τοῖς πολεμίοις εἰς φυγὴν ἐξορμήσωσιν, ἐβουλεύσατο βουλὴν ἀρίστην ὁμοῦ καὶ συνετωτάτην, ὥστε μηδόλως καταφανεῖς γενέσθαι τῷ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματι τοὺς πολεμίους. μάλιστα δ' ἐφόβει τοῦτον τὸ παρὰ γνώμην τοῦ βασιλέως μάχεσθαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην. ἔφθη γὰρ τῇ πρὸ ταύτης ἑσπέρᾳ γράμματα πεμφθῆναι αὐτῷ πρὸς τοῦ βασιλέως κελεύοντα μὴ πολεμεῖν, ἀλλὰ μένειν τὴν ἔλευσιν τῶν ἄρτι πεμφθέντων πρὸς τῶν Τούρκων συμμάχων. μένειν μὲν οὐχ οἷόν τε ἦν, μὴ συνάψαντα πόλεμον, τῶν πολεμίων εἰς χεῖρας ἤδη ἰόντων. ὑποχωρεῖν δὲ ἄνευ πολέμου, ἀνάξιον ἔδοξεν αὐτῷ.
D ἐβεβούλευτο οὖν αὐτῷ ἢ νικᾶν, ἢ θνήσκειν μαχόμενον, ἢ οὕτως ἀγεννῶς τε καὶ ἀνάνδρως παλινοστεῖν διὰ τὸν ἐκ βασιλέως φόβον. κατασκοπήσας οὖν τὸν τόπον, ἐπεὶ εἶδε τὸ μὲν ἀναπεπταμένον, τὸ δὲ λόφους καὶ κοιλάδας ἔχον, ὥστε δύνασθαι τὸ μὲν τῆς Βρυεννίου φάλαγγος ἀποκρύπτεσθαι, τὸ δ' εἶναι καταφανές, τὸν στρατὸν ὁπλίσας, καὶ διχῆ διελών, τῶν μὲν ἀθανάτων καὶ Φράγγων αὐτὸς εἶχε τὴν ἡγεμονίαν, τῶν Χωματηνῶν δὲ καὶ τῶν Τούρκων τὸν Κατακαλὼν Κωνσταντῖνον ἡγεμόνα κατέστησε, κατέναντι τῆς Σκυθῶν φάλαγγος τάξας αὐτούς.

E η'. Ἐπεὶ γοῦν κατὰ τοὺς κοιλώδεις τόπους τὸ τοῦ Βρυεννίου γέγονε στράτευμα, καὶ τοὺς κατὰ δεξιὸν κέρας τεταγμένους ὑπέδειξε, καὶ χωρεῖν κατὰ τούτων σφοδρᾷ τῇ ῥύμῃ ἐκέλευε. καταπηδήσαντες οὖν ὥσπερ ἀπὸ ἐνέδρας καὶ τῷ αἰφνιδίῳ τοὺς ἀντιπάλους καταπλήξαντες μικροῦ δεῖν ἐκκλίνειν αὐτοὺς πρὸς φυγὴν παρεσκεύασαν, ἕως ὁ τούτων καθηγεμὼν ὁ Βρυέννιος Ἰωάννης τὸν ἀκινάκην σπα-

σάμενος σὺν ὀλίγοις τὸν πρῶτον ἐπιόντα τῶν ἀθανάτων κατέβαλε, καὶ ἄλλοι ἑτέρους, καὶ τὴν φάλαγγα πᾶσαν συνέστησεν, ὥστε τοὺς ἀντιπάλους τρέψασθαι. οἱ μὲν οὖν ἀθάνατοι τοῦτον τὸν τρόπον πάντες ᾤχοντο. ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἀλέξιος κατὰ νώτου τῶν πολεμίων γενόμενος καὶ δοκῶν ξυνέπεσθαί οἱ τὴν φάλαγγα τὴν ἰδίαν γενναίως τε ἠγωνίζετο, καὶ τοὺς εἰς χεῖρας ἰόντας κατέβαλεν. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν ἑαυτοῦ φάλαγγα εἰς φυγὴν τραπεῖσαν, παρακαλέσας τοὺς ἑαυτοῦ, ὅσοι γὰρ σὺν αὐτῷ τῶν ἰδίων τινὲς ἀγαθοὶ στρατιῶται εἰς ἓξ ποσούμενοι, βουλὴν ἐβουλεύσατο τολμηράν, γενέσθαι κατὰ νώτου τοῦ Βρυεννίου, καὶ ξυμμίγοντα τοῖς τούτου ἠρέμα ἰέναι μέχρις αὐτῷ πλησιάσαιεν. ἐπειδὰν δ' ἐγγὺς τούτῳ γένοιντο σπασάμενοι ξίφη αὐτὸν ἀνελεῖν. κἂν ξυμβαίη καὶ τούτοις σὺν ἐκείνῳ πεσεῖν, αἱρετώτερον εἶναι μᾶλλον αὐτῷ, ἢ τὸ παρακούσαντα βασιλέως δίκας εἰσπραχθήσεσθαι τῆς παρακοῆς πρὸς ἐκείνου. ἀπεῖρξε δὲ τοῦτον τοῦ τοιούτου βουλεύματος ὁ Θεόδοτος, οὗ πρόσθεν ὁ λόγος ἐμνήσθη, εἰπὼν τοῦτο μὲν εἶναι πρὸς τῷ παραβόλῳ καὶ εὔηθες. νυνὶ δὲ χρῆναι ἐξελθόντας τοῦ τῶν πολεμίων στρατεύματος ἀπιέναι πρὸς τοὺς ἰδίους. ἐπειδὰν δὲ τούτοις συμμίξειαν, εἰ βούλοιτο λαβόντα κἀκείνων ὁπόσους δυνατὸν κοινωνούς, αὖθις χωρεῖν πρὸς τὸν κίνδυνον. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος.

θ'. Κατὰ δὲ τὸ εὐώνυμον οἱ περὶ τὸν Κατακαλὼν Κωνσταντῖνον Σκύθαι ἰδόντες Χωματηνούς, εὐθὺς ἐξώρμησαν κατ' αὐτῶν ξὺν βοῇ πολλῇ καὶ ἀλαλαγμῷ, καὶ θᾶττον ἢ λόγος τούτους τρεψάμενοι, τοῦ διώκειν παυσάμενοι σὺν τάξει ὑπέστρεφον, καὶ κατὰ τὴν οὐραγίαν τηρουμένων τοῦ Βρυεννίου στρατεύματος ἐξώρμων σὺν προθυμίᾳ πολλῇ, καὶ ὅσον θητικὸν σκυλεύσαντες, καὶ ἵππους καὶ λάφυρα λαβόντες ἀπῄεσαν οἴκαδε. συγχύσεως δὲ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας γενομένης ταῖς τάξεσιν, ἀπὸ τῶν περὶ τὸ Τοῦλδον Ῥωμαίοις καλουμένων εἰς αὐτὰς καταφευγόντων δέει τῶν Σκυθῶν, καὶ τῶν σημείων ἀναμιχθέντων, ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος τοῦτο κατιδὼν (ἔτι γὰρ ἐντὸς διετέλει τοῦ Βρυεννίου στρατεύματος) καλύψας τὸ πρόσωπον τῷ ἀπῃωρημένῳ θωρακίδι τῇ κόρυθι, τῶν ἱπποκόμων ἕνα τοῦ Βρυεννίου καταλαβὼν ἐκείνου τῷ ἁλουργῷ ἐφεστρίδι, καὶ τοῖς χρυσοῖς φαλάροις κοσμούμενον, ἔνι δὲ καὶ τὰς ἐξ ἔθους τοῖς βασιλεῦσι παρεπομένας ῥομφαίας, λάθρα τοῦ στρατεύματος ἐξιών, ἐπειδὰν ἔξω φόβου παντὸς γέγονεν, ἐξέπεμπε τὸν ἵππον μετὰ κήρυκος βοῶντος μέγα, ὡς ὁ Βρυέννιος πέπτωκε. τοῦτο πολλοὺς τῶν φευγόντων μένειν ἔπεισε, τοὺς δὲ καὶ παλινοστεῖν. ξυνέβαινε γὰρ τῶν Σκυθῶν τῶν μελλόντων διώκειν, οὕτω τοῖς περὶ Βρυέννιον ἐπιβουλευσάντων μηδενὸς ὄντος τοῦ διώκοντος μὴ πόρρωθεν φυγεῖν τοὺς περὶ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον, ἀλλὰ πλησίον ἀλᾶσθαι ἐπαποροῦντας. ὅπως ἐκείνους φεύγοντας τόν τε ἵππον ἰδεῖεν, καὶ τὰς ῥομφαίας, καὶ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Βρυεννίου τρανῶς ἐκήρυττε, καὶ συνελέγοντο ἅπαντες.

A alii alios: Quo viso phalanx Bryenniana constitit, Alexiana vero terga vertit. adeo ut nullus ex immortalibus locum tueretur, sed retro ferrentur omnes in fugam. Interim Alexius Comnenus circuitis hostibus a tergo in ipsos ferebatur, & existimans propriam phalangem ipsum sequi, fortissime pugnabat, prosternens obvios quosque. Verum ut animadvertit propriam phalangem in fugam versam, advocatis sociis qui ea familiaribus sex numero bellatores optimi aderant ipsi, consilium audax proponebat: dicens velle se cum ipsis assectari a tergo Bryennium, & ubi ad ipsum penetrassent, strictis subito ensibus ipsum occidere. In quo si contingeret ipsos mori, tamen sortem illam tolerabiliorem fore, quam si victi ad Impe- B ratorem redirent pœnas haud dubie graves ejus arbitrio daturi neglecti ejus mandati, quo pugnam illo die committi vetuerat. Avertit autem eum a tali cœpto Theodotus, cujus supra meminimus, ajens id præterquam temerarium, etiam stultum. Cui enim non patere primam curam eorum, qui a suis interclusi hostium multitudini paucissimi ipsi se immixtos sentiunt, esse debere, referre se quantocius ad suos, iisque ubi aggregati fuerint, adjungere sibi ex ipsis quamplurimos poterunt, & cum iis, si ita lubeat, in hostes pergere, periculumque iterum subire. Hic successus certaminis in dextero cornu fuit.

Alexii deserti a suis generosum consilium.

Edit. Parif. pag. 93.

Ab eo revocatur a Theodoto.

C IX. In sinistro vero Scythæ, quos ducebat Constantinus Catacalo videntes Chomatenos, statim in eos eruperunt cum clamore & ululatu magno, & dicto citius iis in fugam versis, persequendi fine facto, servatis ordinibus revertebantur, cum libido ipsis incidit irruendi magno impetu in eos qui extremum agmen Bryennianorum tuebantur; ubi facile direpta illa omni mercenaria manu, equorum insuper & spoliorum magna præda facta domum abierunt. Hinc Ordinum militarium orta perturbatio: quod terrore illato in illam multitudinem sarcinariorum jumentorum, quam vulgari lingua Tuldum Romani vocant, multa ex iis temere in ordines armatorum inferebantur Scythas fugientia, unde contigit signa permisceri. D Id cum observasset Alexius Comnenus, qui adhuc Bryennianis immixtus erat, oculario galeæ tegmine ne agnosceretur demisso, corripuit obvium forte quemdam ex equisonibus Bryennii, unum ex ejus equis Imperiali purpura instratum & aureis phaleris ornatum ducentem: corripuit & romphæas de more post Imperatores gestari solitas. ac sic cum his clam exiens e Bryenniana acie ubi securum in locum devenit, præconem misit qui equum ostentans late clamaret, cecidisse Bryennium. Ea vox & species multos ex Alexianis jam fugam spectantibus tenuit, alios autem qui fugere jam cœperant revocavit. Quia enim Scythæ qui debue- E rant insequi fugientes, ab iis impetum verterant in extremum agmen Bryennii, contigit Alexianos, ut pote quos nemo a tergo urgeret, non longe fugere, sed in propinquo expectare quo res caderet, ut ex eventu consilium caperent. Ergo ut viderunt Bryennianos quidem fugientes (hos enim ut diximus Scythæ turbabant) equum vero quem cultus Imperatorius Bryennii esse suadebat, romphæis circumdatum sessore vacuum: ad hæc vocem audirent clare denunciantem occisum esse Bryennium, refecti animis & confirmati demum congregabantur.

Scythæ versis Alexianis in Bryennianos impetum vertunt.

Stratagema Alexii Bryennii mortem fingentis.

Inde Alexiani a fuga revocati.

Edit. Paris. pag. 94.

X. Accessit eodem quod in istud opportunissime momentum occurrit adventus non exiguæ Turcorum manus ex iis quos ab Imperatorem in auxilium Alexio missos jam diximus. Hi videntes commissam pugnam turbatosque ac fugientes hostes, quæsito domestico Scholarum ac denique invento prolixissime suam detulerunt, ut confideret hortantes, sibique ostensis hostibus aliquam partem victoriæ concederet. Alexius eorum alacritate utendum ratus, Ducibus horum secum assumptis ascendit in tumulum, ex quo sciebat hostium aciem cerni posse, quam & ipsis inde ostendit. Illi videntes confusam phalangem temere huc illuc nulla certi ordinis disciplina evagantem, ac sensim se dissolventem, ut illis accidit qui nimia victoriæ securitate ex versis in fugam adversariis concepta, contentionem & industriam remittunt, cui fiduciæ ut languidius indormirent Bryenniani faciebat recens transfugium Francorum, qui ex Alexii signis ad ipsos transierant, exscensis equis universi & dextris ad Bryennianorum manus implicitis, quæ ipsis patrio more fidei obligandæ formula & ritus est. ad quod spectaculum passim ex phalange discurrebatur, cunctis otiose cernentibus quid ageretur, & periculi securis. Hæc inquam cum Duces Turcorum monstrante Alexio vidissent, descendentes inde suas copias trifariam partiti sunt, harum duas partes in insidiis absconderunt. Tertiam jusserunt in hostes invehi, non jam in phalangis modum ordinatos; sed per modicos manipulos sparsim discerptos, mandato edito ut equos in eos incitarent eminusque jacularentur, & quamplurima in eos tela mitterent.

Turcorum auxilia opportune Alexio adveniunt.

Bryennianorum nimia fiducia.

XI. Sequebatur autem hos & Alexius Comnenus, congregatis circa se quotquot ex fuga retractos præsens illi fortuna obtulit. Cum hoc statu res essent, immortalium quidam præcurrentes ante Turcos jam in agmen Bryennii penetraverunt tam intime ut unus eorum ipsi *Bryennio* pectus hasta cominus tunderet. Ille vero educto strenue vaginæ ense hastam ictu manibus tenentis excussam in duo frusta diffregit, ipsum vero qui se pulsaverat in summa brachii cum cervice commissura assecutus humerum cum thorace penitus abscidit. Hic improviso Turci cum clamore alacri grandinem telorum mittunt: hærentibus & trepidantibus ductoribus phalangis ad tam inopinatum malum. Tamen ut erant viri fortes & belli periti, restituere in ordinem phalangem conabantur, adhortantes ad bene pugnandum, partæque jam victoriæ decus obtinendum. Jamque pro angustia temporis satis restitutis ordinibus in Turcos ferebantur.

Bryennius immortalem fortis ictu memorabili.

XII. At hi effuse fugientes eos in insidias trahebant, duobus ut diximus locis positas, ad quorum priorem ut se admoverunt, erumpentibus ex occulto suis & ipsi fuga omissa se adjungentes, innumerabili telorum multitudine hostes obruebant, vulnerabantque passim & viros & equos. Quare Bryennianis haud dubie in fugam inclinantibus, qui apud Bryennium domestici Scholarum titulum habebat, Curopalates Joannes, quem Bryennii ejusdem fuisse fratrem superius diximus, auxilio venit, celeritate magna, quem Bryenniani videntes audacius Turcis resistebant, in eosque ultro irruebant. Hi vero rursus artificiosa fuga cesserunt: nec retro ferri destiterunt priusquam insequentes in secundas insidias per-

Turci Bryennianos in insidias pertrahunt.

pag. 95.

Egregie ibi utrinque pugnatur.

Fortitudo Joannis Bryennii.

A ι'. Συνέπεσε δέ τι καὶ ἕτερον Τούρκων ἐκ ἐλαχίστου μοῖραν πρὸς συμμαχίαν ἄρτι πρὸς βασιλέως ἀπεςάλθαι. ὡς συνεχώρησε κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καθ' ὃν ἡ μάχη συνέςη καὶ ἡ τροπὴ παραγενέσθαι. ἰδόντες οὖν φεύγοντας, καὶ τὸν Δομέςικον ζητήσαντες τῶν σχολῶν, καὶ παρὰ τούτῳ γενόμενοι θαρρεῖν τε ἐκέλευον, καὶ τοὺς πολεμίους ἐξῄτουν θεάσασθαι. ὁ δὲ τοὺς ἡγεμόνας τούτων παραλαβὼν, ἄνεισιν ἐπί τινα λόφον, ὑφ' οὗ καταφανεῖς ἔμελλον ἔσεσθαι οἱ πολέμιοι, καὶ ὑποδείκνυσι τούτους ἐκεῖθεν. οἱ δὲ ξυγκεχυμένην ἰδόντες τὴν φάλαγγα, καὶ ξὺν οὐδεμιᾷ τάξει χωροῦσαν, ἀλλ' ἀκινήτως ὥσπερ κινουμένην B καὶ φθειρομένην. πάντες γὰρ ἔξω φροντίδων ἦσαν ὡς ἤδη νενικηκότες, καὶ τοὺς πολεμίους τρεψάμενοι. ἐπεὶ καὶ οἱ τοῦ Βοτανειάτου Φράγγοι τῷ Βρυεννίῳ προσκεχωρήκασιν ἅπαντες, καὶ τῶν ἵππων ἀποβαίνοντες ταῖς ἐκείνου χερσὶ τὰς χεῖρας ἐμβάλλοντες, ὡς δὴ πάτριος νόμος τούτοις ἐςὶ, πίςεις ἐδίδουν. ξυνέθεον ἅπαντες οἱ τῆς φάλαγγος, θεαταὶ τῶν δρωμένων γενόμενοι. ταῦτ' οὖν οἱ τῶν Τούρκων ἡγεμόνες ἰδόντες, κατελθόντες ἐκεῖθεν τριχῇ τὴν οἰκείαν φάλαγγα διελόντες, τὰς μὲν δύο μοίρας ἐπὶ τὸ ἐνεδρεύειν ἐξέπεμπον. τὴν δὲ ἑτέραν ἐκέλευον πρὸς τοὺς πολεμίους χωρεῖν, οὐ κατὰ φάλαγγα συντεταγμένους, ἀλλὰ κατὰ λόχους ὀλίγους καὶ διεσκεδασμένους, ἐλᾶν τε τοὺς ἵππους, καὶ C τοῖς τοξεύμασι χρῆσθαι, καὶ πέμπειν βέλη συχνὰ κατ' ἐκείνων.

ια'. Συνείπετο δὲ τούτοις καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος συλλέξας τῶν ἐκ τῆς τροπῆς ὁπόσους τὸ τάχος τοῦ καιροῦ συνεχώρει. οὕτω γινομένων τῶν ἀθανάτων τινὲς προεκδραμόντες τοὺς Τούρκους ἐντὸς τοῦ Βρυεννίου στρατεύματος γεγόνασι. καὶ τῶν τις ἐκείνων παίει τοῦτον κατὰ τοῦ στέρνου τῷ δόρατι. ὁ δὲ τοῦ κολεοῦ τὸ ξίφος ἑλκύσας, αὐτό τε δόρυ πατάξας διεῖλε διχῇ, καὶ τὸν βαλόντα κατὰ τῆς κλειδὸς πλήξας, τὸν ὦμον ἅμα τῷ θώρακι διαμπὰξ ἐξέτεμε. καὶ εὐθέως οἱ Τοῦρκοι σὺν ἀλαλαγμῷ τὰ βέλη ἐξέπεμπον, καὶ οἱ φαλαγγάρχοι ἦσαν, ἐπὶ D τῷ αἰφνιδίῳ τοῦ δράματος καταπλαγέντες. ὅμως ἄνδρες δεινοὶ τὰ πολεμικὰ ὄντες, ἐς τάξεις ἐπειρῶντο καταςῆσαι τὴν φάλαγγα, καὶ τοὺς σφῶν παρεκάλουν στρατιώτας ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι κλέος ποιοῦντον, ὃ νικήσαντες ἀλλήλους καὶ ὡς τὸ ςενὸν τοῦ καιροῦ συνεχώρει καταςάντες τάξεις γενναίως ἐξώρμων κατὰ Τούρκων.

ιβ'. Οἱ δὲ φεύγοντες προτροπάδην εἷλκον ἐκείνους πρὸς τὰς ἐνέδρας, ἕως ἐγγὺς πρώτης ἐνέδρας γεγόνασιν. ἐπεὶ δὲ πλησίον γένοιντο, αὐτοί τε ὑπέςρεφον, καὶ οἱ τῆς ἐνέδρας ὀξέως καταπηδήσαντες, πάντοθεν αὐτοὺς τοξεύμασιν ἔβαλον, καὶ κακῶς διετίθουν καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας. ἐκείνων δὲ E πρὸς φυγὴν ἐκκλινόντων ἤδη, ὁ τῶν σχολῶν Δομέςικος τοῦ τοῦ Βρυεννίου στρατεύματος ὁ Κουροπαλάτης Ἰωάννης, ὃν ἐκείνου ὁμαίμονα ὁ λόγος φθάσας ἐγνώρισεν ἄνωθεν, ἐβοήθει ξὺν τάχει πολλῷ. ὃν ἰδόντες οἱ περὶ τὸν Βρυέννιον θαρραλεώτερον κατὰ τῶν Τούρκων ἐχώρουν. οἱ δ' αὖθις ὑπέςρεφον, καὶ φεύγειν οὐ πρὶν ἀνῆκαν ἕως οὗ ταῖς ἐνέδραις πε-

εἰσπεσεῖν τοὺς διώκοντας παρεσκεύασαν. οὗ δὴ γενομένου καὶ πρὸς φυγὴν ἐκκλινάντων ἁπάντων ἤδη, συχνοὶ τῶν περὶ τὸν Βρυέννιον ὄντων ἔπιπτον. ὃ κατιδὼν ἐκεῖνος βοηθεῖν ἐπεχείρει ταχέως. πολλοὺς γὰρ τῶν διωκόντων συναντῶν ἀνῄρει, καὶ τοὺς φεύγοντας παρεκάλει μένειν. ἀλλ᾽ εἰς κενὸν αὐτῷ καθειστήκει τὰ τοῦ σπουδάσματος. πάντες γὰρ λιπόντες αὐτὸν ξὺν τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἀδελφῷ ὑπεχώρουν. αὐτοὶ δὲ λαμπρῶς ἀγωνισάμενοι, καὶ συχνοὺς τῶν Τούρκων καταβαλόντες, ἐπειδὴ τὴν φάλαγγα πᾶσαν διασκεδασθεῖσαν ἑώρων, ἐξώρμων καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ φεύγειν. οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐπέκειντο. συχνῶς οὖν ἐπιστρεφόμενοι τούτους ἀνέκοπτον τῆς ὁρμῆς. ἕως ὁ ἵππος, ὃν ἐκεῖνος ἐπωχεῖτο, καμὼν, προσωτέρω χωρεῖν οὐκ ἠδύνατο. τούτου οὖν γινομένου, αὐτὸς μὲν βάδην ἀπῄει. ὁ δὲ τούτου ὅμαιμον καὶ ὁ υἱὸς συχνάκις ἐπιστρεφόμενοι τοὺς Τούρκους ἀνέκοπτον.

ιγʹ. Μέχρι μὲν οὖν οὐ πολύ τι πλῆθος ἦσαν οἱ διώκοντες, ἄδρομα τούτοις ὅσαν τὰ τῆς ὑποχωρήσεως. ἐπεὶ δὲ πολλοὶ συνῆλθον, καὶ ὁ ἐκείνου ἵππος κεκοπιακὼς πρὸς δρόμον ἦν ἄχρηστος, κυκλοῦν ἐπεχείρουν αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον οἱ πολέμιοι. οἱ δ᾽ ἄμφω σὺν πολλῷ τῷ ῥοίζῳ κατὰ τῶν πολεμίων ὁρμήσαντες δύο μὲν τούτων κατέβαλλον, τοὺς δ᾽ ἄλλους πόρρω φυγεῖν κατηνάγκαζον. κἀκ τούτου βραχείας ἀδείας τυχόντες ἀπῄεσαν. ἀλλ᾽ αὖθις οἱ Τοῦρκοι μετὰ πλείστων ἄλλων ὑπέστρεφον, καὶ σφοδρῶς ἐπέκειντο τούτοις. οἱ δ᾽ αὖθις ἔδρων τὰ πρότερον, καὶ πολλῇ τῇ προθυμίᾳ κατὰ τῶν Τούρκων ἐχώρουν. ξυνέβη δὲ τούτοις τὰ τῆς προθυμίας οὐκέτι κατὰ τὸ πρότερον. ἀλλ᾽ ὁ μὲν Ἰωάννης ἕνα τῶν Τούρκων καταβαλὼν ἑτέρῳ προσκέκρουκε, καὶ ἀμφοῖν οἱ ἵπποι σὺν τοῖς ἐπιβάταις πεπτώκασιν. ὁ δὲ τοῦ βασιλειῶντος υἱὸς ἐν τῷ διώκειν πόρρω γενόμενος, καὶ ἕνα τῶν Τούρκων καταβαλὼν, ἐν μέσοις τοῖς Τούρκοις ἐναπελείφθη. καὶ οὐκέθ᾽ οἷός τε ἦν τῷ πατρὶ ξυνελθεῖν, καί τοι πολλὰ πειραθεὶς συμμῖξαι τούτοις. λαβόντες οὖν ἄδειαν οἱ Τοῦρκοι ἐπῄεσαν κατὰ τοῦ Βρυεννίου σφοδρότερον. εἷς οὖν αὐτῶν τὸ ξίφος σπασάμενος κατ᾽ ἐκείνου τολμηρότερον ἐξώρμησεν. ὁ δ᾽ ἐπιστραφεὶς παίει τοῦτον τῷ ξίφει, καὶ τήν τε χεῖρα ἀποτέμνει, καὶ κατὰ γῆς αὐτὴν πεσεῖν σὺν τῷ ἀκινάκῃ παρεσκεύασεν. οἱ δὲ λοιποὶ κυκλοῦν ἐπεχείρουν αὐτόν. ὁ δὲ γενναίως ἠμύνετο. ἐξορμήσας οὖν κατὰ τῶν ἔμπροσθεν ἐπιόντων πλήττεται δόρατι. ἀσχοληθέντος δ᾽ αὐτοῦ ἀποκόψαι τὸ δόρυ, ὁ πρώτως τὴν χεῖρα ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐκτμηθεὶς Τοῦρκος τοῦ ἵππου καταπηδήσας, ἐπιβαίνει τοῖς νώτοις τοῦ Βρυεννίου. ὁ δ᾽ ἐπιστρέφων τὸν ἀκινάκην οὐχ οἷός τε ἦν παίειν αὐτὸν τοῖς νώτοις κρυπτόμενον. ἀποβάντες οὖν οἱ λοιποὶ τῶν Τούρκων τῶν ἵππων ἱκέτευον μὴ θνήσκειν ἐθέλειν αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ξυμπεσὸν ἐνδιδόναι. ἕως μὲν οὖν αὐτῷ ἡ χεὶρ οὐκ ἐκοπίακεν, οὐκ ἐνεδίδου παίων τε καὶ παιόμενος. ἐπεὶ δὲ κατάκοπος ἤδη γέγονεν, εἶξε καὶ ἄκων ταῖς τῶν ἐχθρῶν παρακλήσεσι. καὶ οὕτω συνέβη τοῦτον ἁλῶναι.

ιδʹ. Λαβόντες οὖν τοῦτον οἱ βάρβαροι μετὰ πλείστης ὅτι τιμῆς, πρὸς τὸν Κομνηνὸν ἐχώρουν Ἀλέξιον, κήρυκας ἐκπέμψαντες πρότερον τὴν ἅλωσιν τούτου μηνύσοντας. ταῦτα μὲν οὖν τοῦτον ἐπράχθη τὸν τρόπον. τὸν δὲ τούτου αὐτάδελφον ἐντυχών τις τῶν Φράγγων μετὰ τὸ σύμπτωμα,

A transissent. Quod cum esset factum multi repente Bryennianorum ceciderunt, aliique omnes fugam haud dubie spectabant: quo Curopalates viso raptim suppetias accurrens multos ex Alexianis versa jam vice insequentibus occidit, & fugientes suos hortabatur ut manerent. Sed frustra contendebat. Omnes enim Ipso cum fratre & hujus filio relictis recesserunt. Hi porro memorabili pugna edita, multisque Turcorum dejectis, postquam universam phalangem dissipatam viderunt, abierunt & ipsi fugientes, Turcis a tergo instantibus. Quare illi crebro in eos conversi eorum impetum retardare conabantur: quoad equus cui Bryennius insidebat labore fractus, viribus destitui cœpit ad B porro pergendum. Quo casu circumventus ipse quidem lento prout poterat passu procedebat. Frater vero ejus & filius, verso sæpius vultu, Turcos reprimebant.

Bryenniani fugiunt Turcis instantibus.

XIII. Ac quoad quidem non ita magna insequentium multitudo erat, receptum satis commode administrabant: postquam vero multi concurrebant & Bryennii equus magis ac magis deficiens plane jam inutilis ad cursum erat, circuire ipsos & e facie progressi se ipsis ostendere hostes conabantur. Sed ambo magno impetu in hostes illati, duobus ex his dejectis cæteros longe refugere compulerunt, & sic brevi sibi securitate parata pergebant. Verum rursus Turci cum plurimis aliis reversi vehementer C in eos incumbebant. his denuo ut prius generosa vi Turcos impetentibus: sed ad extremum audacibus cœptis fortuna non adfuit. Joannes enim cum unum quempiam Turcarum dejecisset, in alium impegit, ita ut amborum equi offensione mutua equitibus excussis & ipsi cum iis humi sternerentur. Bryennii vero Imperium affectantis filius studio insequendi hostes longius elatus, uno Turcorum dejecto, in medio Turcorum deprehensus hærebat, nec jam quantumvis conaretur expedire se poterat ut Patri succurreret. Hac vice rerum securiores Turci magno numero majoreque vi in Bryennium incurrunt. Unus igitur eorum ense stricto ipsum audentius aggreditur. Ille vero D conversus ferit eum gladio, & manum ejus amputans, cadere in terram ipso cum acinace coegit. reliqui conabantur ipsum circuire. verum ipse se strenue defensabat. itaque in incurrentes a fronte generoso ruens impetu, hasta quemdam ex iis pulsat. Quo satagente hastam ense frangere, is cui prius a Bryennio abscissa manus fuerat insilit a tergo in equum Bryennii & ipsum amplectitur. vertebat ille quidem retro ensem ut hunc configeret, sed assequi non poterat hærentem sibi, & proprio ipsius corpore protectum. Hic desilientes equis cæteri Turci Bryennium rogabant ne obstinaret animum in mortem, verum fortunæ tandem cederet. Ille tamen quoad manu vaE luit tundere ac tundi non destitit. Donec ad extremum lassitudine fatiscens, consiliis hostium acquiescere coactus est, & ita contigit ipsum capi.

Edit. Paris. pag. 96.

Bryennius a Turcis capitur.

XIV. Hunc Barbari honore summo deducentes ad Comnenum Alexium abibant, quem nunciis præmissis captum fuisse Bryennium præmonuerunt. Hæc quidem sic gesta sunt. Cæterum ejus frater post illum quem diximus ex equo lapsum

Bryennii frater & filius Adrianopolim salvi redeunt.

pedes conspectus a quodam Franco, ab eo sublatus in equum proprium & salvus perductus est Adrianopolim. Quo etiam pervenit filius Nicephori Bryennii cum se globo Turcorum ipsum ambientium expedivisset, tamque longe recessisset, ut ne telis quidem eorum contiguus esset. Cujus & illud Adrianopolim fuga perlati, providum consilium præsente patruo, matri & aviæ datum pater deinde referebat. Ajebat enim dixisse ad ipsas: nisi servetur hujus frater, censeo colligendos qui prælio superfuerint, iisque persuadendum ne in ullam compositionem cum Imperatore consentiant, nisi prius is scripto promiserit neminem se privaturum honore quem ante habuisset; neminem quoque se jubente bonorum jacturam passurum. Quæ quidem sic deinde sunt acta.

Nicephori Bryennii filii providum consilium.

XV. Bryennium porro ad se adductum intuens Comnenus Alexius, viri formam staturamque mirabatur: habebat enim vere speciem dignam imperio. Quæ res fructum victoriæ augebat reputanti Alexio qualem Ducem, quam manu promptum, quam animo audentem, quam stabili mente præditum debellasset. Heroici quippe animi vir erat. Neque me quisquam putet meas res in majus tollere dum hæc de illo memoro: sed sciat nullam cujusvis orationem parem umquam fore pro dignitate celebrandis ejus præclaris facinoribus, gratiæ qua cuncta decore atque amabiliter gerebat, splendori denique præcellenti cuidam vitæ totius, ac dotium laudumque insignium. Quod si non alium hujus scriptionis mihi finem proposuissem, quam ut res ejus singillatim percenserem, alia Iliade opus foret. Hunc igitur virum solertissimum in capiendis de re subita consiliis, & quod optimum esset eligendum, eumdem peritissimum ordinandæ aciei, & experientissimum omnium artium belli, quibus citra vim apertam debellari stratagemate hostes possent, Comnenus Alexius vicit & cœpit, vix prima lanugine vestiens genas. nondum enim barbatus, tunc primum pubescere incipiens aureo vellusculo faciem præferebat. Et tamen tantula ætate de tali hoste tantoque exercitu post tam acre tam periculosum certamen, & fugam suorum tam plenam atque illustrem victoriam retulit, non multitudine roboreve copiarum sed fortitudine atque audentia, abundantiaque consilii ac mentis artisque imperatoriæ, cooperante haud dubie cælesti providentia, cujus est cœptorum fortunare successus.

Bryennii laudes.

Edit. Paris. pag. 97.

Laudes Alexii majores qui ipsum juvenis & debiliore vicit & cepit.

XVI. Captum in hunc modum Bryennium secum Alexius ducens movit Constantinopolim versus; prius missis ad Imperatorem nuntiis quibus eum de victoria sua captoque hostium Duce certiorem faciebat: specimine etiam rei gestæ addito. Nam purpurea calceamenta margaritis gemmisque distincta, quæ ille pro Imperatore se gerens usurpati Principatus insigne gestabat per eosdem ad Botaniatem Augustum misit: qui delectatus & nuntio & munere quem fidelissimum intimumque habuit Borilam nomine sive illum Scytham sive Mysum, quem Protoproedri dignitate & titulo Ethnarchæ honoraverat, misit ad Comnenum domesticum Scholarum, cum mandatis ut ipsi Bryennium in manus traderet, ipse vero domesticus ingressu Constantinopolitanæ Urbis abstineret; sed pergeret cum exercitu versus Adrianopolim, & contra Basilacem bellum gereret. Nam & ille Illyrici exercitu sibi adjuncto, copiisque omnibus quæ in Bulgaria fuerant in partes tractis; & præterea Barangos secum ducens quos diximus ab Imperatore Michaele ipsi Dyrrachium ejus jussu eunti attributos, formidolose potens imminebat Imperio, occupata metropoli Thessaliæ quam

Nuntius capti Bryennii Botaniatæ jucundus.

Alexius Constantinopoli exclusus ire cum copiis jubetur contra Basilacem.

A καὶ πεζὸν θεασάμενος, ἐπὶ τοῦ ἵππου ἀναβιβάσας διέσωσε μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως. σέσωσται δὲ καὶ ὁ τούτου υἱὸς διεκδὺς τοὺς κυκλώσαντας, καὶ οὕτω γενόμενος ἔξω βελῶν, ὃν ἐν τῷ φεύγειν παρήγγειλεν ὁ πατὴρ γενόμενον κατὰ τὴν Ἀδριανοῦ εἰπεῖν πρὸς τὴν μάμμην καὶ τὴν μητέρα, εἴπερ μὴ σωθείη τούτου ὁ ἀδελφὸς συλλέξαι τοὺς ἐκ τῆς μάχης διασωθέντας, καὶ πεῖσαι μὴ πρότερον βασιλεῖ σπένδεσθαι, πρὶν ἂν ἐγγράφους ἐκεῖνος ὁμολογίας ποιήσαι, μηδένα στερῆσαι τῆς προσούσης τούτῳ τιμῆς, μηδ' ὑποστῆναι τῶν ὑπαρχόντων ἀφαίρεσιν. τοῦτο μὲν οὖν πέπρακται ὕστερον.

B

ιε'. Τὸν δὲ Βρυέννιον πρὸς τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον ἀπαχθέντα ἰδὼν ἐκεῖνος, ἐθαύμασε τό τε εἶδος τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ μέγεθος. καὶ γὰρ ἦν ὄντως ἄξιος τυραννίδος. ἐγεγήθει δὲ ὁρῶν οἷον κατηγωνίσατο στρατηγὸν τὴν χεῖρα γενναῖον, καὶ τὴν ψυχὴν τολμηρόν, καὶ στάσιμον ἦθος ἔχοντα. ἡρωϊκὴν γὰρ ἔφερε τὴν ψυχήν. καὶ μή τις οἰέσθω με περιαυτολογοῦντα ταῦτα λέγειν καὶ γράφειν. ἀλλ' ἴστω πάντα λόγον νικώμενον τοῖς τ' ἀνδρὸς κατορθώμασι, καὶ ταῖς χάρισι, καὶ τῆς ἀγλαΐας. εἰ γοῦν μὴ πρὸς ἄλλον σκοπὸν ὁ λόγος ἑώρα, ἀλλὰ τὰ ἐκείνου κατὰ μέρος διεξελθεῖν ἠβουλήθη, ἄλλης ἂν Ἰλιάδος ἐδέησε. τοῦ-
C τον οὖν τὸν ἄνδρα τὸν δεινὸν μὲν ἐν ἀπερισκέπτῳ χρόνῳ τὸ δέον εὑρεῖν, δεινὸν δὲ τάξαι φάλαγγα, καὶ καταστρατηγῆσαι πολεμίων ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, μήπω τὸν ἴουλον φέρων ἀπαρτιθέντα. ἀλλ' ἔτι χλοάζοντα, καὶ χνοΐζοντα. ἣν γὰρ ἐκεῖνος μετὰ τὴν συμπλοκὴν ἐκείνην καὶ τοὺς γενναίους ἀγῶνας, καὶ τὴν ἧτταν. νενίκηκεν οὐ πλήθει δυνάμεως, ἀλλὰ καρτερίᾳ καὶ τόλμῃ, καὶ μελέτῃ στρατηγικῇ, συνεργὸν λαβὼν καὶ τὴν ἄνωθεν πρόνοιαν, δι' ἣν τὰ πολλὰ κατορθοῦνται τῶν ἐγχειρήσεων.

ιϛ'. Τοῦτον οὖν λαβὼν αὐτὸς μὲν ἀπῄει ὡς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. τὰ δὲ κοκκοβαφῆ πέδιλα, ἃ ἐκεῖνος βασιλειῶν ἐπεδύετο μαργάροις ὄν-
D τα καὶ λίθοις κατάστικτα, πρὸς τὸν κρατοῦντα ἐξέπεμπε, μηνυτὴν αὐτοῦ τὴν ἐκείνου κατάσχεσιν. ὁ δ' ἡσθεὶς τῷ ἀκούσματι, ὃν εἶχε πιστότατον καὶ οἰκειότατον ἄνδρα, εἴτε Σκύθην, εἴτε Μυσόν, Βορίλας ἦν τούτῳ τὸ ὄνομα, ὃν πρωτοπροέδρου τιμήσας ἐθνάρχην ἐκπέμπει παραληψόμενον τὸν Βρυέννιον, τῷ τῶν σχολῶν Δομεστίκῳ τῷ Κομνηνῷ κελεύσας μὴ εἰσιέναι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἀπελθόντα καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν καταστήσαντα κατὰ τοῦ Βασιλάκη στρατεύειν. ἔφθη γὰρ κἀκεῖνος δυνατὸς γενέσθαι τοῦ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ παντὸς στρατεύματος, καὶ τῆς Βουλ-
E γαρίας αὐτῷ προσχωρήσαντος. οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ Βαράγγους εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ὅσοι πρὸς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ξὺν τῷ Βασιλάκῃ πρὸς τὸ Δυρράχιον κατεπέμφθησαν. κατέσχε δὲ καὶ τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ μητρόπολιν, ἣν Θεσ-

σαλονίκην ὀνομάζουσι. ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς βαρέως τὸ κελευσθὲν ἔφερεν. ᾤετο γὰρ τιμὰς ἐκ βασιλέως καὶ γέρα αὐτῷ γενέσθαι τοῦ κατορθώματος ἄξια. ὡς οὐ τυραννίδα, μᾶλλον δὲ βασιλείαν μεγίστην, καὶ στρατεύματι τοσούτῳ καὶ τηλικούτῳ κρατυνομένην, καὶ στρατηγῷ τοιούτῳ περιωνύμῳ, καὶ χώρας τοσαύτης δασμοφορίᾳ, καὶ πόλεων καταλύσαντι καὶ ὑποτάξαντι. πλὴν ἀλλὰ καὶ βαρέως φέρων, ἐποίει τὸ κελευσθέν.

ιζ΄. Τὸν δὲ Βρυέννιον ὁ Βορίλας παραλαβὼν, καὶ πρὸς τὸ φιλοπάτιον λεγόμενον ἀπαγαγὼν ἐκτυφλοῖ, ἄνδρα στερήσας τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ πολιτείᾳ, οἷον οὐ τινα ἄλλον ἐκέκτητο ἄνευ τοῦ τούτῳ ὑπεριχύσαντος. ὁ Κομνηνὸς δ᾽ ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις μείνας ἔξω τῆς πόλεως, καὶ τοὺς ἰδίους πρὸς αὐτὸν ἐξελθόντας ἰδών τε καὶ συνασπασάμενος ἐχώρει πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, λαβὼν ἐκ βασιλέως καὶ συγχωρήσεις ἐγγράφους βασιλικοῖς γράμμασιν ἐρυθροῖς, καὶ σφραγῖσι χρυσαῖς βεβαιουμένας, ὥσθ᾽ ἕκαστον τῶν ἀρχόντων ἔχειν, καὶ τὴν τιμὴν, ἣν εἶχε, καὶ τὰς κτήσεις ἁπάσας, ὅσων δεσπότης ἐφαίνετο πρότερον.

ιη΄. Ὁ δὲ βασιλεὺς μεθ᾽ ἡμέρας τινὰς μεταστειλάμενος τὸν Βρυέννιον, φανερῶς τε τῆς συμφορᾶς, καὶ τῶν ἰδίων ἁπάντων κατέστησε κύριον, τιμαῖς τε αὐτὸν καὶ δωρεαῖς ἑτέρων κτήσεων ἀνεκτήσατο. οἱ δὲ θαμινὰ πρὸς αὐτὸν μετεπέμποντό τε ἄρχοντες, καὶ πάντες εἰσῄεσαν εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. καὶ ὁ βασιλεὺς ἀσμένως ἅπαντας ὑπεδέχετο. φθάσαντος ἤδη καὶ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου, καὶ τὰς χρυσοσημάντους γραφὰς αὐτοῖς ἐγχειρήσαντος. τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας παραλαβὼν κατὰ τοῦ Βασιλάκη χωρεῖ τὰ πρὸς βασιλέως κελευσθέντα ποιεῖν. κἀκεῖνοι μὲν ξὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀφίκοντο πρὸς τὴν μεγαλόπολιν, καθάπερ ἄνωθεν λέλεκται. ὁ Κομνηνὸς δὲ διὰ Μακεδονίας, καὶ Βουλεροῦ διελθὼν τὸν Στρύμονα καταλαμβάνει, καὶ τοῦτον διαπεράσας, καὶ τὰ μεταξὺ Στρουμπίτζης, καὶ τοῦ λεγομένου Μαύρου ὄρους στενὰ διελθὼν, εἰς χωρίον πρός τινα ποταμὸν κείμενον γέγονεν, ὃν ἐγχωρίως καλοῦσι Βαρδάριον. ὁ δὲ Βαρδάριος καταρρεῖ μὲν ἐκ τῶν τῆς νέας Μυσίας ὀρῶν, καὶ διιὼν διὰ σκοπῶν, κάτεισι μεταξὺ Στρουμπίτζης, καὶ Στυπίου δίχα τέμνων τὰ ὄρη. βραχὺ δὲ ἐκεῖθεν προϊὼν, διίστησιν, ἀλλήλων τάς τε Βερροίας καὶ Θεσσαλονίκης χώρας δι᾽ αὐτῶν ῥέων, καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν δίεισι. χρόνοις δὲ πρότερον βραχύ τι τῆς ἰδίας ἀποκλίνας πορείας, ἑτέρωσε ἐτράπετο οὐ πάνυ τι δυοῖν, τριῶν σταδίων τῆς προτέρας διόδου ἀπέχουσαν, ὥστε ξυμβῆναι τὴν πρώην ἐκείνου πάροδον διώρυχα εἶναι αὐτοφυῆ. μεταξὺ οὖν ἀμφοῖν ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος καταστρατοπεδεύσει, παραγγείλας πάντας ἀριστήσαντας τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἀναπαύεσθαι, ὡς τὴν νύκτα μέλλοντας ἀγρυπνεῖν, ἢ καθεύδειν ἐν ὅπλοις.

ιθ΄. Καὶ γὰρ ἀγχίνους ὢν καὶ πεῖραν λαβὼν ἱκανὴν ἐξ ἴδρασι πρότερον, ἐθήρασε τὸν τοῦ πολεμίου σκοπὸν, οἰόμενος ἐπιθέσθαι τοῦτον ἐκείνου νυκτὸς, ὃ δὴ καὶ γέγονε. ταύτῃ τοι καὶ προπαρεσκευάσατο, καὶ σκοποὺς πανταχόθεν ἐξέπεμπεν. ἀλλ᾽ οὗτος μὲν οὕτως. ὁ

A Thessalonicam vocant. Grave id mandatum Alexio fuit. Expectaverat enim ille potius præsentia præmia operæ navatæ, honores ac dignitates ab Imperatore, quæ cum proportione responderent magnitudini rerum a se gestarum. ut pote qui non rebellionem aliquam mediocrem domuisset: sed principatum maximum tanto exercitu firmatum, & clari fortissimique Imperatoris tot sibi subjectas & vectigales provincias habentis præsenti auctoritate subnixum uno prælio debellasset atque subjugasset. Tamen licet ægre ac subinvitus quod jubebatur aggressus est.

Is licet invitus tamen paret.

Edit. Paris. pag. 98.

XVII. Assumptum porro Bryennium Borilas cum in locum quemdam dictum Philopatium duxisset excæcavit, privans Romanum Imperium & rempublicam viro, cui B parem haud alium habebat quam eum a quo victus captusque fuerat, Comnenus autem non plus diebus tribus in castris extra Constantinopolim moratus, colloquiisque interim & salutationibus amicorum consanguineorumque recreatus, qui certatim ejus visendi gratia prodibant, vale ipsis dicto profectus est Adrianopolim versus, acceptis ab Imperatore Diplomatibus rubrica scriptis & rite munitis, regia subscriptione ac bulla aurea firmatis, quibus unicuique Ducum qui Bryennii partes secuti nondum arma deposuerant, fides fiebat conservandum unicuique postquam rebellionem ejurassent, quem prius quisque obtinuerat honorem, neque ex iis bonis quorum legitimi possessores antea fuissent quidquam eripiendum.

Bryennius excæcatur a Borila.

Reliquiæ Bryennianorum reconciliantur Imperatori.

XVIII. Paucis post hæc diebus Imperator accersitum ad se nuper excæca- C tum Bryennium, officiosa casus acerbi miseratione consolatus est. ac præter sua illi omnia reddidit, etiam novis honoribus & donis auctum locupletiorem quam antea fecit. Crebri per idem tempus fiebant in urbe reditus sponte rebellionem ejurantium Ducum quos omnes humaniter excipiebat Imperator, præstans videlicet quod promiserat per litteras Alexio proficiscenti traditas, quas jam ille reddiderat. Et cunctis aliis secum copiis assumptis, adversus Basilacem pergebat, studio efficiendi quod mandabat Imperator. Ac alii quidem ut dictum est cum uxoribus & filiis passim Constantinopolim migrabant: Comnenus vero per Macedoniam & Bulerum transiens, ad Strymonem pervenit, & eo D trajecto, penetratis insuper angustiis montis qui vocatur Maurus, venit ad oppidum quoddam fluvio adsitum qui vulgo indigenarum lingua Bardarius vocatur, & paulum inde progressus, dirimit invicem Berrœæ ac Thessalonicæ territoria, inter quæ profluens se exonerat in mare. Hic hodie cursus est ejus amnis, paulum declinans ab antiquo alveo, qui siccus fere jam duobus tribusve stadiis distare ab hodierno cernitur, relicta in medio quadam velut insula, quam Comnenus Alexius castris insedit, ad id in primis locum opportunum judicans, quod naturalibus hinc inde muniretur fossis. Denunciavit autem suis omnibus ut sumpto prandio quieti se per diem darent, quippe qui aut pervigilaturi consecuturam noctem, aut nonnisi in E armis dormituri forent.

Imperator Bryennium consolatur & bonis auget.

Castra Alexii in quadam velut insula Bardarii amnis.

XIX. Hoc pro sua cætera sagacitate prævidit & prænunciavit Alexius, nam usu rerum edoctus cum certis ex indiciis conjectasset, consilium hostis esse nocte irruere in sua castra, quod & reipsa contigit, mature præmunire se curavit adver-

Sagacitas Alexii.

pag. 99.

fus istum ejus impetum, exploratoribus omnem in partem dimissis. Ad Basilacem porro accessit quidam ab Alexio transfuga, qui promisit se traditurum ei in manus dormientem in suo tabernaculo Alexium, modo impetum facere in castra ejus vellet. Quo ille audito nihil cunctatus jussit cunctos armari, quibus morem gerentibus, cum sol occumberet signum exeundi tubarum cantu militibus edi jussit, & egressus e civitate, omissa via recta, ut melius falleret eum qui falli via poterat, Litaque (loco sic dicto) transita, ubi ad fluvium pervenit, quem Galicum accolæ appellant, eum trajecit prope arcem cui nomen est Aquila, indeque superata valle per campum procedebat.

Basilaces noctu in Alexium movet.

XX. Non latuit autem exploratores ab Alexio dispositos. Quin jam tum cum primum ex urbe Basilaces prodiit ex sublato in altum pulvere indicio illi capto ad domesticum Scholarum Alexium rem detulerant. Ille vero jusserat omnes suos in armis stare procinctos, & qui equos haberent iis expeditis & paratis expectare pugnandi signum. His ita provisis alium super alium mittebat qui certa de hostibus referrent. ut autem ad eum rediit quidam e vernis ejus, æqualis ipsius & collactaneus, cui Taticio nomen, ajens non longe distare hostes, Interrogabat eum an certo sciret ipsum cum iis advenire Basilacem, & ecquid illum ibi vidisset. Affirmavit Taticius & Basilacis vocem suis se auribus hausisse dicit ordinantis aciem & sequi sese jubentis. Quin etiam se sagittam in ipsum arcu jaculatum. His auditis extemplo Alexius canere tubas jussit, & signum prodeundi dare. passimque per sua castra lampades & cereos imperavit accendi.

Alexius cognito Basilacis adventu e castris prodit, accensa lumina relinquens.

XXI. Porro intra suum ipsius tabernaculum Monachum Eunuchum, quem ipsi comitem & assiduum contubernalem mater assignaverat curam ejus habiturum, optime ad id delectum, erat enim industrius & usu prudens, hunc inquam Monachum in tabernaculo reliquit, jussum accensam tota nocte servare lampadem. Idemque mandatum aliis tabernacula custodientibus dedit lychnos & faces per eam noctem usque ad mane ardentes habendi. Inter quæ ipse cum universis armatis castris exiens in quemdam umbrosum & sylvis tectum successit locum, ibique constitit.

Monachus Eunuchus contubernalis Alexio a matre datus.

XXII At Basilaces cum intra ipsa castra penetrasset Alexii, quæ passim a suis diripi videbat, in tabernaculum Alexii procedens, sperabat successurum quod transfuga promiserat, & ipsum utique Alexium vivum ibi capiendum. Ut autem oculis circumquaque versis neminem ibi videbat, nisi quem dixi Monachum & lampadem accensam, insolentia elatus clamat: *ubi Balbus est?*) Nam Alexius linguæ natura pinguioris caninam litteram expedite pronunciare non poterat) *educite mihi illum huc*. Monacho vero etiam cum juramento negante scire sese quid esset de eo factum, verba sibi dari existimans, ac varie hinc ira inde gaudio captus, risum, ut est in parœmia, Sardonium ridebat. interim dum ii quos ducebat tabernaculum jussu ejus concidunt vastantque. Nec desistebat hostem quærere, adeo ut etiam sub lectum explorari juberet, si forte ibi mussans delitesceret Alexius. & cum ne ibi quidem compareret, cistas etiam & capsas resupinaret. Tam væcordi

Edit. Paris. pag. 100.

Basilaces vacua Alexii castra intrat.

Ei frustra ipsum quærit.

A δὲ Βασιλάκας τῶν ξυνόντων τῷ Κομνηνῷ, αὐτομολήσαντός τινος πρὸς αὐτὸν, καὶ φράσαντος ὡς εἰ βούλοιτο ἐπιθέσθαι τούτῳ παραδώσει τοῦτον αὐτὸς καθεύδοντα ἐπὶ τὴν σκηνὴν, μηδὲν μελλήσας, ἐκέλευε πάντας ὁπλίζεσθαι. καὶ εὐθὺς ἅπαντες ἦσαν ἐν ὅπλοις. ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸν δυτικὸν ὁρίζοντα ὁ ἥλιος ἦν, ἤδη ταῖς σάλπιγξι σημήνας τὸν ἐξιτήριον, ἐξῄει τῆς πόλεως. καταλιπὼν δὲ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἵν' ὅπως λάθῃ τὸν μιαρῶς δεῖν ἀλάθητον διὰ τῆς λεγομένης Λιτῆς διελθὼν, ἐπεὶ πρὸς τὸν ποταμὸν γέγονεν, ὃν Γαλικὸν καλοῦσιν ἐγχώριοι, διαπεράσας τοῦτον ἐγγύς που τοῦ φρουρίου τοῦ Ἀετοῦ καλουμένου, καὶ τὸν ἐκεῖσε ὑπερβὰς αὔλακα, ἐχώρει διὰ τῆς B πεδιάδος.

κ'. Ἀλλ' οὐκ ἔλαθε τοὺς σκοπούς. ἀλλ' ἅμα τε ἐκεῖνος ἐξῆλθε τῆς πόλεως, κἀκ τοῦ πλήθους τῆς κόνεως οἱ σκοποὶ τὴν ἔξοδον τεκμηράμενοι, τῷ τῶν σχολῶν Δομεστίκῳ ταῦτα ἐμήνυον, ὁ δ' ἐκέλευε πάντας ὁπλοφορήσαντας, καὶ τοὺς ἵππους εὐτρεπίσαντας περιμένειν τὸ σύνθημα, καὶ ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ ἐξέπεμπεν, ὥστε μανθάνειν τὰ κατὰ τὸν πολέμιον. ἐπεὶ δ' ἀφίκετό τις τῶν ἐκείνου οἰκογενῶν, ὃς πιστὸς ἦν αὐτῷ καὶ συνηλικιώτης καὶ σύντροφος, Τατίκιος ἦν ὄνομα τῷ ἀνδρὶ, φράζων ὡς οὐ πόρρω εἰσὶν οἱ πολέμιοι, ἐπυνθάνετο τούτου, εἰ αὐτὸν ἐκεῖνον ἐγνώριζεν εἶναι τὸν Βασιλάκην. ὁ δ' ἐβεβαίου καὶ φωνῆς ἐ-C κείνου ἀκοῦσαι καθιστώσης τὴν φάλαγγα, καὶ ἕπεσθαι οἱ κελευούσης, καὶ βέλος ἀφεῖναι κατ' ἐκείνου διὰ τοῦ τόξου. εὐθὺς οὖν ἐκελεύετο ἐξόδιον σημῆναι τὰς σάλπιγγας, καὶ τοὺς περὶ τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν εὐθὺς λύχνους, καὶ κηροὺς ἐξάπτειν ἐπέταττεν.

κα'. Ἐντὸς δὲ τῆς ἰδίας σκηνῆς τὸν συνιόντα αὐτῷ μοναχὸν ἄνδρα ἐκτομίαν, ᾧ τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν ἡ μήτηρ ἐπίστευσεν ὡς ἐν τρεχεῖ τε καὶ περιδεξίῳ καταλιπὼν, παρεκελεύσατο μὴ σβεσθῆναι τὴν λαμπάδα δι' ὅλης νυκτός. τὸ αὐτὸ δὴ τούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐκέλευσεν ἐν ταῖς ἰδίαις πρὶν σκηναῖς, καὶ λύχνους καὶ δᾶδας ἀνάπτειν μέχρι τοῦ περιόρθρου. ἐκεῖνος δὲ μετὰ τοῦ ὁπλιτικοῦ παντὸς τῆς D παρεμβολῆς ἐξελθὼν εἴς τινα συνηρεφῆ τόπον εἱστήκει.

κβ'. Ὁ δὲ Βασιλάκης ἐγγὺς τῆς παρεμβολῆς γενόμενος, ἐπεὶ ταύτην παρὰ τῶν ἰδίων συλλεγομένην ἑώρα αὐτὸς τὴν τοῦ Δομεστίκου σκηνὴν καταλαβὼν, ἐδόκει τὸ πᾶν ἠνυκέναι, καὶ αὐτοῦ που τοῦτον καταλαβεῖν, καὶ ζωγρείαν ποιῆσαι καὶ ἀγαγέσθαι. ὡς δὲ τὴν ὅλην περιαθροίσας, οὐδένα εἰ μὴ τὸν μοναχὸν ἑώρα, καὶ τὴν ἀνάπτουσαν λαμπάδα, ὑπ' ἀλαζονείας ἐπαρθεὶς, φησὶ, ποῦ ὁ τραυλὸς; καὶ γὰρ οὐκ ἀκριβῶς κατώρθου τὸ ρῶ. ἐξαγάγετέ μοι τοῦτον ὧδε. τοῦ δὲ ῥηθέντος μοναχοῦ ἐνωμότως ἀπαρνουμένου μὴ εἰδέναι τί γέγονεν, ἀπατᾶσθαι νομίζων ὑπό τε θυμοῦ, E ὑπό τε χαρᾶς ἁλοὺς, γέλωτα Σαρδόνιον, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐγέλα, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν τὴν σκηνὴν κατατμηθῆναι ἐκέλευε. τούτου γεγονότος ὑπέταττεν ὑπὸ τὴν κλίσιν τοῦ Δομεστίκου κατακύψαντας ἀναζητεῖν εἰ αὐτοῦ που κέκρυπται. ὡς δὲ οὐδαμοῦ παρῆν, τὰ ἐκεῖσε ἱστάμενα κιβώτια περιτραπῆναι ἐκέλευε. τοσοῦτον ὑπερηφανία τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς παντάπασι

πάπασι διεφθείρωσα. ἀπελπίσας οὖν, καὶ εἰς ποιώαστίον τραπεὶς, μετεβέβλητο γὰρ αὐτῷ τηνικαῦτα εἰς λύπην ἡ χαρὰ, συχνάκις παίων τὸν μηρόν φησιν, οἴμοι, ἠπάτημαι παρὰ τοῦ τραυλοῦ. μὴ ἔχων γὰρ ἕτερόν τι καταμωκήσασθαι τοῦ τοιούτου ἀνδρὸς τὸ σμικρότατον ἐκεῖνο τοῦ ῥῶ, καὶ ἀπροαίρετον αἰτίαμα ἄνω καὶ κάτω προσφέρων ἦν.

κγ΄. Εὐθὺς οὖν μεγαβοήσας, φησὶν, ἄρχοντες ἐξέλθετε τῆς παρεμβολῆς. ὁ πόλεμος ἔξωθεν. φωνὴ γὰρ αὐτοῦ εὐρεῖα, ὡς καὶ φάλαγγας ὅλας συνταράττειν ἐν μόνῳ ἐκβοήματος. ἐξιόντι γοῦν ἐκείνῳ τοῦ στρατοπέδου, τῶν στρατιωτῶν περὶ λαφυραγωγίαν ἀσχολημένων, ὑπαντιάζει ὁ γενναῖος Ἀλέξιος πρὸ τῆς φάλαγγος ὢν ξὺν ὀλίγοις, καὶ τὸν προσδέοντα ταύτης κατιδὼν εἰς τάξιν συνιστῶντα τὴν φάλαγγα, καὶ νομίσας εἶναι τὸν Βασιλάκην, εὐθὺς ἐξήλασε κατ' αὐτοῦ, καὶ τὸ ξίφος σπασάμενος παίει τοῦτον κατὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἔτι τὸ δόρυ κατέχοντα, καὶ τοὺς τρεῖς τῶν δακτύλων τεμὼν τῷ δόρυ πεσεῖν σὺν αὐτοῖς παρεσκεύασε. τοῦτο μεγάλως τὴν φάλαγγα συνετάραξε, καὶ ἄλλος ἄλλον πρὸς τὸ φεύγειν προλαμβάνειν ἠπείγετο. κύκλῳ δὲ περιιόντες ὑπ' ἀλλήλων συνεποδίζοντο.

κδ΄. Εἷς δὲ τῶν ὑπὸ χεῖρα τοῦ Ἀλεξίου, ἀνὴρ Καππαδόκης, Γουλῆς τὸ ἐπώνυμον, γνωρίσας τὸν Βασιλάκην παίει τοῦτον τῇ σπάθῃ κατὰ τοῦ κράνους. τῆς δὲ σπάθης καταγείσης ἐγγὺς αὐτοῦ τῆς χειρὸς καὶ πεσούσης, ὁ Κομνηνὸς αὐτὸν κατωνείδιζεν, ὡς ὀλιγωρίᾳ τὸ ξίφος τῆς χειρὸς ἀφέντα. ὁ δὲ τὴν κώπην εὐθὺς ὑπεδείκνυε, καὶ τῆς μέμψεως ἀπελύετο. καί τις ἀνὴρ Μακεδὼν, Πέτρος τοὔνομα, Τορνίκιος τὸ ἐπώνυμον, εἰσελάσας μέσον τῶν πολεμίων, κατέβαλε τούτων συχνούς. ἡ δὲ φάλαγξ οὐ τὸ ἀγνοοῦσα τὰ δρώμενα, ἐν σκότει γὰρ συστάσης τῆς μάχης, οὐχ οἷόν τε ἦν ὁρᾷν τὰ γινόμενα ἅπαντα. ὁ δὲ Κομνηνὸς καὶ αὖθις ἐπὶ τὸ συνιστάμενον ἔτι τῶν πολεμίων ἐχώρει, παίων καὶ καταβάλλων τοὺς εἰς χεῖρας, καὶ αὖθις ὑποστρέφων πρὸς τοὺς ἰδίους. ὅν τις θεασάμενος τῶν ἐκ τῆς ἰδίας ἐκείνου φάλαγγος Φράγγων ἄρτι μέσον ἐξιόντα τῶν πολεμίων, καὶ νομίσας εἶναι τῶν πολεμίων τινὰ, ἐξελάσας βάλλει τῷ δόρατι, καὶ μικροῦ ἂν αὐτὸν κατέβαλεν, εἰ μὴ ἑδραιότατος ἦν ἱππότης. ἐπιστραφεὶς οὖν πρὸς αὐτὸν μετὰ τοῦ ξίφους ἐξώρμησεν. ὁ δ' εὐθὺς ἐπιγνοὺς ἐκεῖνον, ἱκέτης ἦν ἐλεεινὸς, διαβεβαιούμενος ὡς ἀγνοίᾳ μᾶλλον, ἢ κακουργίᾳ κατ' αὐτοῦ ἐξορμῆσαι. τούτου οὖν ἀφῆκεν ὁ γενναῖος ἐκεῖνος τὸ ἔγκλημα.

κε΄. Ἔτι δὲ τῶν πολεμίων συνεσταμένων ἐν μέρει, ἔσπευδεν ὡς οἷόν τε καὶ τὸ λοιπὸν παραλῦσαι τῆς τάξεως, καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπέστελλε φάλαγγα, κελεύων μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἕπεσθαί οἱ ταχύτερον. τὰ μὲν ἐν νυκτὶ ξὺν ὀλίγοις πραχθέντα ἔργα τοιάδε ἦν. ἅμα δὲ ἥλιος ἀνίσχει, καὶ οἱ περὶ τὸν Βασιλάκην συνιστᾶν ἐπειρῶντο τοὺς ἰδίους. καὶ ὡς οἷόν τε ἐπέρρωννυον. ἐν τούτοις δὲ τῶν ἐκ τῆς ἐκείνου φάλαγγός τινες ἐν τῷ σκυλεύειν ἀπολειφθέντες τῆς λοιπῆς φάλαγγος, ἄκον κατόπιν θέοντες. οὓς θεασάμενοί τινες τῶν ἐκ τῆς τοῦ Δομεστίκου τῶν

Niceph. Caes. Bryen.

A pertinacia insanæ spei cæcus animi homo laborabat. Ac cum tandem abesse Alexium certo comperisset, stulta lætitia in ignavum timorem versa, femur sæpius pulsans, vociferabatur: Væ mihi: a Balbo deceptus sum: Cum enim aliud quod reprehenderet in viro præclaro non haberet, in illo naturali & tolerabili linguæ vitio putide exprobrando persistebat.

Balbus Alexius ob dictus.

XXIII. Donec aliquando satiatus magna voce ait, Duces ac Tribuni, egredimini castris hisce, bellum extra est. Voce autem erat tam late sonora ut phalanges totas conturbaret clamore vel uno. Prodeunti ergo sic castris Basilaci, plerisque ipsius militum adhuc in prædæ passim obvia congerendæ occupatis, occurrit generosus Alexius ante propriam cum paucis B gradiens aciem; & cum qui præibat exercitui hostili conspicatus, existimans esse Basilacem, subito in eum impetum facit, & educto ense ferit ejus manum dexteram tenentem hastam: cujus manus cum tres digitos abscidisset, ii deciderunt in terram simul cum hasta. Hic eventus gravem consternationem in Basilacis aciem intulit; ita ut alius alium prævertere fugiendo conaretur. quo studio cum huc illuc per circuitum ferrentur, sibi invicem obstabant.

Alexius in Basilacimoveruit.

Et eos fugit.

XXIV. Unus autem ex iis qui ad manum Alexio erant, natione Cappadox, cognomento Gules, cum agnovisset Basilacem, ferit eum ense in galea, sed ensis offensu fractus sub ejus manu cecidit: Vi- C dit Comnenus & credens ensem ei manu excidisse, increpabat indiligentiam viri; quoad ille manubrium fracti gladii in manu reliquum ostendens fidem fecit, non sua negligentia, sed ensis fracti vitio evenisse incommodum: sicque culpa solutus est. Hic Macedo quidam Petrus nomine, cognomento Tornicius, irruens in medium hostium, multos ea iis dejecit: phalange interim, ut pote ignara eorum quæ fiebant (nam commissa in tenebris pugna fieri non poterat ut quæ gerebantur omnes viderent) immota persistente. Tunc Comnenus rursus in eam partem hostium quæ adhuc locum tuens in armis stabat, irruit pulsans & dejiciens quotquot ad manum occurrebant, & rursus ad suos se recipiens. Quem quidam ex D ipsius phalange Francus prodeuntem e medio hostium cum vidisset, & existimaret esse quemdam ex hostibus, adversus irruens hasta impulit, parumque abfuit quin dejiceret: sed ille firmissime in equo stabat. conversus igitur eum stricto gladio petebat. Quem ille jam agnoscens ut ignosceret sibi precabatur, miserabiliter affirmans, se nullo malo animo, mera imprudentia ipsum pulsasse. cui Alexius pro sua cætera generositate facile culpam condonavit.

Petri Tornicii fortitudo.

Edit. Paris. pag. 101.

Alexii generositas in hostes & in suos.

XXV. Cum autem etiamnum pars hostium in ordine duraret, omnem in partem festinabat Alexius quo illas aciei reliquias frangeret, misitque ad phalangem propriam qui juberent non cunctari, sed E sequi sese quam celerrime. Hæc hactenus ab Alexio per noctem cum paucis gesta. ut vero sol est exortus, Basilaces quique cum eo erant ordinare conabantur suos, & quantum poterant confirmabant. Quæ dum fierent, ex ejus phalange quidam quos prædandi dulcedo retentos in castris ab acie reliqua sejunxerat, retro sequebantur, observantes quid rerum fieret. Quos cum vidissent e domesticis Schola-

Basilaciani e castris Alexii prodeuntes fugati & capti.

rum Alexii phalange quidam, conversi & in ipsos æquitantes facile illos priusquam ad manum venirent verterunt in fugam, multisque ipsorum vivis captis reverterunt.

XXVI. At Basilacis Patruelis Manuel cum in tumulum quemdam ascendisset, animabat quod supererat phalangis, clare vociferans Basilacis diem illam & victoriam esse. Hunc conspicatus Basilius quidam Curtices vir Macedo e Bryennii familiaribus, equo incitato conscendit ad eum in tumulum: & illo ense in hunc stringente, hic clavæ ictu in illius galeam superne incusso dejecit ex equo virum & captivum ad domesticum Scholarum generosum Alexium duxit: Quo facto, cum jam phalanx quoque appareret Alexii, quidquid circa Basilacem stabat adhuc, terrore aversum in fugam est. Quos inter ipse Basilaces cursu maximo repetebat civitatem unde prodierat, strenue persequente Alexio. cui spectaculo non immerito quis aptaverit Homericum illud de Achille scriptum & Hectore:

Basilius Curtices Manuelem Basilacis patruelem capit.

Basilaces fugit Alexio sequente.

Edit. Paris. pag. 102.

Ante fugit fortis, quem a tergo fortior urget.

Erat enim vere Alexius & manu fortis & animo, ex nobilibus ortus, & in altum apicem gloriæ facinoribus heroicis elatus.

XXVII. Cæterum urbe conclusum Basilacem circumsidens cum exercitu Alexius, servare cupiebat. Quare ad ipsum misit qui suaderet ut fide accepta nihil mali se passurum, se ac civitatem dederet. Functus ista legatione est vir bonus & ornatus Religiosæ vitæ Professor celebris Præfectus Monasterii Xenophontis in Atho monte ille optimus ac laudatissimus Symeon, qui tamen cum allegasset multa Basilaci, nihil profecit. Felicius tractavit cum Basilacis militibus & urbis civibus Alexius. Hi enim ipsi civitatem tradiderunt; Basilace in arcem fugiente, ac ibi obstinate resistente: Quoad qui cum eo erant, malis coacti, vinctum ipsum Comneno tradiderunt. Quo facto ingressus urbem Alexius multam Basilacis pecuniam victor occupavit. Inde nuntiis ad Imperatorem missis, qui Basilacem captum nunciarent, ipse mansit in civitate diebus aliquot, moxque rebus illic constitutis, splendidis clarus trophæis reversus est.

Basilaces obsessus deditionem abnuit.

Sed cives urbem dedunt.

Basilaces vinctus Alexio deditur.

XXVIII. Hæ Alexii res gestæ facile demonstrant quam parum fidendum fortunæ sit, quando ea maxime blanditur. Præterea quam recte dixerit Euripides

Alexii sapientia, & res splendide gestæ.

Mens una sapiens plurimas vincit manus.

Cujus sententiæ non alia efficacior quam ex hisce Alexii operibus comprobatio est. Siquidem in iis cernitur unum hominem una mente sapienti consilio prædita, acerrimos & gloriosissimos Romanorum Duces fortissimis & numerosissimis succinctos copiis brevissimo tempore debellasse, collapsamque omnium confessione Rempublicam, & dejectos animos militum partes Imperatoris sequentium excitasse in melius atque erexisse. Basilaci porro ut diximus capto occurrerunt quidam ab Imperatore missi, inter Philippos & Amphipolim. Hi cum Comneno litteras ab Imperatore reddidissent, acceptum ab eo ut iis præscribebatur Basilacem seorsum abduxerunt ad vicum quemdam Chempinam dictum, in quo perspicui fontis sca-

Basilaces excæcatus ad Chempinam fontem.

A χολῶν φάλαγγος Ἀλεξίου, ἐπιστραφέντες, καὶ κατ' αὐτῶν ἐξορμήσαντες πρὸ τοῦ εἰς χεῖρας ἰέναι ῥαδίως ἐτρέψαντο, καὶ πολλοὺς τούτων ζωγρήσαντες ἐπανῆλθον.

κϛ. Ὁ δὲ τοῦ Βασιλάκη ἀδελφιδοῦς Μανουὴλ ἐπὶ λόφου τινὸς ἀνελθὼν, ἐπέρρώννυ τὸ ἔτι τῆς φάλαγγος συνιστάμενον, ἐξαρρήδην βοῶν Βασιλάκη εἶναι τὴν νίκην καὶ τὴν ἡμέραν. ὃν θεασάμενος Βασίλειος ὁ Κουρτίκης, ἀνὴρ Μακεδὼν, τῶν τοῦ Βρυεννίου οἰκείων, τὸν ἵππον ἐλάσας ἄνεισι πρὸς τὸν λόφον. ἀφ' ἐκείνου δὲ τὴν σπάθην ἑλκύσαντος κατ' αὐτοῦ, οὗτος ἐκεῖνον τῇ ῥάβδῳ παίει κατὰ τῆς κόρυθος, καὶ εὐθὺς καταβάλλει τοῦ ἵππου, καὶ δεσμώτην ἀπάγει πρὸς τὸν Δομέστικον τῶν σχολῶν τὸν γενναῖον Ἀλέξιον. οὗ γενομένου, καὶ ἡ φάλαγξ ἐπιφανεῖσα τοῦ B Κομνηνοῦ τὸ ἔτι περὶ τὸν Βασιλάκην συνιστάμενον, φυγεῖν παρεσκεύασε. καὶ ὁ μὲν ἔφευγε, τὴν πόλιν σπεύδων καταλαβεῖν. ὁ Κομνηνὸς δὲ ἐδίωκεν. εἰκότως οὖν ἄν τις κἀνταῦθα τὸ ἔπος ἁρμόσειε τὸ Ὁμηρικὸν, ὃ περὶ Ἀχιλλέως ἐκεῖνος καὶ Ἕκτορος ἔφασε, τὸ,

Πρόσθε μὲν ἐσθλὸς ἔφευγε, δίωκε δέ μιν μέγ' ἀμείνων.

καὶ γὰρ ἦν ἐκεῖνος γενναῖος κατὰ χεῖρά τε καὶ κατὰ ψυχήν. καὶ γὰρ ἐξ εὐγενῶν φὺς, εἰς μέγα κλέος ἤρθη τῆς ἀνδραγαθίας.

κζ. Συγκλεισθέντα δὲ τοῦτον τῇ πόλει ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος ἔξω στρατοπεδεύσας, καὶ διασώζειν τὸν ἄνδρα ἐθέ- C λων, ἐπρέσβευε πρὸς αὐτὸν, ὥστε τὰ πιστὰ λαβόντα τοῦ μηδέν τι ἀνιαρὸν πείσεσθαι, ἐγχειρίζειν αὐτῷ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν πόλιν. ὁ δὲ πρεσβεύων ἦν ἀνὴρ ἀγαθός τε καὶ κόσμιος, ἀσκητικοῖς διαλάμπων κατορθώμασιν. ἦν δὲ ὁ καθηγούμενος τῆς ἐν τῷ Ἄθῳ τοῦ Ξενοφῶντος μονῆς μοναχῶν Συμεὼν ὁ πανάριστος. ὃς πολλὰ παρακαλέσας τὸν Βασιλάκην, οὐκ ἔπεισεν. ἀρξαμένου οὖν ἤδη τῷ Κομνηνῷ προσχωρεῖν μετὰ τῶν ξὺν τῷ Βασιλάκῃ στρατιωτῶν καὶ τῶν πολιτῶν τὴν πόλιν ἐγχειρισάντων αὐτῷ, ἐκεῖνος ἔμενεν ἔτι κρατῶν τὴν ἀκρόπολιν, ἕως οἱ περὶ αὐτὸν βιασθέντες, συλλαβόντες τῷ Κομνηνῷ ἐνεχείρισαν. εἰσελθὼν οὖν ἐν τῇ πόλει, πολλῶν χρημάτων ἐκείνου γέγονε κύριος. ἀγγέλους οὖν πρὸς τὸν βασιλέα πέμψας, D τὴν τοῦ Βασιλάκη μηνύοντας ἅλωσιν, αὐτὸς ἔμεινεν, ἐν τῇ πόλει ἡμέρας τινὰς, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καταστήσας, ἐπάνεισι μετὰ λαμπρῶν τροπαίων.

κη. Ἔδειξεν οὖν καὶ τὰ παρ' ἐκείνου πραχθέντα, ὡς χρὴ μὴ πάνυ τι πιστεύειν τῇ τύχῃ, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς εὐπραγίαις. καὶ μὴν καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδῃ καλῶς εἰρῆσθαι δοκῶ,

Ὡς ἓν σοφὸν βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας νικᾷ.

Τότε δὲ αὐτῶν τῶν ἐκείνου ἔργων τὴν πίστιν εἴληφεν. εἷς μὲν ἄνθρωπος, καὶ μία γνώμη τοὺς δεινοτάτους τῶν στρατηγῶν Ῥωμαίων εἰς μέγα κλέος ἀρθέντας, καὶ τὰ μυριόλεκτα πλή- E θη τῶν στρατευμάτων ἐν βραχεῖ καθεῖλε καιρῷ. τὸ δὲ προφανῶς πεπτωκὸς πολίτευμα, καὶ τὰς ἀπειρηκυίας ψυχὰς τῶν ἐπὶ τὸν βασιλέα διακειμένων ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἤγαγε καὶ ἀνύψωσε. τὸν μὲν οὖν Βασιλάκην πεμφθέντες πρὸς βασιλέως τινὲς συναντῶσι μεταξὺ Φιλίππων, καὶ Ἀμφιπόλεως. καὶ τὰ ἐκ βασιλέως τῷ Κομνηνῷ χειρίσαντες γράμματα, περί τι χωρίον ἀπαγαγόντες, Χεμπίναν τούτῳ τὸ ὄνομα,

φῆρ καὶ πηγὴ ἀναδίδοται δειιδὴς, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ διορύττουσι, καὶ ἡ πηγὴ ἐκ τότε Βασιλακία πηγάδιον ὀνομάζεται. τὸν δὲ Κομνηνὸν περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν γενόμενον ὁ βασιλεὺς ἐντίμως δεξάμενος, Σεβαστὸν τετίμηκε, καὶ πολλῶν κτήσεων δωρεαῖς ἐφιλοφρονήσατο.

κθʹ. Ἐν τούτῳ δ᾽ ἐπανῆκεν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας καὶ ὁ τούτου ὅμαιμος ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος. ὃς τὴν βασιλέως ἁπλότητα διαγνοὺς, καὶ ὡς χάριν τῶν ἐκ Συρίας ὑφασμάτων συχνάκις τοιαῦτα διδοὺς, τοσοῦτον τῆς βασιλέως ἐπεσπάσατο εὐνοίας, ὡς καὶ κτήσεων κατακυριεῦσαι πολλῶν, καὶ σεβαστὸν ἀποδειχθῆναι διὰ χρόνου βραχέως, καὶ οἰκίαν ἐν βασιλείοις λαβεῖν ἐπὶ τὸ προσμένειν. ἐχρῆτο δ᾽ αὐτῷ κἀν ταῖς κρίσεσι κἀν ταῖς ἀποφάσεσι. καὶ γὰρ ἦν ὀξὺς τὸ θηρᾶσαι ἀλήθειαν, καὶ τορὸν ἠθὲν ἀπαγγεῖλαι τρανῶς ἐπιτήδειος. οὗτος τοῖς βασιλείοις προσμένων, τὴν βασιλέως ἁπλότητα ἐθεράπευε, καὶ ὅλως εἶχε τοῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ἐκκρεμμάμενον.

λʹ. Ὁ Κομνηνὸς δ᾽ Ἀλέξιος ἐξῄει αὖθις ἐπὶ τὸ τὰ τῆς ...είας ἀρχῆς ἐπισκέψασθαι. πρὸς τὴν Ἀδριανοῦ δὲ πόλιν γενόμενος, καὶ ἡμέρας ἐκεῖσε ἐνδιατρίψας τινὰς, καὶ μαθὼν ὅτι τὸ Σκυθικὸν γένος ἐξωπλίζετο, ὥστε τὰ Βουλγάρων λῃΐσασθαι ὅρια, τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν συλλέξας καὶ ὅσον ἐν ἡγεμόσι καὶ ἄρχουσι, πρὸς τὴν Φιλίππου παρεγίνετο πόλιν. κἀκεῖθεν τὰ περὶ τοὺς Σκύθας πυθόμενος ὡς ἐκδραμόντες τὰ μεταξὺ Ναΐσσου καὶ Σκούπων πορθοῦσι χωρία, σπουδαίως κατ᾽ ἐκείνων ἐχώρει. παρελθόντος δ᾽ ἐκείνου τὴν Σαρδικὴν, οἱ Σκύθαι τὴν ἐκείνου κατ᾽ αὐτῶν πυθόμενοι ἔλευσιν, τὴν λείαν καταλιπόντες, ἔφευγον καθάπερ εἶχον δυνάμεως. ἀπελάσας δὲ τούτους ἐκεῖθεν, πρὸς τὴν Φιλίππου αὖθις ἐπάνεισι, καὶ τὰ κατὰ τὴν χώραν εὖ διαθέμενος καὶ τὰς πόλεις, ἐν βραχεῖ καιρῷ τὴν ἁπάντων εὔνοιαν ἐπεσπάσατο. καὶ γὰρ ἦν πρὸς τῷ ἐλευθερίῳ, καὶ ἐπαγωγὸν ἦθος ἔχων, ὁμιλῆσαί τε πάντων ἀνθρώπων ἡδύτατος. ταῦτα διαπραξάμενος, ἐπάνεισι πρὸς τὸ Βυζάντιον, καὶ ὁ βασιλεὺς χαριέντως αὐτὸν ὑπεδέχετο.

λαʹ. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, ὁ Μελισσηνὸς Νικηφόρος ἀνὴρ εὐγενὴς, ὡς ὁ λόγος ἐγνώρισεν ἄνωθεν, ἐκ κήδους ὢν ᾠκειωμένος τοῖς Κομνηνοῖς. καὶ γὰρ ἔφθη συναφθῆναι τὴν τούτων ἀδελφὴν Εὐδοκίαν. περὶ τὴν Κῶ διατρίβων, τὰς Τούρκων δυνάμεις, καὶ τοὺς Τούρκων ἄρχοντας ἑλκύσας πρὸς ἑαυτὸν, περιῄει τὰς τῆς Ἀσίας πόλεις, τὰ κοκκοβαφῆ ὑποδησάμενος πέδιλα. οἱ γοῦν πολῖται ὡς βασιλεῖ Ῥωμαίων σφᾶς τε αὐτοὺς, καὶ τὰς πόλεις αὐτῷ παρεδίδουν. ὁ δὲ καὶ ἄκων τοῖς Τούρκοις ἐνεχείριζεν. ὡς συμβῆναι διὰ βραχέος καιροῦ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον πασῶν τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν τε καὶ Φρυγίαν, καὶ τὴν Γαλατίαν πόλεων κατακυριεῦσαι τοὺς Τούρκους. ἐξὺ στρατεύματι γοῦν πλείστῳ τὴν ἐν Βιθυνίᾳ Νίκαιαν καταλαμβάνει, κἀκεῖθεν τῆς βασιλείας ἀντεποιεῖτο Ῥωμαίων. ὁ Βοτανειάτης δὲ ταῦτα πυθόμενος, τὸν Κομνηνὸν μετεκαλεῖτο Ἀλέξιον, καὶ ἐκέλευε τοῦτον σὺν ταῖς δυνάμεσι τὸν πορθμὸν διαπεραιωθέντα τὸν Χαλκηδόνιον, κατ᾽ ἐκείνου στρατεῦσαι. ὁ δ᾽ ἀπελέγετο τὴν κατ᾽ ἐκείνου στρατείαν συνετῶς ἄγαν. ἐδεδίει γὰρ τὴν βασιλέως κουφότητα, καὶ τὴν τῶν περὶ αὐτὸν πονηρίαν

Niceph. Cæs. Bryen.

turigo est. Ibi ei oculos effodiunt: ex qua miseri calamitate fons ibi oriens deinceps Basilacii adjuncto nomine insignitus est. Appulsum vero Constantinopolim Comnenum Imperator honorificentissime excepit, ac Sebasti dignitate decoratum, donis & possessionibus auxit perliberaliter.

Alexius honoratur ab Imperatore.

XXIX. Rediit eodem tempore Antiochia frater hujus Isaacius Comnenus, qui Imperatoris simplicitate cognita, mittendis sæpius ad eum muneribus pannorum & telarum in Syria textarum, tantam ejus gratiam in se attraxerat, ut & multis ab eo possessionibus ditatus, & Sebasti appellatione ornatus brevi tempore fuisset: Præterea jus domicilii in regis ædibus & partem Palatii in qua diversaretur assignatam accepisset. Utebatur autem ejus opera Imperator & in judiciis & in responsis, nam & acutus erat in indaganda veritate, & in enuntiando clare ac nitide quod oporteret, in primis exercitatus. Hic in Palatio diversans simplicem Imperatoris animum artibus sibi notis facile delinebat, tenebatque ex ore suspensum suo.

Edit. Parif. pag. 103.

Isaacius Comnenus Imperatoris gratiam donis assequitur.

Et solertia ac industria conservat.

XXX. Interim Comnenus Alexius in sibi commissam Provinciam ejus visendæ curandæque gratia profectus, cum Adrianopolim venisset, paucos ibi dies moratus, certior factus est Scythas in Romanos armari, jamque fines Bulgariæ latrociniis ipsorum agi ferrique. His cognitis quidquid copiarum ad manum fuit raptim contrahit, Duces præsertim ac Tribunos, cum quibus omnibus Philippopolim se contulit, ubi distinctius edoctus de rebus Scytharum, cum comperisset deprædari eos ac vastare oppida quæ Naissum & Scuppas interjacent, strenue in eos vadit. Cæterum eo jam Sardicam prætergresso Scythæ illius adventu cognito, effuse in fugam se dederunt præda derelicta. Quibus inde pulsis Alexius Philippopolim revertitur, positaque opera in pacanda regione urbibusque ordinandis, omnium brevi sibi benevolentiam conciliavit. nam præter quam liberalis etiam cætera comitate congressus mire pellax erat, blanditia vero sermonis omnium hominum suavissimus. Cunctis igitur e sententia confectis Byzantium redit, grate illic ac benevole exceptus ab Imperatore.

Alexius Scythas Romanos fines incursantes coercet.

XXXI. Porro dum hæc fierent, Melissenus Nicephorus vir nobilis, ut superius est dictum, & affinitate Comnenis junctus; nam horum sororem Eudociam uxorem duxerat, circa Coam insulam diversans, conciliatis sibi ad seque attractis Turcorum copiis & Turcorum ducibus circuibat Asiæ urbes, rubris calceis indutis, ac passim illarum cives ei velut Romanorum Imperatori se suasque dedebant civitates: ille autem invitus licet eas Turcis tradebat. ita ut hoc modo contigerit brevi tempore urbes Asiæ Phrygiæ ac Galatiæ universas in Turcorum venire potestatem. Ipse porro magno exercitu Nicæa Bithyniæ occupata, inde imminebat Imperio Romano. His Botaniates cognitis Comnenum Alexium accersit, jubetque Chalcedonensi freto cum copiis trajecto adversus Melissenum expeditionem suscipere. At hic istam militiam deprecabatur, prudenti sane consilio. verebatur quippe levitatem Imperatoris, & eorum qui plurimum apud ipsum valebant fraudes ac nequitiam, invidiamque in sese non

Nicephorus Melissenus Imperium usurpat ope Turcorum.

pag. 104.

Alexius expeditionem in eum sibi delatam recusat.

obſcuram. Metuebat igitur ne ſi quid forte eo bello offenderet, quod proclive erat, in tanto majori Turcorum exercitu, malevoli accepta nocendi anſa, diffamarent ipſum apud Imperatorem, velut in gratiam Meliſſeni affinis ſui rem de induſtria male geſſiſſet. Imperator ergo poſtquam verbis in iſta expeditione Alexio ſuadendo multis perditis adducere ipſum quo volebat non potuit, miratus conſtans ejus propoſitum, juſſit ad extremum copias eum tradere Protoveſtiario. Erat is Eunuchus Joannes jam ante Imperium Botaniatæ adminiſter carus, homo gloriæ appetens, ſi quiſquam alius, ſed levis idem & ingenio parum firmo.

Eunuchus Joannes in Meliſſenum mittitur.

XXXII. Ad hunc Comnenus Chryſopoli freto trajecto copias adducit, & pleroſque Ducum ac Tribunorum. Qui ægre ferentes Eunuchi ductui permitti, rurſus Comnenum obſecrabant, ut venire ſecum ac imperare ſibi vellet, quod diu feliciter fecerat. Ille autem eos conſolatus, excuſavit iſti bello præeſſe ſe non poſſe, propter memoratam cauſam. Traditis igitur Eunucho copiis, ei vale dicens mox receſſurus, alacritate juvenili excurſionem equeſtrem in digreſſu ludere voluit: itaque laxatis equo habenis tantum campi percurrit quantum ejuſmodi ludicris equeſtribus pervolari ſolet. Quo Eunuchus Joannes viſo, imitari & ipſe ac parem agilitatis gloriam auferre ſtudens, oblitus quam inferior dexteritate Alexio eſſet, equum in conſpectu exercitus effudit in curſum. Riſus autem coortus eſt omnium; cunctis *clu clu* exclamantibus quæ popularis vox eſt Eunuchos irridentium, Comneno per ſe ſuoſque tale ludibrium quanta potuit maxima diligentia compeſcente.

Milites ægre Eunucho parentes, Alexium deſiderant.

Eunuchus æmulatione Alexii equeſtrem peritiam oſtentans, exſibilatur.

XXXIII. Sic Alexius ad Imperatorem in Palatium rediit. Eunuchus vero cum omnibus copiis adverſus Meliſſenum movit, ac fines Bithyniæ tranſgreſſus caſtra poſuit circa municiunculam quamdam cui Baſilea nomen eſt, plus quadraginta ſtadiis Nicæa diſtantem. Ibi ſuadebant novo Duci Palæologus & hujus ſororis filius Curtices, ut obvia quæque vaſtaret Nicæam uſque, ac reverſus per oram ſtagni obſidione cingeret caſtellum Divi Georgii, ad quod cum veniſſent ſtatim illud occuparunt. Inde quoniam conſilio erat opus rebus in acie periculi ſtantibus, cuncti exercitus ductores in Prætorium Eunuchi convenientes deliberabant oppugnandane Nicæa foret; an eſſet conſultius proficiſci recta Dorylium verſus, & ibi prælium cum Sultano committere. Quoniam vero Palæologus Georgius, & hujus ex ſorore nepos Curtices alia omnia ſuadentes de oppugnatione Nicææ tamquam intempeſtiva & eo rerum ſtatu inconveniente tacebant, hoc quidam ex Joannis familiaribus animadverſo, murmurare in ipſos cœperunt, alia quoque congerentes quibus ſuſpectos eos redderent. Tunc Eunuchus elata voce ſublato ſupercilio ad omnes pronunciavit: mihi hujus exercitus Imperium ab Auguſto commiſſum eſt, quod ego decrevero hoc eſt agendum.

Caſtra Eunuchi ad Nicæam urbem.

Edit. Pariſ. pag. 105.

Conſilium Palæologi ſtolide rejectum ab Eunucho.

XXXIV. Ut autem vidit Palæologus prævalere conſilium oppugnandæ Nicææ, & cunctos ad id armari; providens pro longo uſu rei militaris quid futurum eſſet, audacter pro ſe ac Curtice prolocutus in hunc modum eſt. Nec nos ignoramus te huic exercitui Ducem impoſitum ab Imperatore, & propterea multa quæ

ὅμως καὶ τὸν φθόνον, μή ποτε τούτου προσπταίσαντι ξυμβαίη καὶ πολὺ τῆς τῶν Τούρκων δυνάμεως ἐλαττωμένον, καὶ οἱ πονηροὶ λαβὴν εὑρόντες διαβάλωσι τοῦτον πρὸς βασιλέα, ὡς διὰ τὸ κῆδος προδιδόντα τὴν μάχην. ὁ βασιλεὺς τοίνυν ἐπεὶ πολλὰ παρακαλέσας τοῦτον οὐκ ἔπειθεν, ἀγασθεὶς τὸ τούτου στερρὸν τοῦ φρονήματος, τὰς δυνάμεις παραδιδόναι τῷ Πρωτοβεστιαρίῳ ἐκέλευεν. ἦν δ' οὗτος ὁ ἐκτομίας Ἰωάννης πάλαι τούτῳ πρὸ τῆς βασιλείας ὑπηρετῶν. φιλόδοξος δὲ ἦν εἴπερ τις ἄλλος, καὶ τὸ ἦθος φέρων οὐ στάσιμον.

λβ'. Ὁ Κομνηνὸς οὖν διαπεράσας ἐν Χρυσοπόλει πρὸς αὐτὸν παρεδίδου τὰ στρατεύματα, καὶ τῶν ἀρχόντων τοὺς πλείστους. οἱ δὲ βαρέως τοῦτο φέροντες, τὸν Κομνηνὸν αὖθις ἀνεκαλοῦντο, συνήθη τοῦτον ἐκ μακροῦ ἔχοντες. ὁ δὲ κατέστελλεν αὐτούς, μὴ βουλόμενος τὸ τοιοῦτον ἀναδύσασθαι ἔργον διὰ τὴν ῥηθεῖσαν αἰτίαν. παραδοὺς τοίνυν τὰ στρατεύματα πρὸς τὸν ῥηθέντα ἐκτομίαν, εἶθ' οὕτω συνταξάμενος τούτῳ, ἐπειδὴ ὑποχωρεῖν ἔμελλεν, οἷα τὰ τῆς νεότητος καὶ τοῖς στρατιώταις συνηθέστερον ἱππασίαν ἱππάσασθαι ἤθελεν, ἐνδοὺς ὅλας ῥυτῆρας ὁπόσον διάστημα ταῖς τοιαύταις ἱππηλασίαις προσήκει, ἐξιππασάμενος ἔστη. ὁ γοῦν ἐκτομίας Ἰωάννης ἐπιλαθόμενος οἷος ἑαυτοῦ, καὶ τὸν χαλινὸν ἐνδοὺς ἀπάντων ἐνώπιον καὶ αὐτὸς ἤλαυνε. εὐθὺς δὲ γέλως ὤρτο πολὺς παρὰ πάντων, καὶ κατειρωνευσάμενοι τοῦτο τὸ συνήθως τοῖς ἐκτομίαις ἐπαγόμενοι, κλοῦ, κλοῦ, πρὸς τοῦτον ἔλεγον. οἱ δὲ περὶ τὸν Κομνηνὸν ἐπιμελῶς τούτους κατέστελλον.

λγ'. Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξιος πρὸς τὸν βασιλέα ἀπήει ἐν τοῖς βασιλείοις διάγοντα. ὁ δὲ ἐκτομίας σὺν πάσαις δυνάμεσιν ὥρμησε κατὰ τοῦ Μελισσηνοῦ, καὶ τὰ Βιθυνῶν διελθὼν ὅρια ἐστρατοπέδευσε περί τι καστέλλιον, ὃ καλοῦσι Βασιλέα, πλεῖον ἢ τεσσαράκοντα σταδίων Νικαίας ἀπέχον. ἐκεῖσε δὲ γενομένῳ συνεβούλευον ὅ τε Παλαιολόγος, καὶ ὁ τούτου ἐξάδελφος Κουρτίκης ληΐσασθαι τὰ παρατυχόντα ἄχρι Νικαίας. ὑποστρέψας δὲ διὰ τῆς Παραλιμνίου καὶ πολιορκῆσαι τὸ τοῦ Κύρου Γεωργίου καστέλλιον. ὃ δὴ καὶ καταλαβόντες αὐτίκα κατέσχον. εἶτα ἐπεὶ βουλῆς ἐδεῖτο τὰ πράγματα ἐπὶ ξυροῦ ἱστάμενα, ἅπαντες οἱ τοῦ στρατοῦ λογάδες εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἐκτομίου γενόμενοι διεσκοποῦντο, εἴτε τὴν Νίκαιαν πολιορκῆσαι δεῖ, εἴτε εἰς τὸ Δορύλαιον ἀπελθόντας μετὰ τοῦ Σουλτάνου συνάψαι πόλεμον. ἐπεὶ δὲ ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος, καὶ ὁ τούτου ἐξάδελφος Κουρτίκης ἀσύμφορον τὸν τῆς Νικαίας πόλεμον ἐσίγων, τοῦτό τινες τῶν ἐκ τοῦ Εκτομίου Ἰωάννου φρασάμενοι ὑποψιθυρίζουσι κατ' αὐτῶν καὶ ἄλλα κατειπόντες αὐτῶν. εὐθὺς ἀποκρίνεται ὁ Εκτομίας πρὸς ἅπαντας. τὴν ἐξουσίαν τῶν πραγμάτων ἐμοὶ ἀνέθετο ὁ βασιλεύς, καὶ ὅπως ἂν αὐτὸς κρίνω τοῦτο δεῖν ἐστὶ γίνεσθαι.

λδ'. Ὡς δὲ ἐθεάσατο ὁ Παλαιολόγος τὸν κατὰ τῆς Νικαίας πόλεμον προκριθέντα, καὶ πάντας πρὸς τὰ ὅπλα ἤδη χωρήσαντας, στοχασάμενος ὡς περὶ τὰ στρατιωτικὰ πολλὴν ἐμπειρίαν κεκτημένος τὸ ἀποβησόμενον, παῤῥησιασάμενος αὐτός τε καὶ ὁ Κουρτίκης φησίν. οὐδ' αὐτοὶ ἀγνοοῦμεν ὅτι σοὶ τῶν πραγμάτων ὁ βασιλεὺς

ἡγεμόνα προχειρίσατο. καὶ διὰ τοῦτο τὰ πολλὰ ἐσιγῶμεν. νῦν δὲ ἐφορώμενοι τὸν προκείμενον κίνδυνον, καὶ τὴν ἐκ βασιλέως ἐς ὕστερον ἐπενεχθησομένην ἡμῖν ὀργὴν δεδιότες, ἐπὶ πλεῖον σιγᾷν οὐ δυνάμεθα. ἴσθι τοίνυν ὡς ἡνίκα τῇ Νικαίᾳ πλησιάσωμεν, καὶ ταύτης ἀπόπειραν ἐπιχειρήσωμεν ποιεῖσθαι, οἱ τολμηρότεροι τῶν στρατιωτῶν πληγήσονται, οἱ δὲ καὶ ἀναιρεθήσονται. δεινὸς γὰρ ὁ ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τοῖς ἔξωθεν πόλεμος. οἱ δὲ ἔξωθεν κείμενοι Τοῦρκοι τῆς πολιορκίας ταύτης αἰσθόμενοι εὐθὺς καθ' ἡμῶν χωρήσουσιν. ἡμεῖς δὲ πρός τε τοὺς ἀπὸ τῶν τειχῶν ἡμᾶς βάλλοντας, καὶ τῶν πυλῶν ἐξιόντας, πρός τε τοὺς ἔξωθεν καθ' ἡμῶν ἐπεισπεσόντας ἀντέχειν μὴ δυνάμενοι, ἐξ ἀνάγκης ὑποσθόρματοι γενόμεθα. καὶ οἱ μὲν τοὺς τετρωμένους τῶν ἰδίων ἀναλαβόμενοι ἐφ' ᾧ θεραπεύσωσιν αὐτοὺς ὅποι βουλητὸν ἕκαστος ἀπελεύσεται. οἱ δὲ κάτοχοι τῇ λύπῃ τῶν ἀποκτανθέντων γεγονότες παρ' οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελήσουσιν.

λε'. Οἱ δὲ παρὰ κωφῷ ᾄδειν ἐῴκεσαν. οὐδένα γὰρ λόγον τούτων ποιησάμενος ὁ Εκτομίας ἐκεῖνος, τὰς δυνάμεις ἀναλαβόμενος εὐθὺ Νικαίας ἐχώρει. καὶ δὲ τοῖς τείχεσι προσελάσας ᾐτεῖτο πάντας παραδοθῆναι. οἱ δ' ἐντὸς ἔξωθεν προσδοκῶντες δυνάμεις εἰς ἀρωγὴν αὐτῶν ἐλεύσεσθαι, λόγοις ἀπατηλοῖς τοῦτον ἐξαπατῶντες ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερετίθεντο. ὁ δὲ Παλαιολόγος Γεώργιος μὴ φέρων τὴν παράλογον ἐκείνην στράτευσιν ἐμπειρότατος ὤν, καὶ τὸν ὑπόγυιον ἐν ὀφθαλμοῖς ἤδη ὁρῶν κίνδυνον, συνεβούλευε τούτῳ παλινοστῆσαι. ὁ δὲ τοὺς τούτου λόγους ὡς λῆρον δεξάμενος, ἀγνοίᾳ τοῦ δέοντος μᾶλλον ἢ καρτερίᾳ, προσμένειν ἐβούλετο, ἕως τοὺς Τούρκους ἥκειν ἤδη πυθόμενος, ἄκων μετ' αἰσχύνης ὑπαναζεύγνυσι.

λς'. Πάλιν δὲ ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος ταγματάρχης ὢν ἐμπειρότατος, καὶ κατὰ χεῖρα καὶ γνώμην γενναῖος, παρρησιασάμενος συνεβούλευε μὴ ὡς ἔτυχε παλινοστεῖν, ἀλλὰ σὺν τάξει καὶ κόσμῳ τῷ δέοντι. ἡ μὲν τοῦτ' ἔλεγεν. ὁ δὲ τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν αὐτῷ ἐνεχείρισε. καταστήσας δὲ εἰς τάξεις τὸ στράτευμα, καὶ ἱππεῖς προεδρεύειν ἐγκελευσάμενος πλὴν ὀλίγων τῶν ἐνεδρευόντων, καὶ λοχίζειν μελλόντων. τὸ δὲ ὁπλιτικὸν καὶ πεζὸν τάξας ὄπισθεν, βάδην ἐκέλευσεν ἀπιέναι. αὐτὸς δὲ περιιὼν σὺν ὀλίγοις, ὅτε μὲν κατ' οὐραγίαν, ὅτε δὲ κατὰ τὸ κέρας τὸ δεξιόν. τὸ γὰρ εὐώνυμον ἦν ἐν ἀσφαλείᾳ, τὴν λίμνην ἔχον ἐπαρρήγουσαν ἀπεσόβει τῶν Τούρκων τοὺς προεκτρέχοντας, ἕως πλησίον τῆς Βασιλείας φθάσαντες πρὸς τὸ στρατοπεδεύειν γένοντο.

λζ'. Ἐπεὶ δ' αὖ αὐτοῦ που θριγγίῳ πλινθίνῳ ἀναπεπταμένον πεδίον ἦσι κυκλούμενον, οὐ πολλὰς εἰσόδους ἔχοντι, καὶ οἱ ἱππεῖς ἅμα ἐκτρέχειν ἤρξαντο, ὡς παρὰ τὰς εἰσόδους γενέσθαι οἱ Τοῦρκοι κατόπιν ἑπόμενοι, καὶ τὰ δρώμενα θεασάμενοι μετὰ βοῆς ὅτι πλείστης ἐξελάσαντες κατὰ τῶν πεζῶν ἐξώρμησαν, καὶ πανταχόθεν βάλλειν αὐτοὺς τοξεύμασιν ἐπεχείρουν. οἱ δὲ πρὸς φυγὴν ἐτράπησαν. ἐν γοῦν τῇ φυγῇ αὐτὸς μόνος ὁ εὐνοῦχος κατελείφθη, καὶ τῷ φόβῳ συσχεθεὶς φυγεῖν οὐκ ἠδύνατο. ἐντυχόντες οὖν αὐτῷ ὅτε Κυρτίκιος,

A dicenda fuerant tui reverentia pressimus; nunc tamen cum provideamus imminens periculum, & Imperatoris de nobis deinde re male gesta expostulaturi justam iram vereamur, silere amplius non possumus. Scito igitur fore ut cum admotus Niceæ fuerit exercitus & eam tentare cœperit, audacissimi quique militum vulnerentur & ex iis occidantur, iniqua enim conditione pugnatur a nudis in campo adversus hostes muris & propugnaculis protectos. Turci vero qui extra urbem castra habent, sentientes Nicæam oppugnari, infesti sine dubio in nos incurrent. Nos autem iis qui e muris nos telis impetent, quique per portas in nos erumpent, denique iis qui a tergo nos adorientur B simul resistere non valentes, necessario fugere cogemur. Et aliqui quidem assumptis suis necessariis vulneratis eos aliquo portare conabuntur ubi curari possint: alii ob carorum occisorum mortem mœrore oppressi inutiles nobis erunt.

Palæologus oppugnationem Niceæ dissuadet frustra.

XXXV. Hæc illi cum dicerent, surdo canere videbantur. Nulla enim eorum ratione habita Eunuchus ille assumptis copiis recta Nicæam versus movet, & admotus muris petebat a Nicæensibus ut deditionem facerent. At illi quibus esset spes certa paratarum copiarum ad auxilium ipsis ferendum, verbis fallacibus ipsum lactantes diem ea die ducebant. Palæologus C interim Georgius cui consilium illud imprudens placere non poterat; quique pro suo præstanti rei militaris usu imminens ex mora periculum quasi oculis cerneret, Eunucho suadebat ut se ac copias reciperet in tutum. Ille contra sermones ejus pro nugis habens, ignorantia recti potius quam constantia perstabat in temerario consilio, donec audito tandem advenire Turcos, ingratiis nec sine pudore redire cogitur.

Nicæenses Eunucho verba dant.

Edit. Paris. pag. 106.

Qui recedere Nicæa cogitur.

XXXVI. Hic rursus Palæologus Georgius apprime callens artem ordinandi ac perite regendi militares manus nec minus consilio quam manu fortis ac promptus, sumpta tali tempore fiducia, auctor erat ne quomodocumque recederent, sed cum ordine ac modo convenienti. Hæc suadenti Palæologo, D ductum universi exercitus Joannes in isto receptu commisit. Igitur Georgius digessit exercitum in ordines, jussit equites præcedere intentos ad ferenda quo opus foret auxilia, præter paucos quos in insidiis abdere volebat. gravem armaturam & reliquum peditatum retro disposuit, lento gradu jubens progredi. Ipse cum paucis circumiens obibat modo extremum agmen, modo cornu aciei dexterum: (Nam lævum securum erat protectum a palude) Turcos excurrentes coercens, quoad admovissent se castello, Basilea, dicto, ubi castra metari constituerant.

Receptus cura Palæologo demandatur ab Eunucho.

Is ille prudenter & strenue fungitur.

XXXVII. Eo cum appropinquarent, occurrit campus late patens septo lateritio, E multis locis hiante circumdatus. Hic equites loci natura coacti extra ordines excurrere cœperunt, ut aditus intra septum qua muri labes viam dabat captarent. Id Turci qui a tergo sequebantur animadvertentes, sublato clamore maximo impetum in pedites fecerunt, eos undique jaculis & sagittis excussis arcubus petentes, quo illi consternati effuse se in fugam dant, Eunucho solo retro relicto, qui metu constrictus fugere cum aliis non potuit. Cui forte occurrentes Curticius cum Pa-

Periculum exercitus in angustiis locorum ingruentibus Turcis.

Eunuchi metus ignavus.

læologo, ille quidem ne aspectu quidem dignatus hominem, suadebatque Palæologo ut illum similiter negligeret: Sed hic accedens ad Eunuchum propius sic increpavit: en quem in locum nos & exercitum duxisti. An non hæc tibi prædixeramus? Ille autem supplex ac tremens dicebat: miserere mei; neque me tradi permittas in Agarenorum manus. Georgius bono animo esse jussit, & deinceps sequi sese. Incursu autem vehementiori Turcorum plurium in ipsos facto, Eunuchus in tantum terrorem incidit ut parum abesset ab amentia. Tunc Palæologus conversis equi habenis Turcis sequentibus occurrens, primum ea ipsis obvium ferit & mortuum in terram dejicit. Quo spectaculo cohibiti reliqui aliquantum recesserunt. At Georgius iterum versus ad suos consternatione stupidum & pavore mutum vidit, levi manus verbere in mala feriens; noli timere, inquit, & eo secum assumpto reliquo agmini conjungitur.

Quem Palæologus periculo eripit.

Edit. Paris. pag. 107.

XXXVIII. Mox cum eos iterum assecuti essent insequentes Turci, conversus rursum Palæologus cum equitibus non multis, loci enim angustiæ non capiebant plures, gravi armaturæ laboranti animos addidit, & in Turcos ipse ducens equites irrupit, Barbaris statim fugientibus. Quorum cum multi cecidissent, cautiores jam erant reliqui in acie cominus tentanda. Sed procul consistentes spectabant. Jussit igitur Palæologos procedere graviter armatos, & castametari. Ipse ultimus cum equitibus perstitit, quod illam quam diai maceriam prætergressi pedites omnes locum castris ceperunt. Porro in illo certamine Georgius fortiter dimicans, cum galeæ buccula demissa vultum nudasset, sagitta in fronte vulneratus est; sed vulnere funditus neglecto, cum siti pene confectum Eunuchum videret, nec jam fere valentem movere linguam, nutibus autem implorantem opem, eum ibi manere jussum quatuor famulis custodiendum commisit; ipse vero per pronum descendens haustam cava galea ex fonte aquam ei detulit: qua ille gustata resumpto spiritu Deum illum quemdam sibi salutarem opportunitate talis auxilii vocabat, & se illum, si ea hoc periculo evaderet, in filium adoptaturum promittebat: nec vero se nomen solum ejus necessitudinis sine re usurpaturum; quin potius hæredem eum facturum omnium quæ haberet asseverabat, & omni affectu ac cura qua prosequi filium patenti fas est, ipsum & res ipsius amplexurum. Palæologus vero ei dixit, ego quidem quæ mearum erant partium in re servando explevi omnia quoad potui. Tuum erit deinde si libuerit præstare quod polliceris.

Palæologus licet vulneratus siti confecto Eunucho aquam portat.

Eunuchus promittit se adoptaturum Palæologum.

XXXIX. Tunc contigit quemdam Isaacium Contostephanum ex equo labi, & Palæologum implorare voce magna, quod cum ei a quodam indicatum esset, Eunucho propriis commendato servis ipse cum alio quodam suorum famulorum eo se contulit ubi esse Contostephanum ajebant. Et eum intuens procul clamantem, ipse caput contegens fingebat se non videre, tentans videlicet lusu quodam. Cum autem ille Palæologum præclare agnoscens validius inclamaret, & alioqui Turcos ad eum appropinquantes Palæologus animadvertit, non jam ludendi ac per jocum simulandi tempus ratus, accedens ad ipsum & alio intuens quærebat, num quis Contostephanum vidisset. Ille vero tan-

Palæologus Contostephanum periclitantem servat.

οὐδὲν ἠξίωσεν αὐτὸν ὄψεως, ἐκώλυε δὲ καὶ τὸν Παλαιολόγον. ὁ δὲ Παλαιολόγος ἀπελθὼν, πρὸς αὐτὸν ἔφη· οὕτως ἡμᾶς κατέστησας; οὐ προείπομέν σοι ταῦτα, ὁ δὲ ἱκετεύων ἔλεγεν, ἐλέησόν με, καὶ μὴ ταῖς Ἀγαρηνῶν χερσὶ παραδοθῆναι ἐάσῃς με. εὐθὺς οὖν ἀνακτησάμενος τοῦτον, φησί. συνέπου μοι τὸ λοιπόν; ἐπιβουλῆς δὲ τῶν Τούρκων πλείονος αὐτοὺς καταλαβούσης, ὁ εὐνοῦχος εὐθὺς μικροῦ καὶ τὰς φρένας ἀπολώλει. ὁ δὲ Παλαιολόγος τηνικαῦτα τὰς ἡνίας τρέψας, καὶ συναντήσας παίει ἕνα τῶν κατ' αὐτὸν ἐρχομένων, καὶ νεκρὸς εὐθὺς κατὰ γῆς ἔρριπτο, ὃν θεασάμενοι οἱ λοιποὶ μικρὸν ἀνεχώρησαν. ἐπιστραφεὶς δὲ ὡς τὸν εὐνοῦχον ἄνουν καὶ ἄφωνον ἐθεάσατο, τύψας κατὰ τῆς παρειᾶς φησι, μὴ φοβοῦ.

λη'. Ἐφθακότων δὲ τούτους τῶν Τούρκων, ἐπιστραφεὶς ὁ Παλαιολόγος σὺν ἱππεῦσι μετρίοις. καὶ γὰρ ἦν στενὸν τὸ χωρίον, ἐπέρρωσέ τε τὸ ὁπλιτικὸν, καὶ κατὰ τῶν Τούρκων αὐτὸς ἐξώρμα σὺν τοῖς ἱππεῦσι. καὶ εὐθὺς τὸ βάρβαρον ἔφυγε. πεσόντων οὖν συχνῶν, τὸ λοιπὸν οὐκέτι ἐχώρουν κατὰ τῆς παρατάξεως, ἀλλ' ἵσταντο πόρρωθεν. ἐκέλευσεν οὖν ἐκεῖνος ἀπιέναι τὸ ὁπλιτικὸν καὶ στρατοπεδεύειν. αὐτὸς δ' ὕστατος μετὰ τῶν ἱππέων ἕως τῶν θριγγῶν ὑπερβάντες, ἐστρατοπέδευσαν ἅπαντες. γενναίως δ' ἀγωνιζόμενος, ἐπειδὴ ἡ κόρυθα ἀπεβάλλετο, πλήττεται βέλει κατὰ τὸ μέτωπον. ἀλογήσας δὲ τῆς πληγῆς παντάπασιν, ἐπεὶ τὸν εὐνοῦχον ἔκδιψον ἐθεάσατο γενόμενον, καὶ μὴ δυνάμενον τὴν γλῶτταν κινῆσαι νεύμασι δὲ ἱκετεύοντα συνεπιλαβέσθαι αὐτοῦ, αὐτοῦ που μένειν τοῦτον παρακελευσάμενος τέσσαρσι τῶν αὐτοῦ θεραπόντων τὴν αὐτοῦ φυλακὴν ἐμπιστευσάμενος. αὐτὸς δὲ καὶ πρὸς τὸ πρανὲς κάτεισι διὰ τῆς περικεφαλαίας ὕδωρ αὐτῷ κομίσων. ὁ δὲ μετρίως ἀνενεγκὼν ὡς τοῦ ὕδατος ἀπεγεύσατο, θεόν τε αὐτὸν ἄλλον ἀνεκαλεῖτο, καὶ υἱὸν τοῦ λοιποῦ εἰ διασωθείη ἐκ προαιρέσεως τοῦτον ποιήσασθαι ἐπηγγέλλετο. οὐ μέχρι δὲ λόγου τὰ τοῦ λόγου ἐβεβαίου, ἀλλ' ὡς κληρονόμον αὐτὸν καταστῆσαι ἐπὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ, καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ, ὥσπερ οἰκείου παιδὸς σπουδάζειν. ὁ δὲ Παλαιολόγος φησὶ πρὸς αὐτὸν, ἐγὼ μὲν τὸ ἐμὸν ἅπαν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ σῇ ὡς ἐνὸν πεπλήρωκα. σὸν δ' ἂν εἴη λοιπὸν πληροῦν σοι τὸ βουλητόν.

λθ'. Ἐπεὶ δὲ συνέβη τόν τε Κοντοστέφανόν τινα Ἰσαάκιον τοῦ ἵππου διολισθῆσαι, τὸν Παλαιολόγον φωνῶν ἀνεκαλεῖτο. ὡς δ' ἐν γνώσει ἐκεῖνος τοῦτο γέγονε διά τινος, τὸν εὐνοῦχον πρὸς τοὺς ἰδίους πιστώσας θεράποντας, μεθ' ἑτέρου τινὸς τῶν αὐτοῦ θεραπόντων, ἔνθα τὸν Κοντοστέφανον ἔσεσθαι ἔλεγον, ἄπεισι. καὶ θεασάμενος αὐτὸν πόρρωθεν φωνοῦντα, περικαλύπτων τὴν κεφαλὴν, ὑπεκρίθη μὴ ὁρᾶν αὐτὸν, δοκιμάζοντος οἷον. ἐκείνου δὲ τὸν Παλαιολόγον γνωρίσαντος, καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἀνακαλουμένου. ἐπεὶ τοὺς Τούρκους πλησιάζοντας ἐθεάσατο. δεῖν ἔγνω μὴ ἐπὶ πλέον τὴν σκηνὴν ὑποκρίνεσθαι. καὶ πλησιάζων αὐτῷ ἑτέρωθι βλέπων ἐφώνει, ποῖος τὸν Κοντοστέφανον ἐθεάσατο. ὁ δὲ ἐπὶ πλέον ἐφώνει τοῦτον ἀνακαλούμενος· ἀπελθὼν οὖν εἰς αὐτὸν, καὶ κελεύ-

τας ἐποχηθεῖσαι εἰς ὃν αὐτῷ ἐκόμισεν ἵππον, A ὑπέστρεψε σὺν αὐτῷ. καταλαβόντες δὲ ἔνθα, ὁ Παλαιολόγος τὸν εὐνοῦχον κατέλιπε, παραδοὺς τοῖς ἰδίοις οἰκέταις. συμπαραλαβόντες αὐτὸν κατῆλθον ἅμα εἰς Ἑλενόπολιν, κἀκεῖθεν εἰς τὴν πόλιν εἰσῄεσαν μετὰ τοῦ καταλειφθέντος στρατεύματος.

μ'. Ὁ δὲ δολιώτατος εὐνοῦχος ἁπάντων ἐπιλαθόμενος, καὶ ὥσπερ τὰ αἴσχιστα παθὼν παρὰ τοῦ Παλαιολόγου, κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Κουρτίκη πρὸς τὸν βασιλέα εὐθὺς ἔγραφεν. ἐν δὲ τῷ εἰσέρχεσθαι εἰς τὴν μεγαλόπολιν, τοιαῦτα ὁ Κυρτίκης πρὸς τὸν Παλαιολόγον ἔλεγεν, ὀψόμεθα πάντως ὅσα κακὰ ὁ ἐκτομίας οὗτος πρὸς ἡμᾶς ἐνδείξεται. φθασάντων οὖν πρὸς τὰς πύλας τοῦ παλατίου, προσελ- B θὼν ὁ εὐνοῦχος προεψιθύρισε τῷ πυλωρῷ ὥστε ἀποκλεῖσαι τούτοις τὴν εἴσοδον. ὁ δ' εὐθὺς τὸ προσταττόμενον ἐπλήρου, καὶ ὠθήσας τὸν Παλαιολόγον, ἀποκλείει τὴν εἴσοδον. ἔκτοτε γοῦν ἀνθ' ὧν ἐπεπόνθει ἀγαθῶν, οὐκ ἐνεδίδου κατ' αὐτοῦ τυρβῶν, καὶ παντοίως τὴν αὐτοῦ ἀπώλειαν μελετῶν.

A to conteotius vociferabatur Palæologum invocans. Qui tunc ad eum accedens conscendere jussit quem ipsi ducebat equum, ac cum ipso reversus est. Qui cum eo pervenissent ubi Palæologus Eunuchum reliquerat, sub cura servorum suorum illo eorum opera secum assumpto, Helenopolim primum, deinde hinc in urbem ingressi sunt una cum reliquis copiis. *Edit. Parif. pag. 108.*

XL. At fraudulentissimus Eunuchus omnium oblitus quæ Palæologo debebat, jam præoccupaverat in eum Imperatoris animum litteris ita scriptis quasi ea expeditione tota contumeliosissime fuisset a Palæologo & Curtice vexatus. Quod veluti præsentiens Curtices, ipso in Constantinopolim ingressu avunculo dixit: videbimus omnino quantum malorum machinaturus B nobis hic spado sit. Cum ergo ad fores Palatii pervenissent, præoccupans Eunuchus aditum insusurravit in aurem Janitori ut ambos repelleret. Quod ille statim fecit, ingredi conantem Palæologum manu extrudens, & utrique intercludens ingressum. Nec cessavit deinde ingratissimus spado paria beneficiis acceptis Palæologo quoad potuit maleficia reddere, turbas in eum ciens, & variis artibus exitium ipsi moliens.

Ingratissimus Eunuchus Palæologum litteris accusat.

Et palatio exclusum dire persequitur.

AD COMMENTARIOS NICEPHORI CÆSARIS BRYENNII NOTÆ INTERPRETIS.

AD PRÆFATIONEM.

Edit. Paris. pag. 109. PAG. 1. Τῆς ἱστορίας, Hunc titulum operis etsi in fronte libri, ut dictum est, acephali legere non potuimus, non confinximus ipsi nos tamen: sed ex Auctoris loco conjectura emendato sumpsimus. Legebatur in Archetypo Codice sub finem Præfationis in hunc modum: ταύτῃ τοι καὶ ὕλη ἱστορίας ὄνομα ἔστω τῷ λόγῳ. Nos rescripsimus ὕλη ἱστορίας, nemine, ut opinor, non probaturo. Porro ὕλην ἱστορίας, Commentarios Latine reddimus, sententiam secuti potius quam verborum sonum. Notum enim commentarios vocari monumenta rerum gestarum scriptione perfunctoria congesta, ut aliquando justæ Historiæ scriptori materiam suppeditent.

Πρὸς εἰρήνην αὐγούσταν. Neque hoc in titulo libri hujus vidimus. Cæterum ex Anna Comnena didicimus rogatu Irenes Augustæ Bryennium suos Commentarios scripsisse. Porro eam, quam hac Præfatione alloquitur hic Scriptor, injunxisse sibi istam operam horum Commentariorum digerendorum, ipse num. 23. diserte profitetur. Unde Lectori, qui Alexiadem Annæ præterea cognoverit, certo persuadet, hanc Commentariorum Bryennianorum Nuncupatoriam, ad Irenem omnino Augustam Annæ matrem & Alexii conjugem fuisse scriptam. Nec abhorret ab hac sententia quod eam cui scribit compellans nur: suam mentem & intelligentiam vocat; innuit enim, quod aliunde compertum nobis est, nempe ex Alexiade Annæ, & e Nicetæ Choniatæ Historia, se multum detulisse consiliis Irenes Augustæ socrus suæ, & ejus suasionibus obtemperare, ac judiciis morigeram se præbere consuevisse.

pag. 110. NUM. IV. συνιδεῖν. Legebatur in MS. συνιδεῖν. ut & paulo post ὤχωκεν, pro quo ᾤχηκεν rescribendum suasit verbum huic cohærens ἐδυσφόρει. In iis quæ sequuntur πῶς γὰρ καὶ τὸ οἰκεῖον θέλημα, &c. videtur deesse aliquid; quod in interpretatione divinando supplere conati sumus.

NUM. V. Hæc sic legebantur in MS. ὅπως μὲν ὁ Κωνσταντῖνος τῷ ἀδελφῷ προσθεὶς χῶν τῷ Δούκᾳ, καὶ τοῖς ὑπὸ τῷ οἰκείῳ δυνάμεως, &c. quæ esse depravatissima nemo negaverit. At tolerabile fuerat si Grammaticæ vitium solum esset. Nunc nisi restituatur hic locus eum circiter in modum, eumque in sensum, quem & rescribendo & interpretando expressimus, hæc verba labem in Historiam inferunt & confusionem maximam. Per ea enim conflantur in unum duo Constantini Ducæ ambo Porphyrogeniti; quorum unus Michaelis Augusti frater fuit, alter filius. Horum ὁμωνυμία ne fraudi nobis sit in decursu operis, hic semel accurate adstruenda est distinctio eorum. Primum omnium constat Constantini Ducæ, qui Comneno Isaacio in Imperio successit, filium fuisse Constantinum ultimum e tribus, patre jam imperante natum, matre Eudocia, ex qua idem Constantinus duos jam alios ante Imperium mares susceperat, Michaelem, qui postea regnavit, & Andronicum. Hoc diserte docet Joannes Scylitzes Curopalata in vita ejusdem Constantini Augusti pag. 818. Edit. Reg. Mortuo Constantino Eudocia ejus uxor communiter cum tribus liberis adhuc parvis septem menses imperat. ibid. pag. 822. Hinc Romanus Diogenes ab Eudocia in conjugem & in Imperatorem eligitur, seductis pueris in ordinem. Ex quibus tamen Andronicum (qui secundo genitus videtur fuisse, cum secundo loco nominetur a Scylitze) Diogenes idem sibi successorem designarat in expeditione, si quid ipsi humanitus contigisset. pag. 824. Deturbato e solio Diogene opera maxime Joannis Cæsaris, qui frater Constantini Ducæ Augusti fuerat, Michael Ducas Constantini frater natu maximus Imperium suscepit pag. 845. Hic toto Imperii sui tempore Constantinum fratrem suum suspectum habuisse, & custodia detinuisse traditur inferius ab hoc nostro Nicephoro Cæsare num. xxvi. lib. 111. ubi sic loquentem Alexium Comnenum Botaniatæ de Constantino Michaelis fratre inducit: οἶδας, ὦ κράτιστε βασιλεῦ, ὡς ὁ Πορφυρογέννητος οὗτος, ἐγκρατὴς ὢν τοῖς βασιλείοις τοῦ τῷ ὁμαίμονος, οὐδέν τι πέπονθεν ὑπ' ἐκείνου χρηστόν· ἀλλ' ὡς ἐν εἱρκτῇ καθειργμένος, ζοφώδη διῆγε τὸν ἅπαντα βίον· νῦν δ' ἐλπίδας ἔχει χρηστάς, &c. Hoc est, *Scis, optime Imperator, hunc Porphyrogenitum Imperii fratris sui nullum fructum cepisse: neque enim ab illo ullo beneficio affectus est: sed potius tenebrosa custodia detentus, obscuram & miseram vitam omnem egit hactenus*, &c. Hac commendatione Alexii gratiam nonnullam apud Botaniaten Constantinus nactus, ab eo præfectus est Dux exercitui contra Turcos misso, ut tradit Scylitzes in Botaniate pag. 866. qua occasione ambitiosus juvenis cupide usus, Imperatorem ab exercitu se proclamari curat Chrysopoli: sed paulo post a suis proditus detondetur; fitque Monachus, ac deportatur in insulam. Postea etiam dicitur Presbyter factus. Auctores Scylitzes & Zonaras in Botaniate, ille p. 867. hic 232. Edit. Bas. Atque hic finis hujus Constantini fuit; nec ejus amplius ulla mentio in nostris hisce Historiis habetur. Alter autem Constantinus Michaeli Ducæ ex Maria Alana natus est. Clare id docet Zonaras in Michaele pag. 229. υἱοῦ δὲ τεχθέντος αὐτῷ ἐκ τῆς ἐξ Ἀλανῶν Μαρίας, ἣν καὶ βασίλισσαν ἀνεῖπε, Κωνσταντῖνον αὐτὸν ὠνόμασεν ἐπὶ τῷ πατρί, καὶ βασιλικῶς ἐστεφάνωσε. *Nato sibi filio ex Maria Alana, quam & Augustam coronavit, Constantini patris sui nomen imposuit, eumque regio diademate insignivit*. En Constantinus ex Maria Alana, & quidem jam coronata Michaeli jam imperanti nascitur, inde & ipse Porphyrogenitus nuncupatus. Cui adhuc infanti pater despondit filiam Roberti Calabriæ Ducis, quam & jam tum adducendam Constantinopolim curavit, pag. 111. & mutato ejus priori nomine appellavit Helenam, ut tradit consequenter Zonaras, & Anna suse deplorat multis locis Alexiadis, præsertim libro 1. Denique ubi Anna ipsa Alexio nata est, desponsata fuit eidem huic Constantino puero in spem Imperii nutrito, immo jam Imperii consorti. Diremptumque id conjugium ante nuptias Constantini sponsi morte immatura fuit, ut Nicepho-

rus

τῆς mox docet. a quo item habemus sponsalia Constantini ejusdem cum Anna, quorum ipsa clare non meminit. Confirmat idem Scylitzes & Institutio Regia Theophylacti ad hunc ipsum puerum scripta: ut dubium nullo modo possit esse, quin duo fuerint Constantini Ducæ Porphyrogeniti, quos hic in unum conflat noo Nicephorus horum Commentariorum Auctor, sed persunctorius & supinus descriptor. Quare arbitramur Bryennium scripsisse hunc locum ut nos emendavimus, hoc nempe modo: ὅταν μὲν δὴ ὁ Κομνηνὸς τῷ ἀδελφῷ προσωκείωθη τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δούκα, καὶ αὐτοῦ τοῦτο τὸν υἱὸν ὑπὸ οἰκεία δυνάμει τοῖς σωμάσι, &c.

Num. VII. τὸ τούτου παράδοξα ἐξ συνωδίνειν πολλάκις παρεπλαγείς. Sic hæc in MS. legebantur, quæ utcumque sententiam non plane incommodam præsetant; tamen cum illud πολλάκις segne quiddam hoc loco & frigidum videatur; non omnino temere suspicari mihi visus sum de Librarii oscitantia, cujus tot aliis hujus operis locis non vestigia incerta, sed indicia & experimenta manifestissima deprehendimus. Non est igitur incredibile scriptum a Bryennio παραπλαγείς, quam vocem descriptores deinde in πολλάκις deformaverint.

Num. VIII. post medium, quod nos rescripsimus: ὥστε τῷ τοῦ ἀδελφοῦ δρόνῳ τὸν Κωνσταντῖνον ἐνιδρύσαι. In hooc modum legebatur in Codice, ὥστε τῷ τοῦ ἀδελφοῦ θρόνῳ τοῦτον ἐνιδρύσαι. In quibus iterum consunduntur Constantini duo, patruus & fratris filius. Quare non dubitamus quin loco vocis τοῦτον, rescribendum fuerit, ut fecimus, τὸν Κωνσταντῖνον. Est autem hic Constantinus Michaelis Ducæ Imperatoris frater. Cui, quod Bryennius superius refert num. V. Alexius Imperium defetre conatus erat. Hoc vero loco scriptor noster ex ista ejus in familiam Ducarum demonstrata charitate confirmat id quod nunc persuadere nititur, de studio syncero Alexii ejusdem in Constantinum minorem Michaelis Ducæ filium. Paulo post pro eo quod in Codice legebatur, τοῖς ἐν γράμμασιν ὀρθοῖς ὑποσημασίαις, rescripsimus quod Grammaticæ leges postulabant, τοῖς ἐν γράμμασιν ὀρθοῖς, &c.

Num. XI. sub medium, quod nunc legitur ἂν ἀναρρίψαντα πράγματα, restitutum a nobis ex conjectura est, pro eo quod sine ulla saltem tolerabili sententia in MS. legebatur οἱ εἶναι τὰ πράγματα. Tertio post versu pro εἶναι, rescribendum fuit ἂν. uti & quinto versu ante sectionis finem, μόλις, pro μάλιστα.

AD LIBRUM I.

NUm. I. vers. 10. pro eo quod nunc extat κομιδῇ δὲ ὄντι νέων ὄντων ἀμφοῖν, sic inquinatissime in MS. legebatur scriptum, κομιδῇ δὲ ὄντι νέαι ὄντες ἀμφοῖν. quæ quam necessario correxerimus, apparet.

Num. II. vers. circiter 13. οἷόν τινα reposuimus, pro τοντινα, quod sic barbare scriptum sine accento visebatur in Codice. Quasi septem versibus inferius μέχρι τέλους αὐτῶν, quod in MS. absurde legebatur μέχρι τέλους αὐτοῦ rescripsimus.

Num. III. versu 7. βασιλικὸν εἰσελθὼν δρόμωνα, in MS. erat δρόμωνα. Id nos correximus ex Alexiade Annæ, ubi sæpius vox δρόμων pro navis genere usurpatur, interdum etiam cum adjuncto βασιλικός. Etiam illud quantumvis leve in specimen fidei in hac des-
Edit. Paris. pag. 112. criptione nostræ ponam: pro ἀγχιάλων, quod versu circiter decimo quarto inferius legitur in MS. fuisse αἰγιάλων.

Num. IV. vers. circiter 5. κατασπουδάζουσα, in MS. erat κατασπουδάζουσα. Statim post pro ἀπεσκλήκατο, reposuimus ἀπεσκλήκατο. Tertio inde versu intricatum quiddam & mutilum in huoc modum legebatur, ἀλλ' ἐκεῖνον ἐκάλει καὶ ἀφελκυσθεὶς αὐτοῦ περὶ τῶν κοινῶν, καὶ τὰς αὐτοῦ παραδόμενος τῷ βασιλικῷ ταινιώματι στεφανοῖ. Hæc sic ex conjectura restituimus, ἀλλ' ἐκεῖνον Κωνσταντῖνον μετεκάλει, καὶ ἀφελκυσθεὶς αὐτοῦ περὶ τῶν κοινῶν, καὶ τὰς οἴακας τῆς ἀρχῆς αὐτῷ παραδόμενος, ἐκεῖνον τῷ βασιλικῷ ταινιώματι στεφανοῖ.

Num. VI. vers. 3. ὁ τοίνυν συνόντος Εὐδοκία σὺν Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντίῳ τοῖς παισί. Sic hæc in MS.

legebantur. Nos cum ex hac reliqua Historia sciremus tres relictos superstites filios a Constantino Duca, sub cura Eudociæ matris; nec ullum ex ipsis Constantium vocatum, & Andronici prætermissi mentionem supplevimus, & Constantii appellationem ad verum tertii Eudociæ filii nomen reduximus. Quod reprehendere opinor nemo poterit, qui hos Commentarios & cæteros istorum temporum Scriptores accurate legerit.

Versu circiter 17. Sectionis sive numeri ejusdem, legebatur post illa verba, ὅτε μὲν τὰ κατὰ τὰς νέους, locus in MS. ita conceptus, συνέβη ἔτι τούτο περιόντος, στρατιῶν τε ἄρξατο καὶ πρὶν μειρακίων τῶν σφαγῶν, &c. ad quæ intelligenda Sphinge, aut Apolline opus sit; & frustra forte hi quoque fuerint, nisi prius Apollinis filius medicam depravatissimo orationis membro admoverit manum. In his verbis excidisse aliquid e primigenia scriptura, quivis veri simile putabit; Ego certum habeo, expertus millies fidem fluxam & negligentiam supinam Librarii semisomnis, cujus furta flagitiaque ejus generis stigmatibus passim fœdis præclarum hoc opus desormant. Cui sæpe ἐπ' αὐτονομίαν dum truncat, pessumdat, pervertit, a nobis deprehenso nullum adversus suspiciones attenti Lectoris in bonæ famæ ac fidei præsumptione præsidium est reliquum. Deesse porro hic res indicat mentionem Manuelis primogeniti filiorum Joannis Comneni, qua suppleta totus hic locus commode hoc pacto restituitur. ἀλλ' ὅτε μὲν τὰ κατὰ τὰς νέους· Ἀρρένων δὲ παίδων ὁ μὲν Μανουὴλ παῖς ὢν ἔτι περιόντος στρατιῶν τε ἄρξατο, καὶ πρὶν μειράκιον τῶν προγόνων ἑαυτοῦ ἀπεδείχθη, &c. quæ jam Bryenniani judicii existimationem sustineat.

Versu ejusdem hujus Sectionis penultimo, pro eo quod nos rescripsimus ἐν ᾗ μήτηρ κομιδῇ νέων ὄντων διδασκάλοις ἐπιστήσασα, MS. habebat, ἂν ἡ μήτηρ, &c.

Sectione deinde septima, versu 8. καὶ ἤδη γὰρ ὁρμημένοι πρότερον Ῥωμαίοις ἔλεγον ὕστερον, ἀναγκαῖον αὐτοῖς διηγήσασθαι. ex iis quæ consequenter hic narrantur, ita restituendus hic locus visus est: καὶ ἤδη γὰρ πρότερον Ῥωμαίοις ὁμορεῖν ἤρξαντο καὶ πολεμεῖν ὕστερον, &c.

Versu posthæc 12. ἀρχηγὸς Περσίδος, καὶ Μήδων, καὶ Ἀβασγανῶν, καὶ Μηδείας ὑπάρχων τότε Μουχουμετ. Quid hic facit vox Μηδείας, cum jam superius Μήδων Auctor meminerit? itaque hanc expunximus.

Paulo inferius cum legeretur in MS. γέφυραν πεπυρωμένην ἑκατέρωθεν, nos πεπυργωμένην rescripsimus. Tertio hinc versu cum in MS. esset προσβαλὼν τῷ τῶν Ἀρράβων ἄρχοντι Πισασιρίῳ, ex sequentibus τῷ Βαβυλωνίων ἄρχοντι, reposuimus.

Sect. VIII. Nomen unum Τραγγολίπης tribus modis scribitur, nam & præterea Ταγγρολίπης, & Στραγγολίπης dicitur inconstancia descriptoris licentiam indicante, nec satis nos certo judicare sinente quo potissimum ex his tribus modo Bryennius hoc nomen expresserit.

Num. IX. versu fere sexto ante finem, pro τῷ τῆς ὅσου, &c. rescriptum πλῷ, &c.

Num. X. vers. 4. Ῥωμαίους ἤρξαντο, sic MS. pro Ῥωμαίοις, quod rectius est visum. Paulo post medium Sectionis Ῥωμαίους κρατοῦντες, &c. rescriptum ἐκ κρατοῦντα. Tertio post versu, Πατρίκιος Στέ- pag. 113.
φανος Κωνσταντίνου τὸ παραδυναστεύοντος τῷ τότε βασιλεῖ, ὃν καὶ Λογοθέτην ἐκάλουν υἱός. sic restituimus huoc locum ex Cedreno pag. 769. Edit. Reg. Noster Codex sic habebat: Στέφανος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος τὸ παραδυναστεύοντος τῷ τότε βασιλεῖ, ὃν καὶ Λογοθέτην ἐκάλουν, θεῖος. Si per Librarii nostri tot experimentis compertam oscitantiam certo mihi persuadere possem vocem θεῖος a Bryennio positam hoc loco, non dubitarem hujus auctoritatem Cedreni testimonio præferre, & Stephanum Constantini patruum aut avunculum dicere. Xylander in Notis ad eum Cedreni locum Λογοθέτην vocem hic positam terræ aut ditionis nomen esse putat, merito reprehensus a Goare: qui tamen forte non felicius

Lichudiam fuiſſe mulierem exiſtimat; videtur enim nihil niſi cognomen Conſtantini eſſe, articulum vero fœmininum per errorem irrepſiſſe in Cedreni contextum. Nam paulo ſuperius idem Cedrenus Imperium deſcribens Conſtantini Monomachi pag. 765. Edit. Reg. ſic ſcribit, ὁ Κωνσταντῖνος τὴν ἐπωνυμίαν Λιχούδης τὰ πρῶτα τότε παρὰ βασιλεῖ φέρων, καὶ μέγα παρὰ τούτῳ δυνάμενος. Ex quibus primo apparet Conſtantinum iſtum gratioſiſſimum apud Conſtantinum Monomachum tunc imperantem, ab eo cognomento Lichudæ, ſive Lichudiæ fuiſſe diſtinctum. Secundo, intelligitur quid hic ſit παραδυναστεύειν τῷ τότε βασιλεῖ, nempe in gratia eſſe, & multum poſſe apud eum, ut mirum ſit quod Xylandes annotat, παραδυναστεύων dignitatis ſeu Magiſtratus nomen putati.

Num. XI. verſ. 5. Nomen Ducis Turcorum in MS. Χρυσόκυλη erat; ſed idem inferius inſerto σ Χρυσόσκυλος ſcribebutus. nos ubique Χρυσόσκυλον reſcipſimus deſultoriæ iſtius pertæſi varietatis.

Num. XII. verſ. 8. τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ἐφεστῶσα, ſic MS. nos ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων repoſuimus. Duodecimo inde circiter verſu μόνον δὲ αὐτοσχεδίως ταύτην κοινῇ ἄμφω ἀξιωθῆναι τιμῆς, ſic emendavimus, cum in Cod. αὐτοσχέδιον legeretur. In fine Sectionis αὐτοῖς, hoc eſt Ῥωμαίων δυνάμεις, ἐξήρτυντο, reſcriptum pro αὐτῇ.

Num. XIII. verſ. circiter 8. ante finem ἐντρυφῶντας τοῖς συμβαλλῶσι ἔσεσθαι. ſic omnino MS. Codex. In quo quem non ſtatim offendit barbarum illud συμβαλλῶσι. pro eo igitur συμβάλωσι repoſui.

Num. XIV. v. 2. στρατὸν ἐπαγόμενος, emendatum ex ἐπαγόμενον. mox ὡς Ῥωμαίοις μὲν ὦν. immo ῥωμαλέοις. Ita enim reſcribendum quæ ſtatim ſequuntur monent.

Num. XV. verſ. circiter 11. ταῖς δὲ αὐτοῖς τὰ φαῦλα παραχωροῦντα, reſcribo παρὰ χωρῶν.

Num. XVI. v. 3. τῶν στρατευμάτων καταφρονοῦντες. Sententia loci impulit, ut στρατευμάτων ſeponeremus. ſicuti tertio pro ἐκτὸς χλιὰν, ἐκ τοῦ χλιὰν emendavimus.

Num. XVIII. v. circiter 5. ἄλλος ἄλλοθεν διασκεδάσαντες, mutatum ex ἄλλος ἄλλως. Verſu penultimo pro κέρδος ἕνεκα, flagitante Grammatica reſcriptum κέρδους, &c.

Num. XIX. v. 8. ἐκ ἀνάξιας Ῥωμαίων, addidimus ἀρχῆς. Poſt vocem σχήματα, cum nullum eſſet in MS. ſpatium aliquorum verborum defectum indicans, & tamen hiatum ſententia monſtraret, quem unde expleremus non ſuppetiit, locum vacuum relinqui curavimus, in principio numeri ſequentis.

Num. XXII. v. 3. μόνος αὐτῇ παρὰ τῆς ἀρχῆς παρακεχωρηκυῖα. ſic MS. nos παρὰ expunximus. Paulo poſt medium, τῆς Κυρίας παρούσης. Κυρία hic κατ' ἐξοχὴν. Anna Dalaſſena Mater Alexii & Iſaacii Comnenorum dicitur. Non enim ſic appellari ex more debuit antequam filius ejus Imperio poteretur, quod longe poſt contigit. Anna lib. III. pag. 75. οἱ δὲ ὑποστρέψαντες ἀνήγγειλαν τῇ δεσποίνῃ τὰ μηνυθέντα. δέσποιναν γὰρ ἤδη ἐκείνην καλεῖν ἅπαντες. *Redierant ad dominam (ſic jam tum omnes Alexii matrem appellabant, &c.)* Erat autem id tempus quo primam Imperii poſſeſſionem inibat Alexius. Ac quod Anna δέσποιναν, Bryennius κυρίαν ſcribit, videtur uterque vocem aliam vulgo tunc uſitatam ad Græci antiqui ſermonis uſum interpretando correxiſſe: Credibile enim eſt δόμνας ſive δομίνας vocatas Imperatorum Matres; cujus rei multo antiquius exemplum afferre poſſum. Oppianus Κυνηγετικῶν I.

Edit. Pariſ. pag. 124.

> Αὐσονίου Ζηνὸς γλυκερὸν θάλος Ἀντωνῖνε
> Τὸν μεγάλη μεγάλῳ φυτεύσατο Δόμνα Σεβήρῳ
> Ὀλβίῳ εὐνηθεῖσα & ὄλβιον υἱὸν ἰδοῦσα.

In quibus ſatis videtur innuere Poeta Dominæ, ſive Domnæ appellationem Martiæ Severi conjugi ideo tribuere, quod ea Antoninum tunc imperantem pepereſat. Secundi Paralipomenon cap. xv. verſ. 16. ſic habetur de Aſa Rege Juda: *Sed & Maacham matrem Aſa Regis ex auguſto depoſuit Imperio, eo quod feciſſet in Luco ſimulacrum Priapi.* In Hebræis originibus pro illis verbis, *ex auguſto depoſuit Imperio*, legitur הסירה מגבירה quod ad verbum reddi poteſt, *amovit eam ne eſſet Domina.* Nimirum redactam in ordinem Dominæ appellatione & auctoritate privavit, quam merito & gratia regnantis prolis obtinuerat. Hæc pluribus illuſtrari poterant; nos curſim defungimur alio feſtinantes.

In fine Sectionis XXIII. quod nunc legitur ἀθρόοι τοῖς περὶ βασιλέα τὸν Δουκῶν ἐπιφανέντες. ſic erat in MS. ἀθρόοι πρὸς περὶ βασιλέων, &c.

Sect. XXIV. quarto verſu ante finem δεῖμα τοῖς ὁρῶσιν ἰδεῖν. Cod. MS. legebat δῆμα, minus apte ſine dubio, ut facile ſentient qui harum litterarum guſtum habent: quorum judicii fiducia cauſas emendationum noſtrarum enucleatius non exequimur.

Num. XXV. pro κατόπιν Ἀρμένων, reſcripſi κατόπιν ῥωμαίων.

AD LIBRUM II.

Num. I. Ipſo principio ὁ Δουκίνας προτιμηθεὶς τὰ Ῥωμαίων ὄψεσι. cui petito non ſubolet alieno hic loco προτιμηθεὶς, legi? ergo προθυμηθεὶς reſcripſimus.

Num. III. Paulo ante medium Sectionis, quæ ſcribit Bryennius de Africano minore Æmylii Pauli filio dignum videntur intendere in hæc Livii verba lib. XLIV. *Conſulem cum ſe in caſtra victor recepiſſet, ne ſincero gaudio frueretur, cura de minore filio ſtimulabat. P. Scipio is erat, Africanus & ipſe poſtea deleta Carthagine appellatus, naturalis Conſulis Pauli, adoptione Africani nepos. Is decimum ſeptimum tunc annum agens, quod ipſum curam angebat, dum effuſe ſequitur hoſtes, in partem aliam turba ablatus erat, & ſerius cum rediiſſet, tum demum, recepto ſoſpite filio, victoriæ tantæ gaudium Conſul ſenſit.* Putamus tamen Bryennium ea quæ de Africano minore adhuc adoleſcentulo hic innuit, potius hauſiſſe e Polybio, cujus Hiſtoriam integram habuerit, quæ mutila ad nos pervenit. Cum enim ea pertineret ad finem ultimi Belli Macedonici, quo Perſeus ab Æmylio captus eſt, quoque Africanus junior prima rudimenta militiæ poſuit, pronum arbitratu eſt Polybium ſummum ejus Imperatoris admiratorem, & intimum amicum, prima ejus juvenilia facinora diſtinctius quam Livium in generali Romanarum omnium rerum narratione, celebraſſe.

Num. V ſub medium. Μεταθεὶς δὲ τὸ στρατόπεδον. ſic MS. nos particulam δὲ ante τὸ στρατόπεδον deſideratam ſupplevimus.

Num. VII. verſ. 10. poſt verbum ἀγωνίζεσθαι, putavimus ſupplendum, παρακαλῶν. Paulo poſt medium Sectionis, quod modo legis ἐπιξενωθεὶς, in MS. erat ἐπιξωθεὶς. pag. 155.

Num. X. v. 9. poſt τοὺς γενναίους ἀγωνισαμένους, videtur aliquid deeſſe. Sexto poſt verſu τιθέασι, mutavimus in τῇδε.

Num. XI. v. 7. οἱ ἐντὸς ἄπαντες, ſic emendavimus. Nam Cod. MS. habebat ἐκτός. Quinto verſu ante finem pro ἐφίλων, reſcriptum, δεινῶν.

Num. XIV in fine, ubi legitur ἀμφοτέρωθεν, Cod. MS. habebat ἀμφοτέρων.

Num. XVII. v. 17. ὁ δὲ βάρβαρος ἄνδρας δραξάμενος. Res exigit ut pro ἄνδρας, reſcriberetur αἰδῶς.

Num. XXV. verſ. 4. ante finem in MS. erat ἐγεγόνει, nos non dubitamus quin ἐγεγώνει Bryennius ſcripſerit. Ergo ſic emendavi. Vociferationem enim res exigit, & loci ſententia in ſubita admiratione Docent.

Num. XXVI. verſ. circiter 12. καταβαλόντες, ſcriptum vides pro καβαλόντες, quod erat in MS.

Num. XXVII. verſ. 3. ante finem, ταῖς πύλαις χαλάσας, ſic MS. pro quo ſepoſitum ταῖς πύλαις.

Num. XXVIII. ſub finem, Κωνσταντῖνος ὁ Δουκίνας, &c. hunc Anna lib. x. Alexiad. pag. 271. memoria lapſa Leonem vocat.

AD LIBRUM III.

NUm. IV. v. 12. ante finem ἐλελιχθείσας, mutatum in ἀνελελιχθείσας.

Num. VI. v. 8. ante finem, καὶ ὁ χρόνος ἂν παρετίθετο. sic MS. nihil alienius a sententia loci. Ergo quod illa flagitabat rescripsimus ἂν ἐπιπαρρητιᾶτο. Paulo uore ὀρθῇ ἀποβιβάσα, mutavimus in ὀρθῇ αὐτοῖς. &c.

Num. VII. v. 24. pro ἀντ' ἀμυδρῶς, ἀντ' ἀμυδρῶς correctum.

Num. VIII. sub medium, inseruimus γὰρ inter illa verba Μακεδόνων τε καὶ Θρᾳκῶν.

Num. IX. Pro τρεπτοῦ ἀπόμενοι, quod reposuimus in MS. erat τρεπτοῦ ἀπτόμενον. & suspicabamer aliquid præterea deesse Vers. 12. vocem αὐτοῖς supplevimus ante τοῦ Βρυεννίου. Post quatuordecim inde versus cum esset in MS. ᾔδη δὲ τοῦτο, rescribendum necessario visum est ἄσαι δὲ αὐτοῦ ὁ Κατζαμαντῖνος καὶ ὁ Κοσχίνος, &c. statim post loco ἀπείλῳ, reposui ἀπειλα. Decimo septimo post versu, ubi legebatur ὁ λόγος, rescripsi ὁ φόβος.

Num. X. v. 8. ante finem, τοῖς τῆς μεγαλοπόλεως, Grammatica jubente mutavimus in τῆς τῆς μεγαλ. &c.

Num. XVII. sub finem, ἡ καὶ τοῦτον ἀπόντα, &c. Illud καὶ sententiam perturbans delevimus.

Num. XVIII. v. 4. e fine κατοικίσαι Codicis MS. refinximus in κατοικίσασαν.

Num. XXI. sub medium in his verbis Κωνσταντίνου μὲν ἔτι μόνου δοξάν δόντος αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, μετὰ τὰ ἀναχωρεῖν, τούτων ὁ Κομνηνὸς ἄρχεται, &c. Hunc locum in MS. mutilum supplevimus addendis vocibus Κωνσταντίνου, & ὁ Κομνηνός. Tertio inde vers. ἐγκρατεῖς ὄντοι τὸ βασιλέως. immo ἐγκρατεῖς ὄντος τῆς βασιλείας. sic enim exigit loci sententia.

Num. XXII. v. 3. a fine sursum αὐτῶν. quod in MS. erat, in αὐτῶν mutavimus.

Num. XXIII. ὅτι καὶ δουλοπρεπεστάτην ἰσὸς τοῦτο τῶν ἐξωτερικῶν. Queritur & Bryennius & Anna lib. 2. Alexiadis Botaniatem consilio duorum servorum Borili & Germani Comnenis infensorum cuncta administrasse. Igitur hic Bryennius non δουλοπρεπεστάτην, ut perperam Librarius in MS. Codice posuerat, sed ut nos emendavimus, δουλοπρεπεστάτην scripserit.

AD LIBRUM IV.

Edit. Paris. pag. 116.

NUm. I. Et hoc quamquam leve, ne quidquam inscio Lectore mutem, admonendum: cum vers. circiter undecimo MS. συγχέουσι haberet, nos ut oportuit συγχέουσιν reposuisse.

Num. III. versu 14. μελλήσαι ex μελλήσαις correctum. Post hæc vers. 17. ex τοιουτώδειας. τοιουτώδεις factum. Statim post ἄνευ in ἄνευ mutatum.

Num. IV. vers. ante finem 4. ex τοῖς χωρίοις, τοῖς χωρίοις fecimus.

Num. V. vers. 8. ἐβούλετο γὰρ αὐτὸ μὴ πολεμίων ἱδρῶσιν ἱδρῶσαι τὴν νίκην βλέπειν. Ita MS. mendosissime. Nos sic emendamus, ἐβούλετο γὰρ αὐτὸ μὴ πολεμίων μόνων ἱδρῶσιν, ἀλλὰ τὴν νίκην κλέπτειν εἰ οἷόν τε, &c. Quæ & sententiæ utcumque congruunt, & exemplum in bonis Scriptoribus habent. Nam νίκην κλέπτειν apud Plutarchum legitur in Alexandro, ut alios taceam. Paulo post Κοδόκτα. quod in MS. auctoritate concordi Annæ Comnenæ, Curopalatæ, Cedreni, & Zonaræ rem hanc ipsam narrantium in Κοδόκτα mutavimus.

Num. VIII. De voce τέλλον, vide Glossaria Meursii & Rigaltii.

Num. X. vers. 6. αὐτοῖς δόρυ πάσης, rescripsi παρείς.

Num. XII. vers. 4. ante finem, τοῦτο ὁ ἀδελφός, &c. Hæc perintricata sunt. videntur enim facere hunc juvenem filium Fratris Bryennii regnum affectantis cujus plane contrarium paulo superius diserte traditur, ubi is adolescens vocatur τοῦ βασιλεύοντος υἱός, num. II. Est ergo hic aliquod erratum Codicis nostri, quod ut alia multa sine ope melioris Codicis emendare difficile est. Illud hic obiter attexam. Si vera scripsit Zonaras cum Annæ Maritum filium primogenitum Bryennii ab Alexio victi fuisse asserit, oportuit hunc de quo hic sermo est fuisse ipsum hujus operis Auctorem. Atqui hoc si esset id ipse aliquo modo indicasset, quod non facit. Præterea ætas nimis discrepat. Nam juvenis de quo agitur hoc loco, jam adultus & bello maturus erat initio Imperii Botaniatæ hoc octo circiter annis ante Annam genitam, quæ nata demum Alexio est post mortem Roberti Guiscardi, uti narrat ipsa lib. VI. Alexiadis pag. 166. erat is annus Alexii imperantis quintus. Quo tempore non multum tricenario junior hic Bryennii cæci filius esse potuit. Cujus ætati si addamus fere viginti, quot Annam numerasse cum nupsit Bryennio verisimile est, jam oportuerit ab Alexio dilectissimæ filiæ sponsum quinquagenarium datum, quod credibile parum. Itaque Annæ potius credendum ipsi, dum suum virum Bryenni Botaniatæ in Imperio æmuli non υἱόν, sed ἀπόγονον appellat. Nepos nimirum illius fuit, ex ejus primogenito hoc ipso cujus hic Historia meminit natus.

Num. XIII. vers. 6. τις αὐτοῦ με πεγαλοπαλαγοῦντα. sic barbare MS. pro πεγαλοπαλαγοῦντα, quod nos reposuimus. excusat enim hic Bryennius & suspicionem adulationis deprecatur, quod Avi sui paterni laudes celebret. Hujus & similium emendationum causas enucleatius exequi & Auctorum idoneorum testimoniis fulcire potuimus, si aut vacaret, aut necessarium credidissemus. Accuratus & peritus Lector ipse sibi ex prima loci conspectu subjiciet facile, dum nostras correctiones cognoscet, quid nos ad eas impulerit. Hujus rei fiducia λεπτολογεῖν supersedemus. Versu penultimo ubi legis συνεργὸν λαβὼν, MS. habebat συνεργὸν λαβὼν, &c.

Num. XV. in fine, ὅσον δεσπότης, &c. correctum ἰσάζον.

Num. XXI. vers. 2. ἐξέλιπεν. pro hoc MS. ἐξέλιπεν.

Num. XXIII. in fine, ἐξόρμησε, factum ex ἐξόρμησαι, quod perperam in MS. legebatur.

Num. XXV. v. 2. ἐπεφαίνετο ὅτι, &c. sic MS. Nos rescripsimus ἐπιφαίνοντα τὸ ὅτι τῆς φάλαγγος συνεστάμενον. pag. 117.

Versu penultimo κατὰ χάρακά τε καὶ κατὰ ψυχὴν. καὶ quod deerat in MS. suplevimus.

Num. XXX. sub finem, τὸ συνηθὲς τοῖς ἐκπιπτεῖν ἐπιφέρομενον κλοῦ, κλοῦ, πρὸς τοῦτον ἔλεγον. Populari usu apud Græcos exsibilantium vox erat, κλοῦ, κλοῦ. Id Hesychius innuit verbo κλώζειν, ubi sic annotat: κλώζειν τὸ ἐκβάλλειν ἐκ τῶν θεάτρων. κλωγμὸς γὰρ ἔλεγον τὸν μιμούμενον τὸν γινόμενον ἐν τοῖς στόμασι ψόφον, ὃν (lege οἷς) πρὸς τὰς ἐκβολὰς ἐχρῶντο τῶν ποιητῶν. Et paulo superius, κλωγμὸς ὁ διὰ τῆς γλώττης καὶ τοῦ οὐρανίσκου ψόφος ὃν λάκκισιν (forte κλώκισιν) τινὲς φασιν, οἷς οἱ ὀνηλάται χρῶνται. Ex his apparet eo sono qui allisa ad palatum lingua frangitur usos esse Græcos ad significandum contemptum in Poetas, tibicines, aut id genus artifices, qui certaminibus publicis in scenam producti, non satisfaciebant: & videlicet in alius invidiam popularem quavis ex causa meritos. Quia vero extremis hisce temporibus Orientalis Imperii senescentis rariora videntur exhibita Constantinopoli istiusmodi spectacula ludorum & scenarum. Plerumque autem in offensionem publicam incurrebant, potentes apud dominos rerum Eunuchi, sæpe fiebat ut id genus potissimum hominum isto ludibrio traduceretur. Adeo ut propria ipsorum hæc explosio videretur esse. Prout indicat Bryennius hoc loco.

Num. XXXVI. v. 5. ante finem, ἀλλ' οἱ κληρονόμοι, in MS. erat ἄλλοι.

Num. XXXVII. v. 7. περικαλύπτειν τὴν κεφαλὴν. sic emendavimus, cum in MS. ἀνακαλύπτειν legeretur. Vers. penultimo pro κατιλλῶσαι, rescripsimus κατιλλῶσαι.

CAROLI DU FRESNE AMBIANI, DOMINI DU CANGE, QUÆSTORIS FRANCIÆ;

IN NICEPHORI BRYENNII CÆSARIS COMMENTARIOS

NOTÆ HISTORICÆ ET PHILOLOGICÆ.

N. 1. O Τῆς βασιλείας ἴχνος) Etsi nobilitas generis, rerumque præclare gestarum gloria, & animi corporisve dotes, ut plurimum, apud Byzantinos, ad supremam adipiscendam dignitatem gradum videantur fecisse: sæpe tamen legere est mediocris, vel etiam infimæ sortis homines, & fortunæ, ut ita dicam, fœtus, posthabitis non paucis, quibus ex jure debebatur, ad id fastigii non semel evectos. Et sane non admodum proclive est decernere, cui Reipublicæ administrandæ, seu Monarchiæ potius speciei, tribuendus sit Orientalis Principatus. Neque enim electione vel successione, ex Legibus, aut recepto more fere numquam delatus fuit, imo ea utraque imperandi ratione constitit, legitima nimirum, & quæ hæreditaria successione cernitur Monarchia, & quæ populi, vel optimatum consensu ex suffragiis defertur. Erunt fortasse qui feliciori conjectura harum neutri censeant adscribendum: quod certe magis probem: cum fere semper, aut militari plausu, aut incondito plebis tumultu, nulla habita generis, vel legitimæ electionis ratione, potentioribus delatus, aut ab iis usurpatus tradatur. Verum cum ad consequendum Imperatorium Diadema non modicum præstiterit præsidium natalium splendor, id etiam in confesso esse debet, ad familiæ & posteris illud asserendum, plurimum momenti ipsam Imperii contulisse possessionem. quamvis enim ex præscripto, liberis, posterisque, nullum esset ad paternam, avitam, aut familiarem dignitatem consequendam jus definitum, haud temere tamen discedebatur a stirpe Augusta: quam præterea, cum cæteroquin, fato functis Imperatoribus, universa penes illam remaneret supremæ dominationis auctoritas, a possidentium manibus avellere nec promptum, nec tutum erat. Sic imperasse diu Constantinopoli & Trapezunte, per longam satis generis seriem, Comnenos legimus, quorum gens præclara adeo & illustris habita est, ut qui deinceps Constantinopoli Imperii clavum tenuerunt Augusti, Comnenicum identidem cognomen sibi arrogarint, familiæque suæ admiscuerint cognominibus, quo jura ad Imperium ex usurpatione, aliundeve sibi quæsita, veluti ex Comnenicæ familiæ, cujus ex diutina possessione esse videbatur, legitima successione firmarent. Cum igitur Constantinopolitanum Imperium neque ex consanguinitate, neque electione, sed ex quodam ex utraque mixto jure deferretur, magni tamen fuisse constat momenti ad illud consequendum, aut sane ad usurpationem legitimæ successionis velo obtegendam, paternam & familiarem hæreditatem. Hujus certe specie & jure Alexium socerum a violenta Sceptri occupatione purgare conatur hocce loco Bryennius, dum contendit, illud capessere renuentibus Ducis, aut abrogata iis a Proceribus potestate, ad Comnenos hæreditatem veluti legitimam delabi debuisse. Verum si ad Comnenos devolutum fuit Imperium, quod ortus ex ea gente Isaacius id tenuerit, secundogenitus Alexius primogenito Isaacio Sebastocratori fratri præferri non debuit: si ex Ducarum affinitate, supererant quibus justiori longe titulo debebatur, iiq; Porphyrogeniti seu Porphyrogennetæ, id est, post adeptam a parentibus dignitatem nati, quibus ex jure deberi videbatur. Id ut diluat Bryennius, opponit primogeniti Isaacii fratris consensum, & a Constantino Michaelis Ducæ Imperatoris fratre recusatum, Constantino denique, Michaelis filio, ex ætatis defectu abrogatum Imperium. Sed hæc mera esse figmenta, quis non videt, cum Alexium constet Imperium arte, & in suas allectis partes Proceribus & militibus consecutum, & ad illud firmandum, cum demum ejusmodi in medium post adeptam dignitatem adductas rationes. Contrariis & oppositis prorsus usus videtur Alexius Angelus, qui cum Isaacio fratri per summum nefas eripuisset Imperium, quo scelestam quoquomodo regeret usurpationem, hac se unica defendit ratione: illud nempe per electionem a Proceribus solitam deferri, non per successionem, nisi superesset, qui post adeptam dignitatem esset in lucem editus. Ita pro libitu quas sibi magis rebantur profuturas, tamquam arreptæ tyrannidis velamenta, in medium afferebant rationes, quas præterea rerum prætetitarum exempla firmare haud ægre poterant, cum nullum umquam ad consequendam Imperatoriam dignitatem certum fuerit jus definitum. De Alexio Angelo audiendus Innocentius III. PP. lib v. Epist. ad eumdem Alexium. *Ex parte insuper tuæ celsitudinis adjecerunt, quod Alexio filio Isaacii Angeli quondam Imperatoris, qui ad Philippum Ducem Sueviæ accessit, ut Imperium contra te ipsius possit auxilio obtinere, favorem nullatenus præstaremus, quia Imperium non debet ad eum aliqua ratione devolvi, cum illud non per successionem, sed per electionem nobilium conferatur: nisi forte genitus esset post adeptum fastigium Imperatoriæ dignitatis, quod numquam idem Alexius poterat allegare, cum priusquam pater ejus esset in Imperatorem promotus, natus fuerit: & quia pater eius tunc privata erat persona, in Imperio non poterat sibi jus aliquod vindicare.* Cum igitur per nefandas artes, per cædes & parricidia, & cujuslibet generis maleficia, ad istud proveherentur culmen Orientales Augusti, quid mirum si Deus non supremam modo Imperatoriæ dignitatis auctoritatem & titulum transtulit ad Occidentales, sed & universum, quod sceleribus quærebat...

& administrabatur Imperium, mutuis invicem diffidiis, & barbararum gentium irruptionibus labefactari, ac tandem dissolvi permisit. Glaber Radulfus lib. 1. Hist. Franc. cap. 4. *Constat igitur ab anterioribus illud principale totius orbis Imperium fuisse divisum, scilicet ut quemadmodum universæ Latinitatis Roma gerere deberet principatum, ita Constantinopolis tam Græcorum speciale caput in transmarinis Orientis partibus, quam cæterorum. Sed dum semel in se novit dispertiri, postmodum paulatim pars utraque usitatius didicit minui: videlicet donec contingeret illud coartari præliis, ut foret brevius, & istud appeteret moderari extraneus. Et quoniam magis contingebat tyrannide imperare, quam vel liberali pietate, vel originali propagine, idcirco par erat talium contumaciam cum sibi subditis, crebris infestationum plagis atterere.*

N. 9. Ἐξιδιωρος ὤ) Fuit igitur Ducæ istius parens, quem a Constantino M. Urbis Ducem dictum vult Bryennius, Constantii Calori frater. Verum id neque fidem meretur, cum de fictitio illo Duca, ut & de istiusmodi dignitate sileant prorsus Scriptores. Vix enim crediderim quemquam sub Constantino, vel etiam Constantini successoribus, hac functum dignitate, nisi forte Thraciæ Duces intelligantur, qui ea in provincia, cujus Metropolis erat Byzantium, militibus præerant. Auctor est quippe Zozimus lib. 2. Constantini ævo in universo Imperio præfuisse Duces, quorum potestatem in Magistros militum traduxit idem Augustus, hac in parte Præfectorum Prætorio detrahens auctoritati, penes quos antea bellicæ rei summa erat. Ἐρεύνων γὰρ τοῖς ἁπανταχῆ στρατιώταις, οὐ μόνον ἑκατοντάρχων ἢ χιλιάρχων, ἀλλὰ ἐξ τῶν λεγομένων Δουκῶν, οἱ στρατηγῶν ἐν ἑκάστῳ τόπῳ τάξιν ἐπεῖχον· στρατηλάτας κατεστήσε, τὸν μὲν, τῆς ἵππου, τὸν δὲ τῶν πεζῶν, εἰς τούτους τε τὴν ἐξουσίαν τοῦ τάττειν στρατιώτας καὶ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἁμαρτάνοντας μεταθεὶς, παρείλετο καὶ ταύτης τοὺς ὑπάρχους αὐθεντίας. Porro Thraciæ Provinciam sub Constantino M. rexisse Taurum Procos. auctor est Constantinus Porph. lib. 2. de Them. cap. 1. Deinque Constantinopolim Præfectis, non Ducibus paruisse ex Scriptoribus colligitur. Certe Scylitzes in Michaele Stratiotico Ducarum familiam ἐκ τοῦ γένους τῶν ἰσίων τοῦ Δουκὸς videtur ortam innuere, atque inde natum Ducarum cognomen. Sed an Ducæ qui Bryennii supererant tempestate, ab antiquis illis Ducis genus duxerint, in dubium vocat Zonaras, quod fusius discutiendum reservamus in Stemmate Ducarum.

N. 10. Ἀπὸ τοῦ Δουκικοῦ ῥιζώματος) Inscriptio Crucis Grandimontanæ, quam in Dissert. 26. ad Joinvillam pluribus exponimus, de Irene Alexii Imperatoris uxore.

> Ἐκ Δουκικῆς φυεῖσα καλλιδενδρίας,
> Ἡ ῥιζοφυεῖσα ἡ Βασιλὶς Εἰρήνη.

Michael Attaliates de Michaele Duca Imperatore.

> Ὁ κοσμοτερπὴς τοῦ Δουκῶν γένους κλάδος,
> Ὁ παμμέγιστος Μιχαὴλ Αὐτοκράτωρ.

Lib 1. N. 1. Μονὴ τοῦ Στουδίου) Extitit enim Monasterium Studianum ad Portam Auream, ut discere est ex Chronico Alex. A. Heraclii 17. & Cedreno in Mich. Rhang. unde ex urbe in Philopatium suburbanum, quo venationis & exercitationis ergo Imperatores ipsi concedebant, prodire facile erat. V. Not. ad Villhard. N. 93 & Syntagma de Invent. Cap. S. Joann Bapt. cap. 8. N. 8.

N. 7. Τινὲς δὲ Τοῦρκοι) De Turcorum origine, ac primis sedibus, multa hactenus Scriptores varii congesserunt. Illud in confesso est, ad Caucasi montis partes Septentrionales, versus Tanaim & Bosporum, habitasse, ex Bryennio, Scylitze, & Zonara, quibus consentit Porphyrogenneta: tradit quippe lib. de Adm. Imp. cap. 3. Turcos Patzinacis vicinos fuisse: cap. 12. Provinciam ab iis inhabitatam ab Occidente Franciam, a Septentrione Patzinacitas, a Meridie Magnam Moraviam habuisse auctor est. Denique cap. 38. & 40. Chazaris conterminos fuisse ait. Atque ut inde facilius deprehendatur, quem incoluerunt, tractus, observandum ex eodem Scriptore cap. 1. 8. & 37. Patzinacitas gentem fuisse vicinam Russis, & ad Danaprim & Danastrim celeberrimos fluvios, versus Chersonesum Tauricam habitasse. Franciæ appellatione intelliguntur regiones ad Septentrionem, quæ Francis, aut Imperatoribus Germanicis, Porphyrogennetæ ævo, parebant, Poloni videlicet, & vicinæ iis nationes. Magna Moravia, quæ Sphendopluci Regio dicitur, eidem Porphyrogennetæ cap. 12. 38. & 41. Videtur eadem quæ hodie Moldavia appellatur. Chazari denique, quorum crebra est apud Scriptores Byzantinos mentio finitimi erant Uzis, Alanis, Chersonitis, Bulgaris, & ipsis Turcis. Turcia igitur vetus, ex prædictis, extitisse conjicitur in Lithuaniæ Provinciis, quæ ad Pontum Euxinum vergunt. Sed & ad Istrum ipsum habitasse Turcos docent Scylitzes & Zonaras in Leone Philos. & in Constantino Monomacho. Cavendum porro ne quis existimet tunc primum Turcorum in Asia nomen auditum, aut ex Septentrione in Orientem trajecisse Turcos, cum Monomachus, imperavit, quod primo intuitu velle videntur Bryennius, Scylitzes & Zonaras. Certe eo in errore versatur Theodorus Gaza Thessalonicensis in Tractatu, quem Περὶ ἀρχηγονίας Τούρκων inscripsit, Scylitzæ, seu ut vocat, Scylacis, verbis delusus, a quo pleraque, quæ habet in hoc syntagmate, desumpsit, de quo Scriptore istud appingit judicium, Σκύλαξ μὲν ἄνω ὁ τὰς πράξεις συγγεγραφὼς ἀπὸ Νικηφόρου τοῦ Γενικοῦ, μέχρι Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃν δὲ δεῖ καὶ αὐτὸν ἰδεῖν, ἀνὴρ μὲν οὐκ εὐκαταφρόνητος, τὴν λέξιν δὲ ἰδιώτης, &c. Turcos, inquam, non ex Hunnicis, seu Arctois regionibus, in auxilium evocavit Machemetes, sed ex ea quam hac ætate incolebant, ultra Araxidem fluvium, Provincia, Chorosanæ, seu Persidi contermina, quo longe antea ex Septentrione concesserant, ut ex Porphyrogenneta cap. 38. discere est. Cum enim a Patzinacitis debellati essent, propriisque ejecti sedibus, horum pars una versus Occidentem secessit, altera transiit in Persidem, ibique incoluit regionem, quam de eorum nomine Turquestanam etiamnum appellant. Sane Aithonus cap. 15. Turcos Persidem incoluisse auctor est longe ante eversum a Saracenis Persarum Imperium. Sed & ipso Mauricio imperante, cum Persis ipsis conterminis bella gessisse, iisque imperasse tributa scribit Theophylactus Simocatta lib. 1. cap. 8. ubi hæc de Turcis Orientalibus habet, Οὗτοι δ' ἔτι, προσοικοῦντες τῇ ἐν Περσῶν πλησιοχώροι, ὡς καὶ Τούρκους ἀποκαλοῦσι τοῖς πολλοῖς γνωριμώτερον. Agit præterea de iis lib. 3. c. 6. lib. 4. c. 7 & 10. El-Macinus in Hist. Arabum sub An. Ch. DCCI. DCCXX. DCCXXIV. DCCXXXI. &c. Turcorum Persicorum, qui tum Regibus suis parebant, meminit. Unde quo loco idem Scriptor primam Turcicorum Sultanorum originem recenset, Decacum Tangrolipecis abavum tradit gratissimum fuisse Turcorum Regi, adeo ut ejus uteretur ille consiliis. Ex quibus ea etiam tempestate Turcos Regibus suis paruisse constat. Præterea Theophanes A. DCCXXXII. describens Arabum expeditionem in Turcos, ait Masalmanem, Hasciami Caliphæ fratrem, exercitum adduxisse in Turciam, & cum jam Portas Caspias attigisset, correptum metu, retro cessisse. Constat vero Portas Caspias a Plinio & Geographis in Asia, Mediam inter & Parthiam poni, proinde haud procul ab Oxo flumine, ad quem inhabitasse Turcos mox ostendemus, in extremis Persarum confinibus, ἐν τοῖς ἄκροις τῶν Περσῶν, ubi Turcomanos statuit Acropolita cap. 65. V. Albericum A. MLIX.

Γαλακτοφάγων) Willelmus Tyrius lib. 1. cap. 7. de Turcomanis: *Gens igitur Turcorum, seu Turcomanorum, (nam ab eodem habuerunt originem) ab initio Septentrionalis fuit, inculta penitus, & certam non habens sedem. Vagabantur etenim, & passim circumferebantur, pascuorum sectantes commoditatem, non habentes urbes, vel oppida, vel alicubi manentem civitatem.* Et infra. *Migrantes autem universam secum substantiam transferebant, equitia, greges, & armenta, servos & ancillas, nam & in his eorum omne consistebat peculium, nusquam agriculturæ dantes operam,* &c. His consentanea habent Jacobus de Vitriaco lib. 1. cap. 11. Auctor Hist. Hieros. p. 1161. Auctor

eapedit. Asiat. Frider. 1. pagina 78. & Aithonus cap. 2.

Καὶ τοὺς μὲν Σαρακηνῶν ἡγεμονίας) Persarum Imperium delevit omnino Arabum Calipha Othman, qui Tyrio lib. 19. cap. 20. *Uhemen* dicitur, post Isdegerdæ Regis interitum A. Chr. DCLIX. Theophan. El-Macin. Aithon. Bizarr. &c.

Μαχούμετ) Imperabat Muchemetus, si Bryennium, Scylitzem, & Zonaram audimus, Persidi, Chorosanæ, & Mediæ. At El-Macinus lib. 3. cap. 7. Indiæ Regem fuisse refert, eamdemque Sebuctakini, non Imbraelis filium facit. Sed præstat audire ipsum El-Macinum, cum paulo secus rem narret, de Sultanorum Iconiensium origine fusius differentem, ex versione Thomæ Erpenii: *Anno* (Hegiræ) CDXX. (Christi MXXVIII.) *cœperunt Principes Salgbucidæ. Et primus quidem ex iis inauguratus fuit Muhammed Abutalib Togrulbecus*, (Vaterio *Tegralbecus*, Aithono *Dogrissa*, Tyrio *Belphet*, Græcis denique *Tangrolipex* dictus) *cujus fratres erant David Ghacarbecas, Firus, & Arselanus. Atque hi filii erant Michaelis* (Bryennio *Macaelit*) *filii Salgbuci, filii Dacaci*, (aut *Dagaci*.) *Qui Dacacus vir fuit Turca, animosus, boni consilii & regiminis. Hic primus ex iis Islanismum est amplexus* (Vide Aithonum cap. 15.) *& Rex Turcarum consilio ejus utebatur, eumque sibi assumebat in bello suo inter Turcas. Moriens autem filium reliquit Salgbucum* (qui Aithono *Sadok*) *jam adultum, cui & Rex Turcorum commisit regimen exercituum suorum. Sed cum deinde metueret sibi ab astutia ejus, statuit eum interficere. Quod cum Salgbuco subolevisset, fugit ad Regem Ghabiæ Haronem Sababuddavvam, absque eo auxilium petiit, ad oppugnandam regionem infidelium Turcorum, unde is eum juvit numeroso exercitu. Sed occisus fuit Salgbucus ab infideli quodam in prælio, jam natus annos centum & septem. Filium reliquit Michaelem, cui liberi sunt nati illi, quorum nomina supra commemoravimus. Commorabantur autem in Mauranahara*, (i. regione ultra fluvium) *& obedierunt isti Michaeli quamplurimi Turcæ, nullum Imperatorem præter eum agnoscentes. Cumque contingeret ut Princeps Mahmudus, filius Sebuctakini, Rex Indiæ trajiceret fluvium Ghaihonem, opem laturus Wararchano Regi Mauranoharæ, salutavit Michael Regem Mahmudum, qui miratus est animum ejus & strenuitatem, quodque familia ejus morem ei gereret: & ab eo petiit ut apud se maneret, fore ut cum reverteretur, committeret ei Chorosanam defendendam contra hostes. At is id recusavit. Unde iratus Mahmudus in vincula eum conjecit, & rediens in iis detinuit. Unde secuti eum sunt milites Michaelis, & familia ejus, substiteruntque in planitie Chorosanæ. Postea vita excessit Rex Mahmudus, pœnitentia ductus, quod Turcas, milites scilicet filii Salgbuci, in regione sua reliquisset, metuens ne locum suum occuparent. Mortuo autem Rege Mahmudo, filio Sebuctakini, regnum accepit filius ejus Masudus Abusaidus filius Mahmudi, qui ex suis exercitum misit contra milites filii Salgbuci. Hic exercitus eos oppugnavit & fudit, quibusdam etiam captis. Hinc & Michael filius Salgbuci obiit, junxeruntque se Turcæ Salgbucidæ filio ejus Muhammedi Abutalibi, cognomento Togrulbeco, qui oppugnans exercitum Masudi, F. Mahmudis, eumdem fudit, quibusdam captis, & quibusdam cæsis: persecutusque eos Tusum usque, quod oppidum adortus, cepit. Atque id primum fuit oppidum quod in potestatem Salgbucidarum venit: & in eo congregati Togrulbecus, ac milites ejus, id munierunt. Deinde exierunt inde Naisaburium, & eo quoque sunt potiti. Rex autem Masudus fugit in Indiam, & in regionem ejus penetravit, inque ea diu permansit, deserta Chorosana: quam Salgbucidæ, graviter se in ea gerentes, subjugarunt, & opibus spoliarunt. Quod cum intellexisset Princeps Masudus, reversus est, sed bello eum petierunt Salgbucidæ, & in fugam verterunt. Unde Caiimus Biamrilla* (Chalipha Baldacensis) *monuit atque hortatus est eos, ut regionem Moslimorum custodirent. Hinc adortus iterum eos est Masudus, sed illi & secundo eum in fugam turpem verterunt, & stabilitum fuit eis Imperium*. Hæc, etsi proliaiora, ad illustranda quæ de Turcicorum Sultanorum origine habent Græci Scriptores, hocce loco inserenda operæpretium duximus. Adde Petrum Texeram l. 2. Rer. Persic. cap. 43.

Αρύξεσιν) Eadem appellatione donatur fluvius iste a Scylitze, qui alius & diversus est prorsus ab Araxe Armeniæ majoris fluvio, qui in Caspium mare illabitur. Nam Araxis, etsi in idem mare pariter influat, Araxæ omnino oppositus fuit, ut qui Persidem a Turcorum Asiaticorum regione diviserit, quo per pontem desuper stratam transito in eam Provinciam penetrarunt Turci, qui eo ævo regionem incolebant, quam etiamnum a primaria eorum sede, Turquestanam vocant. Unde videtur Araxis fluvius ille esse, quem Oxum veteres appellabant, qui in mare Caspium illabitur, & Persidi propior est, quam alter magnus perinde fluvius, qui Septentrionem versus in idem mare evolvitur, Jaxartes Ptolemæo, Straboni, Ammiano lib. 23. Gregoræ lib. 2. & aliis dictus, uterque ad Occidente profectus. Neque ab hac sententia discedit El-Macinus, qui ea tempestate Turcos Asiaticos tractum incoluisse narrat, quem Geographi Arabes *Maurabanaram*, seu ut effert Joannes Gravius, *Mavvar adnabaram*, Tabulæ Geographicæ *Maurenaber*, vocant, quod vocabulum *regionem ultra fluvium sitam* sonat, ut auctor est Petrus Vaterius in Præfat. ad eumdem Scriptorem: quam quidem Provinciam peculiari commentario illustravit, descripsitque Abulfeda Ismael Arabs. Fluvii autem nomenclatura intelligi debere *Ghaionem*, seu *Gichonem*, vel, ut alii denique vocem hanc efferunt, *Jihun*, qui ad Meridiem Mauranaharam, a Chorosana, seu Perside Interiore secernit, censet idem Vaterius. Quod perspicue etiam tradit Achamed Guerapsi F. in Temiris Historia lib. 2. N. 5. dum ait Mauranaharæ populos, præ Temiris, seu Tambersani, qui Provinciam invaserat, metu, transmisso Gichone in Chorosanam pervenisse. Proinde recte Paulus Rhamnusius in Geogr. dixit Oxum eumdem fluvium esse, quem Arabes Gichonem vocant, qui, ut auctor est Abulfeda, ut plurimum ab ortu in occasum fluit. Mauranaharæ Metropolis fuit *Samer Kanda*, Sultanorum, ac Temiris ipsius regia, protendebaturque ea Provincia ad alium fluvium, quem ad Septentrionem in mare Caspium illabi diximus, Arabibus *Sichon*, in Tabulis Geograph. *Chezel* nuncupatum. Qua porro fluvius Ghaion, seu Gichon, in mare Caspium effluit, ea protenditur Provincia, quam *Chovvaresmiam* vocat Abulfeda, *Chovvarzam* Achamed N. 8. & alibi, *Chovvarasmam* El-Macinus lib. 1. c. 13. Chorosanæ contigua, quod etiam testatur Alderisius 8. part. Clim. 4. ex cujus nomine mare Caspium, quod eidem Achamedo lib. 3. N. 21. *Mare Colzam* dicitur, ab Abulfeda & a prædictis Scriptoribus *Lacus Chovvarazmiæ* nuncupatur. Sed & ipse fluvius Gichon, *Cobar*, seu *Covvar* appellatur a Tyrio lib. 1. cap. 7. Proinde erit *Gichon*, *Gihon*, & *Ghaion* Arabibus, qui Græcis Αράξης, & Ὦξος, de cujus decursu & magnitudine nonnulla habent Beniaminus Tudel. & Alderisius p. 138. 196. & 212. Vide Salmasium ad Solinum p. 1205.

Δανδανακανῶν) Contigit hoc prælium, cum Masudo seu Masgudo, quem parentis nomine donant vulgo Græci Scriptores, A. Heg. CDXXXI. Christi MXL. ut auctor est El-Macinus. N. 8.

Ἀλλ' οἱ μὲν) De morte & clade Masudi, sic idem El-Macinus A. proxime sequenti: *Eodem anno occisus fuit Princeps Masudus filius Mahmudi, filii SabuctaKini Regis Chorosanæ, Indiæ, & Mauranaharæ, qui fuit Rex fortis & strenuus, peritus bellandi, ac bene regens subditos suos atque regiones, & successit ei frater ejus Imperator Muhammed filius Mahmudi*. Porro qui Cabiri Bryennio hic, & Scylitzæ dicuntur, videntur iidem cum Cabaris, populis videlicet, Turcis Septentrionalibus conterminis, cum quibus in Persidem forte transierant. Horum meminit Constantinus Porph. de Adm. Imp. cap. 39. N. 9.

Σκυτάνην) Vide Dissertationem nostram XVI. ad Joinvillam, ubi locum hunc Bryennii pluribus expendimus.

Πισσανόριος) Fuit ille origine & gente Turcus, vocaturque ab El-Macino, *Rastanus Abulharitus Muzaffirus*, cognomento *Basasarius*, & in Chronico O-

rientali ab Abrahamo Echellensi edito, *Basasirus*, quo *Pissassyrium* confecerunt Bryennius & Scylitzes. Is in Geraca, seu Chaldæa potens factus, prosperisque elatus rerum successibus, regionem non suo duntaxat asseruit Imperio, sed & Arabibus & Saracenis terrore incusso, supremam in Boiitarum, quorum mox memini, Provinciis potestatem sibi vindicavit: ita ut cum Melec-Rachimo præter merum titulum nihil restaret, de ipsa cogitaret invadenda Bagdadensi urbe, & ex ea depellendo Chalipha. Quod cum rescisset Caimbiamrilla Chalipha, Togrulbecum evocavit, quo se adversus Basasareum tueretur, qui Togrulbeci percepto adventu, Mustanserobellæ Ægypti Domini subsidium imploravit. Togrulbecus interim capto Melec-Rachimo, & in ordinem redacto, urbem & supremum Principatum, quem tenuerant Boiitæ, sibi asseruit, data in uxorem Chaliphæ propria sorore, A. Heg. CCCCXLVII. Chr. MLV. Verum Basasareus qui desertus fuerat a suis, Mustanserobellæ opera & auxilio, quam Chalipham renuntiaverat, Bagdadum adortus, vi cepit A. Heg. CCCCL. eaque est potitus per annum, a Togrulbeco, qui recens Ibrahimum fratrem rebellantem bello prostraverat, (quod etiam attigit Scylitzes p. 788.) urbe primum exturbatus, tandem prælio fusus, & neci datus est anno proxime sequenti.

Κουτλουμοῦς) Eadem habent Scylitzes & Zonaras. De Cutlumo dicemus infra ad lib. 3. N. 16.

Ἀσάν) Asanis cladem refert pariter Scylitzes.

N. 55. Χωνιάτην) Manuelis cladem narrant etiam Scylitzes & Zonaras. Sed de ea, ut & de Chrysosculo, silet El-Macinus. Incidit illa in A. M. juxta Græcos VIMDCCLXXVIII Indict. VIII. Christi MLXX. Meminit Chrysosculi rursum Bryennius Lib. 3. N. 13.

Ἠρὸς ἀρχομένου) An. Chr. MLXXI.

N. 12. Περὶ τὸ Μαζικιέρτου) Scylitzæ Μαντζικιέρτ, & Μαντζικιέρτα, Zonaræ Μανζικιέρτ, urbs Basprecaniæ,
N. 54. seu Mediæ, olim Theodosiopolis dicta, ut auctor est Isaac Catholicus invectiva II. in Armenios pag 411. quæ cum diu Saracenis Ameris, quorum seriem & gentem recenset Constantinus de Adm. Imp. cap. 44. paruisset, tandem in Græcorum potestatem venit. Hanc Sultanus Monomacho imperante obsedit, ut est apud Scylitzem p. 780. ubi etiam describitur, non tamen cepit, etsi statim postea in Saracenorum jus cessisse par sit credere, cum Diogenem Romanum eamdem postmodum expugnasse, & Saracenis abstulisse legamus. V. Scylitzem p. 837. & 842. & Zonaram p. 223.

Βεστάρχα) Hac dignitate functos complures recensent Scriptores, atque in primis Scylitzes p. 762. 763. 771. 793. 820. Zonaras p. 218. 219. Allatius de libris Eccles. Græc. Dissert. 11. p. 169. &c.

Ἀλυάττης) Theodorus Alyattes, *ἀνὴρ γενναῖος καὶ ἐπιφανὴς, καὶ δὴ θαυμασιώτατος*, ait Scylitzes, qui in prælio capto effossos a Constantino Duca oculos refert, cum Diogenis partes tueretur.

Οἱ δὲ Τοῦρκοι) Diogenianæ cladis Historiam, præter Bryennium, Scylitzem & Zonaram pluribus exequitus El-Macinus Arabs. At cum in omnibus cum Græcis Scriptoribus minime consentiat, haud erit fortassis ingratum, si quod in hanc rem habet, ad illustrandum Bryennium, hocce loco in medium proferam. Sic igitur ille: *Anno* CDLXIII. (Hegiræ, quæ cœpit XX. Octobr. A. Chr. MLXIX. *contendit Princeps Olbarsalanus Achlatum* (Græcis Χλιάτ) *in occursum Romanis cum* 40000. *equitibus, contra quos prodiit Patricius quidam* (Basilacius in est Bryennio) *cum magnis copiis, sed quas vicit Princeps, capto & Duce eorum, quem & naso mutilavit. Deinde ipse prodiit Romanorum Imperator, cui Princeps occurrit in loco dicto Zahra, idque die* 26. *Dulkiadæ, & oppugnavit Romanos die Veneris, eosque in fugam vertit, & occiderunt Muslimi eo die atque nocte Romanos innumeros. Quin & ipse Romanorum Imperator captus fuit: sed dimisit eum Princeps, ea lege ut afferret* 1500. *aureorum millia, & in singulos annos tributum solveret* 360. *millium aureorum, ac dimitteret omnes Muslimos, qui capti in Romano Imperio essent. Cum autem Romanorum Imperator in regionem suam reversus esset, comperit Romanos alium Imperatorem constituisse, unde is vitam se simulans capessere monasticam, vestes induit laneas, misitque ad Principem* 200. *aureorum millia, & lapidem, cujus pretium nonaginta millium aureorum erat* (πολύδρυλλητον nempe illum μάργαρον, ὃν Ὀρφανὸν κατωνόμαζον, ut est apud Bryennium) *ac juravit se plus præstare non potuisse. Deinde contendit ad Imperatorem Romanum, cum eo commoraturus: sed cepit eum Rex Armenorum,* (Andronicus Ducas, qui Armeniæ, seu Ciliciæ præfectus erat) *oculisque orbavit, quod misso ad Principem nuntio ei significavit.* Præstat etiam audire e nostris de hac funestissima clade disserentem Tyrium lib 1. cap. 9. *Regnante apud Græcos Romano, qui cognominatus est Diogenes, & cum omni prosperitate Constantinopolitanum administrante Imperium, egressus est de intimis finibus Orientis Persarum & Assyriorum Satrapa potentissimus, Belphet nomine,* (Tagrolbecus) *infinitam incredulorum nationum secum trahens multitudinem, quæ numerum diceretur excedere, & universam terræ superficiem operiret. Ascendens ergo in curribus & equis, in gregibus & armentis, & magnifico nimis apparatu, fines ingressus est Imperii, cuncta sibi subjiciens a suburbanis campestribus, usque ad urbes muratas, & oppida munitissima. Non erat qui resisteret, non erat qui pro salute, pro liberis & conjugibus, & (quod gravius est) pro libertate contendens se opponeret. Interea nunciatur Imperatori gladius incumbens, vis major & hostilis exercitus Christianum devastans Imperium: qui pro republica sollicitus expeditiones convocat equitum, & peditum colligit copias, quantas imminens compellebat necessitas, & quantas universum Imperium ministrare poterat. Quid plura? congregatis legionibus, & equitatu copioso, hostibus procedit obviam: & Imperii penetralia jam tenenti, & ad interiora jam progresso, in manu forti, sed favore divino destitutus occurrit. Certatur utrinque acerrime, & copiis pene paribus, sed odiis majoribus, qualia sacrilegii dolor & zelus fidei solet suggerere. Quid multa? perit Christianus exercitus, fidelium prosternitur acies, sanguis Christi redemptus sanguine ab impiis effunditur; quodque miserabilius est, capitur Imperator. Redit qui evaserat particulatim exercitus, confusionem quæ acciderat nuncians. Consternati sunt qui hoc audierunt, in gravia se dantes lamenta, & de vita & salute desperantes. Interea vir infidelis, sed magnificus, de tanto elatus successu, & de collata victoria factus sublimior, Imperatorem sibi præcepit præsentari, & in contumeliam nominis, & fidei Christianæ, sedens in throno regio, eum mandat pedibus subjici, & scabelli vice, coram positis Principibus ascendens & descendens, corpore utitur Imperiali. Tandemque pro tanto obsequio eum libertati restituens, cum paucis ex suis Magnatibus, qui cum eo capti fuerant, abire permisit. Hoc vero audientes Principes Imperii, alium sibi præficiunt: indignum arbitrantes, ut qui tam indigna in proprio pertulerat corpore, in sceptris ageret, & dignitate fungeretur Augustali. Insuper privatum oculis, & ignominiose tractatum, vitam ei indulserunt agere privatam.* Quod ait hoc loco, Tyrius, Diogeniano corpore, scabelli vice, usum Sultanum, tradit etiam Scylitzes, qui id ex more fieri solitum, a barbaris istis nempe Principibus, scribit. *Εὐθὺς* *ἱππεύσας ἐπιβῆναι τὸ δέον, καὶ ὀρθὸς ἐστ. πάντα γὰρ ὅμως περὶ τοῦ καὶ αὐτὸ πεπονθὼς, ὥσπερ ἐδόκει*, &c. Nota sunt quæ de Temire habent Scriptores. Attigerunt præterea hanc cladis Diogenianæ Historiam, e Latinis, Ordericus Vitalis lib. 5. & 7. Albericus A. MLXX. Aithonus cap. 15. & Sanutus lib. 3. part. 3. cap. 8. præ cæteris vero Guillelmus Apuliensis lib. 2. Rerum Normannicarum totam hanc Romani Diogenis fortunam, varios successus, cladesque a Turcis eo imperante Græcis illatas, ac denique funestum viri præclari exitum non infulso omnino carmine descripsit, ex quo quæ ad Bryennianos illustrandos Commentarios videntur conferre, eo lubentius, etsi prolixiora, proferimus, quo Scriptor ille Alexio Imperatori ferme coævus, ac proinde Romani Diogenis temporibus proximus, alias non omnibus passim videtur obvius.

Interea Michael Romani jura regebat

Imperii cum fratre suo, qui nomine dictus
Constantinus erat, quorum dominatio Græcis
Perniciosa fuit, quia bellis otia semper
Postpositis studuere sequi, luxusque dolosi
Illecebris captos fœdarat inertia turpis.
Horum temporibus Turcos Orientis ab oris
Ingressos fugit gens territa Christicolarum,
Qui Romaniæ loca diliciosa colebant.
Maxima pars horum ruit interfecta nefandis
Turcorum gladiis, & captis urbibus, omnis
Subditus his populus dans vectigalia fugit.
Hos contra nullos equites ignavia misit
Rectorum, quare decreto nupta Senatus
Est equiti egregio Romano mater eorum,
Pectus amans, plusquam genus, Eudochia mariti.
Diogenes cognomen erat, quia barba bifurcis.
Is regimen subiens sibi quæque negotia belli,
Otia privignis elegit inire paratus
Cum Persis bellare miseros populantibus agros.
Est belli variis eventibus usus in illos:
Sæpe quidem victor Persas bellando fugavit,
Sæpe pari populus fortuna pugnat uterque.
Postremo Comites dum dirigit ipse tuendis
Urbibus innumeros, quorum famulatus ad ipsum
Transierat, fama probitatis ubique probatæ.
Castris cum paucis melioribus ipse remansit.
Multus Persarum populus cum Rege repente
Illum conclusit, disrumpere castra laborans;
Prælia committunt immania, dum capiendis
Imperii castris inhiant, primo atque secundo
Depulsi cedunt bello. Prudentia tandem
Anxia Romani desperans castra tueri,
Quam sibi plus hominum vitæ studiosa suorum,
Quos graviter fessos belloque fameque videbat,
Præcipit ut quidquid castris inerat solidorum,
Omnis vestitus pretiosus, & omnia vasa
Auri aut argenti castris spargenda ferantur:
Ut si contigerit Turcis irrumpere castra,
Horum prospectu desistant lædere Græcos.
* *Invita profugis collecta pecunia servi*
Insomnem Danai coguntur ducere noctem.
Adveniente die, venit innumerabilis ille
Persarum populus, circumdans undique castra:
Undique tela volant, circumdedit aera totum
Grando sagittarum, non ferre valentibus Argis,
Irrumpunt Turci, munitio rumpitur omnis,
Sed plures prædæ, quam militibus feriendis,
Intenti Persæ faciunt evadere multos.
Indiciis Aquilæ (quod plus dabat omnibus armis
Aurea conspicuum loricæ innixa nitorem
Græcorum Dominus cognoscitur, ense recidens
Hostiles hastas, neque se defendere cessans.
Forte sagitta volans incauti sauciat armos:
Sic tandem capitur quadam cum parte suorum.

Σύμβολα καὶ δες) Scylitzes, Μετὰ τοῦτο γάμοι συνδέσμων, καὶ σπονδὰς εἰρηνικὰς διατίθεται, καὶ παῖδας τοῖς παισὶ συναρμόζουσι, &c. Hinc conjicere est pactas nuptias inter utriusque Principis liberos, quod etiam testatur Guillelmus Apul.

Direptis castris Romanum Persica ducis
Ad sua castra Phalanx, & eum statuere sedili
Egregio, juxta Persarum Rege sedente.
Rex percunctatur, si forte fuisset ab illo
Captus, quid faceret: Romanus retulit illi,
Si mihi, sive meis, subjiceres, juberem
Vel truncare caput, vel te suspendere furcis.
Ille refert facinus numquam sibi tale patrandum,
Sed secum posthac fruiturum pace perenni,
Quam per Legatos jam sæpe promiserat ipse,
*Et baptizatam natam pro conjuge * natam* * f. nato
Se concessurum, quo sic pax firmior esset.
Fœderibus tali firmatis conditione,
Ad sua Romanum, dans maxima dona, remisit
Persarum Rector, captos & reddidit omnes:
Longo terrarum spatio comitatus euntes
Duxit honorifice, ductum permisit abire.

N. 20. Τοῦτο τὸ γένος) Varangos innuit, ex plagis Oceano proximis, Anglia forte, quam Thulem nominare videtur Anna, oriundos. V. Not. ad Alexiad. & Vilibard.

Εὐδοκίαν) Eudociam in Monasterium ab ipsa exædificatum, cui Πιπερδὶ nomen fuit, remissam, in eoque reclusam narrant Anna lib. 9. & Scylitzes.

Χατατούριον) Scylitzæ Χατατούριος, Zonaræ Χατατούριος, qui Antiochenum Ducatum obtinuerat post Michaelem Uranum. N. 21.

Τέμπη τῆς Κιλικίας) Ciliciam montibus & rupibus altissimis, proindeque vallibus & *clusis* variis impeditam, ac pene imperviam, habent passim Scriptores. Quæ vero hic τέμπη vocat Bryennius, κατὰ τὸ Ταῦρο dicuntur Theophani in Anastasin Dicoro A. 3. a Tauro monte, qui in iis regionibus longius protenditur, circa quem varia inædificata erant præsidia, propter locorum difficiles aditus inexpugnabilia, ut auctor est Tyrius lib. 10. cap. 5. Tageno Pataviensis de Ciliciæ montibus: *Progressi inde ad montana ascendimus, vix solis ibicibus pervia, & maximo labore transivimus.* Eadem habent Chronicon Reicherspergense, & Auctor de Expedit. Asiat. Fred. 1. Ciliciæ porro montes accurate descripsit Willelmus ab Oldenborg. in Itinet. T. S. *Hæc est terra firmissima, ex una parte enim cingitur mari, ex alia vero munitur altis montanis & asperrimis, quæ paucos habent introitus, & multum custoditos, ita ut hospes, si terram intraverit, absque regia bulla exire non possit*, &c. Atque inde satis colligitur, cur primi Armeniæ, seu Ciliciæ Toparchæ, qui præsidiis circa Taurum montem imperitabant, *de Montanis*, cognomine donentur passim a Scriptoribus.

N. 24. Ὁ Φράγγος Κρισπῖνος) Fuit Crispinus ex illustri admodum familia Normannica, etiamnum superstite, oriundus, ex qua, continuata longæ propaginis serie, prodiere hodierni Barones Becci, & Marchiones Vardii. Vocabatur vero ille, cujus hoc loco meminit Bryennius, *Robertus Crispinus*, cujus elogium, resque in bellis præclare gestas ex eodem Bryennio, Scylitze, Zonara, & aliis, ad gloriam nobilissimæ & vetustissimæ gentis, summatim hic attexam: cum præterea id nostri sit instituti apud Græcos Scriptores ea potissimum persequi, quæ ad nostratem illustrandum Historiam & Francicarum familiarum origines retegendas quidpiam videntur conferre, ut inde, qui aut ad illam scribendam manus admovent, aut ad legendam animum addicunt, neutiquam Byzantinos posthabendos esse tandem percipiant. Sed priusquam rem aggrediar, operæpretium videtur ex veteri Scriptore adscribere, quæ habet de gentis antiquitate, ac primis illius Auctoribus, cum in iis Robertum recenseat. Sic igitur ille: *Antequam Normanni Duce Willelmo Angliam debellarent, fuit in Neustria, quæ nunc Normannia vocatur, vir egregius, nomine Gislebertus, genere ac nobilitate præclarus, qui ab habitudine capillorum, primus Crispini cognomine dictus insignitus. Nam in sua primæva ætate habebat capillos crispos, & rigidos, atque sursum erectos, & ut ita dicam rebursos, ad modum Pini ramorum, qui semper tendunt sursum, quare cognominatus est Crispinus, quasi Crispus Pinus. Quam capillorum rebursionem videmus in iis, qui de ipsius Gisleberti genere descendunt; unde & ipsi eodem cognomine a cæteris Normannorum familiis dirimuntur.* a *Iste Gislebertus, qui, ut diximus, Crispini cognomen primus est indeptus, accepit uxorem senioris* b *Fulconis de Alnou germanam, nomine Gunnorem, de qua tres filios genuit, Gislebertum Crispinum, Willelmum & Robertum, duasque filias, Emmam Petri de Condeto genitricem, atque Elisiam matrem Willelmi Malet, qui Miles strenuus in senectute factus est Monachus Becci, & transactis aliquot annis, honorifice in cœnobiali observatione, ut talem virum decebat, bono fine quievit.* Robert. Crispinus *minor frater Normanniam egressus, plurimas peragravit regiones, donec Constantinopolim veniret, & ab Imperatore cum honore susceptus, magnique nominis apud omnes effectus, ibi, ut fertur, invidia Græcorum veneno periit.* c *Gislebertus Crispinus major horum trium fratrum a Duce Normannorum castrum Tegulariias (Gall. Tillieres) in hæreditate custodiendum accepit, quod hæredes ejus tenent usque ad præsens tempus.* d *Prædictus Willelmus Crispinus, medius frater, generis nobilitate, & morum probitate, atque militia famosissimus, inter Normannorum primos habebatur, qui, ut diximus, de primo Crispinorum patre Gisleberto opti-*

a Uxorem Gisleberti sororem Roberti Guiscardi fuisse nescio quo Auctore tradit Philippus Mouskes in Histori Franc. MS. ubi etiam Roberti nostri res in Apulia & Græcia gestas enarrat.

b Fulconis istius meminit Ordericus Vitalis lib. 3. p. 479.

c De Gisleberto agunt Orderic. lib. 5. p. 575. Willel. Gemet. l. 7. c. 5.

d V. Willel. Pictav. pag. 187. Henric. Huntindon.

387. p. 380. lib. 1. Simeon Dunelm. Rad. de Diceto Brompton. Ann. 1106. 1112. 1119. Malmesburg. l. 3. Orderic. lib. 12. &c.

optimus filius, ad totius generis sui gloriam felicibus auspiciis prodiit, & sicut inter Romanos olim Fabii, vel Anicii, sive Manlii insignes habebantur, ita Crispini inter Normannos & Francos honoratiores reputabantur. Sed iste Willelmus inter omnes nominatissimus fuisse fertur, qui suo tempore Militia similis insignis, pene super omnes ejusdem tempestatis viros enituit. Unde præclare ejus probitas plures sibi effecerat invidos, atque hostes reddiderat atrocissimos. Ea tempestate Franci Auctore Walterio Vetulo Comite de Ponte Isaræ, qui totam terram intra Ittam & Andelam, atque Sequanam, suam debere esse dicebat, crebras irruptiones ultra Ittam faciebant, & prædas de Vilcassino agebant. Et ideo Dux Normannorum Willelmus, qui postea Rex Anglorum fuit, prædictum Willelmum Crispinum, qui erat probatissimus in re militari, collocavit in Castro Melsia contra Francorum incursus, ad coercendas eorum præsumptiones, donans ipsi castrum ipsum, & Vilcassini Vicecomitatum jure hæreditario custodiendum, & filiis ejus post eum, sicut usque hodie videmus. At ille ibi mansionem constituit, familiam & milites in loco posuit contra irruptiones Francorum. Qua de re Franci vehementer irati, in tantam odium contra illum exarserunt, ut mortem ejus tota aviditate appeterent.* Hæc etsi fusiora præmittenda visa sunt in gratiam illustrissimæ gentis, cui non modicum præstitere splendorem Roberti res bello in Græcia gestæ, quas ad illustrandum Bryennium, cum bona Lectoris venia, brevi hic elogio perstringendas institui. Normanni nostri tunc primum in Apuliam, bellicæ laudis quærendæ ergo, profecti sunt Richardo II. & Roberto II. Neustriæ imperantibus: primique ex iis Turstinus, cognomento Scitellus, Arnolinus, & Ranulfus, sedibus suis pulsi, vel ut alii volunt, ad consequendam in præliis gloriam, eo profecti, dum pro Græcis quibus præsat hac ætate Basilius, contra Saracenos Siculos, tum etiam contras Græcos pro rebellantibus Italis acriter pugnant, tantam in re militari famam sunt consecuti, ut easdem peragrare Provincias, ibique sectari prælia Normannos gentiles cupido incesserit. Atque hi dum frequentes adsunt, numerosique confluunt, Apuliam ipsam, Calabriam, & vicinas regiones suo tandem juri subdidere, Provincias & oppida inter se dispertiti. Horum alii pacatis rebus, seu quod est simillimum vero, quod in partem bello quæsitorum non venissent, indignati, Constantinopolim concesserant, Græcis, quibus cum bellum erat cum Turcis, operam suam locaturi, ubi ab Imperatoribus benigne excepti sunt, cum summa esset apud illos ea tempestate Normannorum virtutis & peritiæ militaris existimatio. Hos inter sub hæc tempora tres aut quatuor potissimum recensent Scriptores Byzantini, (nam de cæteris qui Alexio militarunt, erit alius dicendi locus) Radulfum nempe Patricii dignitate donatum a Michaele Stratiotico, cui meruit adversus Isaacium Comnenum, cum iis in bellis præclaram navasset operam: Goscelinum de Orencho, qui sub Romano Diogene primum in Palatio locum obtinuit; Crispinum nostrum Bryennianum, ac denique Urselium de Balliolo, qui sub Michaele Duca res magnas gessit. Robertus & Ursellus sub eosdem ferme annos ex Italia ad Diogenem Constantinopolim venere. Ac Robertus quidem versus Orientis partes, cum copiis, quibus præerat, Normannicis, ut ibi hyemaret, missus, seu a natura esset cupido lucri, quod Græci Scriptores volunt, seu, quod probabilius, quia stipendia non soluta prætexeret, incolas bonis suis, & exactores vectigalibus & pecuniis publicis spoliat, obvia quæque diripit, obsistentes, cædibus licet parceret, fugat funditque. Quod cum perlatum esset ad Imperatorem, illico Samuelem Alusianum, nobilem Bulgarum, sibique nescio qua affinitate conjunctum, cum quinque legionibus mittit, quo Robertum cogeret in ordinem. Hunc adortus ille ipso Paschatis festo die, a Roberto profligatur, cæsis non paucis ex suis, pluribus tamen captis, quos humanissime tractatos, ac vulneribus curatis abire permisit Robertus, missis interea ad Diogenem Legatis, qui objectum de illata a se clade amolirentur crimen, & eorum quæ perpetrasset invitus impetrata venia, fidelem imposterum operam suo nomine pollicerentur. Lubens annuit Imperator propter viri nobilitatem, inquit Scylitzes, & partam in bellis gloriam, animique fortitudinem, cujus haud modica ediderat specimina bello contra Turcos. Crispinus igitur ex suis aliquot assumptis convenit Diogenem, cæteris in Armenia ad Maurocastrum, quod prius occuparat oppidum, relictis. Sed mox a quibusdam ex iis qui Roberti detrectabant imperium, parereque abnuebant, apud Imperatorem delatus, quasi in eos nescio quid molitus esset durius, etsi non plane convictus, copiarum, quibus præerat, Præfectura abdicatus est, & Abydum relegatus. Id ægre passi socii prorumpunt palam in rebellionem, relictoque Maurocastro, ubi se haud rebantur tutos, in Mesopotamiam sese infundunt, multaque incolis inferunt damna, cum alii interea Normanni, sub Urselo, Diogeni militarent contra Turcos. Verum pauci effluxere menses, cum acceptæ injuriæ ulciscendæ Roberto idonea sese præbuit occasio. Cum enim Diogenes a Turcis in prælio deletus, captusque fuisset, moxque ab iis in libertatem assertus, a Græcis in Imperatorem renueretur, Crispinus Abydo excedens, Constantino Ducæ, qui adversus Diogenem missus fuerat cum exercitu, cum suis sese adjunxit, & iis in præliis in quibus tandem ille captus est, acriter pugnavit. Denique cum præclaris editis facinoribus apud Græcos summam militaris gloriæ famam consecutus esset, tanta ex tot prospere gestis rebus sibi conflavit invidiam, ut ab iis propinato enecaretur veneno, quo etiam magnum illum Ursellum Roberti socium interiisse narrant. Atque hæc fuit viri bello inclyti fortuna, quam siluisse duxissem nefas, cum minus nostris hactenus innotuerit, ipseque Carolus Venascus in Crispinorum Stemmate, quod Arbori Gentilitiæ Grimaldæ gentis adtexuit, Roberti ne quidem meminerit.

* leg. Melsia.

Chron. Cass. l. 2. c. 68.

Gaufr. Malat. l. 2. c. 43.

Αἰδόμενος δὲ.) Extremam Romani Diogenis fortunam, & ut in Michaelis, seu potius Constantini Ducæ casses inciderit, pluribus etiam exequitur Guillelmus Apuliensis, quem præstat audire:

Sed non privignis firmatæ commoda pacis
Conditio placuit, minus ad tutanda peritis
Agmina Græcorum, nec enim decernitur ultra
Arcis ad Augustæ Romanus jura redire.
Hos ubi Diogenes fallos sibi comperit hostes,
Auxilio fisus Persarum, tentat in illos
Civilis belli varios agitare paratus.
Privigni se non obsistere posse videntes,
Illum conantur seducere pace dolosa.
Ignari fraudis portantes nuntia pacis
Bis sex Pontifices mittuntur, cum Gocelino,*
Cujus Romanus toties expertus amorem,
Non dubitabat ei se credere, sicut amico,
Securus factus jurando jure, fideque,
Ut petit ipse, data: misero placet Imperialis
Incassum reditus, quia mox ubi pervenit ille
Heracleam, capitur, privatur lumine raptus,
Cujus & Imperii fuerat tam nobile nomen,
Monachus efficitur. Securi jam duo fratres
Regni tranquillis agitant moderamen habenis.
Non tamen omnino sua restat inulta tyrannis.
Namque sibi socios Romani filius addens
Armenios, Persas, terras Orientis eorum
Subtrahit Imperio, ferro populatus & igni.
Tempore Persarum gens perfida cœpit ab illo
In Romaniam consurgere tæde, rapinis,
Imperii nec adhuc redigi sub jura valeret,
Gens nisi Gallorum, quæ gente potentior omni
Viribus armorum, nutu stimulata superno
Hanc libertati superatu redderet hoste,
Quæ, spirante Deo, Sanctas aperire sepulchri
Est animata vias longo jam tempore clausas.
Consiliis quorum fuit excæcatio tanti
Perpetrata viri, miseri rapiuntur, & aula
Depulsi, meritas coguntur solvere pœnas.
Hi quibus insontem puniri consuluerant,
Puniri sontes vario cruciamine mandant.

* De quo Malat. l. 2. c. 43. & ipse Guillelm. p. 17. 19. 20.

Μαγίαν) Iberos, Abasgos, & Alanos, unam eamdemque gentem, seu nationem fuisse testatur Joann. Tzetzes Chil. 5. cap. 17.

Ἴβηρες δὲ καὶ Ἀβασγοὶ, καὶ Ἀλανοὶ ἓν γένος.

Lib. 2. N. 11.

Non quod liberi iidem fuerint cum Alanis & Abasgis, sed quod Iberorum Princeps Abasgorum & Alanorum Regulis supremo jure imperaret. Quod innuit satis su-

perque Bryennius, dum scribit Iberorum Regem κατηγορηκότα τῶν Ἰβήρων obtinuisse, Alanorum vero Dominum Ἐξουσιάζοντος nomine tantum donat. Nec abnuit Tzetzes, qui mox eosdem populos diversos, & a se invicem divisos fuisse ait:

Οἱ Ἴβηρες πρωτεύοντες, οἱ Ἀβασγοὶ δ᾽ ἄλλοι,
Οἱ Ἀλανοὶ δ᾽ ἀρχαϊκοί τάξιν τρίτην ἔχοντες.

Verum cur Mariam ex Abasgis oriundam potius, quam ex Iberis dicat, eoque nomine Scylitzem, Zonaram, & alios, qui Alanam indigitant, carpat idem Scriptor, haud plane video, cur Bryennius diserte Iberorum Regis filiam fuisse tradat, nisi forte, quod Iberorum Rex Abasgis etiam illa tempestate imperaret:

Τὸ Τζίτζω μητρὸς ἡ Ἀβασγὶς ἡ μήτηρ
Σοὶ τῇ δεσποίνῃ Μαρίᾳ, τῇ Ἀβασγίνῃ λόγῳ,
Ἣν οἱ πολλοὶ Ἀλανικὴν φασὶν ἐκ ληροῦντες
Ἦλθεν εἰς Μεγαλόπολιν, ὡς συγγενὴς καθ᾽ αἷμα.

Iberiæ, quam suo etiam ævo *Avogniam* nuncupatam auctor est Tyrius lib. 11. cap. 16. Regum incunabula refert Constantinus de Adm. Imp. cap. 45. & 46. quosdam etiam recenset Iberiæ Reges Scylitzes in Romano Argyro. Illius vero, qui hocce ineunte vivebat seculo, nomen & titulos prodit Allatius lib. 3. de Eccl. Occid. & Orient. perp. consens. cap. 8. De Abasgis & Alanis multa habet Procop. lib. 2. de Bello Pers. c. 29. V. Not. ad Alex. p. 392.

N. 4. Ὁ Φράγγος Οὐρσέλιος) Inter præclaros illos Normannicos Duces, qui ex Italia, ubi non modicam ex rebus bello gestis laudem sibi compararunt, profecti in Thraciam, Byzantinorum Principum copiis sese adjunxerunt, præcipuam cum Roberto Crispino, cujus elogium mox perstrinximus, commendationem meretur *Urselius*. At cum nemo, quod sciam, ex nostratibus Historicis tam præcellentis viri præconium attigerit, sed & ne illius meminerit quidem, rem forte haud injucundam Lectoribus facturum me arbitror, si quod in Crispino præstiti, extra Commentationis metas paululum digrediar, & quem laude sua non frustrari interest Ursellum, splendidissimæ familiæ suæ, etiamnum superstitis, gentis auctorem hactenus vix notum efferam. Ursellus, seu, ut Bryennius & Anna efferunt, Urselius, quem perperam Scylitzes & Zonaras Russelium nuncupant, illustri Balliolorum familia oriundus, cum Roberto Guiscardo, cæterisque Tancredi filiis, in Apuliam profectus, Rogerium præsertim Roberti fratrem, in suscepta ab illo contra Saracenos Siculos expeditione, secutus est. In qua tantam ex rei militaris peritia, & animi magnitudine adeptus est existimationem, ut victoriarum, quas iis in bellis consecuti sunt Normanni, gloriam illi adscribat

Lib. 2. c. 33. præcipuam Gaufredus Malaterra, Scriptor coætaneus, qui illustre hoc præterea animi & generositatis specimen in Ursello prodit. Tradit quippe Rogerio, fusos & deletos a Serlone ex fratre nepote hostes insequi cunctanti, ne quid persequenti deterius accideret, partis contento tropheis, *interminatum fuisse Ursellum de Bailiol, se nunquam vel ibi vel alias sibi auxilium laturum, nisi certamen cum hostibus iniret*. Qua valide incensus adhortatione Rogerius, animum revocans, cum Serlone nepote, Urselloq; & Arisgoto de Puteolis in hostes fortiter invehitur. At Ursellus cum suos præ nimia illorum multitudine cunctabundos, & solito remissiores cerneret, acri & vivida inflammat oratione, accenditque, & commisso prælio, Saracenos penitus delet & profligat. Gesta hæc fuisse sub A. 1069. auctor est Gaufredus, cui non debemus modo præstantissimi viri nominis, sed etiam cæterorum præclare ab illo in Græcia actorum rerum servatam memoriam. Vix enim Urselli Græcanici gesta curiosius investigandi cupiditate teneremur, nisi familiam & nomen digito veluti indicasset Gaufredus. Ursellus igitur iisdem, ut par est credere, de causis, quibus Crispinus, dimissa Apulia, relictisque Tancredi liberis, qui sociis potentiores effecti, ditiones omnes, armis communibus quæsitas, sibi solis arrogabant, in Thraciam ad Romanum Diogenem Imperatorem transiit, Crispinoque sese adjunxit illic militanti, & Græcis merenti sub A. Chr. 1069. aut 1070. proinde statim post expeditionem illam Siculam, cujus mox memini. Diogene non multo post exauctorato, ipsoque Crispino venefica potione ab invidentibus Græcis sublato, universis, quæ ea tempestate Byzantinis merebant, Francicis copiis præficitur, Michaele Duca imperante. Sed captata post hæc levis offensæ occasione, cum

eo popularibus defectionem molitus, Lycaoniam, & Galatiam infestat, oppida & castra expugnat, agros depopulatur, Joannem Ducam Cæsarem a Michaele Imperatore ex fratre nepote cum idoneo in se missum exercitu fundit, capitque una cum Andronico filio. Transeuntibus interea in suas partes Francis aliis qui Cæsari militabant, potentior factus, partaque recens elatus victoria, circumit vicinas Sangario civitates, sibique subigit universas. At Imperator, cui nulla in Græcanicis copiis fiducia erat, Turcos ad sociale fœdus invitatos, ad bellum contra Urselium suscipiendum sollicitat, persuadetque. Ursellus cum se imparem Turcorum viribus cerneret, Cæsarem, quem vinctum tenebat, eductum de carcere appellat Imperatorem, Byzantinorum Procerum benevolentiam hoc facto conciliaturum se partibus suis sperans. Commisso interim cum Turcis prælio, Ursellus & Cæsar, deleto exercitu, non inclinante tamen hostibus victoria, capiuntur. Sed Ursellus, depenso statim ab uxore redemptionis pretio, libertati redditus, proficiscitur in Armeniam, & versus Pontum; novisque coactis copiis, bellum rursus instaurat, arces quasdam occupat, unde incursat Amasiæ & Neocæsareæ agros. Superato deinde & fuso Nicephoro Palæologo, cum Alexium Comnenum Magnum domesticum cum idoneis copiis adventare percepisset, in Turcorum, qui proximi aderant, missa prius Legatione, castra concessit, eos in suas partes allicere, & sibi conciliare annixus. Verum Turci donis ingentibus, & majoribus illecti pollicitationibus, Ursellum Alexio vinctum tradunt, a quo perductus est Constantinopolim, carcerique mancipatus. Nunciata post hæc Nicephori Bryennii defectione, Michael, suis undique dilabentibus, Ursellum, qui ad Botaniatam periode rebellantem proficisci jam antea in animo habueret, eductum de carcere, variisque affectum honoribus, mittit contra Bryennium. Qua in expeditione Ursellus egregiam Imperatori navavit operam. Michaele denique in ordinem redacto, Nicephorus Logotheta, qui in Palatio rerum hactenus potitus fuerat, Selybriam, seu ut Scylitzes scribit, Heracleam, ad Ursellum venit, quo ejus ope in Bryennii castra transiret; quem ille statim comprehensum ad Botaniatam, qui tum Imperator fuerat renuntiatus, vinctum adducit. Ita Bryennius: sed rem paulo secus narrat Scylitzes. Ait quippe Logothetam confugisse ad Ursellum, occultatumque aliquandiu detonsa coma ab ipso servatum, Ursellum ipsum veneno extinxisse, & ab Urselli uxore liberisque ad Botaniatam perductum. Scylitzæ & Bryennio non assentitur omnino Zonaras. Tradit enim Logothetam, qui sese ad Ursellum contulerat, ab eo in vinculis asservatum, & Ursello subitanea morte extincto, in suspicionem venisse dati illi veneni, eaque de causa ab Urselli cognatis Botaniatæ traditum esse. Urselli proinde obitus incidit in A. Chr. 1078. Jam vero cum Balliolorum nomenclatione familiæ plures in Neustria, seu Normannia, vicinisque Neustriæ Provinciis occurrant, harum utri adscribendus sit Ursellus haud plane promptum est definire. Duas in Caletibus, quæ est Normanniæ pars, aliam in Vinemacensi pago, Caletibus contermino, observant Scriptores, a Nam San-Paulanam & Flandrensem, tametsi ætate ista pernobiles habitæ sint, vix est ut credam ad Ursellum spectare. Bina vero Ballioli appellatione prædia, aut castra recenset Chronicon vetus Fontanellense, quorum alterum cap. 12. in pago Tellao, seu Talogiensi, Vinemacensi finitimo, alterum cap. 9. in ipso Vinemacensi pago statuit. Prius uno a Novocastello, alterum ab Abbatisvilla uno & sesquimilliari distat: utrumque binæ familiæ admodum nobili cognomen dedit. Talogiensem Balliolorum gentem perantiquam fuisse testatur b Diploma Roberti Augensis Comitis A. 1036. in quo memoratur *Gaufridus de Bailoll*. Extat præterea aliud Balliolum in ipsis Caletibus ad Sequanæ ostia, quod nobilissimæ pariter familiæ nomen indidit, adhuc superstiti. Plures denique ejusdem cognominis perillustres viros habent Scriptores, quos postremæ Balliolorum genti accensent pleriq;. Hos inter occurrit apud Ordericum Vitalem l. 5. A. 1082. *Raynaldus de Baillol*, cui uxor fuit Aimeria, Rogerii de Montegomerico Scrobesburiensis in Anglia, & Belismensis in Gallia Comitis neptis, qui in Hispania contra Saracenos congressus est. Illius porro castrum, quod fidem debi-

Bryenn. l. 3. N. 26.

a *Malbrancus lib. 10. de Morin. c. 10. l. 11. c. 61. 90. Locrius in Epist. præfixa Chronico Belg. Froissart. 1. vol. p. 67. Lambert. Ard. p. 79.*

b *In Not. ad Gulbertum.*

Catal. Ferent. Banelat.

tam abjurasset, obsedit Henricus Angliæ Rex sub A. MCXIX. Castro nomen fuit Mansin Renwardi, quod in Balliolorum familia Caletensi ad Sequanam diu stetit. Recensentur præterea alii non pauci, *Guillelmus* scilicet & *Henricus de Baillol* in Caletibus sub Philippo Augusto Rege: alter *Henricus* sub An. MCCLXXI. *Ingerrannus* denique *de Baillol*, Franciæ Thalassiarchus Philippo III. regnante, quem perperam Codiciacensibus adscribit Belforestus. Sed hos indicasse satis sit ad gentis Balliolæ commendationem, cæteroquin Stemma accurate satis, licet non a primæva sui origine, contexuit Franciscus Blanchardus, in gratiam Balliolorum Parisiensium, qui abdicato pronuper sago, ad togam, decursis illustrioribus Fori & Palatii Regii dignitatibus transierunt

Reg. Pater Menard. in Not. ad Joinvill. pag. 250. Gesta Phil. III. p. 548.

Ann. Lucan. in Paneg. ad Pison.

> ——— *Tametsi bella quierant,*
> *Non periit virtus, licet exercere togatæ*
> *Munera militiæ, & sine sanguinis haustu*
> *Mitia legitimo sub Judice bella tueri.*

Primus autem ex Clarissima Normannicorum Balliolorum familia Foro nomen dedit NICOLAUS DE BAILLEUL, qui deposito sub Henrico M. veluti tyrocinio, relictisque militaribus studiis, in supremo Parisiensi Dicasterio Senator factus, deinde Libellorum Supplicum Magister, & post diversas Legationes Præturam adeptus, Urbi denique, Reique Urbicæ tertium Præpositus, tantus ubique vir fuit, ut omnibus admirationem sui relinqueret. Præses demum in Senatu Infulatus a Rege dictus, & in sacrum Palatinorum ordinem Regiis auspiciis res administrantium allectus, Ærario summa cum potestate præficitur. Quo in munere *affectans famæ commoda, pecuniæ neglexit augmenta; & quod rarum virtutis exemplum est, his egit se temporibus continentem, quibus crimen avaritia non habebat.* Postremo cum diviso in factiones Regno, cuncta bello atroci deflagrare, Senatumque ipsum, cui præerat, in partes distractum cerneret, mœrore, curis, laboribusque confectus, Regi & Patriæ, quam dudum devoverat, vitam impendit. XIII. Kal. Sept. A. Chr. MDCLXI. ætat. VI. & LX. Tanti parentis præstantissimus filius V. C. LUDOVICUS DE BAILLEUL, Præses æque Infulatus, non modo partam a majoribus laudem hodie adæquat, sed incredibili etiam virtutum omnium, quibus præcellit, comitiva, gentis suæ nobilitatem & gloriam ita cumulare adornat, ut posteris suis futurus sit in exemplum. Normannicis Balliolorum familiis antiquitate & rerum gestarum fama haud inferior extitit gens Balliola Vinemacensis, cum non pauci dignitatibus, & bellica laude illustres viros in Anglia ediderit, dederitque Scotiæ Reges aliquot. Hujus origo cum hactenus non Scotis dumtaxat & Anglis, sed & nostris vix sit nota, præstat quod hanc in rem a me pridem adnotatum, non ingrato forsan parergo, Græcaniels hisce interserere Commentariis, tum etiam ut qui apud plerosque invaluit error, a Normannica Balliolorum familia genus duxisse Scoticos ex Balliolis Reges, ex eorum animis penitus tandem evellatur.

Senator l. 3. Var. Ep. 12.

Primus ex ea familia quæ sedem fixit in Anglia, recensetur ab Historicis *Bernardus de Bailleul, in exercitiis militaribus vir experientissimus*, inquit Joannes Hagulstadensis, qui Stephano Regi contra Scotos militavit in eo prælio, quod *Standardi* vocant Scriptores, A. MCXXXVIII. & in altero contra Ranulfum Cestrensem Comitem captus fuit A. MCXLI. A Bernardo isto ædificatum Castellum in Brigantibus tradit [a] Camdenus, in Diœcesi Dunelmensi, ad Tesim amnem, quod a conditore Bernardi Castrum, vernacule autem, *Bernard-Castle* nuncupatum est. [b] Bernardo uxor fuit Mathildis, ex qua liberos sustulit Ingerranum, Widonem, Eustachium, & Bernardum, præterea HatWildim filiam, uti constat ex Diplomate Warini Episcopi Ambianensis A. MCXXXVIII. quo Antistes ille donationem approbat a Bernardo de Balliolo, *Milite strenuo*, quorumdam Altasium Cluniacensi factam Monasterio: assensum præbentibus Bernardi fratribus, ipsa Mathilde conjuge, liberisque prædictis. [c] Extat præterea ejusdem Bernardi aliud Diploma Parisiis exaratum coram

Florent. Wigorn. A. 1138.

a In Brit.

b Biblioth. Clun.

c To. 2. Monast. Angl.

Niceph. Cæsar. Bryen.

Eugenio Summo Pontifice & Rege Franciæ in Domo Templi A. MCXLVI. quo reditus quosdam in Anglia Fratribus Militiæ Templi assignat, Ingerranno filio concedente, & consentiente. *Ingerranni* nullam amplius mentionem fieri comperio. [d] *Wido* vero, Bernardi filius alter, subscribit Diploma Henrici I. Regis Angliæ pro S. Vulmari Monasterio in Bononiensi Comitatu. [e] *Eustachii*, Bernardi perinde filii, meminit Charta Joannis Regis Angliæ in Monastico Anglicano. *Bernardus* denique, ultimus Bernardi I. filius, pro Henrico II. Angliæ Rege contra eosdem Scotos dimicavit sub A. MCLXXIV. uti produnt Rogerus Hovedenus & Joannes Bromptonus, qui Bernardo *viri nobilis & magnanimi* elogium tribuit. Bernardum hunc a priore diversum esse suadet temporum ratio, quod etiam arguit Bernardi II. Diploma, quo Ecclesias de Castello-Bernardi & de *Midelton*, Sanctæ Mariæ Eboracensi Monasterio concedit, *quas tempore patris sui fuisse tantum capellas* ait. Ex his enim liquet non ab illo conditum Castrum Bernardi, sed a parente, quem abavum Joannis Scotorum Regis vocat Camdenus. Floruerunt præterea in Anglia, ista ferme, qua Bernardus II. tempestate illustres aliquot ex Balliolana gente viri, quos ab eodem stipite, hoc est, a Bernardo I. vel potius a Bernardi parente, prognatos conjicere est: [f] *Osbertus* nempe, qui sub Rogerio Warvicensi Comite floruit. *Guillelmus*, sub Turstino Eboracensi Antistite: *Joscelinus* denique & *Odo de Bailleul*. [g] Jocelinum cum cæteris Angliæ Proceribus, qui avitas Anglorum ut appellabant, observationes tuebantur acrius, Sacris interdixit D. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus. Memoratur ille in Tabulis aliquot Regis Henrici II. in Monastico Anglicano. [h] Odo vero recensetur inter Bellalandensis Monasterii, ut vocant, benefactores sub ea tempora. Bernardi II filii fuerunt Hugo & Bernardus. *Hugonis de Bailleul* non semel meminit Mathæus Paris sub A. MCCXVI. qui *Castellum-Bernardi de ejus feudo* fuisse diserte ait. Hunc Rex Angliæ Joannes Regni limites tuendos tradidit contra Alexandrum Scotorum Regem, qui in Ludovici Franciæ Regis filii partes ultro concesserat. Ab Hugone prodiere *Alexander de Bailleul* Chilami Dominus, *Henricus*, & *Guido*. Henrico, cujus excessum sub A. MCCXLVI. annotant Parisius & Mathæus Westmonasteriensis, [i] uxor fuit Agnes Willelmi de Valentia Comitis Pembrochii filia, ex quo conjugio nulla superfuit proles. [k] Guido vero, cum Simone de Monteforti Licestrensi Comite, contra Henricum III. Angliæ Regem fortiter dimicans occubuit A. MCCLXV. Extitit etiam Hugoni filia *Lora*, Gilberto *de Gand*, ex Flandriæ Comitibus genus ducenti, nupta. Loræ etiam fortassis soror fuit *Ada de Bailleul*, uxor Rogeri Filii-Joannis, seu *Fitz-Jean*, quem extinctum A. MCCXLIX. auctor est Parisius. [l] *Alexander de Bailleul*, primogenitus Hugonis filius, ex Isabella *de Dover*, quæ Comitissa de Assolin in veteri Diplomate indigitatur, binos procreavit masculos, *Joannem* scilicet Regem Scotiæ, & *Thomam de Bailleul*, patrem *Christinæ de Bailleul*, quæ Ingerrano Guinensi, Codiciaci in Gallia Toparchæ, nupsit. *Joannes* Dominus *de Bailleul* ducta in uxorem Dornagilla, Alani Scotiæ Constabularii ex Margareta Davidis de Scotia Huntindonensis Comitis primogenita filia, GaloWeiæ, illius iure, Dominus fuit: crebroque hoc titulo, & appellatione ista occurrit apud Scriptores Anglicos ab A. MCCXXXVI. [m] Extincto demum absque prole Alexandro Scotorum Rege, cum gravis de Regni successione exorta esset contentio inter ejus hæredes, maxime inter Joannem Balliolum, & Robertum Brusium, expenso discussoque utriusque jure, ab EdWardo I. Anglorum Rege, delecto controversiæ arbitro, Scoticum Regnum Joanni addictum est A. MCCXCII. [n] Sed subortis mox Anglum inter & Scotum dissidiis, Joannes in EdWardi potestatem venit, Regnoque privatus, ab eodem in prædium Balliolense in Gallia amandatus est, & quorumdam Prælatorum curæ custodiæque contraditus, quo in loco reliquum vitæ exegit, obiitque tandem post Annum MCCCXXVI. proinde in ex-

d To. 1. & 2. Monast.

e To. 2. pag. 510.

f To. 2. Mon.

g Joan. Sarisb. Ep. 159. Rad. de Diceto Hoved. Baron. A. 1167.

h To. 1. & 2. Mon. Math. Westm. A. 1215.

i Rad. Brooke.

k Knighton.

l Will. Torn.

m Walsingh. Chr. Flandr. c. 38.

n Will. Westmon. An. 1299. Knighton.

M ij

a Buchan. lib. 8.
b GodWinus in Præsul. Angl.

trema senectute, ut ait a Buchananus, & centenario major, cum ab A. MCCXXXVI. arma induisset, resque varias gessisset, ut auctor est Parisius. b Universa interim quæ in Anglia possidebat prædia fisco addicta fuot, exceptis aliquot, quæ ad Antonium Dunelmensem Episcopum, tamquam Comitem Palatinum, ceduci jure sunt devoluta, in quibus extitit Castrum Bernardi, quod nova ædificiorum & structurarum eccessione auxit. c Orta deinde Regem inter & Episcopum controversia, concessum illud est Warvicensi Comiti. d Joanni Scotorum Regi unicus superfuit filius *Edwardus*, cui dum adhuc Regno potiretur, Joanoem Caroli Valesiæ Comitis filiam primogenitam desponsarat parens sub Ann. MCCXCV. e pactis io dotem, seu dotalitium, ut vocant MD. sterlingorum libris in Balliolo, Dampetre, Helicurte & Hornayo, in Regno Franciæ, & aliis in Scotia prædiis, percipiendis. Quæ quidem prædicte in Gallia prædia io Vinemecensi pago & Pontivensi Comitatu, paucis a se invicem divisa intervallis, sita sunt. Verum parente in ordinem redacto, infecta remansere nuptiarum pacta. f Extincto posthæc VI. Id. Novemb. A. MCCCXXVII. Brusio Rege, qui Davidem filium Diademaris hæredem reliquerat, EdWerdus aliquot Scoticorum Procerum ope, atque adeo ipsius Angliæ Regis fultus auxilio, Scoticum invasit Regnum sub Augustum mensem A. MCCCXXX. ac v. Kal. Octob. proxime insequentis anni coronatus, g eo nomine fidem deinceps præstitit EdWardo III. Angliæ Regi XIV. Kal. Jul. A. MCCCXXXIV. in publicis apud Eboracum Comitiis. Nec diu parta potitus dignitate, regno exactus, & jure omni io illud suo in eumdem EdWardum Angliæ Regem, seu, ut alii volunt, Leonellum EdWardi filium transcripto, VIII. Kal. Febr. vel, ut quibusdam placet, Epiphaniæ die festo A. MCCCLVI. extremum tandem diem obiit ad Duncastriem An. MCCCLXIII. h Ex eadem præterea Balliolana familia Anglica memoratur *Radulfus*, qui sub Joanne Varennensi Comite vixit circa A. MCCC. *Simon* Vicecomes Clamorganensis eadem tempestate, & i *Edwardus*, quem Angliæ Rex EdWardus Warwicensi præfecit oppido sub Ann. MCCCXXXIII. Extincto porro improle EdWardo Scotorum Rege, exorta est de illius io Francia bonis controversia, ac de Balliolo præsertim, inter Radulphum de Codiciaco Montis mirabilis Toparcham, Catharinam Atrebatensem Albæ Marlæ Comitissam, & Hugonem de Meleduno Antoini Dominum uxoris jure; cessitque tandem Balliolensis Castellania Radulpho, ut Christinæ *de Bailleul*, EdWardi patruelis ex filio nepoti, que illic potiebatur An. MCCCLXX. Ex prædictis jam superque satis constare arbitror Balliolensis Anglos, Scotosque, non a Normannica ejusdem nomenclaturæ familia prodiisse, sed ex ea quæ in Vinemacensi agro floruit, & Picardia, ubi prædia de *Bailleul*, *de Dampierre*, *de Hellicourt*, & *de Hornoy* possedit. Balliolum, quod genti appellationem dedit, tenet hodie Domus Melunia, seu *de Melun*, Dampetram & Hornajum Ramburea, Hellicurtim denique Rouhalda, seu Gamachia, ex Caroli VII. Franciæ Regis dono Joachimo Rouhaldo Franciæ Marescallo sub annuo censu facto. Quod quidem Castrum a Balliolorum hæredibus emerat antea EdWardus Angliæ Rex, & Comitatui Pontivensi adjunxerat. Sed & hoc notandum ab eodem Hellicurteosi prædio fluxisse Balliolanæ familiæ symbolum, seu clamorem, ut vocant, militerem, qui vulgo Scoticis Regibus in universum adscribitur a Fecialibus nostris, qui Joanoi & EdWardo Balliolis proprius fuit, nempe *Hellicourt en Pontieu*. Ex quo perperam & infeliciter satis Vignerius sub A. MCCLXXXVI. Crucimanius in Bibl. Script. Gallic. pag. 528. & Sauvagius ad Chronicon Flandriæ vernaculum cap. 38. Haricuriæ Dominos fuisse Balliolos ariolati fuot. Gentis Balliolæ Vinemacensis arma & insignia varie efferunt libri, quos vocant Provinciales. Manuscriptus Scoticus, qui penes me est, Scutulum argenteum in miniata area assignat. Alter Gallicus Scutulum argenteum, tertius Armenisco distinctum vellere facit. Duchesnius denique Scutulum rubeum in Armeniaca area attribuit.

c To. 2. Monast. p. 846.
Walsingh. Knighton. Buchan. Tilletius.
e Chartophylac. Reg. Lajeta Escosse tit. 1.
f Froissart 1. vol. c. 51. Chron. Flandreas. c. 75.
g Walsingh. Knighton.
h To. 2. Monast.
i Froissart. 2. vol. c. 27. 90. 138. Chr. de Flandr.
Duchesnius in Hist. Codic.

Ζώμων) Eadem habet Scylitzes, qui a Bryennio N. 14.
pleraque hausit quæ in Michaele Duca refert, quem nec hoc loco exscribere est animus, nec in aliis, ubi cum Bryennio consentit, ne nimius sim. Id satis erit semel monuisse.

Ἀρτοὺχ) Infra N. 18. Ἀρτατοὺχ, idem forte qui N. 17.
N. 21. & Annæ p. 4. Τατοὺχ. Fuit Artach ortu Turcomannus, a quo Artacidarum prodiit familia. Is Anno Heg. CDLXXXVIII. Chr. MLXXV. una cum Tageoldulo Aleppi, seu BerrhϾ, Toparcha, Solymannum Nicæensem Sultanum de medio sustulit, ut narrat El-Macinus.

Χρημάτων ἀνδρὸς) Comparande conjux cum conju- N. 22.
ge, seu cum Bryennio Anna, quæ ex fusioribus mariti commentariis pleraque per synopsim attigit quæ habet lib. 1. Alexiadis.

Μαυρὶξ) De quo ad Alexiad. p. 307. N. 26.

Κωνσταντῖνον) Constantinum hoc loco & lib. 2. N. N. 29.
6. appellat, qui cæteris Scriptoribus Leo nuncupatur. V. Not. ad Annæ p. 125. & Stemma Comnen.

Χωρῶν τῆς Διοκλείας) Bellum hoc Servicum prose- Lib 3 N. 1.
quitur Scylitzes p. 851. & seq. ut & Anna lib. 1. V. Not. ad pag. 40.

Μιχαὴλ Κηρουλάριος) Qui Patriarcham egit post N. 2.
Alexium, imperantibus Monomacho, Theodora, Stratiotico, & Isaacio Comneno, de quo multa Cardinalis Baronius in Annal. Eccl. & Leo Allatius Differt. 2. de lib. Eccles. Græcor. & lib. 2. de Eccl. Occid. & Orient. consens. cap. 9.

Δοῦκα τῆς Βουλγάρων χώρας) Debellata a Basilio Im- N. 3.
peratore, & in Provinciæ formam redacta Bulgaria a Præfectis Ducum titulo & dignitate instructis cœpit administrari. Hos inter Nicephorum Carenteoum, & Damianum Dalassenum, Michaele Duca imperante, memoret Scylitzes. Nicetam eodem perfunctum magistratu, cum Nostri Hierosolymitanam Expeditionem primum sunt aggressi, testantur Albertus Aq. Willelmus Tyrius, & Thwrorzius. Nicetæ successorem Ghus nescio quem nominat idem Albertus lib. 8. cap. 34.

Αὐτοῦ πρωτοπαιδὸς) Andronici istius uxoris memi- N 6.
nit Gregoras lib. 9. & ab ea instauratum de novo Choræ Monasterium Constantinopoli scribit. V. præterea Annam p. 166.

Τριῶν γὰρ θυγατέρων) Duas ex tribus Andronici Ducæ filias hic recenset Bryennius: tertia fuit Anna Ducæna Georgii Palæologi conjux. Anna lib. 2.

Ἀργυρῷ) Quis ille Argyrus, pluribus disceptamus in familiis Byzantinis, ubi de Argyrorum familia.

Κατζαμούντης) Ao idem cum Castamonita, de quo N. 9.
Anna pag. 195.

Φρίγιον) V. Not. ad Villhard. N. 86. N. 11.

Διαβαίνων τὴν γέφυραν) Pontis istius meminit Cinnamus lib. 2. Plura etiam de illo congessimus ad Villhard. N. 85.

Σολυμὰν ὁ τοῦ Κουτλουμοῦ υἱὸς) Iconiensium Sultano- N. 16.
rum originem hactenus incertam, vixque notam nobis tandem aperit Bryennius. Solymannum enim veterem, uti a Tyrio appellatur, a quo cæteros, qui in Lycaonia, Cappadocia, aliisque Asiæ Provinciis imperitarunt, Toparchas Turcicos derivari constat, non ex eadem modo qua supremi Turcorum Sultani gente ortum duxisse docet, verum etiam quo illos consanguinitatis gradu attigerint. A Cutlum quippe, quem etiam cum Scylitze & Zonara Κουτλουμοῦς, & Κυτουλμοῦς vocat, Solymannum Nicænsem Sultanum prognatum refert. Cutlumus vero Tangrolbeci Sultani patruelis fuit, seu, uti scribit lib. 1. N. 10. & ex eo Scylitzes, Tangrolbeci patrui filius, proinde Salgeuci ex filio nepos. Id præterea firmat Scylitzes, cum ait Ibrahimum Tangrolbeci fratrem Cutlumi fuisse ἀνεψιὸν, seu patruelem. Cutlumus porro El-Macino A. Heg. CDLXXVII. Chr. MLXXXIV. & insequenti *Ptolomeus* nuncupatur, vocabulo haud multum eludente, si primus immutetur apex, ubi Solymanni parentem exerte vocat. Atque ex his non mediocriter falli deprehenduntur Zonaras, Tyrius, & Aithonus. Ac Zonaras quidem, qui Cutlumum Tangrolbeci ἀδελφιδοῦν, seu ex fratre nepotem facit: Tyrius vero lib. 3. cap. 1.

& Aithonus cap. 15. qui Solymannum nepotem fuisse scribunt Guedadolduli Albæ Arsenali Sultani, cui Tyrius Belietosi, Aithonus Aspasalemi nomen tribuunt. Enimvero ut Cutlumus ejusque filii quinque (tot enim assignat liberus Cutlumo Scylitaes, quos inter Solymannum & Masourium recenset Bryennius) Lycaoniam, Cappadociam & Bithyniam occuparint, fuse satis enarrat Zonaras in Romano Diogene, & idem Scylitzes in Botaniata. Incertum tamen prorsus relinquitur, quando, & quo imperante Nicæa Bithyniæ Metropolis, in qua Regni sedem, seu, ut Anna loquitur lib. 3. p. 95. τὸ Σουλτανίκιον constituisse Solymannum testantur passim Scriptores, in Turcorum concesserit potestatem, cum id nemo hactenus prodiderit. Certe licet quod a Bryennio lib. 3. N. 16. 17. 18. Scylitze, Zonara, & aliis traditur, a Nicæensibus exceptum Botaniatam, & Imperatorem acclamatum, periculue evincat hac tempestate, hoc est, sub A. Chr. MLXXVIII. Nicæam Græcis paruisse, illo tamen imperante Turcos agnovisse Dominos videtur indicare idem Bryennius lib. 4. N. 2. dum scribit Botaniatam Imperatorem factum Legatos misisse ad Solymannum & Masurum, τοὺς τῶν Τούρκων ἐξάρχοντας, ἐν Νικαίᾳ διατρίβοντας, qui tum Nicææ degebant, sane cum Solymanni Veteris Regia extiterit, Nicæam oportet ante illius excessum, qui anno demum MLXXXV. contigit, in Turcorum jus venisse.

N. 22. Ἐν τοῖς τῶν Ρουφινιανῶν Παλατίοις) De hoc Palatio ad Chalcedonem agunt Sozomenus, Socrates, Nicephorus Call. Cedrenus, Glycas, & alii, locis a me indicatis in Obser. ad Villhard. N. 68.

N. 23. Ἔνθα καὶ δαμάλις λίθινη) V. Petrum Gyll. lib. 3. de Bosp. Thrac. cap. 9.

Ἀγχοῦ τῆς Σιδηρᾶς) V. Notata ad pag. Alexiad. 54.

Πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ τεμένους) Apud Græcos quippe, ut & hodie apud Latinos, celebrantur sponsalia ante portam Ecclesiæ. Euchologium Græcorum μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, τοῦ ἱερέως ὄντος ἐν τῷ θείῳ ἱερατείῳ, παρίστανται οἱ μέλλοντες ζεύγνυσθαι πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν, &c. Quo tum tempore fiebant ejusmodi donationes, quas *Dotis* nomine nuncupant Practici. Regiam Majestatem lib. 2. cap. 16. Glanvilla lib. 6. cap. 1. & Bracton lib. 2. cap. 39. *Dicitur Dos vulgariter, id quod liber homo dat sponsæ suæ ad ostium Ecclesiæ tempore desponsationis. Dons faits a portes de Monstier*, in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. cap. 55. 58. 59. & 553.

Εἰς τριγαμίαν) Tertiæ quippe nuptiæ Legibus & Conciliorum Canonibus vetitæ V. Can. 3. & 7. Neocæsar. Syn. Leo Nov. 90. Constant. Porph. Nov. 53. latam An. DCCCCXX. Balsam. in Epist. Basil. ad Amphil. cap. 4. & in Nomac. Photii, Jus Græco-Rom. To. 1. p. 497. Scitum illud Nazianzeni, vel Clementis, τὸ πρῶτον συνοικέσιον νόμος, τὸ δεύτερον συγχώρησις, τὸ τρίτον παρανομία, τὸ τέταρτον χοιρώδης βίος. Quinetiam Athenagoras ipsas secundas nuptias εὐπρεπῆ μοιχείαν appellavit. V. Epistolam Nicolai Patr. CP. apud Baron. A. DCCCCXII. in Appendice To. 10. & Guidon. Carmelit. de Hæresib. Græcor. cap. 8.

L. 4. N. 24. Δαμοκρανίαν) Meminit ejusce oppidi, seu potius φρουρίου, Cantacuzenus lib. 3. cap. 84. quod Urbi Constantinopolitanæ, Rhegio, Athyræ & Selybriæ proximum, proinde in Thracia fuisse indicat. Illud vero quod τὸ Ἀρχαγγέλου, seu D. Michaelis Templum eo in loco extructum ait Bryennius, videtur Ædes illa esse, quam Procopius & Theophanes ad littus Anapli, quod ex Ponto ad dextram navigantibus occurrebat, statuunt, a Constantino M. condita, & a Justiniano de novo instaurata. V. Petr. Gyllium lib. 2. de Bosp. Thrac. cap. 10.

N. 25. Χωματηνοῖς) De Chomatenis & Athanatis abunde diximus ad Alexiadis pag. 92.

N. 26. Τὸ τοῦλδον) De hujus vocis significatu, multa Rigaltius & Meursius in Gloss. & Fabrotus ad Cedrenum, quæ non exscribo. Tantum moneo videri nostrum *Toadis*, aut *Taudis*, inde appellatum, quod pro quarumpiam rerum incomposito aggere, qualia fere sunt exercituum impedimenta, quæ nullo ordine in castris jacent, usurpant Monstrelletus 1. vol. cap. 238. 2. vol. pag. 38. 58. Gruellus in Hist. Arturi Ducis Britan. p. 92. 94. Philippus Ravestanus in Tacticis & alii passim.

Φιλοπάτιον) Fuit Philopatium, non solum amœnus & arboribus undique consitus locus, & aquis e fonte proximo manantibus irriguus, ad Urbis muros Χερσαίους, & ad Portam Auream, sed & Palatium, quod inædificatum erat, Philopatii perinde nomine nuncupatum, uti multis sat probavimus ad Villharduinum N. XCIII. Loci situm & amœnitatem complexus est Cinnamus lib. 2. scribens fuisse εὐφιλοχώρου χῶρον, καὶ ἐπίχλοον ἁπανταχοῦ φέροντα τὸ πρόσωπον. Neque alio respexit Theophanes in Leone Armenio, dum ait Crumum Bulgarorum Regem Constantinopolim obsidentem, celebratis more gentis suæ ad Portam Auream Sacris, ἐν τῷ πρὸς θάλασσαν λιβαδίῳ, suum in eamdem contorsisse spiculum. Sed præ cæteris Philopatii descriptionem ex Arnoldo Lubecensi a nobis allatam illustrat Odo de Diogilo Abbas San-Dionysianus lib. 3. de Profect. Lud. VII. Regis Franc. in Orient. *Erat*, inquit, *ante urbem murorum ambitus spatiosus, & speciosus, multimodam venationem includens, conductus etiam aquarum & stagna continens. Iuerant etiam quædam fossa & concava, quæ loco nemorum animalibus præbebant latibula. In amœnitate illa quædam Palatia nimia ambitione fulgebant, quæ Imperatores ad jucunditatem vernorum temporum sibi fundaverant.* Jam vero quod de Palatio Philopatiano subdit, firmatur iis Cinnami verbis: Ἐνδὸν τῷ κατὰ τοῦτο τείχους βασιλικῷ γεγονὼς ἐνδιαιτήματι, ὃ Φιλοπάτιον ὀνομάζομεν. Ejusmodi loca venationi commoda, & sepiis circumclusa, quibusque adjuncta erant Palatia, παραδείσους appellabant Persæ, uti scribunt Xenophon lib. 1. & 9. de Instit. Cyri, Dio-Chrysost. Orat. 3. de Regno, & Zozimus; describuntur vero ab Ammiano lib. 24. N. 27.

Πόθῳ τρυφῶν) V. Not. ad Alexiad. pag. 59. Cæterum Alexii Comneni Magni Domestici, ante Imperium capessitum, Nicephori Botaniatæ auspiciis, res præclare bello gestas, multis prosequitur Gullielmus Apuliensis lib. 4. atque inprimis Bryennii & Basilacii clades, & stratagema, quo Alexius deceptum Basilacium in suos conjecit casses, hisce versibus commemorat: N. 28.

—— Senex quidam Regni Nicephorus habenas
Sumpserat, ignavus bello, tamen ingeniosa
Mente sagax, contra furtiva pericula cautus,
Imbellis metuens plusquam metuendus habetur.
Militiæ Princeps sustentat Alexius illum,
Astuta ratione vigens, & strenuus armis,
Pectore clarus erat, clarisque parentibus ortus.
Annos iste suæ plures ætatis ab ipso
Flore juventutis primævo duxit in armis.
Si quid oportebat fieri grave, non dubitabat
Imperio sancto sibi præcipiente subire.
Hostes Imperii Basilachius atque Brienus,
Insignes Græci, bellis opibusque potentes,
Hoc duce sunt victi, victori cessit uterque.
Nam sibi dum longe non congrederetur ab Urbe
Bellando victus cedit, capiturque Brienus:
Victus Alexina cessit Basilachius arte,
Alter in alterius congressum dum properaret.
Proxima castra die cadente locantur utrinque,
Nocte fugam prudens simulavit Alexius illa.
Castris dimissis, neque tota remota supellex
Ejus erat, quædam tentoria fixa manebant.
Hæc dimissa fugæ, jumentaque luce sequenti
Effecere fidem, castrisque relicta supellex.
Contra se nullos ubi vidit adesse paratus
Hostilis belli, castris sine gente relictis
Circumquaque suis Basilachius imperat ire,
Si quos excipiant ab equis, vel gente tumultus,
Ut sibi notificent. Massantis nulla cohortis
Vox, nullus potuit sonus, aut hinnitus equorum
Audiri: sperat Basilachius omnia tuta,
Atque suis hostem pro viribus expavefactum
Credit iisse fugam. Cœnantem crapula somno
Aggravat, & castris non tota quieta jacebat.
Callibus occultis advectus Alexius, hostes

Irrumpens subito perterruit. His quia noctis
Obstabant tenebræ, nusquam loca tuta patebant,
Spes est nulla fugæ, capiuntur & interimuntur.
His sopor & vini dederat violentia multa
Segnitiem, nec abire valent, nec ad arma reverti.
Lumine privatus Basilachius, & tibi captus
Legatur, nihil ipse videns, Nicephore, videndus,
Imperio cujus præsumpserat esse rebellis.
Impiger & cautus sic victor Alexius hostes
N. 28. *Imperii multos armis superavit & arte.*

Μαῦρα ὄρη) Sic appellabant citeriora ævi Græci Taurum montem in Cilicia & Armenia, ut auctor est Phocas in Descript. Terræ Sanctæ cap. 11. & Scylitzes in Nicephoro Phoca. Mauri montis meminit etiam Anna lib. 13. p. 412. Pachymeres lib. 4 cap. 12. l. 5. c. 24. & Phranzes lib. 3. cap. 27. *Montenegro* vocari hodie ajunt.

Κλαῖ κλαῖ) Cum ejusmodi explosione Eunuchis solum, ut satis indicat Bryennius, illuderent Byzantini, propriam & peculiarem illi potissimum hominum generi fuisse oportet, qua scilicet semivirorum vitia & defectus, quibus distinguantur a cæteris hominibus, sugillabant, viri nempe exsectiorem, vel imberbe mentum, vel denique vocem exilem & gracilem. Sed vix est ut ex hisce castratorum vitiis quodpiam denotasse Byzantinos censeam. Nec enim placet eorum sententia, qui putant, non tam venæ ipsius, ut verbo Martialis utar (lib. 4. Epist. 66. & lib. 6. Epist. 49.) exsectionem, quam mittendæ urinæ castratis & exsectis omnino, senio præsertim confectis familiarem modum ludibrio isto exsibilasse, in quibus ajunt diducto laxatoque præ ætate sphinctere, emissam guttatim urinam eum reddere sonum, quem inversæ lagenæ solent efficere, quod in cæteris, uti volunt, viris secus se habet, in quibus αἰμα ipso venæ meatu & canali longius emittitur. Vetus Epigramma de Rustico Ebrio, qui amphoram vinariam fregerat, lib. 4. Epigr. vet.

Percutit & frangit vas, vinum defluit, ansa
Stricta fuit, glut glut murmurat unda sonans.

Verum ita ne se res habeat, medicorum filii disquirant. Quid si per χαῖ χαῖ, Græci posterioris ævi, vocabulo forte apud vulgus recepto, pro κλαῦθι, spadones & eunuchos sugillarunt, cum præcipuum illorum fuerit munus cum fœminis versari, puellarum & nuptarum invigilare custodiæ, & ut ait Corippus,

Conservare domum, sanctumque intrare cubile,

Ita ut Byzantini imbellem & effœminatum illum Ducem ad lanarum pensa, ut eunuchum decebat, ablegarint, quemadmodum olim Sophia Augusta Narsetem Spadonem Italiæ Præfectum, & Claudianus Rufinum eunuchum, his versibus,

——— *Quid te turpissime bellis*
Inseris, aut sævi pertentas pallada campi?
Tu potes alterius studiis hærere Minervæ,
Tu telas, non tela pati, tu stamina nosse,
Tu segnes operum solers urgere puellas,
Et niveam Dominæ pensis involvere lanam, &c.
Arma relinque viris.

Sed non est cur ad conjecturas recurramus, cum ipse se offerat caporum, id est, gallorum castratorum, seu *semimarium*, uti vocantur a Varrone, glocitus, quo illi utuntur maxime, cum iis subduntur pulli gallinacei incubandi & conducendi. Guillelmus Brito Ord. Fratr. Minorum in Vocabulario M. S. *Gallus gallinaceus dicitur, qui quasi gallina nutrit pullos, quia mulieres solent ei deplumare ventrem, & fricare cum urtica, quia taliter urticatus, libentissime cubat super pullos, & nutrit eos, sicut mater, & gracillat sicut gallina.* Capos vero, vel Capones, Eunuchos per ludibrium appellari vulgo solitos nemo nescit: Luithprandus in Legat. *Ipsi vendunt, ipsi emunt, ostia ipsi claudunt, ipsi aperiunt, ipsi dapiferi ipsi agazones, ipsi capones: sed hic canpones volui scribere; verum res ipsa quæ vera est, veritatem etiam volentem compulit scribere: dicimus enim quia capones sunt, id est, eunuchi, quod canonicum non est.* Ita *Cappos* nuncupari Judæos opinatur Sirmondus in Capitul. Caroli C. Tit. 43. §. 33. *De Cappis & aliis negotiatoribus, videlicet ut Judæi dent decimam, & negotiatores Christiani undecimam.* Scilicet ob περιτομὴν, seu circumcisionem. Nam, ut ait S. Ambrosius in Levitic. cap. 12. *viros circumcisione signatos etiam opprobrio & illusione dignos arbitrabantur* Gentiles. Secus tamen de Cappis istis censent Bosquetus ad lib. 13. Regesti Innoc. III. PP. Epist. 50. & Marca lib. 2. Histor. Beharn. cap. 16. N. 9.

Τὴν λίμνην) Ascania dicitur Straboni lib. 12. Describitur vero passim a Tudebodo, Alberto Aq. & aliis Rerum Hierosol. Scriptoribus, ubi de Nicæa a Tarcis obsessa agunt. Vide Jus Græco-Rom. To. 1. p. 92. N. 36.

FINIS.

RERUM ET VERBORUM
IN
NICEPHORI CÆSARIS BRYENNII
COMMENTARIIS
PRÆCIPUE MEMORABILIUM
INDEX.

A

R

S

T

V

Z